

De pingstbetonade. En pingströrelse inom Svenska Missionsförbundet.

Marianne och Roland Gäreskog

Skrifter utgivna av
Insamlingsstiftelsen för pingstforskning
Nr 22

Marianne och Roland Gäreskog

De pingstbetonade
En pingströrelse inom Svenska Missionsförbundet

Föreliggande skrift är en omarbetning och utvidgning av en skrift från år 2005 med titeln *Åtvidabergs missionsförsamling, de pingstbetonade och Rickard Rydén*. Den togs fram som ett komplement till en redogörelse för pingstförsamlingens i Linköping utveckling under åren 1924–1964. Rickard Rydén var pastor i denna församling åren 1946–1962.

INSAMLINGSSTIFTELSEN FÖR PINGSTFORSKNING instiftades år 2004 av pingstpastor Bertil Carlsson och hans fru Anna-Britta Carlsson. Stiftelsen har till ändamål att främja akademisk forskning om den svenska Pingströrelsen och förvaltas av Pingstförsamlingarnas skol- och kursverksamhet (PSK). Stöd till fonden kan ges genom dess bankgiro nr: 5851-6899.

Copyright: Marianne och Roland Gäreskog 2020

Utgivare: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning, www.pingst.se

Omslag: Eric Ekman

Bild: Fotografier från 1920-talet på Alex Olovson och Frank Mangs (övre raden) samt Paul Edman och Aron Andersson. Det på Frank Mangs har hämtats ut hans bok *Högst personligt del 1* (1977) och är beskuret, de övriga från *Biografiskt album för Svenska Missionsförbundet* (1928)

ISBN 978-91-983875-2-0

ISSN 2000-0006

Tryck: Skilltryck AB, Skillingaryd 2020

E-publikation: www.pingst.se

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
Del 1 Utveckling och verksamhet	
2. Bakgrund	12
Missionsförbundets organisation och grundläggande principer	12
Pingströrelsens framväxt och profilering gentemot samfunden	18
Pingstväckelsen inom förbundet åren 1907–1921	26
Missionsskolan får en ny bibellärare	27
Förbundets ledning förnyas	31
Medlemsantal	34
3. De pingstbetonade under Janne Nyréns tid	37
Alex Olovson	37
Frank Mangs	43
Aron Andersson	48
Paul Edman	51
Om splittringstendenser åren 1924–192	52
Haglund initierar en debatt om bibelsynen	54
4. Missionsförbundet får ny missionsföreståndare	57
Inför valet av ny missionsföreståndare	57
Gränsdragning mot Pingströrelsen	58
Missionsstyrelsen föreslår Axel Andersson	60
Axel Andersson blir missionsföreståndare	61
Kampen mot de pingstbetonade	63
5. De pingstbetonade under Axel Anderssons tid	72
Evangelistkurser	72
Sommarkonferenser	76
Mullsjö missionsförsamling begär utträde	82
Alex Olovson lämnar sin tjänst	92
Planer på ett »pingstsamfund«	92
Lewi Pethrus agerar	98
Frank Mangs avfärdar tanken på ett nytt samfund	100
Alex Olovson och Paul Edman i Malmö	104
Alex Olovson lämnar Missionsförbundet	107
Frank Mangs och Lewi Pethrus	107
Slutet på de pingstbetonade som rörelse	109
Många av de pingstbetonade predikanterna blev pingstväänner	111
Församlingar som lämnade förbundet	113
Församlingar som splittrades	116

6. Efter splittringsrörelsen 118
Om tidigare strider och fortsatt kamp efter år 1933 118
Tre skrifter om synen på pingstväckelsen 121
Frank Mangs syn på utvecklingen 126
7. Missionsförbundets medlemsutveckling 127
Hur många pingstbetonade lämnade förbundet? 134
Samfundens långsiktiga medlemsutveckling 137

Del 2 Sju församlingar som splittrades

8. Åtvidabergs missionsförsamling 142
Något om verksamheten under Gösta Segers tid som pastor 145
Rickard Rydén – tiden fram till pastorsavskiljningen 150
En pingstförsamling ordnas i Åtvidaberg 157
Utvecklingen under Rickard Rydéns tid som pastor 158
Församlingen splittras 173
Rickard Rydéns lojalitetsförklaring 176
Rickard Rydén pastor inom Pingströrelsen 191
9. Missionsförsamlingen i Norra Vi 192
Utvecklingen åren 1931–1934 193
Pingstgruppen 207
10. Borgholms missionsförsamling 211
Utvecklingen under åren 1920–1926 212
Utvecklingen under åren 1927–1929 218
Utvecklingen under åren 1930–1933 234
11. Djursdala missionsförening 257
12. Tyringe missionsförsamling 260
13. Vingåkers missionsförsamling 264
Utvecklingen åren 1929–1932 264
Betelförsamlingen bildas 270
14. Öckerö missionsförsamling 271

Förkortningar, källförteckning och personregister

Förkortningar 276

Källor 277

Personregister 282

1. Inledning

Pingstväckelsen fick inte något fäste i Svenska Missionsförbundet (SMF) när den nådde Sverige i slutet av år 1906. Det är först i början av 1920-talet som man kan tala om en pingströrelse inom förbundet med andedop och bruk av Andens gåvor. Den rörelse som här avses och vars anhängare så småningom kom att kallas *de pingstbetonade*, har sin upprinnelse i andliga erfarenheter som en av Missionsförbundets riksevangelister, Alex Olovson, fick vara med om år 1922. Han kom att se andedopet som en möjlighet till andlig förnyelse i församlingarna. Efter en tid fanns det bland de pingstbetonade de som hävdade att man måste vara vuxendöpt för att få tillhöra en församling, vilket var stick i stäv med de grundprinciper som gällde inom förbundet. Förhållandet bekymrade särskilt Axel Andersson, inre missionens sekreterare under 1920-talet och från år 1930 missionsföreståndare. Han kom med stor beslutsamhet att motarbeta rörelsen. Detta i kombination med att de pingstbetonade inte delade hans bibelsyn, ledde till att församlingar splittrades och åtskilliga medlemmar lämnade Missionsförbundet. Efter år 1933 kan man inte längre tala om de pingstbetonade som en rörelse inom förbundet, trots att kanske en majoritet av rörelsens anhängare och sympatisörer stod kvar i sina församlingar.

Syftet med denna skrift är att ge en översiktlig bild dels av rörelsens framväxt och utveckling, dels av det sammanhang i vilket den uppstod och formades. En tidigare utgåva – *Åtvidabergs missionsförsamling, de pingstbetonade och Rickard Rydén* (2005) – togs fram för att få en uppfattning om den bakgrund som Rydén hade när han anställdes som pastor i pingstförsamlingen i Linköping; församlingen i Åtvidaberg splittrades under hans tid som pastor där. I föreliggande utgåva har avsnitten om Åtvidabergs missionsförsamling och Rickard Rydén minskats i omfattning. Samtidigt har texter tillförts, dels om utvecklingen i Svenska Missionsförbundet, dels om andra församlingar som splittrades eller lämnade samfundet. Kvar finns emellertid det förhållandet att texten är skriven ur ett Pingströrelseperspektiv.

Något om källmaterialet

Vi har endast funnit två kyrkohistoriska uppsatser som har de pingstbetonade inom Missionsförbundet som tema: Åke H. Nilssons uppsats, *Splittringen i Vingåkers Missionsförsamling* (Betelseminariet 1967) och Göran Gustafsons, *Kampen om de redan frälsta* (Teologiska Seminariet 1993), »en uppsats om Svenska Missionsförbundet och pingstväckelsen i konflikt under 1920- och 1930-talet«. Rune W. Dahléns doktorsavhandling, *Med Bibeln som beaktelse och bekymmer – bibelsynsfrågan i Svenska Missionsförbundet 1917–1942 med särskild hänsyn till Missionsskolan och samfundsledningen* (1999), innehåller uppgifter och redogör för förhållanden inom Missionsförbundet som har varit viktiga att ta del av för att förstå utvecklingen av de pingstbetonade som rörelse.

Vi har inte funnit fler än tre personer inom rörelsen som har dokumenterat sina erfarenheter i böcker eller tidskrifter. Det är Frank Mangs, Karl Sjöberg och Rickard Rydén – Mangs i sina självbiografiska böcker *Högst personligt* (1977–1980); Sjöberg i en »vänbok« om Mangs: *En man blev sänd* (1957) med Berthil Paulson som huvudförfattare och redaktör; Rydén i några tidskriftsartiklar.

SMF gav ut en veckotidning med namnet *Missionsförbundet*. Den kan tillsammans med dagstidningen *Svenska Morgonbladet* ses som Missionsförbundets språkrör. Morgonbladet ägdes emellertid inte av SMF. Pingströrelsens språkrör var veckotidningen *Evangelii Härold* som ägdes av Filadelfiaförsamlingen i Stockholm.

Bland övrigt källmaterial vill vi nämna protokoll från missionsförsamlingarna i Borgholm och Bollsta, protokoll från missions- och pingstförsamlingarna i Norra Vi, Åtvidaberg och Österbymo, Svenska Missionsförbundets arkiv samt opublicerade brev, uppsatser och anteckningar dels av Elis Widlert om missions- och pingstförsamlingarna i Norra Vi, dels av Sven Lindholm i Åtvidaberg om sitt liv och leverne och dels av Gösta Karlsson i Djursdala om missionsföreningen på platsen. Intervjuer med personer som har bott i Djursdala, Norra Vi, Åtvidaberg och Österbymo har kompletterat arkivens uppgifter om missionsförsamlingarna på dessa platser.

För att få en välgrundad uppfattning om rörelsens omfattning och innehåll skulle vi ha behövt ta del av arkivmaterial från ett stort antal av förbundets församlingar – det fanns omkring 1 600 i början av 1930-talet. Vi har emellertid valt att begränsa oss till missionsförsamlingarna på fyra platser: Borgholm, Djursdala, Norra Vi och Åtvidaberg. För

ytterligare två församlingar – missionsförsamlingarna i Tyringe och Öckerö – har vi endast studerat material som har publicerats eller finns bevarat i Svenska Missionsförbundets arkiv. Uppgifter om Vingåkers missionsförsamling kommer främst från Nilssons uppsats.

Bibelcitats är hämtade från 1917 års översättning.

Om dispositionen

Huvudtexten i denna skrift har delats upp i två delar. Del 1 behandlar rörelsen på »riksnivå« utifrån några av de ledande pingstbetonade predikanternas verksamhet och kompletteras bland annat med uppgifter om förhållanden inom Missionsförbundet som är av betydelse för att förstå rörelsens utveckling.

Redogörelserna för de ovan nämnda sju församlingarna har placerats i del 2. De har varierande omfattning och struktur. De som gäller Åtvidaberg och Borgholm är mer detaljerade än de fem övriga. I anslutning till texter om den pingstbetonade predikanten Aron Andersson finns uppgifter i del 1 om Mullsjö missionsförsamling.

Efter del 2 följer en lista på förkortningar, källförteckning samt personregister där i allmänhet födelse- och dödsår har infogats.

Formsaker

I meningar med citat förekommer ibland olika genus- och tempusformer blandade på ett sätt som inte överensstämmer med vårdat svenskt språkbruk. Citat återges ordagrant med undantag för ett fåtal rättade stav- och teckenfel. I citat har ibland stor och liten bokstav i början ersatts av liten respektive stor bokstav och manuella radbrytningar med tankstreck.

Hänvisningar till sidor i denna skrift görs som i följande exempel: (s. 7). I övriga hänvisningar utelämnas förkortningen s.

Med *Pingströrelsen* avses den grupp av fria församlingar som slöt upp kring Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och dess föreståndare Lewi Pethrus. En medlem i Pingströrelsen benämns *pingstvän* och en medlem i Missionsförbundet för *missionsförbundare*.

Fram till slutet av 1930-talet var Örebro Missionsförening (ÖM) – stödd av många församlingar och enskilda personer inom Baptistsamfundet – i praktiken ett »samfund i samfundet«. Detta motiverar användningen av benämningen *Örebrobaptister* (till skillnad från *Stockholmsbaptister*), *Örebrorikningen*, *Örebroförsamlingar* och *ÖM-predikanter*. Från år 1936 lämnade flera församlingar samfundet, andra splittrades varvid nya försam-

lingar bildades med Örebroinriktning. Omkring 20 000 medlemmar övergav samfundet. Församlingarna och ÖM kom att fungera som ett självständigt baptistiskt trossamfund med fria församlingar. Detta kallas här *Örebromissionen* trots att namnet togs i bruk först år 1964.

När vi skriver *samfunden* syftar vi på Baptistsamfundet, Metodistkyrkan och Missionsförbundet. Vi skriver därför *trossamfund* och *frikyrkor* om vi vill markera att Pingströrelsen och Frälsningsarmén inkluderas.

Ibland utelämnas ordleden *församlingen* och *kyrkan* i uttryck som Filadelfiaförsamlingen och Filadelfiakyrkan.

De flesta av medlemmarna i förbundet tillhörde *församlingar*, som man ansåg hade den nytestamentliga församlingen som förebild. De övriga tillhörde *föreningar*, men när vi skriver *Missionsförbundets församlingar* inkluderar vi även föreningarna. Dessa var omkring år 1930 färre än 10 % av antalet församlingar

En predikant som hade en fast tjänst i en församling inom Missionsförbundet kallades *ordinarie predikant*. Åtskilliga predikanter var inte fast anställda av förbundet på riks- eller lokalnivå utan reste på *fria kallelser*. Evangelister höll i många fall vad man kallade *mötesserier* eller *väckelsekampanjer*, då de stannade en eller flera veckor på samma plats där de hade möten nästan varje dag.

Det var först omkring år 1928 som benämningen *de pingstbetonade* började användas om den rörelse som Alex Olovson var upphov till. Senare, när grupper inom rörelsen ansåg att man skulle vara döpt i vatten genom nedsänkning efter att ha kommit till tro – vuxendöpt – för att vara medlem i en församling, började man använda uttrycket *förbundstrojna* om dem som omfattade Missionsförbundets grundprinciper och slog vakt om dess traditioner. Det fanns pingstbetonade medlemmar som var förbundstrojna och inkluderande, till skillnad från de radikala som uppfattades som exkluderande. Det fanns också förbundstrojna medlemmar som inte var andedöpta och inte längtade efter att bli det, men som ansåg att pingstväckelsen berikade församlingarna. Dessa medlemmar kallar vi för *pingstvänliga*. En medlem kunde också förhålla sig neutral i frågor där det fanns motsättningar mellan de förbundstrojna och de pingstbetonade. Inte så få torde ha påverkats av pingstvännen eller andedöpta baptister på hemorten och blivit medlemmar i en pingstförsamling eller en Örebroförsamling, och hade därför sannolikt inte haft någon kontakt med den pingstbetonade rörelsen under sin tid inom Missionsförbundet.

Del 1

Utveckling och verksamhet

2. Bakgrund

I detta kapitel ges först en översiktlig redogörelse för Svenska Missionsförbundets organisation och grundläggande principer under 1920-talet. Därefter följer ett avsnitt om Pingströrelsens framväxt och dess profilering mot de etablerade samfundet samt något om Missionsförbundets relation till pingstväckelsen åren 1907–1921. Kapitlet innehåller också en redogörelse för några förhållanden inom förbundet som är av betydelse för den fortsatta framställningen, nämligen bibelundervisningen vid den skola där predikanter utbildades samt förnyelsen av förbundets ledning efter Waldenströms död år 1916. Slutligen redovisas översiktligt de större kristna trossamfundens medlemsantal under åren 1915–1935.

Missionsförbundets organisation och grundläggande principer

Svenska Missionsförbundet har sina rötter i Evangeliska Fosterlandsstiftelsen som bildades år 1856. Denna i sin tur har sitt ursprung i den nyevangeliska väckelsen inom Svenska kyrkan under 1800-talet. Oenighet i lärofrågor gjorde att Fosterlandsstiftelsen splittrades och i augusti 1878 bildades Svenska Missionsförbundet som inte fick någon formell koppling till Svenska kyrkan. Fosterlandsstiftelsen förblev en rörelse inom kyrkan. Erik Jakob Ekman (f. 1842) och Paul Petter Waldenström (f. 1838) blev förbundets förgrundsgestalter.¹ Ekman var förbundets förste ordförande och från år 1886 dess missionsföreståndare. År 1903 gav han i en bok, *Evangelii fullhet och de ändlösa straffen*, uttryck för att alla människor till sist skulle bli frälsta. Waldenström gick till angrepp. Striden ledde till en öppen brytning och Ekman begärde avsked. Waldenström valdes till förbundets ordförande. Först år 1908 utsågs han till missionsföreståndare.

¹ Båda prästvigdes år 1864. Ekman var komminister inom Svenska kyrkan medan Waldenström var lektor vid ett allmänt läroverk. Ekman lämnade sin prästtjänst år 1879 efter att ha blivit kallad som rektor vid Missionsförbundets missionsskola i Kristinehamn.

Antalet medlemmar i Missionsförbundet var i slutet av år 1879 knappt 5 000. Redan fem år senare, efter att åtskilliga missionsföreningar hade anslutit sig, var medlemsantalet cirka 25 000 och nådde 100 000 omkring år 1914.

Församlingarna inom Missionsförbundet blev så småningom organiserade i geografiska distrikt med anställda distriktsföreståndare. Det högsta verkställande organet var *missionsstyrelsen* inom vilken det fanns flera utskott. Två av dessa var *beredningsutskottet* och *missionsutskottet* vilka förberedde och ibland avgjorde vissa ärenden inför de ordinarie styrelsemötena. Missionsstyrelsen var underordnad *generalkonferensen* vilken bestod av ombud från församlingarna samt Ansgarii- och länsföreningarna (se nedan). Generalkonferensen samlades varje år i juni månad i Stockholm. Styrelsens ledamöter valdes av konferensen. Församlingarna var självständiga och sorterade inte under någon kyrkorättslig myndighet. Därmed var generalkonferensens beslut som rörde församlingarna inte tvingande. *Missionsföreståndaren* utsågs av generalkonferensen. Han var förbundets egentlige ledare och rapporterade till styrelsen. Under honom sorterade tjänstemännen på förbundets expedition. En viktig befattning hade *missionssekreteraren*. Tjänsten delades så småningom i två: *inre missionens sekreterare* och *yttre missionens sekreterare*, de var ansvariga för verksamheten i Sverige respektive utomlands. Andra högre tjänster var *rektor* för Missionsskolan (se nedan), *redaktör* för tidningen *Missionsförbundet*, *ekonomidirektör*, *distriktsföreståndare* samt *sekreterare för Svenska Missionsförbundets Ungdomsförbund* (SMU). Distriktsföreståndarna var underställda inre missionens sekreterare. Förbundets expedition låg i Stockholm.

Uttrycket *Missionsförbundets ledning* (eller *förbundsledningen*) syftar i det följande dels på missionsstyrelsen, dels på en eller flera personer i ledande positioner, exempelvis styrelsens ordförande, missionsföreståndaren, de två missionssekreterarna och Missionsskolans rektor, i rollen som talesmän för förbundet.

Varje församling som var ansluten till Svenska Missionsförbundet utsåg en styrelse. I en del församlingar avgjorde församlingen vem som skulle vara ordförande, i andra utsågs denne inom styrelsen. Församlingen valde också en föreståndare som ansvarig för verksamheten och för den andliga vården. Var en predikant anställd utsågs denne i allmänhet till föreståndare och titulerades ofta pastor (åtminstone från början av 1920-talet).

År 1865 – det vill säga ett tusen år efter Ansgars död – hade *Ansgarii-föreningar* bildats för att bedriva mission i Sverige och utomlands. Flertalet av dessa blev en del av Missionsförbundet och kom att kompletteras med *länsföreningar* – exempelvis Västergötlands Missionsförening – med församlingar och kretsar (se nedan) som medlemmar. Föreningarna hade anställda predikanter som regelbundet besökte de församlingar som var anslutna. Predikanterna meddelade när de tänkte komma och kallades således inte utom vid speciella tillfällen.

En missionsförsamling var i många fall indelad i *kretsar*. Om vi tar som exempel en mindre stad, så kunde det finnas en krets för medlemmar som bodde i själva staden och ett flertal kretsar för medlemmar utanför staden. Kretsarna utanför staden bedrev viss verksamhet med samlingar i hemmen. På landsbygden kunde det finnas små kretsar i vilka de flesta medlemmarna inte tillhörde någon församling ansluten till SMF. Medlemmarna i en sådan krets samlades till gudstjänster, oftast i hemmen, och fick besök av predikanter som tillhörde Missionsförbundet eller andra missionssällskap som kretsen ville stödja. Dessa kretsar var tämligen fristående och var som regel anslutna till en regional kretsförening eller en länsförening som i sin tur var anslutna till Missionsförbundet. En annan typ av *kretsar* bestod av församlingar. Sådana kretsar kunde bildas för att samverka, oftast utifrån att man delade pastor.

Vid Missionsskolan utbildades såväl predikanter som missionärer.² Den var sedan år 1908 förlagd till Lidingö.³ Predikantutbildningen var fram till sommaren 1915 treårig, och därefter fyraårig; den fjärde årskursen var till att börja med frivillig. Generalkonferensen beslöt enligt dess protokoll från den 6–7 juni 1918 att »de elever som utexamineras från Missionsskolan och skola bli predikanter« skulle under konferenserna »avskiljas för arbetet i evangelium medelst bön och händers påläggning« (MG). Dessa elever kunde sedan använda sig av titeln pastor.

Under 1900-talets första decennium ordnades evangelistkurser på olika platser i landet – inte sällan som privata initiativ. Så småningom

² Förhållandena vid Missionsskolan behandlas mer utförligt i kapitel 8 s. 152–155.

³ SMF hade en missionsskola i Kristinehamn 1879–1890 och en i Vinslöv som lades ner 1886 på grund av för få ansökningar till utbildningen. År 1890 flyttades skolan i Kristinehamn till Södermalm i Stockholm.

tog distriktsföreståndarna ansvar för att kurser ordnades, men det förekom att enskilda församlingar ordnade kurser i samförstånd med distriktsföreståndarna.⁴ Omdömen från utbildningen och från den tjänstgöring som normalt följde bidrog till att bedöma lämpligheten hos dem som sökte till Missionskolan. Kurstiden var från några veckor upp till en och en halv månad.

Ett exempel på en pastors väg från ett kallelsemedvetande till att ha blivit antagen som elev vid Missionskolan är Erik Alexandersson (s. 30). Han hade upplevt »en känsla av kallelse« att bli missionär i Kongo. Han skrev därför till rektorn för Missionskolan och begärde upplysningar om villkoren för att bli antagen som elev. Svaret han fick var att han borde »genomgå en evangelistkurs och tjäna någon tid med predikan för att bevisa sin lämplighet«. Av en tillfällighet blev det en evangelistkurs i Gunnarn (Lappland) som han deltog i. Kurstiden var från början av november till början av december 1921 och kursledare var Johan Hellström, redaktör för *Missionsförbundet*. Antalet elever var sex, men två av dem hade inte för avsikt att bli evangelister. Efter kursens slut, fick Alexandersson en tjänst i Lycksele dit han kom den 11 december och stannade kvar till början av juni året därpå. Han hade då sänt in sin ansökan till Missionskolan, och fick under sommaren meddelande om att han var antagen som elev (Alexandersson, 146–181).

Evangelister anlätades av mindre församlingar för mötesserier som varade en eller flera veckor under vinterhalvåret. Många var evangelister endast några månader för att därefter arbeta med något annat. Andra gick vidare till studier vid Missionskolan. Men det fanns evangelister som arbetade under åtskilliga år som föreståndare i församlingar ofta utan att vara fast anställda. Den som inte enbart ägnade sig åt väckelsemöten kallade sig i allmänhet resepredikant.

Vid generalkonferensen år 1913 fattades beslut att förbundet skulle anställa en evangelist som skulle hålla mötesserier på olika orter i Sverige. Året därpå anställdes ytterligare en och år 1922 var det åtta så kallade riksevangelister anställda.

De första stadgarna för Svenska Missionsförbundet antogs sommaren 1879. Där framgår av första paragrafen att förbundets »ändamål är att

⁴ Beslutet att i förbundets regi anordna evangelistkurser fattades vid generalkonferensen 1904. Ett av skälen för beslutet var behovet av predikanter. Vid denna tid fanns det över 1 000 församlingar men endast 400 predikanter.

förena kristna missionsföreningar eller församlingar i landet till gemensam verksamhet för såväl inre som yttre mission« (B&L, 94). Övriga paragrafer behandlar ordnings- och procedurfrågor. Vid ett sammanträde som hölls av en kommitté inom Evangeliska Fosterlandsstiftelsen i januari 1878, det vill säga innan Svenska Missionsförbundet bildades, hade ett förslag till församlingsordning lagts fram. Detta kom aldrig att antas av Missionsförbundet men det uttrycker de uppfattningar som var gängse inom förbundet, och ansågs utgöra förbundets *grundprinciper*.

I de tre avsnitt som nu följer behandlas översiktligt synen fram till mitten av 1930-talet inom Missionsförbundet på vattendop, medlemskap i en församling, andedop och bibelsyn.

Vattendopet och medlemskapet

En av flera tankar vid utarbetandet av det förslag till församlingsordning som nämns ovan var att den skulle medge en bred rekryteringsbas. Den artikel (nr III) som behandlade medlemskapet hade följande lydelse: »Församlingen upptager [...] till medlemmar sådana, som tro på Kristus och äro döpta [antingen] som barn eller såsom äldre« (B&L, 78). Waldenström hade ställt sig bakom denna formulering, men sommaren 1878 hade han en annan uppfattning. Han ansåg sig då inte kunna förneka att en församling med kväkare, som ju betraktade dopet som överflödigt, var en Guds församling. Han föreslog därför att den senare delen av artikeln – »och äro döpta ...« skulle utgå. »Efter livliga diskussioner bifölls Waldenströms ändringsförslag« (Nicklasson, 20). Ett förslag på ett förklarande tillägg utarbetades och godkändes. Där framgår det att »dopets omnämnande har sin rätta plats i art. V, varest talas om de medel som Gud givit till församlingens uppbyggelse, nämligen ordet, dopet och nattvarden« (B&L, 82). Dopet var således ett sakrament och inte en bekännelse- och lydnadshandling. Församlingen skulle i sin gemenskap ta upp »var och en som bekänner sig tro på Jesus Kristus som Herre och Frälsare och icke utestänga någon av annan orsak än att denna förutsättning saknas« (Nicklasson, 11), en *grundprincip* för Missionsförbundets församlingsbildningar; förbundet ville samla alla som trodde på Jesus Kristus som sin Frälsare. Någon »officiellt antagen doplära« hade emellertid inte förbundet utan hänvisade till vad Nya testamentet säger om dopet – med tillägget att olika tolkningar hade »rätt att göra sig gällande« (ibid. 21). Man tillämpade därför både barndop och vuxendop, eller troendedop som det också kallades. I

missionshusen och missionskyrkorna kunde det finnas både dopfont och dopgrav. Endast ett fåtal medlemmar inom förbundet var inte döpta.

Andedopet

En stor majoritet av förkunnare och medlemmar inom Svenska Missionsförbundet ansåg att man tog emot Anden vid omvändelsen. En grundtanke inom förbundet var att man skulle »verka för de troendes förening på grundvalen av livet i Guds Sons tro även under olikheter i åsikter« (Nicklasson, 11) – man tolererade således att medlemmarna hade olika uppfattningar i lärofrågor. En förbundetstrogen missionsförbundare accepterade därför att somliga hävdade att de hade blivit andedöpta och att det var en särskild upplevelse som tidsmässigt inte sammanföll med omvändelsen. Hon förnekade i allmänhet inte att exempelvis tungotalets och helbrägdagörelsens gåvor var tillgängliga i modern tid, men ansåg att de endast förekom sparsamt; Andens frukter var viktigare än gåvorna.

Bibelsynen

Enligt artikel IV i förslaget till församlingsordning (s. 16) var »gamla och nya testamentets heliga skrifter« församlingarnas »enda regel för en kristens tro och lära« (B&L, 78). Denna artikel omfattades också av Svenska Missionsförbundet, även om den inte antogs formellt. Omkring sekelskiftet 1899/1900 tycks en bokstavlig tolkning av Bibelns texter ha varit det vanliga.

År 1882 publicerade en statlig bibelkommission ett förslag till en ny översättning av Nya Testamentet. Waldenström var missnöjd med resultatet och bestämde sig för att själv göra en översättning. Under detta arbete då han med kritisk blick läste den grekiska texten, kom han fram till att sju böcker i Nya testamentet inte fick läggas till grund för kristen lära och tro. De var inte apostoliska eller deras apostoliska ursprung var tvivelaktigt – de skulle bedömas utifrån de erkänt apostoliska skrifterna (Dahlén, 33). De böcker det gällde var Hebreerbrevet, Jakobs brev, Petrus andra brev, Johannes andra och tredje brev, Judas brev och Uppenbarelseboken. Han var förtrogen med den nytestamentliga textkritik som användes i vetenskapliga arbeten vid den här tiden och det var den han hade han tillämpat. Rune W. Dahlén skriver: »Han förstod att detta kunde leda till oro bland bibelläsarna, men själv såg han inte textkritiken som någon fara för den kristna tron, utan istället som ett

led i kampen för det 'rena gudsordet'. Men som förkunnare och apologet, i polemik mot andra, kunde han enligt Dahlén »uttrycka sig så att han verkade stå på verbalinspirationens grund« (ibid. 32).

Waldenström skriver år 1902 om den historisk-kritiska forskningen⁵ att det under vetenskapens namn bedrivs så mycket humbug att man kan bli häpen, och menar att det inte längre är fråga om att endast vår tro vacklar, utan själva trosgrunden (ibid. 35). Ett år senare skriver han om en bibelkritik som styckar och sliter sönder den heliga skrift. År 1915 avslutar han en artikel mot bibelkritiken med orden »Låt oss behålla vår gamla Bibel!« (ibid. 36).

Pingströrelsens framväxt och profilering gentemot samfunden

Pingstväckelsen nådde Sverige och Norge i slutet av år 1906 – till Sverige genom Andrew Ek efter att han kommit kontakt med baptistförsamlingen i Skövde, och till Norge genom metodistpredikanten T.B. Barratt. Ek hade blivit andedöpt i Azusamissionen i Los Angeles och Barratt i New York efter att ha fått vägledning från nämnda mission. De möten Barratt höll i Kristiania (Oslo) vintern och våren 1907, där andedop med tungotal förkunnades och praktiserades, besöktes av svenska predikanter och lekmän och medförde att väckelsen spreds till Sverige även den vägen. Åtminstone två pastorer inom Missionsförbundet var i Kristiania: Lars Erik Ungerth, distriktsföreståndare i Närke, och Erik Fritiof Holmstrand, pastor i missionsförsamlingen i Wasakyrkan i Örebro. De rapporterade att det var »alldeles visst« att »Gud på ett underbart sätt går fram här« (SvT 070206).

De flesta som blev andedöpta de första åren var medlemmar i Baptist-samfundet och de sympatiserade i allmänhet med John Ongman, ledare av Örebro Missionsförening och pastor i baptistförsamlingen Filadelfia i Örebro. Han hade vid ett besök i Skövde i slutet av januari 1907 förklarat att pingstväckelsen var från Gud och inbjudit Andrew Ek till Örebro, där en andedopsväckelse tog sin början.

En av de baptistpredikanter som besökte Kristiania var Lewi Pethrus. Han kom snart genom sin verksamhet i Lidköpings baptistförsamling och genom kontakter med predikanter och församlingar inom sam-

⁵ En person med historisk-kritisk bibelsyn kallades ibland nyteolog.

fundet att spela en stor roll för väckelsens utbredning. Den som kom att betyda mest för pingstväckelsens spridning inom Baptistsamfundet under de första åren var sannolikt O.L. Björk pastor i Stora Mellösa i Närke.

Baptistsamfundets ledning tog avstånd från pingstväckelsen, men John Ongman hindrades inte att bedriva sin verksamhet trots att delar av denna konkurrerade med verksamheter som Baptistsamfundet etablerat; Ongman hade en stark ställning inom samfundet. Örebrobaptisterna förkunnade »Andens gåvor, Kristi snara återkomst, helbrägdagörelsen genom tro och ett striktare församlingsliv med större ihärdighet än inom samfundets huvudfåra« (Westin 1965, 82).

Filadelfiaförsamlingen i Stockholm bildades hösten 1910 som Stockholms sjunde baptistförsamling av 29 personer som kom från olika baptistförsamlingar i Stockholm och som bejakade pingstväckelsen. I januari 1911 tillträdde Lewi Pethrus tjänsten som församlingens predikant och föreståndare. År 1913 uteslöts församlingen från Baptistsamfundet efter att ha anklagats för brott mot den rådande nattvardsordningen. Den faktiska orsaken torde emellertid ha varit att man ville stoppa eller åtminstone minska Lewi Pethrus inflytande inom samfundet.

John Ongman menade att Lewi Pethrus borde ha agerat så att församlingen kunde fått stå kvar inom samfundet, en åsikt som bidrog till att det snart blev en brytning mellan dem.

På många orter där det inom baptistförsamlingarna fanns ett uttalat motstånd mot pingstväckelsen bildades »pingstbönegrupper«, inte sällan av ekumenisk karaktär. En majoritet av dem som sökte sig dit var medlemmar i ungdomsföreningarna och unga medlemmar i församlingarna. Dessa ungdomar ville man inte förlora, vilket gav bönegrupperna ett visst livsrum. Ibland inbjöds till och med andedöpta predikanter bland Örebrobaptisterna till enstaka möten eller konferenser i församlingarna för dessa ungdomars skull. Pingstbönegrupperna samlades kanske oftast i hemmen, men det finns flera exempel på att församlingar upplät någon lokal i sin kyrka. Grupperna upplevde ändå att deras samlingar inte sågs med blida ögon.

Bildandet av Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, uteslutningen från Baptistsamfundet och schismen mellan Lewi Pethrus och John Ongman kom att påverka pingstbönegrupperna runt om i Sverige. Tankar på att bilda nya församlingar – fria församlingar som inte var bundna till

något samfund – tog form och började förverkligas. Samtidigt började entusiastiska »fria evangelister« söka sig till pingstbönebönegrupperna vilka blev byggstenar i den spirande rörelse som såg Lewi Pethrus som sin ledare. Det fanns nu två pingstriktningar i Sverige: Örebrobaptisterna och Pingströrelsen, som Lewi Pethrus rörelse senare kom att kallas.

Efter utslutningen från Baptistsamfundet hade Lewi Pethrus trott att han och församlingen genom ett samarbete med John Ongman och Richard Edhelberg i Örebro skulle få det stöd som samfundet tidigare stått för. Edhelberg var redaktör för *Svenska Tribunen* och *Närkes-Bladet* vilka fungerade som organ för Örebro Missionsförening och de församlingar som sympatiserade med Ongman. Sprickan mellan Pethrus och Ongman omöjliggjorde emellertid detta. Edhelberg ville inte samarbeta med Pethrus på grund av att han inte ville stöta sig med Ongman; han befarade att denne skulle starta en egen tidning. Mot slutet av år 1915 fanns det ingen återvändo. Pethrus (eller Filadelfiaförsamlingen om man så vill) började bygga upp den institutionella bas som var nödvändig för Filadelfia och de fria församlingarna, det vill säga pingstförsamlingarna. Under de närmast följande åren utvecklades Filadelfiaförsamlingen till rörelsens centrum med bokförlag, veckotidning (*Evangelii Härold*) och årliga månadslånga bibelskolor för utbildning av evangelister. Filadelfia och Lewi Pethrus personligen bistod dessutom församlingar och grupper ute i landet med råd och stöd i olika frågor; Pethrus inte minst genom besök.

Bland pingstförsamlingarna kom snart frågan upp om hur de skulle förhålla sig till varandra organisatoriskt. I januari 1916 publicerade Lewi Pethrus en artikel i *Evangelii Härold* av W.H. Durham, USA: »Samfundsorganisationer«. Där skriver denne att mänskliga organisationer »förstöra *det oberoende, nytestamentliga församlinglivet*« (EH 160120). Två år senare skriver Pethrus att »samfundsorganisationerna icke kunna utgöra något *andligt* föreningsband mellan frälsta själar«.

Ett sådant föreningsband är endast den Helige Ande. [...] När en människa får Guds Andes ljus, kan hon omöjligen undgå att se dessa ting, och – så se åtminstone vi saken – hon måste då taga avstånd från detta slags organisationer. [...] De tusental av verkligt frälsta själar, som de senaste åren har lämnat baptistsamfundet, jubla och prisa Gud, för att de blivit fria. (EH 180131)

Under den så kallade Kölingaredsveckan vid midsommartiden år 1918 – då ett nittiotial av rörelsens evangelister, pastorer, missionärer och

lekmannapredikanter deltog – tycks det ha rätt consensus om ett uttalande att »samfundsorganisationerna äro ett av de största hindren för pingstväckelsen i Sverige« (EH 180711).⁶ Och i oktober samma år skrev Lewi Pethrus att han och många med honom »hava den uppfattningen att *endast* de andedöpta äro kvalificerade att frambära ett fullt evangelium« (EH 181003).

Vid Kölingaredsveckan år 1919 stod organisationsfrågan i centrum. De omkring 100 deltagarna, de flesta predikanter, gjorde ett skriftligt uttalande mot varje form av »mänsklig« organisation. Något beslut var det inte fråga om – det var inga valda ombud som deltog – utan snarare ett »tillkännagivande av ett redan existerande förhållande« (Struble, 101). Pingströrelsens församlingssyn kom att spela en viktig roll under de år som följde; samfund eller inte samfund blev en skiljelinje mellan de äldre samfunden och Pingströrelsen. Pethrus kom att agitera på ett sätt som väckte anstöt inom samfunden och kamplust i de egna leden.

Pingströrelsen var numerärt sett liten under 1910-talet men entusiasmen var stor och aktiviteten hög. Detta blev snart ett bekymmer för Baptistsamfundet. Rörelsens tillväxt under de första 10–15 åren skedde till stor del, kanske främst, genom att medlemmar i baptistförsamlingar anslöt sig till de fria församlingarna.

Många av Pingströrelsens och pingstbönegruppernas medlemmar – vilkas medelålder var lägre än baptistförsamlingarnas – var angelägna att förmå andra att bli andedöpta, och det var naturligt att de sökte sig till sina vänner i de församlingar och ungdomsföreningar de tillhört eller fortfarande tillhörde. Bristen på ledare var stor och hängivenheten kan ha gjort att de andedöpta ibland agerade på ett sätt som väckte anstöt. Uppmaningen att bli andedöpt tolkades dessutom som en uppfordran att ansluta sig till pingstgruppen eller pingstförsamlingen på platsen. Detta kom att bli ett problem för många av de församlingar och

⁶ Sommaren 1917 inbjöd Kölingareds fria församling Betania till ett »pingstmöte« som hölls på gården Grönebo (även Grönebro) i Kölingared. Året därpå kallades samlingen för bibelstudievecka, en beteckning som bibehölls för de årliga rikskonferenser som med få undantag kom att hållas i Kölingared och senare i Nyhem. Ursprungligen var bibelstudieveckorna avsedda enbart för »Herrens vittnen«, men efter hand kom lekmannainslaget att öka. Betanieförsamlingen i Kölingared (fr.o.m. 1928 namnändrat till Betanieförsamlingen i Nyhem) var inbjudare. Förslag till frågor som skulle tas upp för samtal skulle lämnas in i förväg. Lewi Pethrus hade ett avgörande inflytande på vilka frågor som skulle tas upp. Vissa av dessa förbereddes av styrelsen för Filadelfiaförsamlingen i Stockholm.

ungdomsföreningar som drabbades. Pethrus avståndstagande från samsfundsorganisationer torde inte ha minskat de mer entusiastiska pingstvännernas ansträngningar att förmå andra att »gå ut i frihet«.

Inom Metodistkyrkan uppstod en andedopsväckelse i början av år 1918 efter att en av kyrkans predikanter, K.G. Ljung i Örebro, hade hyrt ut sin kyrka för ett »pingstmöte« där åtskilliga av Pingströrelsens predikanter deltog. Han hade varit med på dessa möten och vid konferensens sista möte hade han berättat att han hade fattat beslutet att han skulle vara »ett med dem« (Gäreskog 2013, 118). Han anordnade därefter pingstmöten inom Metodistkyrkan och följderna blev en andedopsrörelse. Det fanns redan från början ett visst motstånd inom kyrkans ledning. Detta ökade successivt och när man inom rörelsen år 1921 började döpa om sig vidtogsgårdar och år 1923 existerade rörelsen inte längre.

Helgelseförbundet (HF) hade i slutet av 1910-talet bekymmer på grund av Pingströrelsen. Evangelister som var utsända av HF fick kontakt med pingstvännen, vilket medförde att de tog emot Andens dop. Vid Torpkonferensen sommaren 1918 hade andedöpta evangelister under bönen möten talat i tungor och utlevelsen hade väckt uppmärksamhet; ungefär hälften av HF:s evangelister var 'pingstvännen'. År 1919 skulle HF:s förlag ge ut en bok om andedop och nådegåvor. När manuskriptet var färdigt visade det sig att i boken riktades kraftig kritik mot Pingströrelsens syn på andedopet. Problemet var att styrelsen ville förhålla sig neutral till pingstväckelsen, man insåg att viktiga grupper som ekonomiskt stöttade förbundets verksamhet ville hålla andedopsväckelsen på avstånd. Inom styrelsen befارade man att HF skulle sprängas om bokens utgivning blev en styrelsefråga. Författaren, Gustaf Fredberg, gav ut boken. *Uppfyllelsen med den helige Ande och Andens gåvor. Ett inlägg i en viktig fråga* (1919), på ett annat förlag, varför styrelsen inte behövde ta ställning.

I november 1918 skriver Pethrus i *Evangelii Härold* under rubriken »Ett brännande spörsmål« om de fria församlingarnas berättigande:

I dessa dagar bildas många fria församlingar i vårt land. De flesta komma till stånd på sådana platser, där inga troende och döpta församlingar förut finnes, men det inträffar också, att fria församlingar bildas, där det förut finnes baptistförsamlingar. Det är särskilt det senare förhållandet, som rörer ett så intensivt motstånd från ledningen inom baptistsamfundet. Och däröver får ingen förvåna sig. Om vi hade samma övertygelse som sam-

fundsmännen, skulle vi handla på samma sätt som de. Men nu tro vi, att samfundet är en obiblisk inrättning, som saknar allt stöd i Guds ord, och därför kunna vi icke annat än taga avstånd från en sådan organisation. (EH 181107)

Pethrus anser att om det är ett fåtal medlemmar i en församling som »vilja gå hela vägen med Jesus« så är inte den bästa utvägen att bilda en ny församling, utan det är att hela församlingen »på platsen får klart för sig« att Bibeln »intet lär om samfund«, så att »församlingen kan komma till ett enhälligt beslut om utträde ur det samfund, man tillhör«.

För att nå fram till frihet på denna väg böra inga lovliga medel lämnas oförsökta. Först sedan de andedöpta, frigjorda själarna sökt att på detta sätt rädda församlingen ut till frihet, och det blivit ådagalagt, att församlingen som sådan icke låter rubba sig från sitt gamla obibliska samfundsväsen, då är det tid att taga upp en biblisk och andlig verksamhet vid sidan av den förutvarande församlingens.

I samma artikel angriper Lewi Pethrus »de frikyrkliga evangeliiförkunnarna« för att »kyrkligheten« bland dem har tilltagit och menar att »om man icke skall ryckas med till detta skökoväsen, måste man hålla sig ren från allt som leder därtill« (EH 181107).

Givetvis reagerade man inom samfunden mot uttrycket skökoväsen och under december månad publicerade *Svenska Morgonbladet* två långa artiklar under rubriken »Andligt rus« av Gustaf Mosesson⁷, rektor vid Missionskolan (SMF). Sannolikt hade representanter för Baptistsamfundet, Metodistkyrkan och Missionsförbundet kommit överens om att Mosesson skulle bemöta Lewi Pethrus uttalande.

Mosesson konstaterar att »inom våra kristna församlingar sprider sig en rörelse, som kallas Pingströrelsen.^[8] På åtskilliga håll har den vunnit rätt stor utbredning, och församlingarna önska veta, huru de skola förhålla sig till dessa företeelser«. Han uppmanar predikanter och församlingsledare att med varsamhet och kärlek ta sig an pingstvännerna i församlingarna och inte stöta bort dem och på så sätt skapa martyrer.

⁷ Gustaf Mosesson (f. 1877) var elev vid Missionskolan 1900–1903, avlade studentexamen 1907 och blev fil.kand. 1911. Han var rektor vid Missionskolan 1910–1942 och riksdagsman 1925–1933 och 1937–1951.

⁸ Mosesson använder i sina artiklar orden *pingströrelse* och *pingstvän* och syftar då på dem inom samfunden som gripits av pingstväckelsen. Av okänd anledning inleds här *pingströrelsen* med en versal.

Många av dessa tungotalare eller pingstvännen, eller vad namn de bära, äro uppriktiga själar, som längta efter att komma Gud närmare, och deras farande efter särskilda gåvor är ett uttryck för deras hjärtans trevande efter Gud. Sådana själar äro värdefulla för den kristna församlingen. Äro de än i sin iver famlande, så utgöra de dock en positiv kraft i tiden. (*SvM* 181207)

Han varnar dock för att låta pingstvännerna som minoritet »styra inom församlingen efter sitt tycke«. Det är varken kristligt eller demokratiskt. Skulle det gå så långt att det blir en separation som följd av att församlingen inte vill rätta sig efter en minoritets önsknings är det beklagligt, men, menar Mosesson, »den lærer ej kunna hindras«. Han konstaterar att pingstväckelsen »är högst betänklig på grund av de söndringar bland de sant troende, som den för med sig i nära nog varje församling, oavsett vilken organisation församlingen tillhör«.

Mosesson anklagar Pethrus för att inte »erkänna några andra som sanna kristna än de 'andedöpta'« och att han »skattar tungtalandets gåva så högt, att blott den församling, som äger denna, av honom betraktas såsom biblisk«. Mosesson uppfattar detta förhållande som att Pethrus ansåg att tungotalet var »den högsta« av gåvorna, men har noterat att Pethrus agerar som om han fått en ännu större gåva som innebär att alla medlemmar »obetingat skola [...] lyda honom« och frågar sig om det är så att Pethrus »tycker det är bäst, att en enda person sköter det hela och suveränt styr och ställer över dessa församlingar« (*SvM* 181224).

Lewi Pethrus ger ett långt svar i *Evangelii Härold* på denna artikel. Där skriver han bland annat följande:

Rektor Mosesson klagar [...] över de söndringar, som uppstå på nästan varje plats, där denna rörelse pågår. Men den som vill erkänna sanningen, kan väl ändå inte förneka, att de som motstå väckelsen, äga sin dryga del av ansvaret för dessa splittringar. Många tröga och jordbundna själar, som icke ha något sinne för det andliga, sätta sig till domare över de andedöpta och deras erfarenheter och föreskriva, huru de andliga gåvorna skola brukas, och ofta förbjudes deras förekomst vid församlingarnas sammankomster. Huru skall det kunna bliva annat än splittringar av ett sådant förfaringsätt?

Om man också erkänner, att de andliga gåvorna äro bibliska företeelser, så ger man dem dock en ringa plats i församlingen, att de nära nog betraktas som ett onödigt ont, som man helst ville vara utav med. Huru skola själar, som få sina dyrbaraste andliga erfarenheter bedömda på ett sådant sätt, kunna trivas i en församling under dylika förhållanden? Därför resonera många av dessa som så: I stället för att nöta bort sin tid på

ofrukta strider, får man då ägna sig åt sin egen andliga förkovran och själars frälsning. Detta är i varje fall ett av motiven för, att det förekommer utbrytningar ur församlingar, där pingstväckelsen går fram. (EH 190109)

Pethrus och Mosessons artiklar kom att utgöra inledningen av en debatt – »samfundsdebatten« – som pågick i *Svenska Morgonbladet* och *Evangelii Härold* fram till början av år 1920. I stort sett var det en debatt mellan Baptistsamfundets ledning och Lewi Pethrus. Den kan i någon mån ha minskat strömmen av baptister som anslöt sig till pingstförsamlingar och pingstgrupper, men någon undersökning av förhållandet har inte publicerats.

Efter att debatten avslutats skrev *Svenska Morgonbladet* i en ledare:

Genom direkta upplysningar från inom pingströrelsen verksamma personer ha vi ock fått bekräftat, att den nya rörelsens evangelister för närvarande mest söka sig till Sv. Missionsförbundets folk för att vinna dem för de nya församlingarna. (SvM 200131)

Det är inte troligt att det rörde sig om en mer utbredd aktion; upplysningarna kom nog från ett fåtal platser.

När Filadelfiaförsamlingen i Stockholm hösten 1919 gjorde förberedelser för att sända ut missionärer till Kongo, vände man sig till Missionsförbundets styrelse och frågade om dessa under den första tiden kunde få arbeta på förbundets missionsfält i Kongo. Örebro Missionsförening hade redan ett sådant avtal (Dahlén, 353). Vid ett församlingsmöte i Filadelfia i oktober meddelades att Svenska Missionsförbundets styrelse »med glädje beslutat sig för att erbjuda våra missionärskandidater att den första tiden av deras vistelse på fältet få vara på deras stationer och deltaga i arbetet där« (Sundstedt, 67).

I november skriver Pethrus i ett inlägg i samfundsdebatten om »det skökoväsen, som de olika samfunden i mer eller mindre grad representera« (EH 191127). Delar av artikeln återgavs av *Svenska Morgonbladet* den 5 december. Dagen därpå frågade Missionsförbundets ordförande Sven Bengtsson⁹ i *Svenska Morgonbladet* hur det kom sig att Pethrus kunde skicka missionärer till en organisation som denne betecknade som skökoväsen. Pethrus svarade den 22 december att det givetvis fanns kristna i samfunden och att han därför kunde tänka sig samarbete (Dahlén, 353). Någon samverkan mellan Filadelfiaförsamlingen och Missionsförbundet blev det inte.

⁹ Sven Bengtsson (f. 1866) var SMF:s ordförande 1918–1936. Han var lantbrukare och affärsman och bodde i Skåne. Han var riksdagsman åren 1911–1936.

Pingstväckelsen inom förbundet åren 1907–1921

Missionsförbundets ledare, P.P. Waldenström, var i Kina då pingstväckelsen nådde Sverige. Gunnar Westin skriver år 1965:

När [Waldenström] i början av sommaren återkom, mötte han »den nya rörelsen« med dessa ord: »Gode Gud, när skola våra troende bli nyktra?« Svenska Tribunen citerade detta och tillade, att yttrandet hade gått genom »den halvkristna och den gudsfiendliga pressen«, men tidningen prisade Gud för att varje dag [gav] bevis på »att Herren öppnar ögonen på sådana, som äro blinda, fast de tro sig se«. Waldenström ändrade sig inte. Tvärtom blev han skarpare i sina uttalanden mot »röran«, dvs den nya rörelsen. Det bästa medlet mot den »smittosamma sjukdomen« vore, enligt honom, ett ämbar kallt vatten. Men sådana omdömen av en man i hans ställning bidrog nog närmast till rörelsens utbredning. (Westin 1965, 221)

Och G.E. Söderholm skriver år 1928:

En del av de ledande männen inom Missionsförbundet togo redan från början avgjort avstånd från pingstväckelsen och angåvo riktlinjer, som sedan i stort sett blivit följda ända intill de senaste åren. Lektor Waldenström [...] skrev redan före sin hemkomst [från Kina], såsom det synes utan någon personlig kännedom om väckelsens art, och varnade för densamma. Han förordade sedermera offentligt i tidningarna, att man borde slå kallt vatten över någon tungotalande evangelist, som verkade i Hälsingland, för att sälunda avkyla hennes andliga hetta. Och andra ledande män [...] hjälptes åt att, andligen talat, slå vatten på pingstväckelsen, och så blevo Svenska Missionsförbundets medlemmar för lång tid framåt mäktigt preparerade för allt, vad pingstväckelse heter. (Söderholm, 420)

Pingstväckelsen fick en mycket begränsad utbredning inom Missionsförbundet år 1907 och de närmast följande tio åren. Enstaka medlemmar i många församlingar blev säkert ändå andedöpta – förmodligen efter kontakter med andedöpta inom Baptistsamfundet och mot slutet av tidsperioden med medlemmar i pingstgrupper eller pingstförsamlingar.¹⁰ I rapporter från distriktsföreståndarna från denna tid nämns inget om några problem av detta slag, med undantag av rapporter från Lappland i vilka antydningar hade gjorts under åren före 1919 om »nya

¹⁰ Ett exempel på en predikant inom Missionsförbundet som blev andedöpt under pingstväckelsens första år är Oscar Svanell, men han »behöll sin erfarenhet mest för sig själv« (EH 230607). Han var år 1907 pastor i missionsförsamlingen i Karlskrona. Vi återkommer till honom (s. 277).

svårigheter«. År 1919 framgick av en rapport från distriktsföreståndaren vad det gällde:

Många av våra medlemmar ha försvunnit genom »pingströrelsen«, som i många fall har gått fram mycket hänsynslöst mot Svenska Missionsförbundets verksamhet här. När den nämnda rörelsen riktar sina grova hugg mot »skökan«, får folket snart veta, att Svenska Missionsförbundet är en av döttrarna till henne. Sådant har skaffat oss många ledsamheter. (AA 1929, 338)

Från Värmland rapporterades år 1918 att pingströrelsen hotade spränga sönder hela verksamheten i socknarna Möklinta och Tortuna.

Det berodde nog mest därpå, att båda församlingarnas predikanter övergingo till nämnda rörelse och att de sedan verkade både i församlingarna och på platsen för övrigt för att få så många med sig som möjligt. [...] De flesta, som övergingo, voro från ungdomsföreningarna. (AA 1928, 318)

År 1919 var det problem i några församlingar i Skaraborgs län och de förefaller ha orsakats av personer som inte tillhörde församlingarna. För åren 1920 och 1921 var rapporterna något fler »om pingströrelsens inblandning i verksamheten«. Exempel från år 1920 på platser med splittringstendenser i Bohuslän är Hönö, Fotö och Marstrand. Året därpå meddelas från samma län, att »en del församlingar ha haft stark känning av den s. k. pingströrelsen och åtskilliga medlemmar ha lämnat sina respektive församlingar och gått med i det nya« (ibid. 345).¹¹

Missionsskolan får en ny bibellärare

Inom Svenska Missionsförbundet var bibelsynen mot slutet av 1910-talet i grunden konservativ även om man inte var lika konsekvent som man skulle bli inom Pingströrelsen genom att hävda att hela Bibeln var Guds ord och att ingen som helst form av bibelkritik kunde accepteras.

Till höstterminen 1917 skulle efter en lång process en ny lärare i exegetik – eller bibellärare som man i allmänhet kallade tjänsten – anställas

¹¹ Axel Anderssons böcker *Svenska Missionsförbundet. Dess uppkomst och fentioåriga verksamhet. Inre missionen I–III* redogör bland annat för verksamheten inom de olika distrikten fram till och med år 1926. Till stor del baseras hans redogörelse på de årsrapporter som distriktsföreståndarna tog fram. Vi räknar med att Andersson inte skulle försumma att nämna problem som på ett eller annat sätt hade uppkommit på grund av denna rörelse. Skildringen i böckerna är delvis kritiskt hållen och publiceringen vållade debatt.

vid Missionsskolan. Den som föreslogs var Lorentz Backman¹², som emellertid i ett brev till rektor Gustaf Mosesson i mars 1917 förklarade att han under sina universitetsstudier hade tvingats lämna mycket av det han tidigare hade trott på:

Du vet vad gamle P.W. tänker om nutidens teologiska vetenskap. Och som han tänker, så tänker också den stora massan inom Förbundet. Hur skall man kunna tåla en lärare, som i fråga om Gamla testamentet hyllar så kätterska meningar som jag gör. Och ändå tror jag, att jag ännu så länge tillhör den konservativa riktningen i nutidens teologi. Ännu så länge, ty jag kan inte veta, var jag kommer att hamna efter grundligare teologiska studier. (Dahlén, 62)

Brådska med att få tag i en lärare och brist på alternativ gjorde att skolstyrelsen, trots Backmans egen tveksamhet, rekommenderade missionsstyrelsen att han skulle anställas. I skolstyrelsen satt bland annat missionsföreståndare P. Waldenström, två kommande missionsföreståndare, J.P. Norberg och Janne Nyrén¹³, samt rektor Mosesson. Missionsstyrelsen i sin tur gick vidare med förslaget till generalkonferensen i juni 1917, som godkände tillsättningen. Backman tillträdde tjänsten vid höstterminens början. Waldenström, Norberg och Mosesson hade hävdad att ombuden inte skulle informeras om Backmans teologiska ställningstaganden; de menade att ombuden saknade förmåga att rätt bedöma frågan och Backman hade gått med på deras förslag.

Backmans bibelsyn, som kom att bli allt mindre konservativ under hans tid på Missionsskolan, orsakade problem redan från hans första termin. Han var emellertid en utomordentlig lärare och blev populär bland flertalet av eleverna, vilket säkerligen medverkade till att flera anammade hans bibelsyn. Andra elever opponerade sig mot det Backman lärde ut, och när man här och där ute i landet fick klart för sig vilken bibelundervisning som meddelades på skolan var det flera som protesterade. Under höstterminen 1922 – med koppling till ett besök under

¹² Lorentz Backman (f. 1889) avlade studentexamen 1911, blev fil.kand. 1914, teol.kand. 1926 och teol.lic. 1931. Han var lärare vid Missionsskolan 1917–1923 och arbetade därefter främst som lärare i allmänna skolor, bl.a. som adjunkt vid Bromma läroverk 1942–1955.

¹³ Janne Nyrén (f. 1864) var elev vid missionsskolan i Vinslöv 1884–1886 och därefter vid missionsskolan i Kristinehamn 1887–1888. Han var pastor i bl.a. Andreaskyrkan och i Immanuelskyrkan i Stockholm 1915–1918 resp. 1918–1930, ledamot i missionsstyrelsen 1907–1918, och vice ordförande 1910–1918 samt missionsföreståndare 1918–1930.

oktober månad från USA av Gustaf F. Johnson vilken hade en konservativ bibelsyn – ökade trycket på Backman. Johnson hade en tre veckor lång mötesserie med två eller tre möten varje dag i Immanuelskyrkan (SMF) i Stockholm. Eleverna på missionskolan var flitiga besökare och påverkades av hans undervisning. Detta kom att drabba Backman. Johnson hade vid något tillfälle sagt att »nyteologerna« var placerade i »första klassens vagnar på helveteståget« (Dahlén, 95). Under hösten fick Mosesson ta emot elever som protesterade mot bibelundervisningen. Den fortsatta utvecklingen gjorde att Lorentz Backman kände sig tvingad att sluta efter vårterminen 1923. »Backmanfrågan« kom att leda till uppsplitande strider inom förbundet. Den »nådde sitt slut« först sommaren 1929 (Dahlén, 238).

Backman kom att ersättas av Oscar Haglund¹⁴ – ett val som var ungefär lika förhastat som valet av Backman. Han blev anställd som extra ordinarie lärare. Hans pedagogiska förmåga var svag jämfört med Backmans. Vid det möte då Missionskolans styrelse beslöt att föreslå missionsstyrelsen att Haglund skulle tillsättas, reserverade sig Axel Andersson. Han påpekade att Haglund hade varit kristen för kort tid och inte var förtrogen med förbundets verksamhet – »dessutom synes han mig principiellt intaga samma teologiska ståndpunkt, som den vilken medförde Backmans avgång« (MMA1 230512). Haglunds bibelsyn formades under missionskoletiden och var konservativ när han mer eller mindre tvingades att lämna sin tjänst efter vårterminen 1926 (se Dahlén kap. 9 och 13). För skolstyrelsen var det angeläget att tillsätta en ordinarie bibellärare, vilket av tidsskäl inte var möjligt att göra till höstterminens början. Som vikarierande lärare anställdes Johan Hellström som var redaktör för *Missionsförbundet*. Han hade en konservativ bibelsyn. Skolstyrelsen tycks ha varit nöjd med hans insatser, men efter två läsår ville han sluta sin tjänst. Hans efterträdare blev David Hedegård, »erkänd som en stor kapacitet inom samfundet« (Dahlén, 219). Han anställdes som extra lärare inför höstterminen 1928. Ett år senare blev

¹⁴ Oscar Haglund (f. 1888) »lämnade sig åt Herren Jesus« julen 1921 (Haglund). Han vikarierade då som lektor på folkskollärarseminariet i Härnösand. Under sommaren 1921 hade han tjänstgjort som präst och då kommit i kontakt med Evangeliska Fosterlandsstiftelsen och det hade förändrat hans syn på Gud. Hösten 1922 blev han medlem i missionsförsamlingen i Södertälje. Han hade då tillträtt en tjänst som extra ordinarie lektor i staden. Vid denna tid publicerade *Svenska Morgonbladet* några artiklar av honom, och dessa föranledde tidningens redaktör att rekommendera Haglund som bibellärare vid missionskolan.

han ordinarie lärare.¹⁵ Dahlén skriver att Hedegårds bibelsyn låg »någonstans emellan Backman och Haglund« och att en sådan var »nödvändig i den rådande situationen«. Han skriver också att »valet av Hedegård var ett medvetet val av en personlighet som inte tycktes« vara så kompromisslös som Backman och Haglund hade varit, men på den punkten skulle det visa sig att man hade fel (ibid. 231).¹⁶

På missionsskolan fanns det åtminstone från läsåret 1919/1920 elever som var andedöpta. Under läsåret 1921/1922 fick man bekymmer med »pingstgruppen« genom att de elever som tillhörde denna, ofta kom i opposition både mot lärarna och mot en grupp elever som var motståndare till pingstväckelsen. Läsåret 1922/1923 var oron än större samtidigt som disciplinen inte var den bästa. Antalet elever var det högsta någonsin och elevkåren var heterogen.¹⁷

Under en promenad höstterminen 1922 samtalande Erik Samuel Alexandersson¹⁸ som var elev i första klassen, med en av lärarna, Josef Håkansson.

Den promenaden skulle Samuel aldrig glömma. Naturligt och öppenhjärtigt kom de in på aktuella spörsmål. Inom elevkåren märktes en uppsplattning: somliga var »pingstbetonade« – andra stämplades som »nyteologer«. Tendensen var oroande. Samuel berättade för läraren om de extasbetonade bönemöten, som hölls i ett av rummen på [den våning som kallades] »Svealand«. Där skreks, som om rummet varit ett förlossningsrum, både väggar och golv darrade. Sent en kväll efter bönemötet, då ljuset i korridoren släckts, gick »broder Andersson« fram och tillbaka i mörkret och »skrattade i anden«. Skrattet ekade i mörkret – man fick association till ett dårhus.

Håkansson hörde på. Sen sa han högt: »Ingen ska förvånas över splittningen i elevkåren, när lärarna inte kan vara sams. Ibland kan de inte träffas inne på kollegierummet före lektionerna – man går direkt in i klassrummet och hänger hatten innanför dörren. Jag har fört det där på tal i kollegiet, men hela atmosfären är förgiftad.« (Alexandersson, 188–189)

¹⁵ David Hedegård (f. 1891) studerade vid Missionsskolan 1915–1917, avlade studentexamen 1920, blev teol.kand.1928, teol.lic. 1943 och teol.dr 1951. Han verkade som pastor 1911–1925 och var därefter anställd som social sekreterare på halvtid inom SMU. Han arbetade som bibellärare vid Missionsskolan 1928–1941.

¹⁶ Hedegård kom att efter hand att utveckla en »påtaglig ovilja eller oförmåga att samarbeta och kompromissa« (Dahlén, 218). Hans bibelsyn blev snart mer konservativ.

¹⁷ Läsåret 1919/1920 var antalet elever ca 75 mot ca 125 läsåret 1922/1923.

¹⁸ Erik Samuel Alexandersson har i en självbiografisk roman, *Som ett nålsöga*, skildrat sin tid som elev vid missionsskolan. I romanen kallar han sig Samuel.

Några nyintagna elever, som var påverkade av pingstväckelsen, stärkte skolans pingstgrupp detta läsår. På vårterminen 1923 var spänningarna så stora mellan dem som var för och dem som var emot pingstväckelsen, att pingstgruppen hade dörrvakt vid sina bönemöten. Andra elever kunde stå utanför och provocera med hallelujarop. Pingstgruppen svarade för en väsentlig del av motståndet mot Backman.

Förbundets ledning förnyas

P.P. Waldenström var född år 1838. Hans ålder och det faktum att han under flera ganska långa tidsperioder hade haft nedsatt arbetsförmåga gjorde att frågan om hans efterträdare tagits upp med honom, kanske år 1914, men han hade avfärdat frågan. Hösten 1915 var Waldenströms närmaste medarbetare Wilhelm Sjöholm (f. 1865), expeditionschef och redaktör samt Johan P. Norberg (f. 1855), missionssekreterare. Flera inom styrelsen liksom många av de ledande pastorerna inom förbundet såg både Sjöholm och Norberg som kandidater till posten som missionsföreståndare, men även Janne Nyrén (f. 1864) och Axel Andersson (f. 1879) var tänkbara. Sjöholm avled emellertid i februari 1916 efter en kort tids sjukdom. Janne Nyrén var pastor i Immanuelskyrkan i Stockholm och ledamot i missionsstyrelsen. Han ägde många förtroende och hade sedan år 1894 haft åtskilliga viktiga förtroendeuppdrag inom förbundet. Den betydligt yngre Axel Andersson var lärare vid Kristinehamns praktiska skola och ledamot i missionsstyrelsen.

Axel Andersson kom från enkla förhållanden. Han var elev vid Missionskolan under läsåren 1899–1902. Skolkamraten Gustaf Mosesson skriver att det »torde kunna sättas i fråga, om det funnits många, som kommit in på Missionskolan med klenare underbyggnad och förutsättningar, men att han genom energiskt arbete gick ut efter tre år som en av de mest löftesrika i klassen« (Dahlén, 249). Han var efter sina studier vid Missionskolan pastor i Skåne 1902–1904 samtidigt som han läste vidare. År 1906 tog han studentexamen och läsåret 1906/1907 var han lärare i Osby samskola. År 1911 blev han filosofie kandidat. Därefter anställdes han som sekreterare i Svenska Missionsförbundets Ungdom (SMU) som hade bildats år 1910 på initiativ av honom. Han blev uppmärksam för sin begåvning och sin kompetens inom viktiga områden för missionsstyrelsen. Trots att han inte hade fyllt 40 år var det många som ansåg att han var den givne efterträdaren till Waldenström; hans akade-

miska utbildning värderades högt liksom hans språkkunskaper – han hade studerat en tid i både Genève och London.

Andersson var också uppmärksam för sin självsäkerhet och frispråkighet. Det förefaller som om han agerade utan hänsyn till person; han ska till exempel ha satt sig i respekt hos Waldenström. Han kritiserade häftigt flera av förbundets äldre ledare. Dahlén skriver:

Troligen finns något av förklaringen till detta i hans erfarenheter från uppväxten med en dominerande mor, som enligt yngste sonen hade påtagliga brister. Respekten och lydningen för den äldre generationen var något som han relativt tidigt fick göra upp med och bryta emot. (Dahlén, 255)

Våren 1916 uppstod en konflikt mellan Norberg och Andersson, som tycks ha börjat efter att Andersson i en tidningsartikel hade uttalat sig på ett sätt som kunde uppfattas som att han, trots att han var yngre än Norberg, skulle kunna vara mer meriterad till tjänsten som missionsföreståndare än denne.

I ett brev i januari 1917 skriver Norberg:

Jag är bekymrad för Andersson och utgången för honom. Jag fruktar nästan det värsta, [...] Hans agitation emot oss här i Förbundet är hänsynslös ute i landet, och det går icke i längden. [...] Det är rysligt sorgligt, att en så användbar god gåva som hans skall förbrukas på sätt, som nu sker. (Dahlén, 253)

Under våren nåddes en uppgörelse. Ändå hade Andersson i ett föredrag vid SMU:s årsfest under generalkonferensen i juni yttrat sig på ett sätt som inte vittnade om någon försoning.

Generalkonferensen sommaren 1917 blev P.P. Waldenströms sista. Han avled en månad efter konferensens slut. Vid sin död var han både missionsföreståndare och missionsstyrelsens ordförande. En vecka senare samlades styrelsen och beslöt att Norberg skulle vara tillförordnad missionsföreståndare fram till generalkonferensen sommaren 1918, men samtidigt uppehålla tjänsten som inre missionens sekreterare.¹⁹ Jacob E. Lundahl (f. 1875), som hade arbetat som biträdande sekreterare utsågs som tillförordnad sekreterare för yttre missionen. Vid samma möte beviljades Norberg tjänstledighet; han hade blivit sjuk under våren och

¹⁹ Norberg förefaller ha varit impulsiv och kanske till och med något omdömeslös, möjligen mer uttalat under sin sjukdomstid än tidigare. Ett exempel är hans märkliga erbjudande i november 1917 till G. E. Söderholm att bli inre missionens sekreterare och så småningom bli missionsföreståndare (Dahlén, 260–262).

skulle tillbringa en tid på ett vilohem. Efter några månader försämrades hans hälsa och han avled i början av maj 1918.

Direkt efter Norbergs begravning höll styrelsen ett sammanträde där Janne Nyrén tillfrågades om han kunde tänka sig tjänsten som tillförordnad missionsföreståndare från generalkonferensen i juni och ett år framåt för att göra det möjligt att skjuta på valet till sommaren 1919. Nyrén ansåg att det inte var lämpligt med hänsyn till hans pastorstjänst i Immanuelskyrkan. Efter en diskussion inom styrelsen efter att Nyrén lämnat rummet, beslöts att föreslå generalkonferensen att välja honom som missionsföreståndare. Nyrén motsatte sig inte beslutet.

Ledande missionsförbundare ansåg givetvis att det fanns fler tänkbara kandidater, bland dem Axel Andersson, vilket gav upphov till en debatt. *Svenska Morgonbladet* tycks ha valt att inte publicera några inlägg, men på ledarplats kan man läsa att de andra kandidaternas »namn äro sådana, att de under nuvarande förhållanden skulle framkalla en strid« som skulle få »ganska ödesdiga följder«. »Nyrén däremot har allas förtroende som en klok och insiktsfull ledare. Genom sin fridsamma och varmhjärtade läggning har han många vänner och inga fiender.« Om Axel Andersson skriver tidningen att också han har »stora gåvor som bör tas tillvara inom SMF, men det samlande namnet är han inte« till skillnad från Nyrén. Andersson såg sitt tillfälle att klargöra sin position i den pågående debatten och lyckades få ett inlägg publicerat i tidningen den 29 maj 1918. Där skriver han bland annat att han inte vill se sitt namn i debatten om valet av missionsföreståndare. Han vill inte heller ha någon annan tjänst som kompensation. Om Janne Nyrén skriver han, att

han är, för att citera ett festtal till hans ära, mannen med »den oljade fjädern«, som söker jämna ut och tysta ner, där det gnisslar och gnäller, en fridens och kompromissernas man under vars ledning Svenska Missionsförbundet säkert ej skall råka i sken, vad på honom beror. (Dahlén 270–271)

I en artikel ett par dagar senare i *Värmlands-Posten* skriver Andersson att han inte vill »tränga sig förbi Nyrén, utan istället vara glad åt något mindre ärofullt arbete för missionens sak, om ett sådant blir honom anförtrött«. »Om det inte blir splittring kring Nyréns namn i konferensen« har han inget emot att Nyrén tillsätts, men han menar att denne »med hela sin läggning tillhör en gången tid«.

Om han vore en mera betydande man än han är, skulle jag bestämt motsätta mig hans val, ty han kommer ej att gå framåt utan tillbaka. Men hans

ställning blir svag, han är en fredlig och i småsaker ganska klok man, som vet att sköta sig och nog kommer att akta sig. (Dahlén, 272)

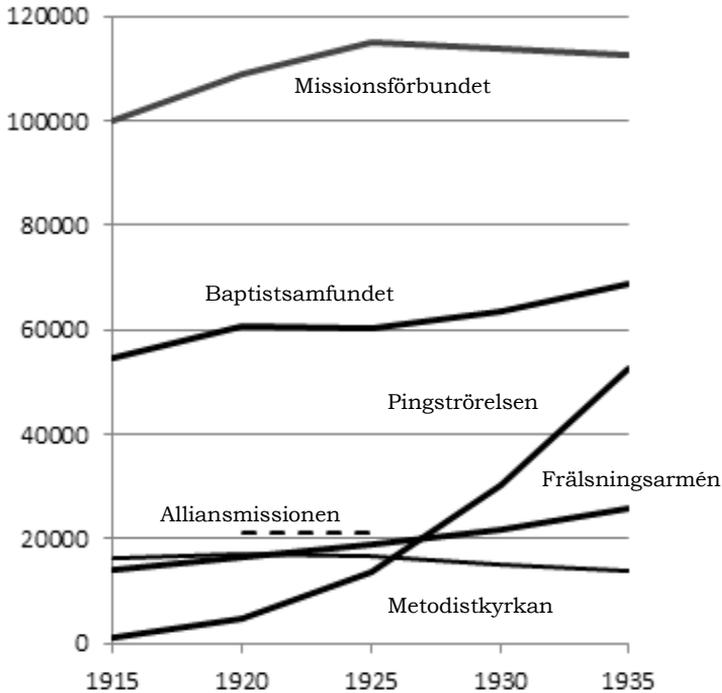
Dagen före generalkonferensen hölls ett extra styrelsemöte där man enades om att föreslå Axel Andersson som inre missionens sekreterare. Enhälligt och utan diskussion beslöt sedan Generalkonferensen att välja Nyrén och Andersson i enlighet med styrelsens förslag. Jakob E. Lundahl valdes som expeditionens sekreterare och yttre missionens sekreterare. Sven Bengtsson (s. 25) valdes till missionsstyrelsens ordförande.

Axel Andersson kunde räkna med att Nyrén med hög sannolikhet skulle avgå år 1930 efter att han då uppnått pensionsåldern. Han hade således tolv år på sig att bli ett samlande namn för Svenska Missionsförbundet. Han var nog övertygad om att han under dessa år skulle ha ett stort inflytande på verksamheten. I praktiken kom han i stor utsträckning att leda arbetet på expeditionen på grund av att Nyrén ofta var på resande fot, bland annat gjorde denne några längre utlandsresor. Andersson hade en bestämd uppfattning vad som behövde göras inom förbundet och hur det skulle gå till. Som exempel på dessa kan nämnas de satsningar som gjordes med början under 1920-talet på utbildning – på folkhögskolor och ett korrespondensinstitut, men också genom att introducera studiecirklar i ungdomsföreningarna. Detta kom att höja bildningsnivån hos medlemmarna. Studiecirkarna ledde till att barn till medlemmar i församlingarna uppmuntrades att studera och många gick så småningom vidare till folkhögskolor, gymnasier och universitet. Satsningarna bidrog också till en större öppenhet för samhällsfrågor och för olika kulturyttringar (se vidare s. 133).

Medlemsantal

De stora aktörerna inom frikyrkorörelsen under den tidsperiod som vi här studerar var Svenska Missionsförbundet och Svenska Alliansmissionen (med rötter i den lågkyrkliga nyevangeliska väckelsen och bildad år 1919 genom sammanslagning av tre organisationer), Metodistkyrkan och Frälsningsarmén (sprungna ur John Wesleys metodism) samt Svenska Baptistsamfundet och Pingströrelsen.

De från Svenska kyrkan fristående trossamfunden hade haft sin stora tillväxt under åren 1880–1900. Därefter var ökningen betydligt lägre. Under åren 1900–1915 var tillväxten i snitt 1,5 % per år, och åren 1915–1935 1,8 %, att jämföra med ökningen av Sveriges befolkning: 0,7 % respektive 0,5 %. Det sammanlagda medlemsantalet var år 1915 cirka

Antalet medlemmar för vart femte år i de större trossamfundet i Sverige åren 1915–1935. Frälsningsarméns medlemsantal bygger på uppgifter före och efter tidsperioden. Alliansmissionen var inte församlingsbildande under tidsperioden, men det kan ha varit omkring 20 000 personer som tillhörde församlingsliknande organisationer som samarbetade med Alliansmissionen. Många av dessa var även anslutna till Missionsförbundet. Vi räknar med att mellan 10 000 och 15 000 medlemmar tillhörde dessa »samarbetsförsamlingar«.

200 000 och år 1935 cirka 290 000; korrektion har gjorts utifrån en uppskattning av dubbelanslutningar.

Diagrammet ovan visar, om än med vissa osäkerheter, medlemsutvecklingen för de organisationer som nämns i föregående stycke. Av diagrammet framgår att Pingströrelsen numerärt var en obetydlig rörelse omkring år 1920. Vid årsskiftet 1917/18 fanns det omkring 2 700 medlemmar i drygt 50 församlingar runt om i landet. Nästan 1 200 (cirka 45 %) tillhörde Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Antalet personer som räknade sig till rörelsen var sannolikt avsevärt fler än 2 700.

Man bör observera att samfundet hade ungdomsföreningar till skillnad från Pingströrelsen. Detta medförde att åtskilliga unga människor

väntade med – eller avstod från – att ansluta sig till en församling. År 1930 hade ungdomsföreningarna i Missionsförbundets församlingar omkring 48 000 medlemmar, men många av dessa var även medlemmar i församlingar. Inom pingstförsamlingarna, däremot, lät man ofta – som barn till medlemmar – döpa sig som mycket ung, åtminstone från slutet av 1920-talet.

Inom Pingströrelsen fanns ingen särskild ungdomsverksamhet under rörelsens första tid. Efter hand började man emellertid i de större församlingarna ha bibelstudier för ungdomarna. I många församlingar kom i praktiken den sång- och musikgrupp som kallades strängmusiken att fungera som en ungdomsverksamhet, men utan att utestänga de äldre.

3. De pingstbetonade under Janne Nyréns tid

I detta kapitel redogörs för den pingstbetonade rörelsen från sommaren 1922 till sommaren 1930 då Janne Nyrén avgick som missionsföreståndare och ersattes av Axel Andersson, som tillträdde sin tjänst i oktober 1930.

Framställningen är uppbyggd omkring de tre ledande pingstbetonade predikanterna, Alex Olovson, Frank Mangs och Aron Andersson, samt i någon mån Paul Edman, och kring händelser som har anknytning till deras verksamhet. Olovson, Mangs och Edman verkade som evangelister. Ingen av dem hade ansvar för någon församling, vilket medverkade till att de hade en bred kontaktyta mot församlingarna. Aron Andersson, som var församlingsföreståndare, lämnade förbundet redan våren 1930 och blev pastor i en relativt stor fri församling i Malmö (s. 82). Han hade under sin tid inom Missionsförbundet anlitats som bibellärare och predikant i pingstbetonade församlingar, något som han fortsatte med i mån av tid även efter sin flytt till Malmö. Två pingstbetonade predikanter som hade stort inflytande och som Missionsförbundets ledning ansåg orsaka allvarliga problem under åren 1923–1934 var Erik Larsson och Emil Thunö. Dessa kommer vi att möta i kapitel 10 (»Borgholms missionsförsamling«).

I slutet av kapitlet nämns något om splittringstendenser under åren 1924–1926 och om en debatt med början hösten 1926 om bibelsynen.

Alex Olovson

Alex Olovson eller Alexander Olofsson, som han egentligen hette, föddes i december 1887 i Högbo församling väster om Sandviken. Han var son till lantbrukaren och slaktaren Karl Olofsson.²⁰ Efter att ha slutat folkskolan arbetade han i faderns verksamhet och titulerade sig slaktare. Han blev omvänd sommaren 1906 under en väckelse i hembygden. Omedelbart efter omvändelsen hade han känt sig kallad av

²⁰ I kyrkobokföringen har Alexander och en av hans fem systrar tillnamnet Olsson, som Alexander använde tills han 1916 bytte till Olofsson.

Gud att bli förkunnare. Hösten 1907 deltog han i en evangelistkurs i Bollnäs varefter han började resa som evangelist i missionsförsamlingarna i Gävleborgs län. Våren 1911 antogs han som elev vid Missions-skolan och avslutade studierna i mars 1914; något avgångsbetyg tycks han inte ha fått. I juli samma år gifte han sig. Makarna bosatte sig i Vindelns där Alex hade fått tjänst som pastor i missionsförsamlingen. Ett år senare flyttade de till Gävle efter att Alex anställts av Missionsförbundet som evangelist. År 1914 hade två predikanter anställts för att under tre år verka som evangelister »på skilda platser inom landet« (B&L, 255). Alex var den tredje. Vid generalkonferensen 1919 fastställdes en arbetsordning för förbundets evangelistverksamhet och beslöts att anställningarna inte skulle vara tidsbegränsade. Åtta predikanter knöts till verksamheten, bland dem Alex Olovson. De kom så småningom att kallas riksevangelister.

I juni 1922 samlades riksevangelisterna tillsammans med några andra evangelister och pastorer till en »stilla vecka« på Hönö. Initiativet hade sannolikt tagits av SMU:s evangelist Josef Roth, »som några år tidigare hade upplevt en andlig förnyelse« (Sjöberg, 148–149).

Redan år 1907 hade en av Öckerö missionsförsamlings »medlemmar [Martin Andreasson] blivit döpt i den helige Ande, då han färdades i sin båt från Göteborg till sin hemö« (ibid; Mangs 1978, 143). Detta skedde efter att han hade kommit i kontakt med Andrew Eks »pingstmission« i Torghallen i Göteborg. Ek skriver vid den tiden i ett brev till Azusa-missionen i Los Angeles att »*the fire has begun to fall on small islands near the city*« (Gäreskog 2015, 77). Från 1914 började en »förkrosselsens ande bli märkbar« i missionsförsamlingen på Öckerö. »Gud skapade förståelse inom församlingen för ett djupare andligt liv« (Sjöberg, 148). Detta förhållande gällde även för missionsförsamlingen på Hönö och påverkade deltagarna i den stilla veckan sommaren 1922.

Alex Olovson drabbades under denna vecka av en andlig kris. Frank Mangs skriver:

Han hade inte bara lärt känna sig själv och sina egna skavanker, utan ljuset från höjden hade fallit över hela hans evangelistgärning med en sådan bländande klarhet, att han blev förskräckt. [...] Då domen gick över hans liv som kristen och förkunnare, kunde han inte finna något bättre ord än att »vara död med Kristus«. Lika litet som Paulus tolkade han vad detta uttryck i praktiken betydde, men han höll fast vid det med helig envishet. – Så djup hade krisen varit, att han gråtande och bedjande suttit på en

klippa på Hönön och huggit in ett kors, som skulle stå som tecken på att han var död med Kristus. (Mangs 1977, 146)

Denna klippa på Hönö »blev för honom ett Betel, en helig mark, som han senare ofta besökte« (EH 1954 julnr, 16–17). Den 4 juli 1922 lät han döpa sig i en vik i Stugsund, som var uthamn till Söderhamn (jfr s. 47).

Alex Olovson blev inbjuden av Hönöförsamlingen att hålla en serie möten i oktober månad 1922. Under vistelsen där blev han andedöpt, en erfarenhet som i hög grad kom att påverka hans verksamhet som evangelist.

Alex Olovson hade enligt Frank Mangs en »viljestyrka som få«:

Och jag har sällan träffat någon människa, som varit så tjruseg i sin gudsfuktan som han var. [...] Han var döpt i helig Ande, prisade Gud i nya tungor, men döden i Kristus var den dominerande tonen i hans budskap. [...] Jag hade aldrig förr mött en kollega, som varit så heligt ensidig. Varje samtal rörde sig helt och hållet på det andliga planet. Och varje vårt sammanträffande slutade på knä inför Gud. Detta gjorde att jag kom i närmare kontakt med honom än med någon annan inom Sveriges predikantkår. Detta trots att vi psykiskt sett var varandra så olika som två kollegor gärna kan bli. (Mangs 1977, 146–147)

John Hedlund intervjuades år 1992 av Göran Gustafson. Hans minne av Alex Olovson var att han »predikade hårt« med »en skarp röst som skar genom märg och ben«. Han ska ha varit en »viljemänniska« som enligt Hedlund bland annat tog sig uttryck i en brist på humor. »Men intrycket var inte att han var en fanatiker, däremot en agitator« (Gustafson, 6). Alex Olovson var sannolikt den, utifrån sin position som riksevangelist, som kom att betyda mest för pingstväckelsens utbredning inom förbundet.

Missionsförsamlingen på Öckerö inbjöd till en »stilla vecka« sommaren 1923 (Sjöberg, 149).

År 1924 verkade Alex Olovson under en tid i Jönköping. Distriktsföreståndare Wilhelm Walldén rapporterade i november från dessa möten till Axel Andersson, inre missionens sekreterare:

Kraftigt framhölls det nödvändiga att de troende skulle döpas i ande och eld. Man kan ej säga att någon direkt agitation för äldres dop förekom, men det hela var så lagt och så genomskinligt att var och en kunde förstå, då det talades om offer och att giva sig till spillo, det då gällde detta dop. [...] En del personer fölle i extas och hysteriska ryckningar, som det syntes i huvudsak framkallade genom Olofssons handpåläggning. Vid dessa tillfällen var det de blevo döpta i helig ande och med eld. (Åberg, 179)

Vid dessa andedop hade Olovson talat i tungor. Flera dopförrättningar hade förekommit. De flesta av dem som blev döpta »var kvinnor, många unga flickor« (Åberg, 179–180).

I ett predikantmöte i Malmö i september 1925 höll Alex Olovson ett föredrag med rubriken »Dop i helig Ande och dess bibliska tecken«. Inledningen var provocerande:

Bland de frågor, som röra vårt andliga liv, torde frågan om dop i Helig Ande f. n. vara en av de mest aktuella. [...] En av orsakerna varför detta spörsmål blivit brännande för många, torde vara den brist på verklig andlig kraft, som i vår tid i så hög grad gör sig gällande. [...]

Den andliga svaghetskänsla, som gripit stora delar av de troende i vår tid gör, att man ser rätt mörkt på framtiden [...]. Månet Herrens vittne är trött och ser efter tillfälle att få lämna allt och återgå till den borgerliga gärningen. Många medlemmar i våra kristna församlingar ha också gripits av andlig vanmakt och giva rum för den känslan: vad tjänar det till att hålla på, det blir ju ändå intet resultat. Allt går i trötthetens och resignationens tecken. Arbetsglädjen är borta. Så ser det ut på många, många platser. Detta är ett faktum, som icke kan förnekas. (Olovson 1925, 5)²¹

Olovson påpekade att det även fanns platser där »verksamheten har gått stadigt framåt« men att även på dessa torde det »vara åtskilligt övrigt att önska, när det gäller det inre livet«.

I själva textutläggningen betonas att andedopet är »en fri gåva, som måste mottagas genom tron« efter att man blivit ett Guds barn genom den nya födelsen (ibid. 15). »Vägen till utfående av Andens fullhet går nu som fordom genom bön«, en bön som gör att »Gud tömmer oss på vårt eget« och att »våra hjärtan renas och göras mottagliga för välsignelsens skurar« (ibid. 32).

Olovson menar att »Andens dop är något som tränger igenom till varje område i människans liv och berör varje område i hennes väsen« (ibid.16). Den väg man sedan måste gå »är förut beredd av Gud, Anden driver, man måste gå«.

Vägen blir ofta en vandring ut från de egna beräkningarnas strand, ofta törnbeströdd, men vilan i Gud är underbar. Man blir en gåta för världen och i många fall även för sina vänner. Man blir betraktad av många i sin samtid som överspänd, ja t.o.m. som egenkär och självrådig, därför att man

²¹ År 1925 gav Alex Olovson ut föredraget som en skrift med samma titel. Det är ur denna föredraget citeras. Enligt förordet finns det i skriften »något tillägg, som ej hann beröras« under föredraget.

ej i allt kan följa den allmänna meningen och rätta sig efter människors vilja. [...] Men man tar allt med lugn. (ibid. 20)

Tecknen på Andens dop är enligt Olovson Andens frukt: kärlek, glädje, frid, tålmod, mildhet, godhet, trofasthet, saktmod och återhållsamhet. Han anser att det är »vanskligt och även obiblskt« att påstå att tungotal är »det enda absoluta tecknet på Andens dop« (ibid. 21). Han vänder sig mot att många andedöpta endast hade som mål att tala i tungor. De hade »stannat där« och »kommit in i ett tillstånd av andligt högmod, som tagit sig uttryck i köttsligt dömande över andra, som ej gjort samma erfarenhet« (ibid. 22).

Efter Olovsons föredrag följde en diskussion. Under denna uppmanades Frank Mangs av August Rosén att yttra sig. Runar Eldebo skriver:

Efter Mangs yttrande stod i diskussionen bara han och en till vid Olovsons sida av de två hundra predikanter som samlats. Spänningen gällde nog inte »en djup och stark längtan efter andlig förnyelse«, som kunde delas av många av de närvarande predikanterna. Spänningen gällde Olovsons person och hans alltför generella kritik av tillståndet i Svenska Missionsförbundet. Andeuppfyllelsen beskrevs i denna diskussion som en »andkraft endast genom ett särskilt andedop efter en genomgången andlig kris«. Det sades att det är »vår självskhet och halvandlighet, som gör, att vi ej kunna mottaga detta andedop«. Det konstaterades att där »rörelsen går fram, uppstår en klyvning i församlingarna, så att de 'andedöpta' gå för sig själva och anse sig stå på ett högre plan än vanliga kristna«. (Eldebo, 79)

Enligt Eldebo hade Mangs »i mångas ögon, efter detta predikantmöte, valt sällskap och sida i Svenska Missionsförbundet«.

Samlingarna på Hönö och Öckerö åren 1922 och 1923 fick en fortsättning genom att det från sommaren 1924 årligen hölls konferenser på Öckerö – Öckerökonferensen. Sannolikt var det Alex Olovson i samråd med missionsförsamlingen på platsen som tog initiativet. Under en lång följd av år kom Öckerökonferensen att bli en samlingspunkt för de pingstbetonade. De första åren var det riksevangelisternas konferens, men offentliga möten hölls, och efter några år ökade tillströmningen av deltagare kraftigt. Efter konferensen den 25 juni–3 juli 1927 rapporterade Aug. Dahlbäck²² följande:

²² Karl August Dahlbäck (f. 1875) var pastor inom SMF 1918 då han flyttade till Åbo och blev pastor inom Fria Missionsförbundet i Finland.

Likasom föregående år – allt sedan 1923 – har även denna sommar en skara Herrens vittnen kommit tillsammans på Öckerö utanför Göteborg för att bedja Gud om ett fördjupande av sitt kristliga liv och en rikare Andens kraft i verksamheten. C:a 70 bröder – de flesta från Svenska Missionsförbundet – voro med på årets konferens. Dessutom samlas numera så många andra till Öckerökonferenserna, att man till nästa år måste anskaffa ett stort tält för mötena. – Det som drar allt fler och fler av våra predikande bröder till Öckerö, är medvetandet om egen vanmakt och en djup längtan efter att komma in i ett liv av seger och vila. Många av våra predikande bröder ha rest ifrån Öckerö som nya människor, och det har blivit en underbar lyftning i hela deras verksamhet. (*Mfb* 270728)

Konferenser hölls också på andra platser, bland annat i Tyringe, Oskarström, Malmköping, Olofström och Timmernabben. I Tyringe hölls den första konferensen i augusti 1924 och den leddes av Alex Olovson; han hade vid årets början haft en serie väckelsemöten i missionsförsamlingen. Givetvis bidrog dessa konferenser till rörelsens spridning. Alex Olovsons namn var starkt förknippat med några av konferenserna under en följd av år; man kan säga att det var *hans* konferenser.

På avslutningssöndagen under Öckerökonferensen hölls varje år en dopförrättning; vid ett tillfälle hade 150 personer döpts. Enligt Karl Sjöberg²³ förekom det emellertid ingen »egentlig dopförkunnelse« under konferenserna (Sjöberg, 150).

De pingstbetonade ordnade också evangelistkurser, som vi tar upp längre fram (s. 72).

Sommaren 1926 var frågan om Missionsförbundets grundprinciper än mer aktuell än hösten 1923. I sin konferenspredikan varnade Janne Nyrén indirekt de pingstbetonade att låta sina uppfattningar ta sådana uttryck att sammanhållningen inom förbundet hotades. Han påminde också om att det inte var »på läroåskådningens grundval, som Svenska Missions-Förbundet bildades, utan på grundvalen av enheten i tron och kunskapen om Guds Son, sådan den möter oss i Guds ord«. Därför,

²³ Karl Sjöberg (f. 1897) blev teol.kand. 1927 vid Lunds universitet och teol.lic. 1956 vid Uppsala universitet. Avhandlingen *Peter Wieselgren och väckelserörelserna till 1830-talets början* fick vitsordet *Med beröm godkänd* av prof. Gunnar Westin. År 1957 skrevs han in vid Göteborgs universitet och arbetade där med en avhandling – en utveckling av lic.avhandlingen. Någon disputation blev det emellertid inte trots att avhandlingen blev färdig. Åren 1927–1930 var han anställd som evangelist inom SMF och åren 1935–1945 som pastor. Från 1957 var han läroverkslärare; från höstterminen 1959 och fram till sin pensionering var han ordinarie lektor i kristendomskunskap.

hävdade Nyrén, var förbundets »portar öppna för alla på Jesus Kristus troende« (Andreasson 2002, 114).

Ett rykte spreds våren 1929 om att de pingstbetonade skulle starta en alternativ predikantutbildning till den på Missionsskolan i Lidingö. Alex Olovson blev tillfrågad av Johan Gustafsson²⁴, redaktör för *Missionsförbundet*, om detta rykte var sant. Olovson skriver i sitt svar:

Förlidet år rekommenderade jag Missionsskolan till flere bröder, tidigare har jag även gjort det. Intet år har jag rekommenderat skolan till så många som under detta år, och flere har vänt sig mig med förfrågan och jag har givit dem rådet att söka in, vilket flere även gjort som följd av min rekommendation. Om det nu vore någon tanke på något nytt och en ny skola, varför skulle jag då rekommendera bröderna till skolan? (JG 290430)

Sannolikt vet Olovson, eller tror sig veta, att det är en eller flera distriktsföreståndare som står bakom ryktet, och vilka dessa var.

Att makten glider ur händerna hos en del distriktsföreståndare, beror nog på en tidigare sådd, där man gjorde allt för att motarbeta oss, och där alla vapen voro, som det syntes, lovliga, även de tarvliga. Folk minnes sådant och har svårt att glömma det. Ingen ursäkt, intet beklagande över sina misstag, mena de, att folk skall se upp till dem allt fort, och när de sedan känna makten stå på spel, ja, då kommer man med sådana argument, som det, att vi håller på att skapa något nytt. För min personliga del kan jag nog tåla sådant, men se folket uti bygderna de tåla icke det, de säga ifrån. [...] Jag är dock f. n. trött på allt misstänkliggörande, så att jag är ganska starkt betänkt på att draga mig tillbaka från Förbundet, ty det synes, som mitt arbete jämt skall tolkas så, att jag ligger i vägen för andra. Det är som jag känner, att man menar på flera håll, att om jag kommer undan så blir det bättre. (Ibid.)

Alex Olovson fortsatte emellertid som riksevangelist.

Frank Mangs

Frank Mangs föddes i augusti 1897 i Österbotten i Finland. Hans far var bonde. Båda föräldrarna hade varit troende men fadern förlorade sin tro efter att ha drabbats av ekonomiska svårigheter. Dessa gjorde att

²⁴ Johan Gustafsson (f. 1889) var elev vid Missionsskolan 1912–1915 och därefter pastor i Ljusdal och Arvika. Från år 1921 arbetade han på SMF:s expedition i Stockholm. Han var redaktör för *Missionsförbundet* 1926–1930, inre missionens sekreterare 1930–1944 och missionsföreståndare 1944–1954.

han valde att under åtminstone två perioder i USA försörja sig som byggnadsarbetare. Något överskott blev det inte, vilket berodde på att han blivit »en fånge under spriten«. Sista gången han återvände från USA var hösten 1896 (Mangs 1977, 28).

Som ung pojke betraktade sig säkert Frank som frälst men intresset för andliga ting svalnade under tonåren. Under vårvintern 1914 upplevde han emellertid ett uppvaknande. Senhösten 1916, under första världskriget, när han tillsammans med ett 40-tal andra pojkar röjde skog och grävde löpgravar, insåg han att han måste vinna sina kamrater för Gud. I samband med detta anmälde han sig till Fria Missionsförbundets predikantskola i Ekenäs (90 km västsydväst om Helsingfors) – Fria Missionsförbundet var Svenska Missionsförbundets systerkyrka i Finland. Före terminsstarten hösten 1917 begärde han emellertid att bli struken ur elevlistan. Han »hade fångslats så starkt av tanken på Herrens snara tillkommelse« att han ansåg sig »inte ha tid att sitta på skolbänken i tre år«. Skolans rektor lyckades emellertid övertyga honom att påbörja sina studier. Våren 1918 bröt inbördeskriget ut och skolan stängdes under ett år. När han skulle återuppta studierna hösten 1919 kände han att det var omöjligt. Han erfor att »människor upplevde en andlig besökelsestid«, och en sådan tid »kommer aldrig på beställning« (Paulson 1957, 9–12).

Under en mötesserie första halvåret 1920 fick han uppleva sin första stora väckelse som blev hans genombrott som evangelist. Hösten 1921 höll han väckelsemöten i Andreaskyrkan i Helsingfors tillsammans med en annan evangelist. Församlingens pastor var bortrest och de båda evangelisterna ansåg tydligen att de kunde ta sig vissa friheter. En söndagseftermiddag ordnade de »tillsammans med pingstvännen [...] en sammankomst i stadens största biograf«. Efter detta möte började väckelsen »på allvar«. Kontakten med pingstvännerna var givetvis ingen slump och Mangs förkunnelse medförde att »en våg av pingst bröt in i församlingen« under den väckelse som sedan följde (Mangs 1977, 126–129). Samtidigt uppstod spänningar. En del medlemmar ville återgå till det gamla. Andra ville utveckla det nya (Eldebo, 62).

Mangs hade under en konferens i Finland någon gång under år 1921 träffat Gideon Ekström, pastor i Betlehemskyrkan (SMF) i Gävle. Denne hade frågat om inte Mangs kunde »komma till hans församling och leda en serie väckelsemöten«. Han fick ett jakande svar »på en enda gång« (Mangs 1977, 139). Kanske ville han fly från den oro som han hade

varit med att skapa i Andreaskyrkan (se Eldebo, 63). Trots den pågående väckelsen reste han till Stockholm i början av februari 1922.

På sin väg från båten till Stockholms centralstation passade han på att besöka Missionsförbundets expedition. Där blev han inkallad till inre missionens sekreterare, Axel Andersson.

I tydliga ordalag lät han mig veta, att man inom Svenska Missionsförbundet inte alls led brist på evangelister. Men det gjorde däremot Finland. Och han ansåg att det inte var riktigt, att jag gav Sverige den tid och kraft, som Finland så väl behövde. (Mangs 1977, 140).

Mangs menade att Andersson inte var hård eller hänsynslös utan »såg saken precis som han uttryckte den«.

Kallelsen till Gävle blev början på ett stort antal väckelsekampanjer i Sverige, många i församlingar inom Missionsförbundet. År 1928 bosatte han sig i Sverige, men behöll sitt medlemskap i en finsk missionsförsamling.

I Gävle fick Frank Mangs tillfälle att träffa den tio år äldre Alex Olovson som var bosatt där. Denna kontakt gjorde att Mangs »genom Alex förmedling kom att uppleva det under som gjorde att [han] fortsatte att förkunna evangelium« (Mangs 1977, 147). Efter »ett intensivt väckelsearbete« under vintern 1922/1923 var nämligen Mangs »trött, dödstrött, och kände [sig] urblåst och tom« – missnöjd med sin egen »andliga ställning« och sin »gärning som evangelist«. Han drog sig undan för att vila, och väntade på de strömmar av sång och salighet som han tidigare upplevt under väckelsearbetet.

Men det blev aldrig så. Sången tystnade så småningom. Glädjen domnade bort. [...] Ingenting kunde förjaga de mörka, tunga, orena tankarna ur min sinnevärld. Ingenting kunde ge mig det jag mest av allt behövde: ett dop i den helige Ande (Mangs 1977, 167–168).

»Alex förmedling« torde ha inneburit att han övertalade Mangs att komma till Öckerö under den stilla vecka som skulle hållas där sommaren 1923. På resan dit stannade han till i Göteborg och låg över natt hos Betlehemskyrkans (SMF) pastor, P.M. Mårtensson. Denne »hyste stor förskräckelse för det pingstbetonade släktet på Öckerö och Hönö« och han »gjorde sitt yttersta för att avhålla« Mangs från att resa dit. Innan Mangs morgonen därpå steg ombord på båten till Öckerö vid Lilla Bommen i Göteborg »talade« han med Gud om sin situation:

Gud, du vet att om en dryg vecka står jag här igen. Då har du antingen gjort mig till en ny människa och en ny predikant eller också är det absolut slut med min predikogärning. Ty jag orkar inte mer. (Mangs 1977, 169)

Samma dag klockan 17 ägde den första sammankomsten rum. Det var ett bönemöte med 12–15 deltagare. En av dem började tala i tungor, något som Mangs hade varit med om tidigare, men den här gången upplevde han att det gällde honom. En annan av deltagarna uttydde tungotalet, vilket enligt uttydningen var en beskrivning av det tillstånd Mangs befann sig i. Ytterligare två budskap med uttydning kom. Det sista mynnade ut i »varma ord om vad Herren ville ge, om jag bara ville ta emot«, som Mangs skriver. Han var »fullständigt öppen för allt det Gud ville ge«. En stund senare blev han »döpt i helig Ande« (ibid. 171–172). Undret hade skett, han var förvandlad. »Hela atmosfären omkring mig tycktes vara full av liv – gudomligt liv« (ibid. 175).

Pingstdagens eldtungor syntes ej, men jag förnam dem i mitt innersta. De förbrände slagget och likt en himmelsk elektricitet trängde de igenom varje atom av min varelse. De trängde igenom både ande, själ och kropp. Ja, hade jag tusen bilder att använda för denna underbara verklighet, så skulle de ändå ej kunna tolka den fullständigt. Det var som om ett försommarregn hade fallit i rummet och rensat atmosfären. Min trötta ande fick ro, och den läkande frälsarehanden strök bort min kropps sjukdom. Jag hade kommit in i en ny sällsam värld. Den gamla Bibeln blev som ny. (Sjöberg, 152–153; se också Eldebo, 70–72)

Han hade fått uppleva »en ström av renhet och helighet [...], en ström som gjorde att den gudomliga världens verkligheter blev mer verkliga än vad de någonsin förut har varit«.

Ändå ropade jag inte högt. Jag sade inte ett enda ord i nya tungor. Inte då. Det är möjligt att jag bad och tackade Gud med hörbara ord. Men det är inte säkert. Istället stämde jag upp med en kör från Frälsningsarmén: O, ära vare Jesus hallelujaropet går. / Hjälp mig sjunga Jesu ära dagen om. / Ty med himlens klara solsken varje fönster öppet står. / Tänk, att jag på hallelujasidan kom. (Mangs 1977, 172)

Mangs skriver att »tungorna kom ett år efteråt«. Han menade att hans personliga erfarenhet av andedop »utan tungor har förhindrat mig att fränkänna människor den verkliga erfarenheten av ett dop i den helige Ande, fast de inte fått tecknet«. Han syftar här på den uppfattning som gällde inom Pingströrelsen från slutet av 1910-talet, nämligen att ett tungotal skulle bekräfta andedopet. Detta tillfälliga tungotal skulle inte

föväxlas med tungotalets gåva. John Ongman menade att tungotal inte var ett nödvändigt tecken på andedöpet.

Mangs, som var barndöpt, skriver att han hade ställt sig frågan: Är du döpt till Kristus? Svaret hade varit nekande – »och att vara en förkunnare av Kristi evangelium och icke vara döpt till Kristus, var ju inte riktigt« (Mangs 1977, 41). Han skulle ha döpts av Josef Roth i missionskyrkan på Hönö söndagen den 8 juli 1923, men hade »ohyggliga magplågor« när han vaknade, och när dessa hade försvunnit var dopförrättningen redan avklarad. Mangs var i efterhand glad över att han inte blev döpt vid detta tillfälle.

Ty eftersom jag redan då råkade vara något av en »kändis«, så skulle det ha blivit en hel del sensation inblandad i det salighetsbrus, som skulle höras vid dopförrättningen. – Det bruset var varken Sanningens Ande eller mitt eget undermedvetna intresserade av. Och därför slog de sig samman och skapade en rejäl magvärk, tills faran var förbi. – Men en månad senare, då jag klädd i vitt tillsammans med några få vänner stod vid stranden av Botniska viken, redo att ensam tillsammans med Alex Olovsson gå ut i det kristallklara vattnet, hade jag ingen magvärk. Och då var himmelen så nära och så verklig, att hela min inre värld var full av ett heligt jubel. (Mangs 1977, 42)

När Mangs i februari 1924 kom till Betlehemskyrkan i Göteborg för en längre mötesserie, var han medveten om att det skulle kunna bli svårigheter på grund av Mårtenssons inställning till pingstväckelsen (s. 45). Mangs hade ju innan han kom till Sverige till viss del medverkat till spänningar inom Andreaskyrkan i Helsingfors och ville inte hamna i en liknande situation i Göteborg.

Jag befann mig redan på förhand mellan två eldar. Inom mig bar jag en helig order att fara till Göteborg. Men på samma gång bar jag på en helig order att tala om Andens verk på ett sådant sätt, att församlingen inte skulle sprängas. (Mangs 1977, 184)

Mötesserien i Göteborg varade i tre månader och medförde en markant ökning av Betlehemskyrkans medlemsantal.

Mangs hade också en lång serie möten i Stockholm med stadens alla missionsförsamlingar som inbjudare. Mötena pågick från början av oktober 1924 till mitten av maj 1925. Mangs skriver att »där blev det aldrig en verklig klimatförändring«, bara en religiös rörelse så länge mötena pågick. Orsaken till detta menar Mangs var att »bröderna« i Stockholm och han själv var i två olika världar. Skillnaden var Mangs pingstupplevelse.

De var dödligt rädda för att pingstlinjen skulle få insteg i deras församlingar. [...] De visste hur pingstväckelsen verkat i många baptistförsamlingar. Även i Stockholm. Och den slitningen ville de inte vara med om i sina församlingar. – Så långt det var möjligt försökte jag förkunna full frälsning utan att predika pingst. (Mangs 1978, 36–37)

Frank Mangs »försiktighet kunde inte förjaga« brödernas fruktan; »de visste inte när han skulle träda fram som den genuine pingstpredikanten«. August Rosén, pastor i Immanuelskyrkan efter Janne Nyrén, hade sagt »det rent ut«: »Vi vet inte var vi har dig. Alex Olovson, honom vet vi var vi har. Han kommer att gå käpprakt vidare till pingst« (ibid.).

Frank Mangs minskade efter hand sitt engagemang i Sverige till förmån för väckelsekampanjer i Finland. De mötesserier han medverkade i eller ordnade i Sverige var mot slutet av 1920-talet alliansmöten i olika städer. Samtliga frikyrkoförsamlingar och Frälsningsarmén deltog i allmänhet i dessa. Pingstförsamlingarna avböjde i de flesta fall medverkan; de ville inte ha någon mötesgemenskap med församlingar som inte krävde att medlemmarna var vuxendöpta. Alliansmöten med Mangs hölls år 1929 i Borås, 1930 i Örebro och 1931 i Jönköping under vintern och våren. Under hösten 1931 gjorde han ett kort besök i Oslo. Vi återkommer till detta (s. 96).

Aron Andersson

Aron Andersson föddes den 23 april 1894 i Trävattna församling i Västergötland.²⁵ Hans far var arrendator. Föräldrarna var troende; fadern tillhörde Plymouthbröderna. Aron och hans sex syskon – utom de två äldsta som var födda år 1887 och 1888 – döptes som spädbarn av lekmän och dessa torde ha varit Plymouthbröder; det första dopet ägde rum 1891.

År 1898 flyttade familjen till Vilske Kleva och därifrån år 1910 till Segerstad. Där arbetade Aron som dräng hos sin far så snart han kunde hjälpa till. Från hösten 1914 och till våren 1916 var han dräng på prästgården i socknen, varefter han flyttade tillbaka till sitt föräldrahem. Han ska under en tid ha arbetat vid järnvägen. Troligen var det våren 1916; Segerstad ligger nära järnvägen mellan Skövde och Falköping.

²⁵ För de mindre socknar som nämns i detta och nästa stycke, gäller följande: Trävattna ligger 25 km sydsydväst om Skara; Vilske Kleva ligger 10 km ostnordost om Trävattna; Segerstad ligger 15 km ostnordost om Vilske Kelva; Varola ligger 25 km nordost om Segerstad; Stenstorp ligger 2 km nordost om Segerstad.

Hösten 1917 flyttade han till Varola och arbetade där som dräng på en gård.²⁶ Han återvände till sitt föräldrahem i Segerstad hösten 1918.

Redan som pojke hade Aron lämnat sig åt Gud, men vid sexton års ålder svalnade hans intresse för andliga ting och han gick »ut i världen, trotsande, både Herrens kallande och varnande röst, och mina föräldrars förmaningar och böner« (MME2 1920). Någon ro fick han inte utan var ständigt olycklig. Han gav då Gud ett löfte, att »om han räddade mig så ville jag helga mitt liv i hans tjänst«. Den 28 december 1917 – han bodde då i Varola – blev han åter ett Guds barn. Han uppmuntrades snart av de troende som han lärt känna i Varola, att vittna om sin »frälsare och den lycka och frid jag i honom funnit«. Vid nyår 1918 blev han medlem i Stenstops missionsförsamling.

Redan före sin omvändelse hade Aron känt Guds kallelse att bli predikant och i mars 1919 bevistade han en månadslång bibelkurs i Götabro. Där antogs han som Helgelseförbundet evangelist; sammanlagt avskildes 18 kvinnor och 21 män som evangelister (TS 1919, 149–151). Aron fick sitt arbetsfält i Västergötland. Under sommaren bodde han i föräldrahemmet och hjälpte till i lantbruket. De flesta söndagarna predikade han i Stenstorps missionsförsamling. I november 1919 deltog han i en av Västergötlands missionsförening (s. 84) anordnad evangelistkurs i Skara ledd av distriktsföreståndare Carl Mouchard. Efter kursen hade han »rest på platser som Mouchard« anvisade (MME2 1920).

I april 1920 sökte han till Missionsskolan, eftersom han trodde sig »vara av Herren kallad till evangeliiförkunnare«. Han ville emellertid »slippa ifrån de utländska språkstudierna vid skolan«. I en rekommendation skriver Mouchard, att Aron hade deltagit i kursen i Skara. »Han visade sig därvid äga mycket god insikt i Guds ord och stora förutsättningar för att utbildas till en evangeliiförkunnare« (MME2 1920).

Redan i början av vårterminen i första klass meddelade Aron att han skulle lämna skolan vid terminens slut. Lärarkollegiet beslöt att han skulle ges rådet att inte avbryta sina studier. Han lät sig övertygas, men efter andra klass slutade han för att bli pastor i sin hemförsamling i Stenstorp. Tjänsterna som föreståndare och predikant hade upprätthållits av två lekmän i församlingen. Aron delade sin tid mellan tjänsten i Stenstorp och en tjänst som predikant i Västergötlands missionsförening.

²⁶ I det flyttningsbetyg som prästen i Segerstad skrev ut gav han Aron efternamnet Andersson. Arons far hette August Andreasson (efter sin far Andreas Svensson), och Arons efternamn skulle ha varit Augustsson, möjligen Andreasson.

Arons betyg vårterminen 1922 var klart över snittet för andra klassens 33 elever. I *Gamla testamentets och Nya Testamentets skrifter* hade han betyget »a« liksom i *Dogmatik* och det var han ensam om (ingen hade »A«).²⁷ Hans lärare i det först nämnda ämnet var Lorentz Backman. Aron var synnerligen kritisk till Backman på grund av dennes bibelsyn, vilket gör det höga betyget intressant. Vid ett tillfälle ska en av lärarna på Missionskolan tvingats använda »muskelkraft« för att få ut honom från en lektion (Dahlén, 96).

Av de omdömen som fällts om Aron Andersson är bland annat ett från hans tid i Västergötland. Hans distriktsföreståndare, Carl Mouchard, skriver att han var »en gåpåare-natur med stark viljekraft« (Gustafson, 19). John Hedlund beskriver Aron Andersson som en fadersgestalt som många verkade känna förtroende för. Men den fasthet som präglade hans förkunnelse, fick lätt hårda och kategoriska inslag och Hedlund påminner sig en brist på humor (*ibid.*). Alvar Blomgren, en av Pingst-rörelsens mer framträdande predikanter, skriver år 1944:

En av broder Anderssons mest framträdande egenskaper är självständighet. Han följer inte med hopen och ropar inte därför att andra ropa. Han vill ha sin egen uppfattning, och då han blir övertygad om att en sak är rätt, vågar han stå för den, även om det kostar något. Denna hans utpräglade självständighet har kanske gjort, att han ibland har blivit missförstådd. Men Gud har hjälpt honom. (EH 440420)

Detta kunde Blomgren ha skrivit om sig själv.

Vi har inte funnit några uppgifter om när Aron Andersson blev andedöpt. Under bibelkursen i Götabro år 1919 är det högst sannolikt att det talades i tungor och att några blev andedöpta. Åtskilliga av Helgelseförbundets evangelister hade påverkats av pingstvännen på de platser där de verkade och hade blivit andedöpta. Det kan inte uteslutas att Andersson fick uppleva sitt andedop i Götabro.

Vid Skaraborgs läns distrikts predikantmöte vintern 1924 riktade Aron Andersson kraftig kritik mot brister som han menade fanns i församlingarna. Särskilt pekade han på avsaknaden av bönemöten (*VM* mars 1924). Den 1 maj 1924 tillträdde han en halvtidstjänst som predikant i Mullsjö missionsförsamling. Tjänsten utökades efter hand och år 1926 tjänade han församlingen nio månader om året. Hösten 1926 skriver han om Mullsjöförsamlingens nästan tioåriga verksamhet:

²⁷ Beträffande betygsättningen se s. 154.

I stort sett har frid och endräkt varit rådande. Utan strid och i full förståelse skilde sig omkring ett tjugotal medlemmar från församlingen och bildade en egen församling i Furusjö. Mera smärta beredde det, när några av församlingens medlemmar övergingo till pingstvännerna. Men även dessa sår torde vara läkta och allt går i försoningens tecken.²⁸

Det förefaller som att Aron Andersson hade en bra gemenskap med sina kollegor i Västergötlands Predikantförbund under sin tid som predikant i distriktet. Vid predikantförbundets årsmöte i Ulricehamn 24–26 februari 1930 fick han förtroendet att under andra dagens eftermiddag leda »ett mycket givande och allvarligt bibelstudium om 'Den första kärleken'«, och på avslutningskvällen hålla »en gripande predikan om att vara funnen i Kristus«.

Pastor [Harald] Börjesson riktade ett tack till [...] pastor Aron Andersson för den insats han gjort i predikantförbundet de år han tillhört detsamma. Han kommer inom kort att avflytta till annat distrikt. (*Mfb* 300320)

Paul Edman

Paul Edman föddes den 3 augusti 1900 i Göteborg.²⁹ Efter några flyttningar i staden bosatte sig familjen i Fiskebäck (Västra Frölunda) där fadern övertog en lanthandel. Paul hade nio syskon. Efter fyra år i folkskolan skrevs han in i ett privatläroverk. Där var han elev i klasserna fyra, fem och sex, varefter han fortsatte i gymnasiet, men avbröt studierna efter två år. Han var då 16 år och anställdes av två av sina bröder, som hade övertagit faderns affär. Hösten 1919 flyttade bröderna till Göteborg där de innehade en affär till våren 1921. Även i denna arbetade Paul, men bodde både i Fiskebäck och i staden hos bröderna. Avståndet var ungefär åtta kilometer.

Under vintern och våren 1920 fick missionsförsamlingen i Fiskebäck uppleva en väckelse och en av dem som blev omvänd var Paul. Han blev medlem i ungdomsföreningen och fick tillfälle att vittna i församlingens möten. Den 1 januari 1921 upptogs han i församlingen. Han

²⁸ Verksamhetsberättelsen – »Något om den fria verksamhetens början och utveckling i Mullsjö med omnejd« – är daterad 25/10 1926. Den är handskriven och finns i SMF:s arkiv i Riksarkivet, men anteckningen om i vilken volym man kan hitta den har förkommit. Att döma av ett fotografi av första sidan är den en bilaga, nr 16, till ett protokoll från ett av Missionsstyrelsens sammanträden.

²⁹ Familjen var år 1900 bosatt i Vasastaden i Göteborg. Fadern, som tidigare hade varit smedarbetare, tycks detta år ha varit innehavare av en mjölkaffär.

fick förtroendet att bli söndagsskollärare. Han deltog i en evangelistkurs i Göteborg hösten 1920 och ytterligare en kurs ett år senare. I mars 1922 började han arbeta som evangelist och det var i Bäcklösens och Öndebo missionsförsamlingar cirka sex kilometer väster om Tierp.³⁰ I april sökte han inträde i Missionsskolan, antogs och började där i klass 2 när höstterminen startade. I klass 3 fick han tillåtelse att huvudsakligen ägna sig åt teologiska ämnen, varför han fick sitt avgångsbetyg redan efter vårterminen 1924. Han fick goda vitsord i alla ämnen. Vid ett bönemöte på Missionsskolan i september 1923 hade han (samtidigt med Otto Östman) blivit andedöpt.

I sin ansökan till Missionsskolan bifogade Paul Edman intyg om sin lämplighet att bli predikant. Ett av dessa är utfärdat av Olof Olofsson, distriktsföreståndare för Älvsborgs och Bohusläns distrikt, och Per Martin Mårtensson, pastor i Evangeliska missionsföreningen i Göteborg, vilka var ansvariga för de två evangelistkurser som han bevistat. De skriver att Paul Edman »är en snäll gudfruktig yngling och eger, så vitt vi förstå, rätt stor begåfning, som talare« (MME2 1922).

Efter studierna anställdes Paul Edman som predikant i Kalmar läns missionsförening. Efter ett år slutade han och reste sedan under ett par år som evangelist på fria kallelser. Åren 1927–1929 var han knuten till Skånes Kristliga Ungdomsförbund och var då bosatt i Tyringe, men flyttade till Fiskebäck i slutet av år 1930. Efter sin tjänst i ungdomsförbundet reste han som pingstbetonad evangelist på fria kallelser. Han var en av huvudtalarna vid många av rörelsens sommarkonferenser. Från slutet av år 1933 och till slutet av 1939 arbetade han som predikant och evangelist i Norge, därefter som fältpredikant i svenska armén. Åren 1942–1956 var Paul Edman en av Missionsförbundets riksevangelister. Efter år 1956 predikade han endast sporadiskt. Under en tid var han lärare i Göteborg.

Om splittringstendenser åren 1924–1926

Vi ska nu utifrån Axel Anderssons böcker *Svenska Missionsförbundet. Dess uppkomst och femtioåriga verksamhet. Inre missionen I–III* (s. 27), se vilka problem som uppstod inom Missionsförbundet åren 1924–1926

³⁰ Någon gång under åren 1920–1923 fullgjorde Paul Edman sin värnplikt på minst åtta månader. I början av april ska han ha haft en månad kvar, men det finns en uppgift om att han vid samma tid verkade som evangelist.

på grund av pingstväckelsen. I sin redogörelse för åren 1922 och 1923 nämner han inget om denna väckelse.

I distriktsföreståndarnas rapporter berättas om väckelser i församlingar och inte sällan förekommer namn på förbundets riksevangelister i dessa sammanhang. Om Frank Mangs nämns i dessa rapporter har vi inte kontrollerat men Andersson gör det inte i sin redogörelse. De väckelser som inträffade under hans kampanjer kan emellertid skönjas. Som nämnts ovan hade Mangs en mötesserie i Göteborg år 1924. Andersson skriver: »Goda väckelser ha förekommit på flera ställen, särskilt i Betlehemskyrkan i Göteborg och i St. Lundby« (AA 1928b, 330–331).

Om arbetet i Jönköpings län år 1926 skriver Andersson att han inte kan värja sig »för den tanken, att Förbundets verksamhet på några platser fått vika för pingstvännernas« (ibid. 198). Och om verksamheten i Älvsborgs län skriver han:

För 1925 meddelas om »härliga väckelser« i många församlingar. »Det har varit som en fläkt från forna tider.« Det förekom emellertid också svårigheter i arbetet. »Dessvärre« heter det, »har splittringens ande gjort sig gällande på åtskilliga platser«. (Ibid. 331)

År 1926 konstateras i rapporten från distriktsföreståndaren i Älvsborgs län att »dödlighetsprocenten« är hög på grund av åldersfördelningen i församlingarna:

Men vi ha icke endast att räkna med den höga dödlighetsprocenten utan ock med splittringen inom många församlingar. Vad numerären angår torde denna splittring just icke betyda så mycket, ty de som lämna oss på det viset äro ju jämförelsevis få. Men däremot betyder det mycket i en liten församling på till ex. 15 à 20 medlemmar att en 4 à 5 gå ut ur församlingen och börja ny verksamhet under ett ideligt dömande över dem, som stå kvar i församlingen: »De tillhöra icke en biblisk församling«, »de äro icke andedöpta« o. s. v. (Ibid. 331, 333)

Axel Andersson avslutar sin redogörelse för Älvsborgs län med orden:

Ingenstädes i landet har verksamheten gått så framåt som i dessa bygder, ingenstädes ha oro och slitningar förekommit i högre grad än där. Och liksom så många gånger förut i den kristliga verksamhetens historia har det varit helighetsträngtan på avvägar, vilken vållat striderna och slitningarna. (Ibid. 333)

Distriktsföreståndarnas rapporter vittnar inte om några större problem på grund av pingstväckelsen åren 1924–1926 och Andersson tillfogar inga egna iakttagelser, varför han kan ha bedömt att rapporterna speglade

de faktiska förhållandena. Nyréns konferenspredikan i juni (s. 42) vittnar om att det fanns en oro att problemen skulle öka.

Distriktsföreståndarnas rapportering för verksamheten åren 1927–1929 innehåller endast ett fåtal uppgifter om Pingströrelsen och de pingstbetonade. Distriktsföreståndaren i Gävleborgs län skriver att under år 1928 hade »rätt många övergått till pingstvännerna« (ibid. 11), och från Skaraborgsdistriktet rapporterades att pingstvännerna hade haft framgång på Kinnekulle de senare åren och »genom deras agitation ha åtskilliga av våra vänner påverkats, och rätt så besvärliga och upprivande söndringar ha där förekommit« (ibid. 27). Distriktsföreståndaren i Kalmar län var år 1929 bekymrad över motsättningar på grund av bland annat pingstbetonade »element bland medlemmarna« (MÅ 1929, 21).

Missionsstyrelsen gjorde inga uttalanden om de pingstbetonade i Missionsförbundets årsberättelser under Nyréns tid som missionsföreståndare, med undantag för år 1928. I ett avsnitt som tar upp de mindre församlingarnas situation skriver styrelsen: »Åtskilliga predikanter ha bland annat, till följd av de nya religiösa strömningar, som även berört Förbundets verksamhet, kommit i rätt så svåra omständigheter« (MÅ 1928, 6).

Haglund initierar en debatt om bibelsynen

Bibelsynsfrågan engagerade i hög grad de pingstbetonade och de som gick till angrepp mot »nyteologerna« inom förbundet kunde räkna med deras stöd.

Den 28 oktober 1926 fick Oscar Haglund en artikel publicerad i *Hemmets Vän*³¹. Där skrev han att Missionsförbundets »missionsinkomster visade en sjunkande tendens« (Dahlén, 278) och att det bland annat skulle bero på att man inom förbundet hade blivit tveksam till att offra pengar eftersom det fanns nyteologiska missionärer. Det förefaller som att Haglund med artikeln ville åstadkomma en oro inom Missionsförbundets församlingar. I den debatt som följde lyckades Haglund påvisa förhållanden som var besvärande för förbundets ledning.

³¹ *Hemmets Vän* gavs ut i Örebro och ägdes av Florentinus Hällzon, medlem i Vasakyrkan (SMF) i staden. – Hällzon tog år 1927 eller 1928 initiativet till att bilda Örebro fria bönering med medlemmar från Vasakyrkan. I januari 1935 ombildades böneringen till en församling. Denna upplöstes i början av 1940-talet. Hällzon och flertalet medlemmar anslöt sig till Elimförsamlingen (Pingströrelsen).

Haglund hade i september 1926 blivit medlem i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. I november 1926 gav Filadelfia i Stockholm ut ett provnummer av *Biblisk Tidskrift* med Haglund som redaktör, som med emfas hävdade en konservativ bibelsyn. Tidskriften gavs sedan ut varje månad med början i januari 1927.³² Haglund kom i sin tidning att i mer än två år angripa Missionsförbundet på olika sätt, vilket orsakade en långvarig debatt i vilken flera tidningar deltog. Inriktningen varierade men i grunden rörde det sig som om bibelsynen inom Missionsförbundet.³³

Svenska Morgonbladet publicerade mars 1928 en redaktionell artikel – »En otäck farsot« – bland annat med anledning av Haglunds artiklar i *Biblisk Tidskrift*.

Det är som om en formlig farsot av förtal och förvrängningar [brett] ut sig inom den andliga verksamheten i vårt land just nu. Under de decennier vi i denna tidning följt den religiösa utvecklingen inom vårt folk, ha vi aldrig sett något motstycke till den trafik, som konsekvent och systematiskt bedrivs i pingströrelsens båda organ, Evangelii Härold och Biblisk Tidskrift. Här dömas, förtalas och nedsvärtas i nummer efter nummer kristna personer och samfund, som ej ha samma ståndpunkt som vederbörande skribenter själva. (Dahlén, 291)

Debatten skapade oro i många församlingar. Inre missionens sekreterare, Axel Andersson, framträdde inte i den offentliga debatten, men hade givetvis ansvar för att tillsammans med distriktsföreståndarna försöka skapa lugn i församlingarna. I ett brev i januari 1929 till en vän i USA konstaterar Andersson att situationen inom Svenska Missionsförbundet beträffande den bibelkritiska frågan är jämförbar med en motsvarande inom en amerikansk kyrka, men »mycket värre, därför att den fick en så felaktig behandling i början, att den nu är nästan hopplös. Annars skulle nog Haglund snart nog kunnat avfärdas« (Dahlén, 301). Vad Andersson syftar på kan vara det förhållandet att Gustaf Mosesson hade gått i svaromål efter Haglunds angrepp i *Hemmets Vän*. Andersson ansåg nog att Mosesson borde avstått från det. Tidskriften hade inte varit öppen för debatter. Det var kanske på grund av att det var någon

³² *Biblisk Tidskrift* lades ner vid årsskiftet 1929/30 efter en schism mellan Haglund och Pethrus, varefter Haglund fortsatte utgivningen under namnet *Bibliskt Månadshäfte*.

³³ Dahlén redogör under rubriken »Bibelsynsfrågan hettar till« för ovan nämnda debatt och andra händelser som bidrog till de bekymmer som drabbade Missionsförbundet under den aktuella tidsperioden (Dahlén, 278–302).

i Missionsförbundets ledning som bemötte Haglund som genmälet publicerades (se vidare s. 133).

Debatterna och deras återverkningar i församlingarna medverkade till att Axel Andersson mot slutet av år 1928 var orolig för förbundets framtid. Dahlén skriver:

I ett brev i december 1928 skrev [Andersson] att SMF är »i en kris, som synes mig taga så djupt, att den egentligen är fråga om Förbundets vara eller icke vara på den gamla grunden«. Någon månad senare tror han att det drar ihop sig till en »avgörande strid«, och med anledning av Haglunds tidskrift säger han sig vara viss om att »åtskilligt svårt återstår«. (Dahlén, 305)

I april 1929 skriver Andersson till Einar Genitz, som han vill se som sekreterare för bibelskoleverksamheten inom förbundet, att han anser att det måste bli en »ny orientering på något sätt inom Förbundet. [...] Såsom det nu går, går det mer eller mindre hastigt mot undergång« (ibid. 304). Han kan även ha haft de pingstbetonade i tankarna.

4. Missionsförbundet får ny missionsföreståndare

Janne Nyrén skulle gå i pension år 1930, vilket innebar att missionsstyrelsen hösten 1929 måste föreslå en kandidat. Vi kommer här att översiktligt följa den process som ledde fram till att Axel Andersson blev vald. Vi tar också upp hans syn på de pingstbetonade och hans beslut att i sin nya position se till att denna rörelse eliminerades från förbundet.

Inför valet av ny missionsföreståndare

Sommaren 1929 startades ett bokförlag, Dagens Bokförlag AB, på initiativ av Axel Andersson och David Medeen, som hade varit lagerchef på Missionsförbundets förlag. Förlaget skulle »först och främst ge ut kristlig social litteratur, framför allt för industriarbetare, men även för landsbygdsbefolkningen«, vilket inte kolliderade med inriktningen för förbundets förlag (Dahlén, 306). De största aktieägarna var Andersson och Medeen med vardera 50 aktier samt Anderssons svärfar, grosshandlare Edwin Berggren med 100 aktier. Enligt ett uttalande från missionsstyrelsen hade Andersson sommaren 1929 »kommit att se sitt arbete och sin ställning inom Sv. Missionsförbundet i en sådan dager« att han startade bokförlaget dels »för att alltfört få följa sin inre, av utrustningen bestämda kallelse och dels för att icke ev. bli blottställd på existensmöjligheter« (Mfb 300116). Han var uppenbarligen osäker på vad framtiden bar i sitt sköte.

Vid bokförlaget Dagens ordinarie möte i september 1929 beslöts att ge ut en bok av Axel Andersson: *Präster och profeter inom den bibliska religionsutvecklingen*. Andersson hade under en längre tid arbetat med temat »präster och profeter«. Redan år 1922 fick han ett par artiklar publicerade i ämnet. År 1924 erbjöd han SMF:s förlag ett manus med titeln »Om präster och profeter i judendom och kristendom«. Andersson tog emellertid tillbaka manuskriptet vars text inte är känd. Dock hade »den teologiskt konservative N P Ollén godkänt manuset« och två personer som »var kända för en mer konservativ teologisk hållning«

hade varit med då beslutet fattades att boken skulle tryckas (Dahlén, 308), Ollén var huvudredaktör för *Svenska Morgonbladet*. Andersson fortsatte att arbeta med sitt manuskript »tillfälligtvis och med långa mellanrum«, som han själv skriver (ibid. 309), och hösten 1929 trycktes boken. Första gången den annonserades var i *Svenska Morgonbladet* den 19 november. Boken kom att väcka ett stort uppseende både inom och utom Svenska Missionsförbundet.

Dahlén skriver:

Redan på andra och tredje textsidan i *Präster och profeter* återfinns de rader som åstadkom en lång och livlig bibelsynsdebatt. Andersson skriver att det inom Gamla testamentet finns olika uppgifter om prästadömet utveckling. Den vanliga uppfattningen är att alla de offerlagar som finns i Moseböckerna utfärdats av Mose under ökenvandringen. Men hos profeterna finns en annan uppfattning företrädd. Andersson citerar Jeremia 7:21–23, där den 22:a versen lyder i 1917 års översättning: »Ty på den tid då jag förde edra fäder ut ur Egyptens land gav jag dem icke någon befallning eller något bud angående brännoffer och slaktoffer.« (Dahlén, 309)

Axel Andersson slog fast, att »så gott som hela den nyare forskningen ser [...] offerkulten som en senare tids skapelse« och fortsätter:

Prästadömet auktoritet stärkes verkligen icke, om det visar sig, att Mose icke är offerkultens upphovsman och fulländare utan att denna härrör från mindre betydande personer och har uppstått under mindre heroiska tider än vad ökenvandringens år utgjorde. (Dahlén, 309–310)

Hans Andreasson skriver, att även om Anderssons intentioner med boken »var tydligt kyrkopolitiska« kom den i den debatt som följde att »uppfattas som ett uttryck för bibelkritik« (Andreasson 2007, 147). Tidpunkten för utgivningen av boken förefaller inte ha varit särskilt genomtänkt med hänsyn till den bibelsynsdebatt som varit. Den kyrkopolitiska intentionen nämner vi något om i det avsnitt som nu följer.

Gränsdragning mot Pingströrelsen

Axel Andersson skriver i *Präster och profeter* att det under en period uppstod grupper av extatiska profeter, men att de stora profeterna längre fram i historien tog avstånd från dessa. Han hävdar att profeten inte låter sig påverkas vare sig av prästens ritualism eller av extatikerns vilda yra (Dahlén, 310). Boken kan ses som ett avstamp för ett projekt som

syftade till tydliga gränser mot Svenska kyrkan – »prästens ritualism«³⁴ – och mot Pingströrelsen – »extatikerns vilda yra«. År 1931 skriver Andersson: »Utefter varje kyrkosamfunds väg löpa [...] tvenne diken. Det ena utgöres av en stelnad organisation med betydelselösa ceremonier, det andra av det religiösa svärmeriet. Vägen mellan dem är ej alltid så lätt att hålla« (AA 1931, 144). Han ville positionera Missionsförbundet mellan Svenska kyrkan och Pingströrelsen – eller: mellan »en ritualiserad prästkyrka« och »en svärmisk och extatisk känslorörelse« (Andreasson 2007, 148). Vi begränsar oss här till gränsdragningen mot Pingströrelsen.

Målet för Andersson var sannolikt att få till stånd en konsolidering av förbundet innan det var för sent. Medlemsantalet hade börjat sjunka, bibelsynsfrågan var fortfarande aktuell och den pingstbetonade rörelsen hade fått en ganska stor spridning, men förmodligen inte orsakat några större problem i församlingarna (s. 54). Axel Andersson kan emellertid ha noterat tendenser som fick honom att oroa sig för hur rörelsen skulle utvecklas. I maj 1930 skriver han i ett brev till en kollega i Metodistkyrkan, att han »sedan ett par år tillbaka trodde att 'den pingstbetonade riktningen' förr eller senare skulle lämna Missionsförbundet, såvida den inte får 'regera allt'« (Dahlén, 353). Kanske att han redan år 1928 betraktade de pingstbetonade som ett större hot mot förbundets stabilitet än bibelsynsfrågan. Han tycks ha varit klar över att de pingstbetonade påverkades av Pingströrelsen, och det var nog ett avgörande skäl till att han tog avstånd från denna.³⁵

³⁴ Redan i slutet av 1910-talet och i början av 1920-talet gav Axel Andersson uttryck för sin uppfattning av olika former av ritualer inom Svenska kyrkan. År 1919 skriver han om återinvigningen av en kyrka då en procession med ärkebiskopen och de präster som assisterade hade gått in i kyrkan. Andersson beskriver det som ett »Karnevalståg« och det var något han inte förknippade med »den fattige, blodbestänkte, törnekrönte Nasaréen«. (Dahlén 2004, 139). Dahlén skriver att Anderssons »kamp mot ritualism och religiösa ceremonier var en av orsakerna till att man inom SMF började se dop och nattvard som mindre viktiga« (ibid. 140).

³⁵ De uppfattningar i lärofrågor inom Pingströrelsen som Axel Andersson vände sig mot var bland annat följande: Inom rörelsen talade man om »full frälsning« vilket innebar att man vid omvändelsen fick kraft att motstå frestelser att synda; förkunseln var emellertid inte sällan sådan att man kunde uppfatta den som en syndfrihetslära. Med full frälsning kunde man också mena att man dessutom var vuxendöpt och andedöpt. Vissa tjänster i en pingstförsamling fick inte besättas av medlemmar som inte var andedöpta. Man ansåg att det var obibliskt att inordna församlingar i en mänsklig organisation (ett samfund). – Axel Andersson ansåg också att styrelseskicket i pingstförsamlingarna hade diktatoriska inslag.

Missionsstyrelsen föreslår Axel Andersson

Den 25 oktober 1929 ägde missionsstyrelsens höstsammanträde rum. En viktig punkt på dagordningen var valet av ny missionsföreståndare; styrelsens uppdrag var att lämna ett förslag till generalkonferensen sommaren därpå. Åtskilliga namn hade föreslagits, men alla utom Axel Andersson hade avböjt att kandidera. Enligt missionsstyrelsens protokoll var beslutet att föreslå Andersson enhälligt. Distriktsföreståndarna hade haft en överläggning och då kommit fram till att stödja Andersson. Av protokoll framgår emellertid att två av dem hade varit tveksamma. En uppgift finns om att dessa ska ha varit Carl Mouchard i Skaraborgs läns och F.A. Larsson i Östergötlands län (Dahlén, 314).

Den 26 oktober tillkännagavs i *Svenska Morgonbladet* styrelsens beslut att föreslå Axel Andersson som missionsföreståndare. I samma nummer publicerades en recension av *Präster och profeter*. Den 31 oktober och 1 november kunde man i samma tidning läsa två artiklar av David Hedegård, nu ordinarie bibellärare vid Missionsskolan, där denne kritiserade Anderssons bok.³⁶ Åtskilliga inlägg för och emot Anderssons bok och att han hade föreslagits som missionsföreståndare publicerades i bland annat *Missionsförbundet*.

Till missionsstyrelsens sammanträde 8–9 januari 1930 hade fem skrivelser kommit in som rörde valet av missionsföreståndare, varför styrelsen tog upp ärendet på nytt. Frågan diskuterades i mer än sex timmar, varefter tre av ledamöterna fick i uppdrag att till nästa dag utarbeta ett yttrande. Efter en ingående diskussion enades styrelsen om ett uttalande i sex punkter. I den första punkten meddelades att beslutet att föreslå Axel Andersson stod fast och var enhälligt. Den fjärde punkten lyder:

Med avseende på de i diskussionen framförda meningarna om missionssekr. Anderssons ställning till den s.k. pingstbetonade rörelsen inom Sv. Missionsförbundet vill styrelsen först framhålla, huru redan Förbundets grundprinciper kräva, att varje andlig livsform gives rum inom dess ram.

³⁶ Hedegård skriver bland annat: »Konsekvenserna av Anderssons ståndpunkt måste synas mycket betänkliga. Ty de äro med nödvändighet: 1) De omkring femtio kapitel i Moseböckerna, som innehålla föreskrifter om kulten, måste anses som falsarier. 2) Jesus och apostlarna ha misstagit sig då de förutsatt att den gammaltestamentliga kulten tillkommit på gudomlig befallning. 3) Man har ingen rätt att såsom Jesus och apostlarna i det gammaltestamentliga offerväsendet se förebilder till Kristi offer« (SvM 291031; se också Dahlén, 317–318).

Styrelsen har alltid hävdad och värnat om dessa principer. Styrelsens uppfattning, att allt som i den omnämnda rörelsen är uttryck för ett varmt och rikt andligt liv icke blott bör ha rum inom Sv. Missionsförbundet utan därtill bör vårdas och bevaras är också missionssekr. Anderssons uppfattning. Därjämte delar han med styrelsen den meningen, att även denna rörelse har sina brister och svagheter, varför även den understundom måste bli föremål för en även kritisk uppmärksamhet. Gemenskapens heliga ideal – den hjärtliga förtroendefulla gemenskapen mellan dem som ha liv i Guds Sons tro – få icke till något pris uppgivas. (MS 300108–09)

Tidningsdebatten fortsatte och vid flera tillfällen nämns risken för splitt-ring.

Svenska Morgonbladet publicerade under januari och de första dagarna i februari 1930 tio artiklar av Axel Andersson. Dahlén skriver om de tre sista:

Andersson tog [där] upp extasen i Bibeln och i några historiska rörelser för att till sist hamna i det egna samfundet. Det skall finnas frihet och tolerans mot oliktänkande inom SMF, en tolerans som innebär att man skall kunna älska varandra. Men det är svårt för »extasen« att se detta eftersom den är intolerant till själva sitt väsen, skriver Andersson och fortsätter: »Faller man här undan, upprivas emellertid själva grundvalarna för Svenska Missionsförbundets verksamhet. Och då är snart dess öde beseglat.« (Dahlén, 328–329)

Axel Andersson blir missionsföreståndare

Vid generalkonferensen i juni 1930 deltog 950 ombud. »Mer än 70 anföranden höllos i en häftig debatt om Axel Andersson och hans teologiska ståndpunkt« (B&L, 314). När röstningen genomfördes avstod 68 ombud från att rösta, 582 röstade på Axel Andersson, 51 röstade på andra namn och 249 lämnade in blanka röstsedlar. Ombud kan ha röstat på Andersson trots att de inte ville se honom som missionsföreståndare men gjorde det för att de ville få frågan avgjord. Andersson fick således 61 % av ombudens röster, en förhållandevis låg siffra, men den kunde ha blivit lägre om oppositionen hade kunnat föreslå en kandidat.

Rune W. Dahlén skriver bland annat följande om valet:

Eftersom det inte fanns någon motkandidat skulle ett nej till Andersson innebära en fortsättning på de diskussioner som redan skapat stora klyftor inom SMF och som skadat samfundets förtroende bland människor som man ville vinna för Kristus och församlingen. Till detta kom att många av

Anderssons argaste motståndare hörde hemma inom fromhetsriktningar och teologiska traditioner som man inte ville bli associerade med. Med andra ord är det troligt att Haglunds och en del andra pingstinriktade grupperns kritik fick motsatt effekt gentemot vad man trott och hoppats. Många valde nog Andersson i hoppet om att han skulle vara den starka man som kunde ta itu med de splittrande krafterna i församlingarna, trots att man inte delade hans bibelsyn. (Dahlén, 346)

Axel Andersson skriver i ett brev i slutet av juli 1930 att vem som än hade blivit vald till missionsföreståndare hade fått svårigheter i den anarki som råder. »Jag fruktar, att Förbundet i alla händelser icke hade kunnat hålla ihop. Vi ha låtit det gå för långt på utförsbacken« (Dahlén, 356). Formuleringen ger intryck av att Andersson ändå trodde sig om att klara av uppgiften och att han sannolikt visste hur han skulle gå till väga.

Att Axel Andersson blev missionsföreståndare väckte inte bara indignation inom Missionsförbundet utan också inom Pingströrelsen. I början av år 1931 höll Lewi Pethrus ett föredrag i Filadelfiakyrkan i Stockholm om Pingströrelsens ställning till andra kristna. Där citerade han flera avsnitt ur *Präster och profeter* och menade att de bevisade att Axel Andersson var en »fullblodig bibelkritiker« (Dahlén, 358).

Axel Anderssons bok *Präster och profeter* gjorde att många av de pingstbetonade protesterade mot missionsstyrelsens förslag att han skulle bli missionsföreståndare och detta orsakade givetvis oro i flera av de församlingar där det fanns grupper av pingstbetonade medlemmar. Tankar fanns här och var att man skulle lämna förbundet om Andersson blev vald. Sannolikt hade distriktsföreståndarna rekommenderats att i sina rapporter inte nämna någonting om föreständarvalet, vilket gör att vi inte vet särskilt mycket om hur de pingstbetonade runt om i landet reagerade, men av de debatter som ägde rum från slutet av år 1929 och fram till valet vid generalkonferensen, drar vi slutsatsen att Andersson insåg att kampen mot de pingstbetonade och mot Pingströrelsen skulle bli en viktig uppgift för honom som missionsföreståndare. Denna kamp kom att innebära att kritiska uttalanden i tal och skrift riktades mot Pingströrelsen och de pingstbetonade, och att distriktsföreståndarna genom besök och brevväxling övervakade utvecklingen i församlingar som ansågs drabbade. Dessa åtgärder kom av de pingstbetonade att uppfattas som provokationer och torde ha orsakat att somliga lämnade förbundet. Efter hand ökade trycket på de

pingstbetonade – främst på grund av att det fanns grupper som framförde krav på vuxendop för församlingsgemenskap (s. 65) – och distriktsföreståndarna tycks efter hand ha agerat på ett sätt att de inte försökte förhindra uppbrott från förbundet. I pingstbetonade församlingar fanns det alltid en minoritet av förbundsstroga och då stöttade distriktsföreståndarna denna och bevakade förbundets intressen då församlingar beslöt att lämna förbundet.

Kampen mot de pingstbetonade

Efter att Axel Andersson tillträtt tjänsten som missionsföreståndare den 1 oktober 1930 kunde han ta itu med de problem som de pingstbetonade hade orsakat inom många församlingar. Vi ska inledningsvis se på en analys av Missionsförbundet som han sannolikt gjorde redan under sin tid som inre missionens sekreterare men som redovisades i en bok år 1931. Vi tar också upp ett uttalande som förbundsstyrelsen gjorde i januari 1931 med anledning av att krav hade framförts på att vuxendopet skulle vara ett villkor för medlemskap i en missionsförsamling. I ett tredje avsnitt redogör vi för fem korta uppsatser av Axel Andersson under rubriken »Splittringsrörelser«. Dessa texter, tillsammans med uttalandet av styrelsen är exempel på element som ingick i den kamp mot de pingstbetonade som Andersson initierade. Detta åtgärds-paket behandlas i ett fjärde avsnitt.

Axel Anderssons analys av förbundet

Axel Andersson var angelägen att fortsätta med sina akademiska studier och avlägga en fil.lic.-examen, varför han tog tjänstledigt under drygt två månader våren 1930.³⁷ Hans licentiatavhandling blev godkänd i oktober 1930 och i slutet av samma månad kunde han titulera sig filosofie licentiat. Avhandlingen – *Svenska Missionsförbundet som samfundstyp* – ska han ha skrivit under sommaren. Den har enligt Dahlén inte kunnat återfinnas. Enligt minnesanteckningar av William Bredberg, som år 1930 var lärare vid missionsskolan, ska avhandlingen vara identisk med innehållet i en bok som gavs ut i januari 1931 på Svenska Missionsförbundets bokförlag. Boken fick titeln *Förr och nu. Ett*

³⁷ I ett brev skriver Andersson att det var en »sista chans« innan den professor som han uppenbarligen ville tentera för gick i pension (Dahlén, 351).

ord om Svenska Missionsförbundet. (Dahlén, 351). Mer troligt kanske är att bokens innehåll fram till de två sista kapitlen överensstämmer med avhandlingen. Det näst sista kapitlet »De grundläggande principerna« – har bearbetats, och det sista – »Skuggsidorna« – har lagts till. Vi ska se närmare på »kapitlet Skuggsidorna« där Andersson redogör för den kris som han menade att Missionsförbundet befann sig i år 1930. Han tar i inledningen upp den pågående förändringen i förbundets medlemsstruktur.

Den stora massan av Svenska Missionsförbundets folk har utgjorts av landsbygdens jordbrukare samt städernas och stationssamhällellenas medelklass, framför allt då affärsmännen. [...] På senare tiden har i samband med städernas utvidgning på landsbygdens bekostnad samt de väckelsekampanjer i amerikansk stil, vilka framför allt vänt sig till de större samhällenas befolkning, en förskjutning skett till städernas förmån. Men den skörd, som inbärgats genom dessa kampanjer, har åtminstone i vissa fall omfattat folkgrupper, vilka blott i ringa mån haft förståelse för de principer och idéer, som hittills varit de bärande och ledande inom Svenska Missionsförbundet. Att kunna inränga dessa element i Svenska Missionsförbundet utan att någon förskjutning av dess grundprinciper sker, är ett problem som kan bli besvärligt nog att lösa. (AA 1931, 144–145)

Sannolikt syftar Andersson på Frank Mangs väckelsekampanjer, där många lät omvända sig och församlingarna hade svårt att göra de nyfrälsta förtrogna med de principer som gällde.

Andersson kommer sedan in på pingströrelsen och förnekar inte att den »inom sig rymmer många varmhjärtade kristna«.

Men rörelsen [...] har så många svärmiska drag, att man väl må undra vart det skall bära hän. Sådana visa sig i masshypnosen under djärva och hänsynslösa ledare, sådana även i den låga moraliska nivån, till vilken åtskilliga grupper sjunkit ned. I samma riktning pekar det våldsamma fördömandet av olika tänkande, något som i vårt land redan satt frukt i enskilda församlingars sprängning och hela rörelsers sönderklyvning i två eller flera mot varandra kämpande partier. Trots allt som skett, utövar den dock sin verkan även inom de frikyrkliga samfundet, från vilka en del medlemmar övergått till pingströrelsen. Inom dessa samfund har emellertid framträtt en särskild pingströrelse, som visserligen uppträder mera sansat, men inom vilken de ovannämnda tendenserna tydligt nog kommit till synes. [...] Den faktiska diktatur, vilken åtskilliga av pingströrelsens ledare utöva, har i någon mån även kommit till synes i den pingströrelse, som finnes inom de frikyrkliga samfundet. [...] Det faller utan vidare i ögonen, att dylika tendenser gå stick i stäv mot dem, som varit rådande

inom frikyrkorörelsen och då ej minst Förbundet under gången tid. En så radikal omgestaltning som här kräves för att den brustna harmonien skall återställas kan icke ske utan stora förluster. (AA 1931, 146–147)

Det kan nu frågas, om Svenska Missionsförbundets folk skall mäktat övervinna dessa svårigheter och komma ut på lugnare farvatten igen. Möjligheten därför synes så mycket mindre, som just den frihet och tolerans, som av gammalt präglat Svenska Missionsförbundet, gjort det lättare för de religiösa äventyrare, som alltid söka profitera på kristlig verksamhet, att här tränga sig in. Så länge Waldenström levde, tvekade han icke att med avseende på dylikt folk tjänstgöra som gårdvar. Sedan har ingen velat åtaga sig det obehagliga uppdraget. (Ibid. 151)

Janne Nyrén hade inte ställt upp som gårdvar mot »religiösa äventyrare« till vilka pingstvännerna och de pingstbetonade räknades, men Axel Andersson hade bestämt sig för att göra det. Nyrén gick aldrig till angrepp mot Pingströrelsen. Han bejakade andedopet och Andens gåvor, men han slog vakt om förbundets grundprinciper.

Uttalande om förbundets grundprinciper

Missionsstyrelsen höll den 9 januari 1931 ett ordinarie sammanträde då villkoren för medlemskap i församlingarna togs upp. Tendenser hade »börjat göra sig gällande« att man avvek från Svenska Missionsförbundets grundprinciper, på grund av pingstbetonades krav på att vuxendopet skulle vara ett villkor för medlemskap. Efter en ingående diskussion beslöts att tillsätta en kommitté med fem ledamöter. Tanken var att kommittén skulle göra ett uttalande i frågan, »vilket uttalande efter Styrelsens prövning skulle föreläggas« generalkonferensen i juni.

Kommittén presenterade sitt förslag inför ett sammanträde den 18 maj. Då hade situationen förvärrats:

Inom församlingar, anslutna till Svenska Missionsförbundet, ha under den senaste tiden uppstått sådana svårigheter och slitningar, som kommit att beröra själva grundvalarna för Svenska Missionsförbundets församlingsbildande, därigenom att äldredop gjorts till villkor för medlemskap. [...]

Uppenbart är, att ingen församlingssamfund på den hittills gällande grundvalen är möjlig om viss dopålder och visst dopsätt göras till villkor för medlemskap. [...] Vi anse denna grund innebära för Guds verk [...] omistliga värden. Vi anse vidare att om den skulle upprivas, detta innebure, att Svenska Missionsförbundet ej längre ägde något existensberättigande.

Kommittén anser det påkallat, att Missionsstyrelsen fordrar av i Förbundets tjänst direkt anställda, att de i all sin verksamhet företräda de grundsatser, som äro konstituerade för Svenska Missionsförbundet samt undvika allt, som vållar obroderlig söndring.

Missionsstyrelsen bör därjämte vaka över att dessa, som på Missions-skolan utbildas för predikogärningen, verkligen omfatta Svenska Missionsförbundets församlingsprinciper och i sin verksamhet inom Förbundets församlingar känna sig förpliktiga att företräda och tillämpa dem.

Då det understundom visat sig, att elever, som utgå från våra evangelistkurser, i sin verksamhet inte beaktat Svenska Missionsförbundets församlingsprinciper, är det nödvändigt, att distriktsföreståndarna och övriga, som bära ansvar för deras arbete, tillse, att de få kännedom om Förbundets principer och är villiga att arbeta för dem. (MS 310518)

Uttalandet godkändes av styrelsen och togs sedan upp vid sommarens generalkonferens, där det »med överväldigande majoritet bifölls av konferensen, med en av pastor O. Löfgren [...] föreslagen komplettering« (MG 310610). Kompletteringen innebar att efter ordet »existensberättigande« i citatets tredje stycke skulle tillfogas: »vid sidan av andra kristliga organisationer i vårt land«. Även ett tillägg godkändes som innebar att församlingarna inte skulle låta sig betjänas av andra än sådana som var kända för att respektera förbundets grundprinciper.³⁸

Med anledning av några frågor från missionsförsamlingen i Vingåker (s. 269) gjorde missionsstyrelsen ett uttalande som publicerades i *Missionsförbundet* den 30 juni 1932. Där finns ett svar på en fråga om styrelsens inställning till den »andliga rörelse, som går under namnet Pingstväckelse«. Styrelsen uttalar sig först i positiva ordalag och skriver bland annat att den inte vill bestrida att åtskilliga har förts till Gud genom rörelsen och att andra upplevt »förnyelse till större glädje och större andlig kraft«.

³⁸ Möjligheterna att ingripa mot församlingar som bröt mot Missionsförbundets grundprinciper var mycket begränsade. Anmärkningar som rörde annat än triviala skyldigheter torde endast ha kunnat bedömas utifrån paragraf 1 i förbundets stadgar: »Svenska Missionsförbundets ändamål är att förena kristna missionsföreningar och församlingar i landet till gemensam verksamhet för såväl inre som yttre mission ävensom bereda en var tillfälle att genom personligt arbete, gåvor, testamenten eller annorledes bidra till evangelii spridning« (MÅ 1930, 189). Det var således inte möjligt att utesluta en församling som fattade beslut som stred mot »Missionsförbundets grundprinciper« eftersom detta inte var ett villkor för församlingens medlemskap. En konsekvens av detta var att generalkonferensens uttalande inte riktade sig till församlingar eller deras anställda.

Men styrelsen kan inte blunda för det sakförhållandet, att rörelsen genom en till ytterlighet gående ensidighet och systematisering av det, som tillhör trosferarenhet och andemeddelelse, mångenstädes upprivit grunderna för ett rikt och sant tros- och gemenskapsliv. Där så har skett, har den därför kommit att stå mer i sönderskärelsens tjänst än i väckelsens. (*Mfb* 320630)

Styrelsen uppmanade församlingarna att vara uppmärksamma på nödvändigheten av »att berättigade och sunda behov av uppbyggelse och gemenskap bli tillfredsställda«, liksom att »personer och krafter, som i ensidighet och egeninne driva församlingar in i tvedräktens och sönderskärelsens elände, icke tillmätas annan andlig karaktär och kvalité än den som framgår av frukten« (*ibid.*).

Axel Anderssons fem uppsatser

Under februari och mars 1931 publicerades fem korta uppsatser av Axel Andersson i *Missionsförbundet* under rubriken »Splittringsrörelser«. Där ger han offentlighet åt sin syn på bland annat de pingstbetonades verksamhet.³⁹

Den första uppsatsen behandlar förhållanden inom församlingen i Mullsjö, men framför allt om Aron Anderssons verksamhet där (s. 83 nedan). Den andra uppsatsen är ett angrepp på *Jönköpingsposten* som stod Svenska Alliansmissionen nära. Tidningen hade tagit in »anonyma insändare i nummer efter nummer« med »angrepp som gått ut över Svenska Missionsförbundet och dess medlemmar«. Andersson opponerade sig mot tidningens »sätt att föra diskussionen« som han betecknade »som ovärdigt vilken tidning som helst och då så mycket mer en tidning, vilken framträder med kristlig skylt«. I den tredje uppsatsen erinrar Andersson om gångna strider mellan Missionsförbundet och Baptistsamfundet, men också hur man kom till insikt att striden »gagnade blott deras gemensamma fiender« och nämner bildandet av den frikyrkliga samarbetskommittén som ett resultat av detta tänkesätt.⁴⁰ Men tiderna hade mörknat. »Det predikas hat icke blott

³⁹ Uppsatserna publicerades 5/2, 12/2, 19/2, 26/2 och 5/3 1931.

⁴⁰ Under sommaren 1918 hade Frikyrkliga Samarbetskommittén bildats av Svenska Missionsförbundet, Svenska Baptistsamfundet och Metodist-Episkopalkyrkan i Sverige. Lewi Pethrus hade i april kritiserat kommittén i en artikel i *Svenska Morgonbladet* efter att förslaget hade presenterats. I artikeln »Ett brännande spörsmål« (s. 22 ovan) hade han riktat ytterligare kritik mot kommittén.

mellan folken [...] utan även mellan olika samhällsklasser inom samma folk«. Även de kristna dras in »i denna tids speciella synd och nöd«.

De som framför andra under de sista åren kastat partihatets bränder omkring sig, ha varit pingstvännerna. Och det är märkvärdigt att se, huru överallt, där denna »pingstande« gått fram, där har också splittringen och partihatet följt med den. Kan man, efter allt som skett, tveka om vad slags ande den är. »Av frukten känner man trädet«, sade Jesus.

Inom Baptistsamfundet har pingströrelsen kanske plöjt de djupaste fårorna. Den har där icke blott varit orsak till att församlingar söndersprängts och att medlemmar dragits bort från sin gamla församlingssamfundskap. Den har även, på samma sätt som inom Svenska Missionsförbundet, skapat spänning och strid bland de kvarvarande. (*Mfb* 310219)

I den fjärde uppsatsen skriver Axel Andersson om Örebro Missionsförening och den skada som han menar att detta »samfund inom samfundet« har gjort i Baptistsamfundet.

Under den sista tiden ha åtskilliga av Örebro Missionsförenings predikanter genom pingstbetonade bröder blivit introducerade i Svenska Missionsförbundets församlingar. Det har skett i den kristna brodersgemenskapens namn. Men detta samarbete har tjänat bland annat till beslöjande av en dopagitation, som redan åstadkommit tråkigheter både här och där. På detta sätt håller det också inom Missionsförbundet på att bildas ett samfund inom samfundet. Det är nu bara fråga om, huruvida Förbundet skall utan motstånd taga emot hugg och slag, tills liknande förhållanden hinna framskapas inom Förbundet, som de vilka redan är rådande inom Baptist-samfundet. Den saken måste nog snart komma till avgörande. – Förbundet har stått för lärofrihet och tolerans under gången tid. Det är nu fråga om denna tolerans skall fortgå till självuppgivelse. Frågan om tid och sätt för dopet har inom Förbundet berott på varje enskild medlems fria åsikt och val. Där Örebro Missionsförenings allierade kommit till makten, har denna frihet blivit ett minne blott. (*Mfb* 310226)

Andersson menar att de som inte visar någon tolerans i församlingarna, de kommer inte att göra det inom generalkonferensen »om de komme till makten där«. Då »är friheten inom Förbundet ett minne blott. Ja, då är Förbundet icke mer. Då måste de, som hylla Förbundets gamla principer uppgiva dessa eller gå sin egen väg.« Han inser att det finns en växtkraft inom pingströrelsen som är större än den som Missionsförbundet besitter, men han betraktar nog pingströrelsen som ett ogräs som han är tvungen att bekämpa.

I den femte uppsatsen behandlar Axel Andersson företeelser i USA, Danmark och Norge för att därefter komma in på förhållandena inom

det finska missionsförbundet som år 1921 hade delats i två, ett större för de finsktalande (*Suomen Vapaakirkko* – Finlands Frikyrka) och ett mindre för de svensktalande (Fria Missionsförbundet i Finland). Flera svenskar hade utbildats vid detta förbunds predikantskola i Ekenäs – många av dessa hade inte kommit in på Missionsskolan i Sverige. Flertalet av skolans elever hade »vunnits för den pingstvänliga riktningen«. Predikantlönerna var låga i Finland, vilket gjorde att många återvände till hemlandet och att även finska predikanter kom till Sverige. »Det blev en livlig samfärdsel mellan de pingstvänliga elementen på båda sidor av sjön«. ⁴¹

För närvarande synes den pingstvänliga inriktningen ha satt sin prägel på det svenska Förbundets hela fastlandsverksamhet. Inom flera av de större församlingarna ha de tidigare ledarna skjutits åt sidan och frågan om att kräva de äldres dop som villkor för församlingsgemenskap blivit brännande.

Uppsatsen avslutas med följande text:

Många ha genom den sista tidens händelser fått sina ögon öppnade för vad som är å färde. Andra finnes emellertid, som ännu ingenting sett. Det är inte minst för dessa senare mina ord ha tillkommit. Det finns åtskilligt mer att berätta, om så behöves. Men för denna gång får det sagda vara nog. (*Mfb* 310305)

De fyra första uppsatserna hade vållat oro varför Axel Andersson i samma nummer i vilket den sista uppsatsen publicerades lämnade »ett ord till förklaring«, där man bland annat kan läsa följande:

Det har de senare åren varit så ovanligt att någon vågat säga något till Förbundets försvar, att vem som helst tagit sig ton gent emot detsamma och upphävt sig till härskare däröver. Icke nöjda att själva få åtnjuta en tolerans och frihet nära nog utan motstycke kräva de nu, att Förbundet skall upphäva den religiösa frihet, som övertagits från fäderna, och böja oss under deras ok. – Det är för mig ingen glädje att skriva om dessa ting.

⁴¹ År 1927 hade Fria Missionsförbundet 30 församlingar med ca 1 200 medlemmar (AA 1928b, 92). – Förbundets största församling, Andreaskyrkan i Helsingfors, kom i hög grad att påverkas från år 1921 av pingstväckelsen (se s. 44 ovan). Frank Mangs gjorde ett misslyckat medlingsförsök vintern 1927/1928. År 1931 var förhållandena sådana att en grupp av de genuina missionsförbundarna tycks ha lämnat (permanent eller tillfälligt) församlingen samtidigt som ett utträde ur Fria Missionsförbundet diskuterades. 1933 lämnade pastorerna A.W. Rosenberg och Alfons Andström tillsammans med 150 medlemmar missionsförsamlingen och anslöt sig till pingstförsamlingen Filadelfia.

Men nöden har ingen lag. Det kan icke få fortgå på detta sätt, om Förbundet skall kunna hålla samman. [...] Jag står under ansvar och gör därför min plikt. Det är icke för snart, att Förbundets medlemmar få veta åtskilligt av vad som förehaves i landet. (*Mfb* 310305)

Tre veckor senare publicerade tidningen en artikel under rubriken »Splittringsorsaker«. Författare är John Hagby (f. 1900), predikant i Gustavsbergs kristna friförsamling (SMF), »varm missionsförbundare och samtidigt tillägnad epitetet 'pingstbetonad'« (*Mfb* 310326). Han skriver att den som har blivit andedöpt menar att »så måste alla ha det«, men man blir inte förstörd och det kan leda till att man blir »dömande och kärlekslös« och grips av »partianden«.

Ovisligheter [har] begåtts inom den s. k. »nya rörelsens« hank och stör. Men det är mig ock väl bekant, att från ansvarskännande bröders sida inom detta läger gjorts allt för att leda denna väckelse in på sunda vägar och till båtad för [Missionsförbundet]. [...] Uppgiften att leda allt rätt har väl inte alltid varit så lätt, ty sant är, vad någon vid ett tillfälle på tal härom sade: »Det är lättare mången gång att amputera en sjuk lem än att försöka bota den.« Och här torde på sina platser vara en av orsakerna till söndring: man amputerar hellre än att försöka bota. (*Mfb* 310326)

Hagby ger rådet att i en församling där »denna väckelse kommer in«, ska inte ordföranden och föreståndaren hålla »sig borta från församlingens bönestunder för att kanske, när tillfälle gives, piska och motarbeta varje pingstbesläktad yttring«. För att få makt över själarna måste de »vara med, när Anden faller«. Och ska de lyckas »föra allt in på sunda vägar« måste »fåren« få uppleva att »det är gudomlig kärlek bakom allt, som göres« (ibid.).

I april 1933 skriver bibelskolesekreteraren Einar Genitz i *Missionsförbundet* om pingstväckelsen som en av »tidens strömningar« som påverkar samfunden. Han menar att »på grund av vissa likheter vore man frestad att låna beteckningen 'det tredje riket' – söndringens och partifanatismens strömning« (*Mfb* 330421). Och Axel Andersson skriver vid samma tid med syftning på de pingstbetonade, att »när någon vågar säga ett ord om den upplösningspropaganda, som bedrives i församlingarna, så är man genast färdig att spela rollen av Stalin eller Hitler, när man själv kommit aldrig så litet till makten« – pingströrelsen i dess »olika formationer« är »en storm, som går förbi, liksom det politiska tyranni, som nu på många sätt reser sitt huvud i världen« (*Mfb* 330519; s. 263 nedan).

Axel Anderssons åtgärdspaket

För Axel Andersson fanns det bara ett alternativ för att återställa den brustna harmonin och det var att förmå de pingstbetonade att lämna förbundet. Det han fruktade var att rörelsen skulle utvecklas till ett samfund i samfundet, och på sikt få en maktposition. Han var medveten om att det i förbundet fanns andedöpta som försvarade grundprinciperna. Dem räknade han inte till rörelsen – han slog vakt om den frihet i uppfattningar om lärofrågor som gällde inom förbundet.

Det var inte möjligt att bedriva kampen från Stockholm och inte heller utan medarbetare som helhjärtat slöt upp bakom honom. En nyckelgrupp var distriktsföreståndarna. Dessa var underställda inre missionens sekreterare, Johan Gustafsson. Han var en lojal medarbetare. Distriktsföreståndarna tycks ha fått direktiv att bevaka utvecklingen inom församlingarna och där det blev oro på grund av de pingstbetonades agerande skulle de inte medverka till att försöka hålla dessa medlemmar kvar i församlingarna.

5. De pingstbetonade under Axel Anderssons tid

Valet av Axel Andersson som missionsföreståndare var för många pingstbetonade en signal till uppbrott på grund av hans bibelsyn. Detta tillsammans med hans ansträngningar att återställa ordningen – eller »den brustna harmonien« – i Missionsförbundet medförde att de pingstbetonade som rörelse inom förbundet upphörde inom några år. Vi ska i detta kapitel följa de pingstbetonade under denna fas.

Evangelistkurser

Mot slutet av 1920-talet började pingstbetonade församlingar ordna evangelistkurser, sannolikt för att man önskade ge dem som ville sprida pingstens budskap möjlighet att få delta i kurser som leddes av pingstbetonade predikanter. Vi ger här exempel från Vingåker och Tyringe. De visar hur förbundsledningen förhöll sig till dessa evangelistveckor. Pingstbetonade predikanter anlidades ibland som lärare under en eller ett par veckor i evangelistkurser som ordnats av församlingar i samråd med distriktsföreståndare. Särskilt gällde detta Frank Mangs och Alex Olovson. I Linköping hölls under flera år en kurs i november månad. Åren 1928–1930 anlidades Mangs och Olovson under en eller två veckor, Mangs till och med tre veckor år 1929. Emil Thörne var pastor i missionsförsamlingen och F.A. Larsson distriktsföreståndare. Thörne blev år 1932 distriktsföreståndare i Kalmar län. Vi återkommer till dessa i kapitlen om splittringen i missionsförsamlingarna i Borgholm, Norra Vi och Åtvidaberg.

Vingåker

År 1929 skulle en evangelistkurs ha hållits i Vingåker utan att man hade sökt samråd med distriktsföreståndaren. Den blev emellertid inte av. I församlingens protokoll från den 3 augusti står det »att det inte gick för sig« (Nilsson, 16). Anledningen var sannolikt påtryckning från förbundets ledning. Johan Gustafsson var vid den här tiden redaktör för *Missionsförbundet*. Han och Alex Olovson hade sammanträffat i Stockholm

i april och då hade evangelistkursen i Vingåker kommit på tal, vilket framgår av ett brev som Olovson skrev till Gustafsson:

Förslaget om evangelistkurs i Vingåker har, som jag sade dig, icke kommit från mig utan från Vingåkers församling [...]. Jag har tillfrågats om att medverka i kursen, och svaret har blivit att får jag tid kunde jag taga åtskilliga lektioner. De som leda kursen äro Missionsförbundare. Saken ligger nog så allvarligt till, att om icke kursen ledes av dessa, som kallats att leda, då komma icke de bröder till kursen, vilka ämna komma. Vi ha under de senaste åren förlorat rätt många begåvade bröder, som i stället för att anmäla sig till våra vanliga kurser, ha dessa rest dels till Örebro, dels till Helgelseförbundet, dels till Filadelfia. Då härtill kommer att inom flere distrikt det icke går an att uppbringa andra bröder för evangelistkallet än de s. k. pingstbetonade, är man bekymrad över framtiden. Vi få slutligen icke några unga bröder i våra led. I flere år försökte man i Skåne att ordna evangelistkurser, men inga elever anmälde sig. En god vän till mig lovade, att om man kallade [Gustaf] Dahl [s. 73], som en av de ledande krafterna i kursen, då skulle han offra sex hundra kronor för saken. Ja, då blev man nödsakad till att anordna en kurs och genast anmälde sig 15 elever, präktiga pojkar. Vad hade hindrat att ledningen inom distriktet handlat likadant kommande år. Nej, då göres intet. Skall man undra på att bröder söka sig åt annat håll. (JG 290430)

Sommaren 1931 inbjöd Vingåkers församling genom en annons i *Missionsförbundet* till en evangelistkurs under november månad med Aron Andersson och Gustaf Dahl⁴² som lärare. Redaktören för tidningen hade semester liksom inre missionens sekreterare, Johan Gustafsson, och ansåg sig oskyldiga till att annonsen togs in. Missionsstyrelsen beslöt vid sitt höstsammanträde att Gustafsson skulle resa till Vingåker för att »försöka uträtta något genom ett samtal med de ledande« i församlingen. Han ansåg emellertid ett besök lönlöst, vilket han med-

⁴² Gustaf Dahl (f. 1874) var predikant inom Metodistkyrkan fram till sommaren 1922 då han lämnade kyrkan. Han hade 1918 gripits av den pingstväckelse som vid den tiden uppstod inom Metodistkyrkan och anledningen till att han lämnade kyrkan var att denna tog avstånd från rörelsen. I september 1923 anställdes han som predikant i pingstförsamlingen i Helsingborg. Han kom på Lewi Pethrus initiativ att anlitas av Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, bl.a. som predikant och lärare. Sommaren 1926 bröt Pethrus samarbetet efter att han tagit del av anklagelser mot Dahl och utan att ha hört sig för med denne om vad som faktiskt hade ägt rum. Sommaren 1928 var Dahl bosatt i Tyringe och deltog i missionsförsamlingens möten. Han hade då sannolikt ingen församlingstillhörighet. Först 1934 blev han medlem, vilket sannolikt berodde på att församlingen då hade närmast sig Örebrobaptisterna (Gäreskog 2013).

delade styrelsen, men den 14 oktober var han ändå där. Han fick ett samtal med församlingens ordförande och dess pastor, Emanuel Bäckman (s. 264). Denne vägrade att ställa in kursen, men menade att »han ingalunda själv har gått in för den nya princip med avseende på församlingsbildning, som ju Aron Andersson [...] företräder« (se vidare s. 267).

Tyringe

Inför missionsstyrelsens ordinarie styrelsesammanträde den 3–4 oktober 1930 höll beredningsutskottet ett förberedande möte den 15 september under ledning av Sven Bengtsson. Denne hade fått en begäran från Alex Olovson att få flytta fram några av de besök under hösten som han ämnade genomföra enligt Beredningsutskottets beslut. Skälet var att han då skulle kunna vara lärare vid en evangelistkurs, som under hösten skulle hållas i Tyringe. Utskottet biföll Olovsons »framställning under förutsättning att han själv gjorde upp med de ifrågavarande församlingarna om framflyttandet av tiden för hans besök«. Beslutet meddelades Olovson omgående.

Missionsstyrelsen höll sitt möte i Jönköping. Då behandlades ett förslag angående evangelistkurser. Förslaget, som antogs av styrelsen och var känt av beredningsutskottet, innebar att evangelistkurserna i fortsättningen skulle »handhavas av distriktsföreståndarna eller av distriktet utsedda ansvariga personer« och inte av enskilda församlingar.

I samband med frågan om evangelistkurser enligt föregående paragraf upptogs samtal om den annonserade evangelistkursen i Tyringe, vilken skulle ha anordnats utan samarbete med vederbörande distriktsledning. I annonserna om kursen hade ock evangelisten Alex Olovson omnämnts som en av kursens lärare. Efter ett ingående samtal beslöts att dels till församlingen i Tyringe rikta en så lydande framställning:

»Enär Svenska Missionsförbundet Styrelse såsom sin enhälliga uppfattning hävdar, att församlingarna beträda en principiellt oriktig väg genom att anordna fristående evangelistkurser, vädjar Styrelsen till Tyringe missionsförsamling att ifråga om den annonserade evangelistkursen söka åvägbringa ett verkligt samarbete med distriktsledningen i Skåne.«

och dels till evangelisten Alex Olovson följande vädjan:

»Svenska Missionsförbundets styrelse vädjar till pastor Alex Olovson att återtaga sitt löfte om medverkan vid evangelistkursen i Tyringe, därest icke ett verkligt samarbete ifråga om denna kurs kan åstadkommas mellan distriktsrådet i Skåne och Tyringe missionsförsamling.« (MS 301003)

Bengtsson, som var ordförande, refererade således inte till Olovsons brev eller till beredningsutskottets sammanträde utan till annonseringen av kursen i Tyringe. Förmodligen hade Axel Andersson och Sven Bengtsson kort före styrelsemötet insett att Olovsons begäran inte skulle ha beviljats, och därför valde att inte hänvisa till utskottets beslut.

Efter styrelsemötet skickade Axel Andersson ett protokollsutdrag till Alex Olovson med den vädjan som styrelsen enligt ovan beslutat. Samtidigt förebrådde han Olovson för att denne inte tänkte besöka alla de platser som han lovat för att i stället leda kursen i Tyringe.

I sitt svarsbrev skriver Olovson att det bara var *en* plats som det gällde, nämligen Vara.

När det sedan gäller kursen i Tyringe, så blir min insats i den så ringa att det är inte så mycket att göra affär av. Det inskränker sig till några dagar, allra högst en vecka i slutet av densamma. Om jag använder några fridagar till detta så kan jag omöjligen förstå att jag därigenom skulle skada Förbundet eller svika min plikt mot detsamma. (Spl 301023)

Även församlingen i Tyringe fick ett protokollsutdrag, vilket behandlades i ett församlingsmöte den 13 oktober, då man enhälligt beslöt att göra ett uttalande som utarbetats av församlingens ordförande Emanuel (»Manne«) Enocson (s. 261). Av uttalandet framgår att församlingen i princip ställer sig bakom styrelsens uppfattning att en enskild församling inte ska anordna evangelistkurser, men man tillägger, att det kan finnas förhållanden som gör det nödvändigt att »bryta med allmänt vedertagna principer«.

Det torde icke var Styrelsen obekant att det under en lång följd av år icke anordnats några evangelistkurser i Skåne. De försök som av Skånes Missions-sällskap gjorts i denna riktning hava misslyckats i brist på deltagare. Undantag härifrån utgör den kurs som hölls i Tyringe 1927. Dessutom har från distriktets ledning föga eller intet gjorts att till församlingar och mörka orter förmedla de evangelistkrafter som här utbildades och som behovet påkallade. – Finnes det då inom församlingarna i Skåne icke något intresse för evangelistverksamhet? Det kan synas så då de av distriktsledningen anordnade kurserna måst inställas av brist på deltagare. Men då hade man icke heller kunnat förvänta några anmälningar till den nu planerade kursen i Tyringe. Hittills ha dock ett trettiotal anmälningar influtit och därav 16 från Skåne. (MU 301126)

Enocson påpekade att alla lärarna utom Gustaf Dahl tillhörde Missionsförbundet, och menade att det var ett »bevis för att inga splittrings-

avsikter föreligga«. Han kunde också meddela att Skånes Missions-sällskap erbjudits att sända en lärare. Sannolikt hade det gjorts efter att protokollsutdraget erhållits. Förmodligen var det för sent för att sällskapet skulle kunna agera.

Uttalandet lästes upp vid missionsstyrelsens sammanträde den 26 november men föranledde ingen åtgärd.⁴³

Kursen, som hade ett 40-tal deltagare, började den 20 oktober och slutade den 30 november. Lärare var Gustaf Dahl, Otto Östman, Åke Stenström, Aron Andersson, Alex Olovson och församlingens predikant och föreståndare Eric H. Ericsson, vilken rapporterade till *Missionsförbundet*:

Följande ämnen ha behandlats: Bilder ur första Mosebok, »Prästerlig tjänst inför Gud«, Ebreeerbetet, Jesu liv, Studier över profeterna. Församlingen, Andens gåvor samt Inledning till breven. Dessutom ha talövningar hållits och någon undervisning i homiletik givits. Över hela kursen har vilat en mäktig ande som verkat fördjupande och stärkande på troslivet. [...] Sexton kursdeltagare komma att under den stundande julen och vintern verka på skilda platser i vårt land. (*Mfb* 301225)

Vid årsmötet i januari 1931 beslöt församlingen att hålla en evangelistkurs under hösten, men denna gång »tillsammans med Skånes Missionssällskap«. Den hade endast elva deltagare (*Mfb* 310226, 320302).

Sommarkonferenser

De pingstbetonades sommarkonferenser fortsatte att hållas och samlade allt flera deltagare. Öckerö-, Malmköpings- och Tyringekonferenserna var de största under 1930-talets första år.

År 1930 hölls Öckerökonferensen den 29 juni–6 juli. Arvid Bergstam, pastor i Andreaskyrkan i Stockholm hade rest dit för att vara med på mötena under två dagar, men stannade kvar till konferensens slut. Han fick uppleva något som hörde till »det nära nog enastående och oförgätliga«.

⁴³ Emanuel Enocson skrev redan den 9/10 1930 ett ganska långt brev till Axel Andersson där han mer detaljerat än i församlingens uttalande bemöter styrelsens »framställning«. Tonen är tämligen arrogant. Han slutar brevet med att »beklaga den diktatoriska ton som användes i styrelsens följebrev där det står: 'Jag måste därför på det allvarligaste bedja Eder överväga styrelsens anhållan och rätta Eder därefter'« (*Spl* 331009).

Omkring ett hundratal predikanter, evangelister och missionärer och många andra Herrens vänner från landets alla delar och även från Finland och Norge hade sökt sig ut till denna trygga, fridfulla klippö. [...].

Varje dag höllos tre möten. Kl. 11 f.m. hade vi bibelstudium. Bröderna samlades då i missionshuset och systrarna i det för konferensen uppförda tältet. Kl. 4 var gemensamt möte i tältet med bibelstudium och predikan samt bön och sång. [...] Kl. 8 höllos offentliga möten, vilka mest hade karaktären av väckelsemöten. Tältet, som rymde omkring 1,300, var då nära fullsatt och många stodo utanför och lyssnade.

Konferensen leddes av pastor Alex Olovson. Han synes vara särskilt väl skickad för denna så betydelsefulla uppgift. Bibelstudierna leddes av missionslärare Dav. Hedegård, pastor Aron Andersson från Malmö och evangelisten Åke Stenström. Vid väckelsemötena på kvällarna talade bröderna Frank Mangs och Paul Edman och många andra. En mäktig ande var utgjuten över konferensen från början till slut. Man märkte detta i allt, kanske mest i bönen och sången. O, vilken sång! Här var det sömniga, dödande »släpet« fullständigt borta och liv och friskhet det förhärskande. [...]

Den sista och stora dagen i högtiden var söndagen med sina fem möten. Vi samlades då redan kl. 7 på morgonen i tältet till firande av Herrens måltid. En sådan nattvardsgång har jag aldrig förut varit med om. En skara på 6 à 700 hade samlats i den tidiga morgontimmen. Och här voro missionsförbundare, baptister, pingstvännen, frälsningssoldater och statskyrkliga med. [...]

När klockan närmade sig 11 f. m., var det intressant att se ut över sjön. Från olika håll kommo båtar fulla med människor. En jämn ström ringlade upp mot klipporna ovanför missionshuset, där mötet nu skulle hållas. Nära 3,000 samlades där vid 11-mötet. Teol. kand. Karl Sjöberg inledde mötet, varefter Alex Olovson och Frank Mangs predikade. Stillhet och gripenhet präglade mötet. Efter mötet tågade den väldiga skaran till dopstället, där 73 trossyskon mottogo dopet till Kristus. Pastor Mangs läste ett Herrens ord och ledde i bön, varpå pastor Edman förrättade dopet. [...] En dag tidigare var också dophögtid, då 32 döptes.

Vid 4-tiden ute på klipporna hade samlats en publik som nog åtskilligt översteg 4,000. Missionslärare D. Hedegård, missionär Albin Sonell och pastor Paul Edman predikade, och Herrens Ande verkade mäktigt med ordet. [...]

Eftermötet leddes av pastor Mangs. Sedan han talat några ord om vikten av att mottaga Kristus »i dag«, bad han frälsningssökande själar räcka upp en hand till tecken på att de ville mottaga Herren. Väl ett 20-tal händer räcktes upp, och så långt jag kunde se, voro de flesta män. Sedan ett par bröder lett i bön, frågade mötesledaren åter, huru många som ville mottaga Andens fullhet och ställa sitt liv helt till Guds förfogande. Nu var det tusentals händer som sträcktes mot himmelen – en gripande och skön syn. (Mfb 300724)

Malmköpingskonferensen hade år 1930 ett ovanligt stort antal deltagare. Som talare medverkade pastorena Alex Olovson, Frank Mangs, Aron Andersson, Erik Skoglund (Söderhamn), David Hedegård och Albin Sonell (*Mfb* 300828).

Även Tyringekonferensen hade ett större deltagarantal år 1930 än tidigare. Alex Olovson ledde konferensen. Janne Nyrén deltog under två dagar. Bland talarna märktes Severin Larsen, Erik Skoglund och Albin Sonell (*Mfb* 300911).

Severin Larsen från Norge var sannolikt pingstvän vid den här tiden; tidigare hade han varit metodist och baptist. Han kom från år 1931 att medverka som talare under några år i konferenserna i Malmköping, Tyringe och Öckerö. Han skriver om en dopförrättning under Öckerökonferensen 1931:

Här såg jag den största dopakt jag någon gång bevittnat under min verksamhetstid. Det var på Öckerö under bibelveckan i juli 1931. Då döpte pastor Edman och en broder till mellan sextio och sjuttio vänner i vatten. Även från yttre synpunkt var det vackert. Hundratals av lustjakter och andra båtar lågo, runt omkring dopstället, och så låg det fiskebåtar invid bryggorna. De som skulle döpas bytte kläder nere i kojerna. Under den högtidliga akten var det stilla på vattnet och stilla på land. Dopkandidaterna gingo ut i vattnet två och två, och de kommo tillbaka två och två i sällskap. Mellan varje dophandling tonade sången från tusende lyckliga själar på bryggorna och i land. Allt var stilla, det hördes bara nu och då något jubelrop från dopkandidaterna. (Larsen, 234–235)

År 1931 annonserades följande talare vid de tre konferenserna: Alex Olovson, Åke Stenström, Ivar Johansson, Axel Vändal, Severin Larsen, Paul Edman, Albert Sonell, Karl Sjöberg, Emanuel Peterson (»Samuel«)⁴⁴, Frank Mangs, Ludvig Gustafson, Severin Larsen, David Hedegård och Aron Andersson. Nya namn i de markant färre annonserna år 1932 var J.E. Bäckman, Gustaf Dahl, David Hörnmark, O.L. Björk (ÖM-predikant), Harry Lindblom (Chicago)⁴⁵ och Erik Larsson.

År 1933 annonserades, så långt vi ha funnit, ingen av de pingstbetonades konferenser i *Missionsförbundet*. Möjligen var det redaktionen

⁴⁴ Emanuel Peterson är omtalad som Samuel. I *Biografiskt album för Svenska Missionsförbundet* (1928) står det bl.a.: »Samuel. F. 4/7 1874 i Bjurtjärn, Värmlands län. Stud. vid The Chicago Theol. Seminary, U.S.A.« Att Samuel var pingstbetonad nämns av Åke Stenström (JG 321002).

⁴⁵ Harry Lindblom var pastor i Svenska frikyrkans församling i Chicago, men »haft förstäelse för pingstfolket och en stor del av sitt hjärta där« (EH 400620).

som vägrade ta in annonser från konferenserna. Det finns inte heller några rapporter.

Mindre konferenser med inflytande från de pingstbetonade hölls på olika platser, exempelvis år 1931 i Häverösund, 35 km norr om Norrtälje, den 1–7 juni med Alex Olovson, Einar Danielsson och Samuel, på Visingsö den 28 juli–2 augusti med Alex Olovson, Aron Andersson, distriktföreståndare Axel Wilhelm Henriksson och »ev. Frank Mangs« (*Mfb* 310604), i Oskarström 24–28 juni med Alex Olovson, Åke Stenström, Ivar Johansson, Axel Vändal, i Timmernabben 18–23 augusti med Alex Olovson, Aron Andersson och Paul Edman samt i Tollarp 14–19 juli med Paul Edman, Karl Sjöberg och Samuel.

Flera av de konferenser som nämns ovan hölls även efter år 1933, men inte utifrån initiativ av någon inom Missionsförbundet. Ett exempel är Öckerökonferensen som pingstförsamlingen anordnade. Talare år 1934 var Alex Olovson, Lewi Pethrus, Aron Andersson med flera (*EH* 1934, 414). Inom missionsförsamlingen på Hönö fanns det i början av 1940-talet »ett behov av det andliga livets fördjupande« och en önskan att ordna en konferens »i likhet med Öckerökonferensen, som började 1921 på Hönö och som kallades 'Stilla veckan'«. Under en vecka i juli 1945 förverkligades denna önskan.

Tält förhyrdes, mat och logi ordnades. Tillslutningen var stor. Konferensens ledare var Pastor Paul Edman och tillsammans med honom förkunnarna Arvid Bergstam, Karl Sjöberg, Rudolf Pettersson^[46], Frank Mangs m. fl.⁴⁷

Sommaren 1931 fick Alex Olovson några frågor under ett sammanträde i Stockholm från Johan Gustafsson om de pingstbetonades konferenser. I ett brev gör han några förtydliganden vilka är av intresse eftersom de berör hans roll:

Du frågade mig, om det var församlingarna, som kallade till konferenserna, och därpå svarade jag ja. Härtill vill jag göra ett tillägg, ty det har hänt flere gånger, att församlingarna ha bett mig skaffa talare, och i sådana fall har jag gjort det. [...] I regel ha församlingarna uttalat sig för talare till uppbyggelsekonferenserna, och man har så långt det varit möjligt gått dem till mötes härutinnan. Malmköpingskonferensen har en särskild kommitté

⁴⁶ Rudolf Pettersson (f. 1882) var evangelist inom Västergötlands ungdomsförbund åren 1929–1939.

⁴⁷ Hönö missionsförsamlings årsberättelse 1945.

bakom sig, men den har ordnat för kallandet av talare till den. Och jag har fått i uppdrag att utfärda kallelserna. Jag står alldeles utanför denna kommitté. Det kan ju synas så, som att jag kallade, men jag tjänar endast på anmodan därom. Ja, nu vet du hur det ligger till med den saken. (JG 310720)

I samma brev skriver han:

Som tältkommitténs räkenskaper voro på tal vid sista sammanträdet i Stockholm, och man av Missionsföreståndarens frågor kunde få den uppfattningen, att han drar vår ärlighet i tvivelsmål, vill jag härmed överlämna kassarapporten för det sednaste året. Det har varit samma kassör under alla år, och alla givare ha av honom erhållit kvitton på sina gåvor, varför allt är, som det skall vara. (Ibid.)

För det tält det var frågan om hade alltså en tältkommitté bildats som hade ansvar för underhåll och utlåning. Kommittén hade nio ledamöter, bland dem Alex Olovson, Frank Mangs och Paul Edman. För att finansiera verksamheten uppmanades enskilda och församlingar att skänka pengar. Tältet användes vid konferenser och vid väckelsekampanjer.

I april skriver Axel Andersson till Alex Olovson och vill ha upplysningar om tältkommitténs arbete. Olovson svarar:

Med avseende på omskrivna redovisning, så har varken jag eller övriga bröder i tältkommittén tänkt på, att vi skulle vara redovisningsskyldiga inför Missionsförbundet över de gåvor, vilka inkommit till inköp av dessa tält. Tälten äro ju icke Förbundets egendom, utan de medel, som för saken intresserade vänner skänkt, inköpts mera privat för att användas vid uppbyggelsekonferenser och väckelsemöten under sommaren. Har jag personligen, på grund av min anställning i Förbundets tjänst gjort mig skyldig till något orätt i denna sak, då är det i så fall omedvetet och kan rättelse i så fall ske hädanefter. Största delen av dessa medel har inkommit genom br. Mangs till det stora tält, som han har och kommer att använda i fortsättningen. Den som minst använder tälten är jag. Edman har använt ett till längre [mötesserier], än vad jag har använt det. Både Edman och Mangs stå ju icke direkt i Förbundets tjänst, varför de icke anse, att Förbundet har något med denna sak att göra. (Spl 320421)

Andersson ville även ha upplysningar om de insamlingar som gjordes under »uppbyggelsekonferenserna«. Olovson skriver:

Beträffande de medel, som inkomma på uppbyggelsekonferenserna, eller ibland de s.k. »stilla veckorna«, så skall jag gärna svara därpå. Det är församlingarna som inbjuda till dessa konferenser, och det är dessa respektive församlingar, som förvalta de penningmedel, som inflyta under konferenserna. De medel, som bli över, tillfalla alltså uteslutande de

respektive församlingarna. Med den saken befattar jag mig icke, det är deras sak att sköta om. [...] Den enda konf., där icke församlingen stått bakom är Malmköpingskonf. Anordnare av den har varit en särskild kommitté av bröder i Sörmland, vilka även förvalta de inkomna medlen. [...] Jag har icke det ringaste med konferensens ekonomi att göra lika litet där som vid övriga konferenser. Jag har endast haft mötenas ledning om hand. Jag hoppas, att du känner mig så pass, att jag vill ha allt klart. Det skulle glädja mig, om denna upplysning och eventuellt missförtroende och missförstånd kunde undanröjas. (Spl 320421)

I ett postskriptum skriver Olovson:

De arvoden som överstigit reseutgifterna till konferenserna ha varit rätt måttfulla. Det har även hänt, där församlingarna varit små, att jag icke tagit mera än resan. Konf. hållas ju i regel under min fritid eller också tar jag dem under någon frivecka, så att de icke skola inkräkta på min ordinarie verksamhetstid. Det skulle då vara dessa arvoden jag skulle redovisa för. Men i så fall, att jag skulle göra det, då få väl också andra tjänstemän och evangelister inom Förbundet redovisa för allt överskott, de få under sina resor i landet till missionsmöten och bibelstudieveckor och tillfälliga besök.

En av de sångare som framträdde vid flera tillfällen vid de pingstbetonades konferenser var Ludvig Gustafson – inte sällan kallad »Salige Ludvig«. Om honom skriver Frank Mangs år 1977:

Då Ludvig Gustafson med sitt soliga ansikte och sin sexkantiga konsertina klev upp på plattformen och började tribbla på tangenterna, så behövde han inte mer än småle för att en våg av ljus och värme skulle skölja över hela publiken. – Vad var hemligheten till detta?

Ludvig hade ingen charm och »ärligt sagt så var det inte värst mycket bevänt med sångrösten heller«, men han gav hejdlöst »sin själ åt sången, textade tydligt och skapade både pauser och betoning efter sin egen fason.« Men han var något mer. »Han hade blivit döpt i helig Ande och eld.« Han var ett »heligt original«. Han levde och förmedlade liv.⁴⁸

Det var just så vi menade att den så kallade pingstbetonade linjen skulle fungera. Leva och förmedla liv. – Och hade allt fått förbli som det var då jag kom i kontakt med rörelsen, skulle detta syfte ha nåtts i en långt större omfattning än vad som blev fallet. (Mangs 1977, 154–155)

⁴⁸ Ludvig Gustafsson (f. 1875) hade utvandrat till USA i sin ungdom. Han återvände till Sverige 1920 och blev sångarevangelist. Han tillhörde inte någon församling men togs emot av församlingar inom flera trossamfund. Om hans liv kan man läsa i Gäreskog 2020.

Mangs torde med »vi« inkludera Alex Olovson. De hade under den första tiden fått uppleva det som Mangs benämner »leva och förmedla liv« och målgruppen var missionsförsamlingarna runt om i landet. De såg framför sig en våg av förnyelse och kunde inte föreställa sig att det de »upplevde och förkunnade skulle bli en orsak till splittring av församlingar«. De predikade inte någon ny församlingsordning. De döpte »dem som ville bli döpta och lät de andra känna, att de var lika välkomna, fast de behöll tron på sitt barndop« (ibid.).

Mullsjö missionsförsamling begär utträde

Aron Andersson var pastor i Mullsjö missionsförsamling när missionsstyrelsen hösten 1929 beslöt att den skulle föreslå Axel Andersson som missionsföreståndare. Han hade då inför församlingen sagt att om denna stod kvar som medlem i Missionsförbundet skulle den vara medansvarig till styrelsens förslag (Dahlén, 361). Något beslut om utträde fattades emellertid inte. Kanske hade han inte den auktoritet som krävdes för att driva frågan till ett beslut.

I slutet av året fick Aron Andersson en kallelse att bli predikant och föreståndare för Malmö Evangelisk Lutherska Missionssällskap (Immanuelskyrkan)⁴⁹. Denna kallelse besvarade Andersson jakande. Han tillträdde sin tjänst omkring månadsskiftet april/maj 1930 och efterträddes i oktober av Ivar Johansson, som närmast kom från missionsförsamlingen i Västervik. Malmö Evangelisk Lutherska Missionssäll-

⁴⁹ Församlingen hade i allt väsentligt samma uppfattning som SMF beträffande medlemskap och dop. En majoritet av medlemmarna hade en positiv inställning till andedop och Andens gåvor, vilket torde ha varit anledningen till att Aron Andersson blev kallad; 170 av 178 röstberättigade gav honom sin röst. Andersson förkunnade det baptistiska dopet och den första dopförrättningen hölls i maj 1931. Hans ansträngningar att få församlingen att ha detta dop som krav för medlemskap orsakade en strid och ledde till att han tillsammans med en stor grupp medlemmar lämnade församlingen i oktober 1934. Gruppen kallade sig »Fria Missionsvänner«. Tanken var att den skulle förena sig med pingstförsamlingen Elim i staden, men problem där omöjliggjorde detta. Inom Pingströrelsen menade man att det endast skulle finnas en lokal församling på varje ort, varför det inte var helt enkelt för gruppen att ordna en egen pingstförsamling. Den 22 februari 1935 skedde det emellertid och församlingen fick namnet Filadelfia. Vid årsskiftet 1935/36 hade församlingen 224 medlemmar varav en majoritet kom från Immanuelskyrkan. Relationen mellan Elim och Filadelfia var spänd under många år; Filadelfiaförsamlingen ansågs av många inte vara en »riktig« pingstförsamling (Gullbergh, 17–19).

skap var inte knutet till något trossamfund. Under åren 1880–1893 hade sällskapet varit anslutet till SMF; uppbrottet skedde efter en schism med E.J. Ekman (ELMM, 11).

Ivar Johansson⁵⁰ delade Anderssons uppfattning att de pingstbetonade församlingarna borde lämna förbundet. Redan den 10 oktober hade frågan om utträde tagits upp i ett styrelsemöte men någon enighet hade inte uppnåtts varför styrelsen beslöt att »församlingen helt borde få avgöra«. Detta skedde genom en sluten omröstning vid ett församlingsmöte den 15 oktober. Omkring 90 av församlingens omkring 170 medlemmar deltog. För utträde röstade 67, och mot 15, »9 blanka sedlar avlämnades dessutom«. Ordföranden reserverade sig mot beslutet och i ett brev till missionsstyrelsen skriver han:

Med ledsnad och smärta följer härmed ett protokollsutdrag från församlingensmötet [...]. – Som jag var ordförande vid mötet nödgas jag ehuru motvilligt fullfölja uppdraget att sända detta. (MB 301126)

Församlingen i Mullsjö var den första pingstbetonade församlingen som lämnade förbundet. I sin artikelserie »Splittringsrörelser« (s. 67) skriver Axel Andersson om församlingens beslut: »Enligt de meddelanden, jag mottagit från skilda håll, är vad som skett närmast ett verk av församlingens förre predikant Aron Andersson« (Mfb 310205).

Axel Andersson citerar också ett avsnitt i ett brev som han fått:

Vad nu beträffar Aron Andersson, så tror jag visst inte, att han avser ytterst att tillföra pingstvännerna nya trupper. Nej, han syftar helt säkert lägre än så. Nu tar han missionsföreståndarevalet till förevändning att väcka missnöje mot Missionsförbundet, och sedan skulle det ej alls förvåna den som något lärt känna honom, om han på alla övriga samfunds bekostnad sökte samla ett nytt »fristående« syd-västsvenskt samfund. (Ibid.)

De medlemmar i Mullsjö som hade förordat att församlingen skulle stå kvar i förbundet, hade inte »lämnat församlingen utan i kristlig undergivenhet fogat sig i majoritetens beslut«. Efter sin begäran om utträde

⁵⁰ Ivar Johansson (f. 1900) växte upp på Kållandsö. Han blev frälst år 1916 när en väckelse gick fram över ön. Han deltog i två av SMF:s evangelistkurser åren 1919 och 1920, och verkade därefter som evangelist fram till augusti 1921 då han blev elev vid Missionsskolan. Efter vårterminen 1924 anställdes han som pastor i missionsförsamlingen i Stora Mällösa. Sedan följde en pastorstjänst i Västervik 1928 och i Mullsjö 1930. År 1937 antog han en kallelse till pingstförsamlingen i Halmstad. Han var sedan predikant och föreståndare för bl.a. pingstförsamlingen i Jönköping. Två yngre bröder, Sixten (fotnot s. 94) och Holger Johansson, blev predikanter inom Pingströrelsen.

ur Missionsförbundet betraktade sig församlingen som en fri missionsförsamling, men den fortsatte ändå att sända pengar till SMF:s yttre mission. Att minoriteten stannade kvar i församlingen påverkades sannolikt av att man inte i samband utträdet beslöt att kräva vuxendop för medlemskap.

Aron Andersson besökte församlingen i Mullsjö då och då efter att han hade flyttat till Malmö. Han, Rickard Rydén och en predikant vid namn A. Evertsson var huvudtalare vid den fria missionsförsamlingens i Mullsjö sommarkonferens 2–7 augusti 1932 (tisdag–söndag). Även Ivar Johansson var på plats i egenskap av församlingens föreståndare. »Ett hundratal främlingar« deltog på söndagen.

I januari 1933 beslöt församlingen att endast vuxendöpta skulle få ta nattvarden, vilket medförde att 16 medlemmar begärde utträde. Dessa bildade året därpå Mullsjö missionsförening, som »efter många förvecklingar fick överta den gamla missionskyrkan« (Dahlén, 361).

Struble ger en något annorlunda beskrivning:

I Mullsjö gick de flesta medlemmarna ur SMF 1932 och bildade egen församling. Kvar stod bara ett 10-tal medlemmar. Missionsförsamlingen i Mullsjö upphörde nästan helt att existera. Under fem år fanns den bara till namnet. Den organiserades om 1936 varefter regelbunden verksamhet började bedrivas igen. (Struble, 147)⁵¹

Under år 1934 antogs stadgar som gjorde det möjligt för missionsförsamlingen att närma sig Pingströrelsen. Församlingen ombildades och fick namnet Mullsjö fria församling. När församlingen hade lämnat Missionsförbundet hade det enligt Ivar Johansson varit en »oöverstiglig klyfta« till Pingströrelsen. Men i december 1934 hade ett möte hållits tillsammans med den närbelägna pingstförsamlingen i Nyhem och då hade man beslutat att »församlingarna skulle i broderlig kärlek och samförstånd räcka varandra handen till gemensamt arbete efter Ordets linjer«. Johansson betraktade sig som pingstvän från detta möte. I april 1936 upplöstes Mullsjö fria församling och pingstförsamlingen Filadelfia bildades.

Vid samma tid som församlingen i Mullsjö beslöt att lämna förbundet hade Västergötlands missionsförening ett möte, i vilket föreningens ordförande, distriktsföreståndare Carl Mouchard, uttryckte en oro för

⁵¹ Struble hänvisar till en jubileumsskrift om missionsförsamlingen och Dahlén till en minnesskrift från Filadelfiaförsamlingen i Mullsjö.

den splittring som kunde bli en följd av de pingstbetonades agerande (VM nov. 1930).⁵² Vid årsskiftet 1930/31 hade föreningens styrelse ett möte där man tog upp problem som uppstått på platser som hade begärt predikohjälp av föreningen. Styrelsen beslöt att skicka ut en skrivelse som skulle läsas upp i föreningens alla församlingar; den publicerades också i *Västergötlands Missionsblad*.

På grund av vissa företeelser under den sista tiden har styrelsen beslutat att i regel icke varken utsända eller rekommendera någon evangelist, som icke är medlem i någon av våra församlingar eller biträdesföreningar, eller med ett ord sagt i någon av våra organisationer. Detta beslut gäller också dem som gått ut ur den församling, de tillhört eller som arbeta på att bryta sönder våra organisationer. [...] Vår innerliga bön är, att icke alltför mycket som vunnits åt Gud, måtte spolieras i dessa brytningstider. (JG 310212)

Alex Olovson lämnar sin tjänst

Som riksevangelist kom Alex Olovson i kontakt med många församlingar inom Missionsförbundet. Han var efterfrågad och hade framgång – många blev omvända under hans mötesserier. Efter att Axel Andersson tillträtt som missionsföreståndare och hans åtgärder mot de pingstbetonade började ge resultat, blev många förbundstroga medlemmar vaksamma och Olovson blev efter hand allt oftare kritiserad av medlemmar i de församlingar han besökte. Detta berodde på att han under sina mötesserier mer än tidigare riktade sig till de redan omvända och pekade på den kraft Anden kunde ge dem. Däremot tycks det som att han inte berörde frågor som hade med vuxendop och församlingsordning att göra. Olovson var underställd inre missionens sekreterare, Johan Gustafsson, som ansåg att Olovson måste förmås att ägna sig mer åt väckelseförkunnelsen, varför denne sommaren 1932 kallades till ett möte med beredningsutskottet. Där hade Axel Anders-

⁵² Västergötlands missionsförening hade bildats 1877 i Skövde för att missionsföreningarna i trakterna kring staden skulle komma i närmare förbindelse med varandra. År 1900 anslöt sig föreningen till Missionsförbundet. Verksamhetsområdet blev efter hand allt större, men var i stort sett begränsat till Skaraborgs läns distrikt. Åtskilliga missionsförsamlingar i Västergötland tillhörde både Missionsförbundet och Västergötlands missionsförening. Föreningen gav ut en tidning, *Västergötlands Missionsblad*, som hade förhållit sig positiv till de pingstbetonade. Som exempel kan nämnas att 1929 publicerades artiklar och predikningar av Aron Andersson och Alex Olovson men också av Lewi Pethrus (Gustafson, 19).

son uppmanat Olovson att »lägga om« sin verksamhet och ägna sig mer åt evangelisation och mindre åt helgelseförkunnelse. Olovson vägrade – »det skulle innebära otrohet emot den kallelse jag fått av Gud« (JG 321006).

Hösten 1932 beslöt emellertid beredningsutskottet att kalla Olovson till missionsstyrelsens höstsammanträde, som skulle hållas i Falun i mitten av oktober. I kallelsen till detta möte hänvisar Johan Gustafsson endast till att »frågan om sammanhållning och splittring inom Förbundet blivit aktuell genom händelserna i Oskarström«, där församlingen i augusti hade begärt utträde ur förbundet (JG 320922), men Olovson insåg givetvis att han skulle frågas ut om sin verksamhet.

I sitt svarsbrev skriver Olovson, att han bifogar en skrivelse till missionsstyrelsen där han säger »allt han vill säga«, varför han anser att hans närvaro vid styrelsesammanträdet inte tjänar något till. Han fortsätter:

Vad andra ha gjort eller sagt, så kan jag givetvis ej svara för, det får stå för deras räkning. Det har i alla fall besannats, vad jag skrev till dig inför Missionsföreståndarvalet, då jag uttryckte mina farhågor, huru det skulle komma att gå, detta med den kännedom jag hade om Axels inställning till pingstväckelsen. Vad dessutom irriterat en del församlingar, inte minst under den sista tiden, torde ha varit, att ledningen, icke minst distriktsföreståndarna, blandat sig i församlingarnas görande och låtande, och detta torde du veta lika bra som jag. Det gäller nog icke minst Vingåker och Oskarström. Församlingarna ha nog trott, att de haft frihet att ordna sin inre verksamhet efter sin uppfattning, och som de funnit vara mest gagneligt ur lokal synpunkt, men att de likväl skulle ha fått stå kvar i Förbundet. De ha dock blivit varse under senare tid, att friheten i detta fall varit rätt så kringskuren. (Spl 321006)

I den bifogade skrivelsen hävdar han att han ingenting visste »om det steg församlingen [i Oskarström] tagit, förrän jag genom tidningarna fick del av detsamma«. Han hade vid sina besök där och i andra församlingar som lämnat förbundet – i den mån han hade något inflytande – gjort vad han kunde »för att nödgå dem att stanna kvar i Förbundet, där det varit olika meningar om den saken, samt för övrigt manat till lugn och sammanhållning. Det torde icke vara många som veta, hur mycket arbete jag nedlagt för denna sak.«

Han vänder sig sedan emot det kompakta motståndet mot pingstväckelsen inom förbundet och frågar sig vilken betydelse som »detta kan ha, när det gäller dessa utbrytningar«.

Det börjar [...] bli alltmer och mer klart, att det innersta syftet med och målet för alla dessa uttalanden ha varit att få de s.k. pingstbetonade att både känna och förstå, att de intet existensberättigande ha inom Förbundet, och detta inte bara till det lilla fåtal, som har en från Förbundets principer avvikande mening i församlingsfrågan – för min del har jag aldrig arbetat i strid mot dessa principer – utan det gäller att göra sig av med hela detta verk. (Spl 321006)

I slutet av sin skrivelse konstaterar Olovson att han »ej längre anser [sig] ha någon uppgift i Förbundet«.

Olovson kom till styrelsemötet efter en ny påstötning från Johan Gustafsson. Missionsstyrelsen menade att »svårigheter och slitningar« inom olika församlingar var ett resultat av hans verksamhet. »Många församlingar låge upprivna av inre strider« (MS 321014). Man ansåg att Olovsons förkunnelse hade blivit mer inriktad mot uppbyggelse än omvändelse, vilket missionsstyrelsen ansåg vara fel; evangelistverksamheten skulle vara utåtriktad. Men Olovson hävdade att tiden inte var lämplig för det. Styrelsen ville se en ändring. Han begärde betänketid och den 1 december postade han ett långt brev där han skriver: »Jag har allvarligt inför Gud prövat denna min ställning« och kommit fram till att »det bästa under nuvarande förhållanden är, att jag lämnar min plats«.

Vi ha ju tidigare vid olika tillfällen diskuterat dessa frågor och gång på gång synes ha kommit till ett visst samförstånd men likväl ter sig saken på ett annat sätt ute i den praktiska verksamheten. Denna svårighet [...] beror helt naturligt på den olika uppfattning om, och syn på den väckelse, vilken striden rör sig om, som är rådande både inom predikantkåren såväl som bland församlingsmedlemmar och styrelser. – Jag vill i detta sammanhang trycka på, att det icke är församlingsprinciperna det gäller vad mig beträffar, ty jag har alltid hållit på Förbundets principer, när det gäller medlemskap i församlingen. Det är [...] förkunnelsen och Andens verkningar det gäller. (MS 321216)

Olovson hade noterat att på grund av vad som skrivits mot »denna väckelse« har allt fler i församlingarna tagit ställning mot den. På en del platser hade

både styrelsemedlemmar och en del av församlingen i övrigt hållit sig borta från mötena, eller eljest intagit en kritisk ställning, på grund av förutfattade meningar. Andra ha varit med, blivit välsignade och förnyade. När så mötesserien varit över, så ha de förstnämnda lagt ner hela sin kraft för att försöka utplåna det som blivit utfört. Att det under sådana förhållanden blir klyftor i församlingen det säger sig självt, och att köttet

vill göra sig påmint även bland en del av dem som göra anspråk på djupare andliga upplevelser, kan man förstå, även om det ej kan försvaras. (Ibid.)

Efter sammanträdet i Falun hade en styrelseledamot i ett tidningsuttalande hävdad att »hela den yttre missionen äventyras om denna rörelse, som generellt bedömes som 'sken av hög andlighet och inre fördjupning', fortfarande skall få rum inom Förbundet«. Olovson skriver:

Vad kan man under sådana förhållanden göra annat än avgå, då man ensam bland Förbundets tjänstemän skall påbördas allt ansvar för de missförhållanden som äro rådande, inför Styrelsen stå som den ensam ansvarige, och utåt gälla som skyldig till allt, under det att de, som från motsatt håll, bidragit till att tillståndet blivit som det är, icke, mig veterligt göras ansvariga för något.

Efter sammanträdet i Falun har naturligtvis rädslan för min person blivit än större, det har jag f.ö. redan fått erfara. Även detta gör, att jag blivit än vissare om, att jag gagnar saken bäst genom att lämna min plats, varför jag härmed begär avsked från min evangelistbefattning i Förbundets tjänst.

Om Styrelsen vill att jag omedelbart slutar min tjänst, eller om jag skall fortsätta under de sex månader som uppsägningstiden varar, därom får Styrelsen fatta beslut och jag rättar mig därefter. (Ibid.)

Vid missionsstyrelsens sammanträde i december behandlades Olovsons avskedsansökan:

Då pastor Olovson enligt denna skrivelse inför Gud prövat sin ställning och funnit, att han icke kan tillmötesgå Missionsstyrelsens önskemål att han måtte avstå från att driva sina särmeningar på bekostnad av de troendes enhet i Kristus utan blivit alltmera viss, att han borde lämna sin tjänst i Förbundet, beslöt Styrelsen bevilja hans hemställan om att få avgå från sin post. (MS 321216)

Olovson skulle själv få bestämma om han ville sluta omedelbart eller fortsätta under uppsägningstiden under vilken han förutsattes beakta de krav på lojalitet som man hade rätt att ställa på en tjänsteman inom förbundet.

Styrelsen menade att den inte hade vänt sig mot »predikan om helgelse och en rikare meddelelse av den Helige Ande«. »Den har allenast vänt sig mot det enligt Styrelsens mening orättmätiga drivande av särmeningar, vilket hotar att ödelägga möjligheterna för en sann kristlig gemenskap i församlingarna.« Styrelsen uteslöt inte att »pastor Olovsons förkunnelse somligstades kan ha blivit alltför ensidigt bedömd, varigenom motsättningarna stegrats än mer« (MS 321216).

I ett långt brev skrivet »på tåget« nyårsafton 1932 svarar Olovson att han valde att stå kvar i sin tjänst under uppsägningstiden, det vill säga fram till den 30 juni 1933, eftersom han bedömde det svårt att ordna med ersättare till de platser han lovat att besöka. Beträffande lojaliteten skriver han att den inte blir »annorlunda än vad den förr varit. Jag står under samma andliga lag, vare sig jag står inom eller utom Förbundet« (MB 330113).

Beträffande det skäl vilket styrelsen enligt citatet ovan lyfter fram som avgörande för beslutet att bevilja Olovsons begäran att avgå, skriver denne:

Det framgår av protokollet, att jag icke kan tillmötesgå styrelsens önskemål att avstå från att driva mina sårmeningar på bekostnad av de troendes enhet i Kristus. Tusenden som ähört min förkunnelse skall bevisa motsatsen, de veta, att jag gjort mycket genom förkunnelsen att hålla ihop. Jag vet mig icke heller ha förkunnat något annat än det som stämt med den heliga skrift, det återstår att bevisa något annat. Min förkunnelse har varit långt ensidigare tidigare än vad den varit under senare år. (JG 321231)⁵³

I januari 1933 hade Alex Olovson en mötesserie i Tollarp. Omedelbart före ett bibelstudium som han skulle hålla träffade han Bror Orre, pastor i Baptistförsamlingen i Kristianstad och ledamot i Örebro Missionsförenings styrelse. Orre hade hört sig för om hans planer för framtiden med tanke på de pingstbetonades belägenhet. Olovson hade enligt Orre svarat honom: »Jag har inga planer. Jag sade till bröderna i Örebro [vid ett besök på ÖM:s expedition] att om de ville lämna samfundet, så vore bryggan färdig på en enda gång«. Johan Gustafsson hade fått kännedom om Orres version av samtalet och blivit förvånad med hänsyn till att Olovson hade lovat vara lojal mot förbundet. Gustafsson skrev därför till denne och begärde en förklaring och tillfogade, att han hade trott på honom och därför aldrig »kunnat misstänka att du sökt åstadkomma någon ny samfundsbildning eller föra församlingar ut ur Förbundet, ej heller föra enskilda ut ur våra församlingar« (JG 330220). I sitt svar skriver Olovson:

Det har smärtat mig, att du vid fler[a] tillfällen kommit med, att jag har haft något nytt [»samfund«] i kikarn, då det i verkligheten varit jag som varit största hindret för det. Jag har hittills slagit ned alla försök i den riktningen, emedan jag har menat, att det räcker med organisationer som det är f.n. Likaväl skall man gå där misstänkt för särskilda planer på något nytt. Att

⁵³ Texten är något redigerad.

de fria grupperna rikta intresset emot Örebro torde till stor del härleda sig härav, att de icke hoppas på något nytt. (JG 330308)

Beträffande Gustafssons begäran om en förklaring, så kunde Olovson inte komma ihåg riktigt hur han hade formulerat sig – han hade haft sitt bibelstudium i tankarna under samtalet. Han hade emellertid syftat på fria grupper av pingstbetonade som saknade hemvist. En del av dessa, menade han, »se sig besvikna, när det gäller något nytt och till pingströrelsen vilja de icke gå« (ibid.). Missförståndet klarades ut och Gustafsson hade fortsatt förtroende för Olovson vad gällde lojaliteten.

I ett brev till Johan Gustafsson i februari 1933 skriver Alex Olovson under en tågresan något om sina planer:

Jag skulle ha rest hem i nästa vecka, ty jag har varit borta ända sedan före nyår, men jag måste avstå från det, ty de vill ovillkorligen, att jag skall komma till Västra Holmedal en vecka, och då tar jag nästa vecka där. [...] Det har varit väckelse på alla platser hitintills sedan nyår. (JG 330223)

I ett brev – daterat den 18 april 1933 – till Johan Gustafsson berättar Olovson att han befinner sig i Norra Vi sedan en vecka tillbaka och »även här skönjas tecken till seger utåt, lokalen var i går afton fullpackad och många gripna av Gud«. Han tror att mötesserien i Norra Vi kommer att fortsätta in i maj. Han meddelar också att det av olika omständigheter endast återstod ett besök av dem som var bestämda. Nu hade detta besök avbokats och han tänker därför sluta sin tjänst som riksevangelist redan den 30 april. Därmed skulle hans nästan 18-åriga verksamhet i Svenska Missionsförbundet vara avslutad, under vilken tid han hade »givit de bästa krafterna till Förbundet«. Han är emellertid bitter. I en artikel eller insändare i *Svenska Morgonbladet* hade han »blivit stämplad inför offentligheten tillsammans med andra för en parasit«. ⁵⁴ Han förstod »att det är uppfattningen« och därför hade han »ingen lust att betunga Förbundet med någon avlöning för den återstående uppsägningstiden« – »Får jag avlöningen för denna månad så får det vara nog med det«. Han ville ge prov på att han inte var en parasit. Han fortsätter:

Det har gått åtskilliga tusen av egna medel sedan jag blev evangelist i Förbundets tjänst, så det spelar väl icke så stor roll om det går några hundra till. Det har varit rätt stora anspråk på mig, när det gäller hjälpsamheten

⁵⁴ Vi har inte funnit denna text i *Svenska Morgonbladet*, vilket kan bero på att tidningen hade två, ibland tre utgåvor, och att bara en av dem har bevarats.

mot predikande bröder, icke så mycket pingsbetonade bröder, men andra som har kommit med sina krav på att låna, och det synnerligast sedan jag blev s.k. pingsbetonad, ty därmed ha de tyckt sig hava större krav på en. De ha i regel fått det begärda beloppet, vilka vardera i ett par fall gått opp till 500 Kr., icke som lån utan som gåva, ty vad tjänar det till att låna människor, vilka icke ha något att giva tillbaka. (JG 330418)

I juli 1914 hade Alex Olovson ingått äktenskap med Elsa Edvall från Ovanåker i Hälsingland. Föräldrarna hade god ekonomi och det förefaller som att Elsa fick ett större kapital som gåva vid giftermålet och som gjorde att hon och Alex blev ekonomiskt oberoende.⁵⁵

I brevet från Norra Vi berättar han att han vid ett tillfälle hade beviljats lön av beredningsutskottet under en tjänstledighet. Dessa pengar såg han till att de betalades tillbaka, men på ett sätt som gjorde att avsändaren inte kunde identifieras. Han ger också exempel på hjälp till enskilda personer och nämner om att han vid flera tillfällen har anklagats för girighet.

Folk har ju haft den uppfattningen, att mina förhållanden varit sådana, att jag kunnat [hjälpa, men mina tillgångar] äro dock mera begränsade än vad folk anar, ty vid denna tidpunkt, är det inte så mycket kvar.

Mot slutet av brevet skriver Olovson:

Du får förlåta mig, att jag upptagit din tid med denna långa skrivelse, men det är som jag känt behov att andas ut litet på detta sätt. Det är ej meningen att det skall göras någon affär av denna skrivelse, det kanske varit bäst att helt och hållet tiga, men då jag nu skrivit, så sänder jag väl den till dig, och jag har den goda tron och uppfattningen om dig, att du skall uppfatta den på ett rätt sätt. (JG 330418)

Något svar på detta brev skrev inte Johan Gustafsson och det hade inte Olovson förväntat sig. Däremot fick denne anledning att återkomma och det gjorde han den 15 maj då han var i sitt hem i Edsbyn. Han hade då fått sin slutavlönning på 900 kronor och det var för hela andra kvartalet. Han meddelade Gustafsson att han hade sänt tillbaka 600 kronor eftersom han endast ville ha betalt fram till 1 maj. Han fortsätter:

⁵⁵ Elsa Olovsons far var sågverksägare. Han och hans hustru fick två barn, men den son som föddes 1891 avled år 1910 i TBC. Fadern avled 1935 och modern 1938. Elsa var enda arvingen och arvet investerades i fastigheter: Svandammsvägen 1, Hägersten byggd på 1930-talet, och Neptunus 7 i Södertälje vid Kanalgränd, byggd 1938 (EH 540708, 20).

Förutom denna berörda sak, så har jag fått ett brev från Axel, med anledning av min skrivelse till dig. Jag uttalade min önskan om, att jag icke ville, att någon affär skulle göras av denna min sista skrivelse till dig. Det synes av Axels skrivelse, som att han och kanske flere på exp. skulle ha den uppfattningen, att jag skulle tänkt mig någon ersättning för belopp, som jag lånat till enskilda personer. Ordalydelsen i hans brev till mig är: Men förbundet kan naturligtvis icke åtaga sig någon ersättning till dig för dylika ting. Jag vill då härmed förklara, att jag aldrig hyst en tanke åt det hållet. [...] Avsikten var aldrig, att Förbundet skulle känna något för mig för denna orsaks skull, eller att jag skulle fordra något, nej långt därifrån. Jag ville i handling bevisa motsatsen. Jag inser nu, att det varit vida bättre, att jag aldrig meddelat, vad jag gjort utan helt och hållet tegat. [...] Då jag nu frånträtt min tjänst, så vill jag härmed säga ett tack för tid som varit. Vad nu framtiden bär i sitt sköte, ja, det känner endast Gud. Så långt han får leda går det rätt, det är dock en trygghet att veta, att så långt man är i hans vilja, sker allt till vårt bästa. (JG 330515)

På brevet har Johan Gustafsson eller hans sekreterare skrivit »Ej besvarat«.

Efter att Alex Olovson lämnat sin tjänst som riksevangelist reste han på fria kallelser inom Missionsförbundet. Hans avgång var nog efterlängtd av Axel Andersson, vars förhoppning nu med all säkerhet var att han snart skulle lämna förbundet.

Planer på ett »pingstsamfund«

En av dem som ivrigast angrep Axel Andersson efter att *Präster och profeter* hade getts ut var David Hedegård, lärare vid Missionsskolan. Han inledde i slutet av oktober 1929 en debatt om boken, där han och Axel Andersson var huvudkombattanterna. Hedegård ville också avstyra att missionsstyrelsen skulle föreslå Andersson som missionsföreståndare; han gjorde allt för att förhindra valet av Andersson enligt en av lärarna vid Missionsskolan (Dahlén, 341). Utgångspunkten för Hedegårds kritik var Anderssons bibelsyn. De pingstbetonade uppskattade hans insatser, kontakter knöts och sommaren 1930 var Hedegård talare vid konferenserna på Öckerö och i Malmköping.

På nyårsdagen 1931 skriver Hedegård i ett brev till Alex Olovson att »nu hänger det mycket på huru vi två handla och vi skola grundligt samråda innan vi handla«. Hedegård anser att de pingstbetonade församlingarna inte bör lämna SMF utan vidare. De bör först ställa missions-

styrelsen mot väggen och fråga om den är »med på de nya lärorna«. Han skriver också att om det skulle visa sig att en majoritet av medlemmarna inom SMF accepterar »det nya« och tycker det är ofarligt, »då gäller det för oss att handla. Här gäller det inte 'den nya rörelsen' utan det som varit grundläggande för förbundet i alla tider. Det måste bli en uppgörelse om bibeltron« (Dahlén, 360). Brevet illustrerar Hedegårds envishet för att få framgång i de frågor han engagerade sig. Det förefaller som att han hade fått uppfattningen att det kunde bli tal om ett större uttåg av pingstbetonade från förbundet om Olovson tog ett initiativ. Kanske hade Hedegård under sommaren och hösten uppfattat de pingstbetonade som en stark och sammanhållen rörelse vars medverkan skulle bli avgörande i hans kamp mot bibelsynen i förbundets ledning.

Distriktsföreståndaren i Skåne, L.E. Rodén, var i början av maj 1932 i Tyringe där han träffade Emanuel Enocson, missionsförsamlingens pingstbetonade ordförande. Denne berättade för Rodén att Alex Olovson våren 1931 hade sagt att han inom kort skulle lämna Missionsförbundet. Han hade uttryckt sig på ett sätt som gjorde att Enocson hade anledning att hävda, att hade Olovson varit konsekvent skulle han ha lämnat förbundet för länge sedan. Efter att ha berättat detta säger Enocson, att han hade »som sin tro«, att om Olovson hade lämnat förbundet 4–5 år tidigare hade »han fått en stor skara med, ty då var han den erkände och högt skattade ledaren för den pingstbetonade rörelsen inom Missionsförbundet, men det är han ej nu«. Rodén tolkade det han hade fått höra som att Olovsons »hövdingställning« hade försvagats och att hans tveksamhet »kommit honom att försitta sin tid« (Spl 320510). Det är svårt att förstå varför Enocson berättade detta för Rodén; det var ett spánt förhållande mellan Tyingeförsamlingen och förbundsledningen.

Det kan finnas ett samband mellan Hedegårds uppmaning till Olovson och Enocsons uppgifter. Skulle det vara så måste vi nog förutsätta att Olovson, innan han tog ett initiativ, skulle säga upp sig och avsluta sin tjänstgöring sex månader senare. Så länge han var i förbundets tjänst ville han vara lojal.⁵⁶

⁵⁶ Det är inte troligt att Alex Olovson skulle ha fått en uppslutning omkring Hedegårds förslag (om han nu över huvud taget hade någon tanke på att ta ett initiativ). Hedegård var ju endast fokuserad på bibelsynsfrågan och stod helt och fullt bakom förbundets grundprinciper; han skriver bland annat att »ingen kan med Skriftens ord bevisa, att en viss uppfattning om dopet är salighetsvillkor« och att det inte heller »kan bevisas att dopet är församlingsbildande« (*Mfb* 330303). – Alex Olovson var motståndare till att ett nytt samfund skulle bildas (s. 89).

Något svar på Hedegårds brev har inte hittats och någon samlad aktion mot missionsstyrelsen blev det inte.

Hedegård tycks ha fått klart för sig att ett tämligen stort antal församlingar stod i begrepp att lämna Missionsförbundet. Oron bland de pingstbetonade var säkert stor efter valet av Axel Andersson vid generalkonferensen i juni 1930 – valet kan ha uppfattats som en uppbrottssignal – och många frågade sig vad som nu skulle hända med rörelsen. De pingstbetonades konferenser samma sommar vilka samlade stora skaror var inga forum för överläggningar utom i mindre grupper. Frågor om framtiden fick nog inga tydliga svar i samtal med de pingstbetonade predikanter som man trodde skulle veta. Det man visste var att rörelsens dagar i förbundet var räknade.

Enskilda medlemmar kunde säkert tänka sig att bli pingstväänner eller Örebrobaptister, men de flesta skulle nog helst vilja bli medlemmar i fria missionsförsamlingar. Det fanns en falang inom rörelsen som förespråkade att dessa fria församlingar skulle bilda en gemenskap som vi här väljer att kalla samfund, även om inte det ordet användes. Den som starkast argumenterade för en sådan lösning var Aron Andersson. Han ville se en lösning med en helt oorganiserad gemenskap av helt fria församlingar – ett samfund i betydelsen »de heligas gemenskap« utan någon som helst mänsklig överbyggnad. Han ville driva församlingarnas frihet längre än vad som gällde inom Pingströrelsen – de skulle vara »fri-fria«.⁵⁷ Alex Olovson var, som tidigare nämnts, motståndare till ett nytt pingstsamfund (s. 89). Hans inställning var givetvis ett bekymmer för Aron Andersson och deras relation var infekterad (Gustafson, 23).

Några av de yngre pingstbetonade predikanterna tillhörde en grupp som kallades »Arons söner«. Bland dem fanns Ivar Johansson och dennes bror Sixten Johansson⁵⁸ samt Rickard Rydén. Aron Andersson hade för sin egen del gjort upp med Missionsförbundet redan våren 1930 när han lämnade sin tjänst som pastor i Mullsjö (s. 82). Enligt en anonym källa ska pingstbetonade ha samlats i Mullsjötrakten »i början

⁵⁷ Inom Pingströrelsen hade Lewi Pethrus och styrelsen i Filadelfiaförsamlingen Stockholm ett avgörande inflytande på en majoritet av pingstförsamlingarna.

⁵⁸ Sixten Johansson (f. 1903) arbetade under några år på sjön – hans far var sjökapten – för att sedan studera en tid vid Karlskoga praktiska läroverk. Han blev frälst 1916 under en väckelse då även hans bror Ivar kom till tro. Han deltog i en av SMF:s evangelistkurser hösten 1923. Därefter verkade han som evangelist inom förbundet fram till 1933 då han övergick till Pingströrelsen, där han arbetade som pastor.

av 1930-talet [...] för att bilda ett nytt samfund« (Gustafson, 23). Kanske var det i samband med missionsförsamlingens i Mullsjö sommarkonferens 2–7 augusti 1932 (tisdag–söndag) där Aron Andersson var en av huvudtalarna (s. 84). Då kan Aron Andersson och hans »söner« haft överläggningar. Något samfund bildades emellertid inte.⁵⁹

För många av de pingstbetonade hade det nog varit önskvärt att så snart som möjligt efter valet av Axel Andersson som missionsföreståndare lämna förbundet, men så blev det inte. Det kan ha berott på att det fanns en osäkerhet kring planerna på ett nytt samfund. Många sympatiserade med Alex Olovsons uppfattning att det inte skulle bildas något samfund, och andra med Aron Anderssons. Det kan till och med ha varit så att de som inte ville se ett nytt samfund var i majoritet. I sin roll som lärare hade Aron Andersson ett relativt stort inflytande, men som ledare saknade han de egenskaper som krävdes för att få en mer omfattande uppslutning omkring ett nytt samfund. De unga inom rörelsen kan ha tilltalats av något »nytt«, men medelålders och äldre var säkert mer eftertänksamma. Den ende som skulle kunna skapa en bred uppslutning kring ett pingstsamfund var Frank Mangs, men han ägnade sig helt åt sin gärning som evangelist och for illa av de strider som han noterade mellan förbundetrogna och pingstbetonade. Han gjorde inga uttalanden om hur han förhöll sig till Missionsförbundet eller till de pingstbetonade. Eftersom han höll seriemöten i samarbete med missionsförsamlingar var Axel Andersson inte tillfreds med att inte veta i vilket läger Mangs hörde hemma så han hade någon gång under år 1931 frågat denne: »Tillhör du oss eller våra fiender?« Mangs hade svarat att han var neutral (Mangs 1977, 158). Han visste att Andersson med fiender menade »pingstfolk i allmänhet och pingstbetonade i synnerhet«. Andersson replikerade: »Här existerar ingen neutralitet. För här är det kamp mellan liv och död.« En kort tid senare hade en av dem »som drömde om att bli pastor i den nya rörelsen« sagt till Mangs: »Det är ditt fel att det inte går för oss. Ginge du med helt, så skulle vi snart ha hundratals församlingar«. En månad senare blev

⁵⁹ »Arons söner« deltog i samtal och bibelstudier under ledning av Aron Andersson. Gruppen träffades nästan varje sommar – kanske ända fram till början av 1960-talet. Enligt Ruben Jogensjö, son till Gunnar Jogensjö, ägde dessa samlingar rum på gården Grönebo i Kölingared, drygt 8 km nordväst om Mullsjö. På denna gård hade Pingströrelsens predikanter samlats till bibelstudieveckor (rikskonferenser) åren 1917–1920 och 1925 (se också fotnot s. 21).

Mangs anklagad av »en annan pingstbetonad broder« att han inte hade »mod att gå ut i full frihet« (ibid. 158–159).

I oktober 1931 inledde Frank Mangs en mötesserie i Oslo – i Betlehems kyrkan (*Det Norske Misjonsförbund*). Han ville bredda sitt verksamhetsfält men också fly. Anledningen var att »spänningen mellan pingst och icke pingst var så stor, att jag kände det olustigt. Jag ville inte ta parti i striden« (Mangs 1978, 85). Besöket föll bra ut, men den kommande vintern tillbringade han i Amerika, varför nästa besök i Oslo blev först i oktober 1932. Mangs skriver att i Norge »gav Gud mig min levnads underbaraste år, inte bara ett år utan många, medan mina vänner – eller vad? – gnagde sönder varandra i Sverige« (Mangs 1977, 160).

Som vi kommer att se hävdade Mangs att de som förespråkade ett nytt samfund ansåg att detta skulle »framställa Brudförsamlingen som en synlig organisation« (s. 101) – alla medlemmar skulle tillhöra den skara som kallades Kristi brud och alltså ha olja i sina lampor såsom de fem jungfrurna i Matteusevangeliet 25:1–13.

Örebro Missionsförenings förlag gav år 1933 ut en bok av Aron Andersson med titeln *De första grunderna av Kristi lära*. Boken innehåller ett antal bibelstudier som Andersson hållit, och som gavs ut på »mångas begäran« (Andersson 1958, 5). De utgår från Hebreerbrevet 6:1–3:

Låtom oss därför lämna bakom oss de första grunderna av Kristi lära och gå framåt mot det, som hör till fullkomningen; låtom oss icke åter lägga grunden med *bättring från döda gärningar* och med *tro på Gud*, med *undervisning om dop* och [*undervisning om*] *handpåläggning*, om *de dödas uppståndelse* och *en evig dom*. Ja detta vilja vi göra, såframt Gud eljest tillstädjer det.⁶⁰

Med kursiv stil har här markerats de sex »grunder« som Andersson behandlar i var sitt kapitel. Bibelhänvisningar kompletteras med egna erfarenheter, som understryker hans tolkning av bibeltexterna. Vi ska här lyfta fram några omständigheter som är av intresse i frågan om förhållandet mellan den fri-fria församlingen och brudförsamlingen.

Enligt Aron Andersson krävs att man är döpt genom nedsänkning för att »upptagas i församlingsgemenskap«. Efter dopet ska man be om helig Ande och ta emot Anden »genom tron«, om möjligt under »handpåläggning«, för att få »förstärkning och hjälp [i] tron« (Andersson 1933, 64). Han menar att utan »Andens dop och en därpå följande daglig

⁶⁰ Sista meningen i Bibel 2000 lyder: »Nej, med Guds tillåtelse går vi vidare«.

förnyelse i Anden« »så finnes det intet hopp om delaktighet i den första uppståndelsen« (ibid. 66, 83),⁶¹ men det är inte ett krav att vara andedöpt för att bli medlem. Efter andedopet ska man undervisas om »de första grunderna« tills »man genom dem mognat för att mottaga undervisning i rättfärdighet eller fått sina sinnen övade till att skilja mellan gott och ont«. Man kan emellertid »inte lämna bakom [sig] de första grunderna« förrän »Herren tillstod det«. ⁶² Då först kan man »gå framåt mot det som tillhör fullkomningen« (ibid. 103–105), och då man har förmågan att »av det man ser och hör [...] draga de slutsatser, som klargöra både hur enskilda troende och församlingsgrupper hava det« (ibid. 111).⁶³

Aron Anderssons bok har inget förord och ingen introduktion som vägledning för läsaren. Utsagor i boken som är underbyggda med bibelcitater formar tillsammans en församlingssyn, som han kan ha ansett vara den ideala, med vuxendöpta och andedöpta medlemmar som befinner sig i olika stadier i sin andliga utveckling. Han påtalar emellertid vid åtskilliga tillfällen att det i praktiken kunde förekomma missförhållanden. Han tycks då i flera fall, om än inte explicit, syfta på förhållanden i missionsförsamlingar, vilka han för övrigt kallar församlingsgrupper, förmodligen för att markera att han inte anser dem vara »bibliska« församlingar. Det går emellertid inte att avgöra om han associerar alla avvikelser från det ideala till missionsförsamlingar; inte heller om han anser att det är realistiskt att tro att en församling skulle kunna leva upp till detta ideal.

Aron Anderssons bibelstudium kan jämföras med sådana som publicerades i *Evangelii Härold* vid den här tiden. Flera av dessa har samma uppbyggnad som Anderssons med framställning av bibliska sanningar och kompletterade med exempel på missförhållanden i den egna rörelsens församlingar, eller varningar för att inte ta till sig undervisningen. Hans bibelstudium behöver således inte vara tänkt

⁶¹ I utgåva 2 av *De första grunderna* hävdar Andersson att den som inte är andedöpt saknar förvisning om att få ta del i den första uppståndelsen, varför »var och en av oss bör göra anspråk på Andens gåva« (Andersson 1958, 108–109).

⁶² I utgåva 2 har Andersson lagt till: »Detta torde medföra en hälsosam självprövning, för så vitt vi är villiga att helhjärtat gå in för en sådan.« (Andersson 1958, 136).

⁶³ Det bibelord Andersson sannolikt syftar på här är Job 32:8: »Dock på anden i människorna kommer det an, den Allsmäktiges livsfläkt giver dem förstånd«. – I utgåva 2 skriver Andersson att under den tid man inhämtar de första grunderna får man en »stegrad förmåga att på ett rätt sätt skilja mellan andligt och oandligt, heligt och oheligt, rätt och orätt, ont och gott« (Andersson 1958, 143).

som en del av ett manifest för de pingstbetonades samfund. I Immanuelskyrkan i Malmö, var 1933 dopsättet en stridsfråga. I februari 1932 hade Aron Andersson sagt upp sig från sin pastorstjänst, men stannade kvar efter uppmaning från församlingen. I oktober 1933 var han övertygad om att han skulle sluta men det blev inte förrän hösten 1934 (Gullbergh, 17–19; s. 82 ovan).

Lewi Pethrus agerar

Lewi Pethrus höll sig informerad om vad som hände inom Missionsförbundets pingströrelse. Våren 1933 hade ett 30-tal evangelister och pastorer lämnat förbundet sedan årsskiftet 1929/30 och anslutit sig till Pingströrelsen. Han var införstådd med planerna på att bilda ett nytt pingstsamfund. År 1973 säger han i en intervju, med syftning på början av 1930-talet (men han påstår att det skulle ha varit för 25–30 år sedan, vilket inte kan vara riktigt) att

det höll på att uppstå en stor pingströrelse vid sidan av oss. Det var de så kallade »pingstbetonade« i missionsförbundet med Alex Olovson och Frank Mangs i spetsen, det var örebroarna – som höll på att gå ut ur baptistsamfundet – och det var söderförsamlingen i Stockholm [...]. De var en kraft vid sidan av pingströrelsen, och de hade stora möjligheter att sluta sig samman. (Lundgren, 48–49)

Och 1955 skriver han att »en förening av de tre grupperna, som nog hos vissa av deras ledare var påtänkt, skulle blivit en ganska kraftig verksamhet« (Pethrus 1955, 52).

»Söderförsamlingen« är Södermalms fria församling i Stockholm som en stor majoritet av pingstförsamlingarna hade tagit avstånd från år 1930 efter att A.P. Franklin tagits in som medlem. Franklin hade efter en schism med Lewi Pethrus uteslutits ur Filadelfia hösten 1929 (»Franklinstriden«). Den behandling Franklin utsattes för av Pethrus och Filadelfias styrelse väckte stor uppmärksamhet inom samfunden.⁶⁴ Södermalms fria församling fick stöd från ÖM:s ledning, vilket ogillades av Pethrus. Franklinstriden och dess efterdyningar medförde att en majoritet av pingstförsamlingarna i än högre grad än tidigare isolerade sig från samfundsförsamlingarna, vilket gjorde att de pingstbetonade predikanterna i stort sett inte var välkomna att predika inom Pingströrelsen.

⁶⁴ Franklinstriden behandlas i *Lewi Pethrus i konflikt* (Gäreskog 2010).

Våren 1933 ville Pethrus försäkra sig om att de pingstbetonade inom Missionsförbundet skulle söka sig till Pingströrelsen när de bröt upp från förbundet. För att det skulle vara möjligt måste han med det snaraste förmå pingstförsamlingarna att välkomna pingstbetonade predikanter som talare i olika sammanhang.

Pethrus bestämde sig för att frågan skulle behandlas vid årets Kölingaredsvecka. För att kunna ta upp frågan där måste han först förankra den i Filadelfiaförsamlingens styrelse, vilket skedde den 28 mars 1933. I protokollet kan läsas att han förklarade att »det avståndstagande, som tillämpas ganska allmänt i landet gentemot andedöpta vittnen utom pingströrelsen« kunde »medföra allvarliga följder för hela pingstväckelsen« (Struble, 135). »Många av bröderna« hade samma mening. Pethrus valde att använda uttrycket »andedöpta vittnen« i stället för »andedöpta predikanter inom Missionsförbundet« trots att man knappast kan ha haft några andra i åtanke.

I en artikel, »Isolering och gemenskap«, i *Evangelii Härold* i maj 1933 argumenterar Pethrus för en större öppenhet gentemot andedöpta predikanter som inte är pingstvännar.

Det hjälper icke, vad andra tycka om det, men så fort vi träffa en broder eller en syster, som lever och vandrar i Anden, så känna vi en hjärtats samhörighet och förnimma med glädje, att här är en, som har samma frälsning, samma liv, samma ande, samma behov och samma mål som vi. [...] Allt ifrån pingstväckelsens början ha vi velat ha gemenskap med alla helhjärtade kristna, som icke ställt sig fientliga mot oss utan velat ha gemenskap med oss, även om de i åtskilliga frågor haft andra uppfattningar än vi. (EH 1933, 330)

Till Kölingaredsveckan den 12–18 juni 1933 hade 1 200 personer anmält sig men endast 1 050 hade kunnat beredas logi. Fyra frågor hade valts ut för samtal under bibelstudieveckan. Den tredje lydde: »Den enskilde pingstvännens ansvar inför kristna utom pingstväckelsens led.« Inledare var Lewi Pethrus, vilket innebär att det var han som hade lämnat in frågan, som han formulerade om och gav svaret på:

Frågan är nu, huru vi skola ställa oss till ärliga kristna, vilka icke ännu fått det ljus, som Gud i sin nåd givit oss, och vi måste då svara, att vi skola vara öppna inför dem, så att vi kunna få vara till välsignelse för så många som möjligt. (EH 1933, 508)

G.E. Söderholm som refererade samtalet i *Evangelii Härold* menade att frågan fick en »ganska ingående behandling«. Referatet omfattar drygt

tre sidor i tidningen. Avslutningsvis skriver han att olika sidor av spørsmålet togs upp under samtalet och att det »understundom förnams en viss motsats mellan de olika yttrandena« men »samtalet blev helt säkert till en underbar välsignelse« (ibid.).

Vid det ovan nämnda styrelsemötet hade man beslutat att ett uttalande skulle göras i *Evangelii Härold*. Något sådant kom emellertid inte. Struble menar att det kan ha berott på »att det fanns ett större motstånd till en öppnare attityd mot 'andedöpta vittnen utom pingstväckelsen' än vad protokollet avslöjade« (Struble, 135). Detta förhållande kan i sin tur ha gjort att Söderholm inte explicit skriver något om en öppenhet att kalla andedöpta predikanter från samfunden att predika i pingstförsamlingarna. Pethrus säger senare att »många pingstpredikanter angrep mig på Nyhemsveckan« och att dessa menade att han svek pingströrelsen (Lundgren, 49).

Struble skriver: »Utan att något formellt uttalande gjordes blev denna rikskonferens en vändpunkt för [Pingströrelsens] fortsatta utveckling. Isoleringstrenden var bruten«. »Utan att ge avkall på den samfundsfria församlingssynen öppnade pingstfolket sina dörrar mot de s k pingstbetonade och andra av samma tro och lära« (Struble, 137–138). Men de pingstbetonade ska enligt Åke Stenström år 1977 ha varit rädda för att behöva komma in under ett nytt ok om de anslöt sig till Pingströrelsen (ibid. 148).

Frank Mangs avfärdar tanken på ett nytt samfund

Sommaren 1933 insåg Frank Mangs att han måste ge offentlighet åt sin inställning till ett nytt pingstsamfund och han bestämde att det skulle ske vid Öckerökonferensen.⁶⁵ Han berättar om detta tillfälle i sin bok *Högst personligt – del 1*, men omedelbart före skildringen finns ett kapitel om »Församlingen och församlingarna«. Han framhåller där att »Församlingen med Kristus som huvud« och »levande lemmar« är Guds församling och församlingarna med matrikelförda medlemmar är lokala organisationer som människor har skapat. Alla medlemmar är knappast

⁶⁵ Öckerökonferensen anordnades detta år av Öckerö fria missionsförsamling; församlingen hade i december 1932 lämnat förbundet och då bytt namn (s. 279). – En kartläggning över Mangs förflyttningar i juli 1933 visar att han bara kunde vara med ett par dagar på konferensen. Han kom från en väckelseserie i Norge och skulle vidare till USA.

lemmar i Kristi kropp – man får inte »sätta likhetstecken mellan Församlingen och församlingarna«, något som man inte ens kunde göra i »den urkristna och alldeles nyfödda kyrkan«. Mangs menade att en lokalförsamling kan hamna i ett läge där man »glömmer att Kristus har levande lemmar även utanför [denna] församling«. Då kan det bli »fritt fram för klander och kritik«. »Och varje övergång från en annan församling till [denna] församling betraktas som en stor seger för Guds rike« (Mangs 1977, 201–202).

Vid ett kvällsmöte på Öckerökonferensen sommaren 1933 redogjorde Mangs för sin inställning till ett nytt pingstsamfund.⁶⁶ Han berättar år 1977 om detta tillfälle, att

i dagar och veckor hade ett enda ord malt i mitt innersta. Nästan konstant. Det var ordet »någon« i den tjugonde versen av Uppenbarelsebokens tredje kapitel, vilket i sin helhet lyder så här: *»Se, jag står för dörren och klappar; om någon lyssnar till min röst och upplåter dörren, så skall jag gå in till honom och hålla måltid med honom, och han med mig.»* (Ibid. 205)

Bibelcitaten är hämtat ur brevet till församlingen i Laodicea, där det i några tidigare verser står att Gud skulle »utspy« församlingen ur sin mun för att den varken var »kall eller varm«. Mangs menade att Gud inte tycktes ha haft någon större tro på att hela församlingen skulle »vakna och vända om« utan riktade sig till denne »någon« som »eventuellt kunde finnas i församlingen«. Mangs tänkte sig att församlingens referat från sitt senaste årsmöte »löd så här: 'Vi har rikedomar och behöver intet.' Medan det i det gudomliga protokollet stod: 'Du är fattig och blind och naken'«.

Ett vanligt uttryck bland de pingstbetonade var, enligt Mangs, »brudförsamlingen« – »den slutfrälsta och fullkomnade skara, [lemmarna i Guds församling,] som klädd i vita fotsida kläder [skall] sammanvigas« med Kristus. »Att denna skara inte kunde vara densamma som den i Laodicea matrikelförda församlingen, måste ju vara uppenbart för alla. Ty aldrig skulle Herren säga till sin brud: 'Jag skall utspy dig ur min mun'«.

Mangs ansåg att de som låg bakom tanken att skapa ett nytt pingstsamfund, ville »framställa Brudförsamlingen som en synlig organisation« – man skulle kunna sätta likhetstecken mellan en »fri-fri« för-

⁶⁶ Om inget annat anges är citaten i detta avsnitt hämtade från Mangs 1977, 205–211.

samling och en brudförsamling. Han menade att alla tidigare försök att åstadkomma detta hade misslyckats.

Mangs tog inte itu med »den detaljerade förberedelsen« av sin predikan förrän ett par tre timmar innan mötet skulle börja«.

Jag minns ännu bordet jag hade framför mig, då jag satt och skrev mitt predikoutkast. Jag minns hur synen – saken – sanningen – grep mig allt starkare under det jag skrev. Jag minns hur jag till slut lade pennan ifrån mig, sjönk ned på knä och brast i gråt. Sedan sjönk jag ner allt djupare tills jag låg i en hög på golvet och vred mig som en mask och stönade fram någonting, som knappast kunde kallas bön men som ändå var ett rop från mitt väsens innersta djup: »Varför skall jag vara tvungen att gå en väg, som ingen annan vill gå, Gud? Varför skall jag vara tvungen att säga sådant som ingen annan säger? Men som ändå måste sägas. Gud! Varför?«

På promenaden till tältet gick han förbi en grupp som satt i gräset och samtalade.

Jag kände dem alla. Det var en speciell grupp. Jag visste vad de samtalade om. Om det ämne som låg i luften just då. Att starta ett »samfund« – ja, det uttrycket måste jag använda, fastän inte de använde det. Som skulle ha pingstväckelsens särmärken – men vara en finare form av pingströrelse. Och jag visste också varifrån de ämnade skaffa medlemmar till det nya företaget. Det var från församlingar, som liknade Laodicea och från församlingar, som inte alls liknade Laodicea. Ordet »någon« fick en ny betydelse. Och hetare än någonsin brann ordet i mitt sinne.

Mangs inledde sin predikan med sina tankar om församlingen i Laodicea och brudförsamlingen, och påstod sedan: »Alla försök att framställa Brudförsamlingen som en synlig organisation har misslyckats.«

Från en kraftig man i mitten av tältet hördes ett starkt: »Amen!« Jag kände honom. Han hette Söderström och hade ständigt strävat mot »vänster« i raden av frikyrkliga sammanslutningar. Men alltid hade han strävat så hårt i sin speciella riktning, att han blivit utesluten. Nu var han fockad även från den yttersta vänstern. Han var fri-fri. Jag var inte precis glad över hans bifall. Men det var ju ändå något. Och jag fortsatte: »Den urkristna kyrkan misslyckades att framställa brudförsamlingen som en synlig organisation.«

- Amen, sa Söderström.
- Reformationen genom Luther misslyckades.
- Amen!
- Baptistväckelsen misslyckades.
- Amen!
- Metodistväckelsen misslyckades.

- Amen!
- Väckelsen genom Missionsförbundet har misslyckats.
- Amen!
- Pingstväckelsen har misslyckats.
- Amen! Fullständigt, sa Söderström.

Då upphörde jag att ströva runt bland andra kristna och knöt samman påsen, sedan jag genom följande ord sagt mitt sista ord i frågan: »Skulle vi här på Öckerö eller genom den väckelse vi upplever försöka oss på någonting, som alla andra har misslyckats med, så skulle även vi misslyckas.«

Från Söderström kom ett litet svagare amen. Luften hade gått ur honom, då han gjort sitt sista krafttag mot pingströrelsen.

Så var både Söderström och jag färdiga med den avdelningen. Men publiken var inte färdig. Ingen protesterade, men ingen sade heller amen. Men reaktionen låg i luften. Och det fanns ansikten. Om det var emot mig eller åt Söderström de log, var svårt att avgöra. Somliga log och nickade bifall, medan andras ansikten mörknade. Och så var det naturligtvis många, som var alldeles neutrala, därför att de inte visste varken ut eller in.

Det blev ingen vanlig avslutning den här kvällen. Inget eftermöte med inbjudan till samtal och avgörelse och förbön. Det liksom gick inte. Det hela hade spåret ur. Och sedan vi sjungit en gemensam sång och någon tackat Gud var sammankomsten slut.

En av de första som reste sig hade legat i gruppen vid sidan av vägen. Han var inte glad. I tältöppningen dröjde han på stegen ett ögonblick och sade med skärpa: »Nu går jag.« Och vad de orden betydde kunde vem som helst räkna ut. Han var färdig med den ton och den linje, som den kvällen hade ljudit och dragits upp i tältet. Mötets ledare Alex Olovson räckte mig handen med ett leende, som jag inte kunde tolka, och sade bara: »God natt!« Paul Edman, med sitt vanliga friska leende kom fram och räckte mig sin kraftiga näve och sade: »Tack skall du ha, broder. Den här tonen är någonting, som vi absolut behöver.«

Utanför tältet mötte min hustru, blek under solbrännan, stack sin arm under min och frågade med oro i rösten: »Är det nödvändigt att ta i så hårt?« – »Jag har inget val«, var mitt korta svar.⁶⁷ (Mangs 1977, 205–211)

I en telefonintervju år 1992 som Göran Gustafson hade med Mangs berättade denne att mannen som reste sig först var Aron Andersson (Gustafson, 23).

Vi vet inte om Mangs hade haft tillfälle att läsa Aron Anderssons bok, *De första grunderna i Kristi lära*, men sannolikt var det andra uppgifter

⁶⁷ Texten är något redigerad.

han stödde sig på när han påstod att man menade att alla medlemmar i den fri-fria församlingen skulle vara lemmar i Guds församling. Mangs framställning i sin predikan kanske inte förstods av andra än de invigda, men hans uppfattning om ett nytt samfund gick ingen förbi. Vid årsskiftet 1933/34 kan de pingstbetonade som rörelse inom förbundet anses avslutad (s. 109), men majoriteten av dess anhängare stod nog fortfarande kvar i förbundet.

Så hade Mangs äntligen gett besked. Att det hade dröjt berodde kanske på att det innebar att banden till många av de pingstbetonade skulle klippas av.

Mangs hade genom sin »flykt« till Norge fjärmat sig från de pingstbetonade och det är svårt att tro att han ens hade övervägt att ansluta sig till den gemenskap som Aron Andersson ville skapa. År 1978 skriver han: »En kuslig känsla av andligt främlingskap smög sig in i själen varje gång jag passerade gränsen från Norge«. Han hade sitt hem i Sverige, men var hemlös »i andlig mening« (Mangs 1978, 43). Så sent som i december 1932 hade han blivit medlem i en svensk missionsförsamling efter att varit bosatt i Sverige sedan år 1928. Det skedde således samtidigt som man försökte övertala honom att engagera sig i det tilltänkta pingstsamfundet.

Alex Olovson och Paul Edman i Malmö

Alex Olovson och Paul Edman talade hösten 1933 vid en uppbyggelsekonferens i missionsförsamlingen Salem i Malmö. Deras predikningar lördagen den 23 september väckte uppseende och kommenterades i *Sydposten*, som gavs ut i Malmö och ägdes av fabrikör A.E. Ljung, som var ledamot i missionsstyrelsen.

Den 29 september höll missionsstyrelsen och distriktsförestandarna ett gemensamt möte i Kristinehamn. I detta sammanträde togs de uttalanden upp som hade uppmärksammats vid Olovsons och Edmans framträdande vid mötet i Malmö. Sannolikt skedde det på initiativ av Klas Åström, pastor i missionsförsamlingen Betel i Malmö och suppleant i missionsstyrelsen; han var med i Kristinehamn. Han återopade vad som hade skrivits i *Sydposten*, där det hävdades att evangelisterna hade »gjort sig skyldiga till ett ovärdigt misstänkliggörande av andra kristna«. Man diskuterade sedan »frågan om vilka åtgärder, som vore att vidtaga gentemot en dylik ovärdig agitation«, varefter man beslöt att

distriktsföreståndarna skola, då de finna evangelister och predikanter verka söndrande, omedelbart därom meddela inre missionens sekreterare, som tillskriver vederbörande och begär klart besked beträffande hans ställning till Svenska Missionsförbundet och dess församlingar. Skulle vederbörande vägra att ge besked, eller beskedet gå i rak strid mot Missionsförbundet och dess grundprinciper, må detta på lämpligt sätt offentliggöras. (MS 330929)

Dagen därpå publicerade *Sydposten* en insändare med bland annat följande innehåll:

Paul Edman hade till text 4 Mos. 13:26–14:10 och liknade de onda spejarna vid »många av våra s. k. andliga ledare«. »Och jag är inte rädd för att tala rent språk här i kväll«, sade talaren. »Det är dessa som söka förhindra folket att draga in i löfteslandet.« – Dock finnes även nu som på Mose tid, en Kaleb och en Josua, som äro rättsinniga inför Herren. Men de äro få, »endast två mot tio. Och de är så förhatliga, att man önskar dem **tre alnar under jorden, ja, om man kunde få såsom man ville, skulle man stena dem, liksom man ville stena Kaleb och Josua.** Men eftersom man inte kan få stena dem, säger man i stället: 'Du får gå', och så stänger man för dem. Och vad ha de då gjort? Jo, det är förkunnelsen man inte tål, det är för att de predika framåt marsch mot löfteslandet.« – Efter Edman predikade Alex Olovsson. Han anmärkte, att vad som i den föregående predikan hade berörts var en aktuell och allvarlig angelägenhet, som behövde framhållas just nu. Och hänvisande till text ur Höga Visan 3:3–4, sade han bl. a.: »Det är just dessa väktare, de andliga ledarna, som **hindra Eder från att finna Brudgummen.** Det är där det sitter. **Om Ni bara kunde komma loss från dessa,** så skulle ni ögonblickligen finna honom och bli lyckliga!«

Av åtskilliga andra uttalanden och av hela sammanhanget [...] framgick, att talarna syftade på den rådande motsättningen mellan den s. k. »nya riktningen« inom Missionsförb. och de gamla »torra läsarna« (båda uttrycken användes flera gånger av Edman), och att det sålunda är våra andliga ledare och predikanter inom Missionsförbundet, som vi enligt Olovssons uppmaning böra »**slita oss loss ifrån**« [...]. – Vad som väckte den mesta bestörtningen var, att den ena parten kan offentligen beskylla den andra parten för att vilja stena Herrens sanna vittnen och framställa sig själva som martyrer. Det är ju en fruktansvärd anklagelse! (Sp 330930)

Den 3 oktober skrevs ett intyg om att insändaren i »berörda punkter [är] med verkligheten överensstämmande«. Det är undertecknat av Erik Nylander, som var redaktör och ansvarig utgivare för *Sydposten* och biträdande pastor i Betel, samt åtta kvinnor. En av dessa var Hulda Åström, maka till Klas Åström

Anklagelserna mot Edman och Olovson togs också upp i *Svenska Morgonbladet* och den 1 november publicerade tidningen ett inlägg av

Edman. Denne skriver att han några dagar före lördagens möte hade skrivit ner texten till sin predikan. Då han läste igenom den hade han särskilt gripits av tre huvudpunkter: »1) Löfteslandets härlighet, 2) spejarnas hindrande, och 3) förbannelsen över folket för spejarnas skull.« I böcker han höll på att läsa om Hans Nielsen Hauge och Fredrik Franson hade han gjort iakttagelsen att de »i sin gärning att föra människor in på Guds löftemark« hade »sitt största hinder just hos andliga ledare«. Det var också andliga ledare som hade korsfäst Jesus och förföljt lärjungarna.

Har icke sedan deras tid mången hängiven gudstjänare för andliga ledares stenar eller deras tända bål fått offra sina liv? I den mån som humaniteten segrat har ju dock vapnen ändrats, men andliga ledare kunna än i dag stå hindrande för löftenas ernående. (SvM 331101)

Edman skriver att han »var djupt gripen av texten samt inför allvaret av att själv icke vara ett hinder för dyrköpta människosjälar«. Flera predikanter hade berättat för honom att de haft samma känsla under hans predikan (vars manus han endast hade som stöd). Han går sedan över till anklagelserna och påstår att orden »gamla torra läsare« inte hade kommit över hans läppar, »utan äro de säkerligen senare tillägg av återgivare«. Hans kallelse och uppgift var att »predika evangelium för syndare och till helgelse för Guds folk«.

Att med min förkunnelse söka att komma någon till livs eller splittra Guds församling beder jag Herren att hjälpa mig ifrån, likaväl som jag beder att varken någon eller något skall avtrubba sanningens svärd. – Någon önskan i enlighet med tidningars förmodanden, att [jag] strävar efter ledarskap för någon ny riktning, är mig fullständigt främmande. Att förhindra människor – som med förutfattade meningar åhöra en predikan – att göra orätta antaganden och felaktiga slutsatser är mig icke möjligt. (SvM 331101)

Svenska Morgonbladet gav Erik Nylander möjlighet att kommentera Edmans inlägg. Han hänvisar till ett samtal i Malmö, där Edman »i flera andras närvaro« hade erkänt att han hade sagt »torra läsare« men bestred att han sagt »gamla torra läsare«. Edman hade blivit uppmanad av »flera personer att ingå i svaromål« mot insändaren i *Sydposten*. Det är möjligt att han kände sig tvingad och att hans inlägg i *Svenska Morgonbladet* tillfredsställde dem.

Alex Olovson lämnar Missionsförbundet

Hösten 1933 lämnade Alex Olovson förbundet efter att ha antagit en kallelse som predikant och föreståndare för Fria missionsförsamlingen i Göteborg (s. 116). Denna tjänst uppehöll han till år 1940 då han anslöt sig till en pingstförsamling. Han fick samtidigt en rekommendation av Lewi Pethrus i *Evangelii Härold* för att han skulle kunna besöka pingstförsamlingar runt om i landet. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm beslöt i februari 1942 att »kalla ett antal äldre evangelister inom pingstväckelsen såsom sina arbetare« (EH 1942, 356). Det gällde åtta predikanter; Alex Olovson var en av dessa. De skulle avlönas med medel ur församlingens evangelistkassa till vilken de skulle ta upp kollekt vid sina besök i församlingarna. Som evangelist inom Pingströrelsen hade Olovson inte samma framgång som han hade haft som riksevangelist inom Missionsförbundet.

Våren 1946 bildades »Filadelfiaförsamlingens [i Stockholm] centrala hjälpkassa för predikanter«. En styrelse med åtta ledamöter tillsattes. En av dessa var Olovson, som efter en tid blev kassans »verkställande ledamot«. Hans engagemang var stort och han och hans hustru stöttade verksamheten ekonomiskt.

Frank Mangs och Lewi Pethrus

Frank Mangs skriver år 1978 att han under sina väckelseserier »verkade pingstens Ande« och människor blev »inte bara födda av Anden, utan de blev uppfyllda av helig Ande«. Och de som inte blev det »fick en helig hunger efter att bli det«. Problemet var att han »aldrig fick bevittna att den gamla kärnan i en församling blivit så förnyad« att den blev ett instrument »för en fortsatt väckelse«. Detta medförde att en stor andel av dem som blivit andedöpta eller som längtade efter ett andedop »gick till pingst«. Mangs frågade sig: »varför kunde då inte även jag gå«; underförstått: som evangelist inom Pingströrelsen kunde de nyomvända »stanna där de var födda«. Han kände sig inte »verkligt hemma i Missionsförbundet«, och insåg att han inte riktigt passade in där.

Mangs menade att det fanns två typer av pingstvännen, »bortsett från de många mindre varianterna«. Dels var det de »äkta, genuina, urbibliska pingstsjälar[na]« med en levande kontakt med Gud och med alla heliga var än dessa fanns. Dels var det de »vrånga och trånga och smalspåriga«, de »hårda och dömande och kritiska«. Han trodde inte att

han skulle känna sig hemma i denna hop. Han skriver: »Att känna sig hemlös inom Missionsförbundet var besvärligt. Men det skulle troligtvis bli etter värre att känna sig hemlös bland pingstfolket« (Mangs 1978, 146–149).

I december 1932 blev Mangs medlem i Katrineholms missionsförsamling – han hade fram till dess sannolikt varit medlem i en finsk missionsförsamling. Beslutet kanske kan ses som ett val mellan Missionsförbundet och Pingströrelsen, men han skriver att »det var bäst att vara vad jag var: hemlös överallt och hemma överallt« (ibid. 151). Den som kanske »mer än mycket annat och många andra bidrog till att jag förblev vad jag var«, var Lewi Pethrus (ibid. 153).

En kvinna i Stockholm inbjöd vid ett tillfälle Frank Mangs och Lewi Pethrus till en middag. Det kan ha varit år 1937.⁶⁸ När de två blev lämnade ensamma ställde Mangs en fråga som han funderat på länge: »Är det inte svårt att vara ledare för en rörelse, där de andliga gåvorna verkar så mycket som vad de gör i pingstväckelsen? Är det inte svårt att skilja det äkta från det oäkta?« Pethrus hade svarat att det inte var svårt, »församlingen befinner sig i en sådan andlig kondition, att den spontant reagerar emot allt som är oäkta«. Mangs för sin del »visste att det ibland kunde vara fruktansvärt svårt att skilja det äkta från det oäkta«. Senare hade han många gånger tänkt att Pethrus i stället skulle kunna ha sagt:

Visst är det svårt att skilja det äkta från det oäkta. Det är mycket svårt. Men det är svårt att fostra barn också. Ändå upphör vi inte att sätta barn till världen. – Pingstväckelsen är inte någonting färdigt. [...] Men eftersom jag är fullt övertygad om att den är ett verk av Gud, så är jag dödligt rädd för att förkväva någonting, som är fött av Anden. Vi behöver både all Guds nåd och all mänsklig visdom för att bevara väckelsen fri från allt, som icke är av Gud. (Mangs 1978, 154–155)

Dessa ord, skriver Mangs, skulle »med till visshet gränsande sannolikhet« medfört att han hade sagt till Pethrus: »Här har du min hand. Jag vill ge mitt yttersta och göra allt vad jag kan för att bistå dig i din kamp att bevara väckelsen både levande och ren«.

⁶⁸ Mangs anger inget årtal, men Runar Eldebo och Göran Gustafson anger 1937 utan att uppge någon källa (Eldebo, 84 resp. Gustafson, 23). Mangs (f. 1897) skriver att han »var ung, blyg och ganska fåordig« (Mangs 1978, 153). Detta talar för att det torde ha varit tidigare, kanske till och med så tidigt som under Mangs verksamhet i Stockholm oktober 1924–maj 1925.

Slutet på de pingstbetonade som rörelse

Det var många inom Missionsförbundet som opponerade sig mot missionsstyrelsens förslag att välja Axel Andersson som missionsföreståndare, i första hand på grund av hans bibelsyn. För de pingstbetonade tillkom hans fientliga inställning mot denna rörelse. Oppositionen var sannolikt så stor att det fanns skäl att tro att generalkonferensen inte skulle välja honom. Men det fanns ingen motkandidat och Andersson valdes. Många av dem som hade varit motståndare till honom bestämde sig för att stödja honom i hans nya tjänst. Detta och hans intensifierade kamp mot de pingstbetonade medförde att det blev trångt för dessa i församlingarna. Det kan redan före år 1929 ha funnits tankar inom rörelsen att lämna förbundet och en förväntan att Alex Olovson skulle ta ett initiativ, men han ville ju inte vara med om en sådan utbrytning. Valet av Axel Andersson medförde inte att han ändrade uppfattning. Det kan ha varit året därpå (1931) som idén föddes med ett nytt samfund inom vilket Frank Mangs skulle spela en viktig roll.

I det vakuum som uppstod i väntan på besked från Mangs, begärde 13 församlingar utträde ur förbundet från sommaren 1930 till sommaren 1933. Under samma tid lämnade grupper av medlemmar sina församlingar och fortsatte som »fria grupper« att samlas till gudstjänster. Flera av dessa fria grupper var intresserade av att förena sig med Örebrobaptisterna, men först när dessa brutit sig ur Baptistsamfundet.⁶⁹ Andra avvaktade i väntan på ett nytt samfund. Enskilda medlemmar valde att lämna sina församlingar och söka sig till pingstförsamlingar eller till baptistförsamlingar med Örebroprofil. Andra åter kan ha bestämt sig för att bli kvar i sina missionsförsamlingar vad som än hände.

När Öckerökonferensen hölls sommaren 1933 hade således flera församlingar och grupper av pingstbetonade liksom många predikanter redan lämnat Missionsförbundet. Under hösten bröt Paul Edman upp från Sverige för att verka som evangelist i Norge, och i oktober blev, som redan nämnts, Alex Olovson pastor i Fria Missionsförsamlingen i Göteborg. Missionsförbundets predikantråd (s. 212) gjorde under år 1933 ansträngningar för att sätta stopp för Erik Larssons och Emil Thunös

⁶⁹ Under John Ongmans livstid ville Örebrobaptisterna inte ta upp frågan om att lämna Baptistsamfundet. Han avled 1931 men det skulle dröja mer än fem år innan tiden var mogen.

»splittringsverksamhet« i församlingarna (s. 37 och kapitel 12), vilket ledde till att från årsskiftet 1933/34 hade dessa inte längre något avgörande inflytande på församlingar inom förbundet.

I början av år 1934 fanns således inte längre någon ledargestalt för de pingstbetonade och vi menar att denna rörelse inom Missionsförbundet inte längre existerade (se vidare s. 137) även om sannolikt en majoritet av anhängarna fortfarande stod kvar i sina församlingar. En del stod kvar för att inställningen till pingstväckelsen i de församlingar de tillhörde inte orsakade några större bekymmer, andra för att de anpassade sig till den spiritualitet som gällde i de församlingar som de tillhörde.

På flera platser bildades fria missionsförsamlingar av pingstbetonade som hade lämnat förbundet. Johan Gustafsson hade blivit förvånad över att de inte hade »gått direkt« till Pingströrelsen, och trodde därför att Alex Olovson, var i färd med att bilda en egen rörelse. Han, och förmodligen även Axel Andersson, såg nämligen Olovson som ledaren för dessa fria församlingar. Att förena sig med Pingströrelsen hade emellertid inte varit ett alternativ för Olovson, men efter en tid som pastor i Fria Missionsförsamlingen i Göteborg »var det inte lika främmande för [honom] som tidigare« och han menade att »det ligger närmast till för en del församlingar« att ansluta sig till Pingströrelsen (JG 340505). För Fria Missionsförsamlingen i Göteborg dröjde det till år 1943.

Alex Olovson hade varit kritiskt inställd till Pingströrelsen under sin tid inom förbundet, liksom Aron Andersson och de predikanter som sympatiserade med honom. Rickard Rydén skriver att han före sin övergång till Pingströrelsen hellre skulle återvänt till plogen än att bli pingstvän (s. 174). Varken Olovson, Andersson eller Rydén anger några skäl varför de tog avstånd från Pingströrelsen. En anledning var sannolikt den bild av rörelsen som man inom Missionsförbundet fick under den så kallade samfundsdebatten omkring år 1919 (s. 25). En av de frågor som de nog ställde sig var om demokratin hade satts på undantag inom Pingströrelsen, en fråga som säkert upprepades under Franklinstriden år 1929 (s. 98). Flertalet av de pingstbetonade predikanterna hade vuxit upp i hem där föräldrarna var missionsförbundare och hade fostrats till ett demokratiskt tänkande. Detta kan ha varit ett skäl till att de pingstbetonade var betydligt mer öppna för Örebroriktningen, eftersom man inom Baptistsamfundet i högre utsträckning slog vakt om de demokratiska principerna än inom Pingströrelsen.

Alex Olovsons förändrade syn på Pingströrelsen berodde nog på att det var just i Göteborg han lärde känna pingstvännen. Där fick han klart

för sig att församlingarna i staden höll en viss distans till Lewi Pethrus. Han fann nog också att det tillämpades ett demokratiskt styrelseskick i en form som han fann tillfredsställande. Redan under hösten 1933 hade den fria missionsförsamlingen en gudstjänst tillsammans med pingstförsamlingen Salem.

Många av de pingstbetonade predikanterna blev pingstväänner

Den förteckning som följer innehåller 63 namn på predikanter – varav flera var unga evangelister – vilka enligt våra undersökningar lämnade Missionsförbundet och blev medlemmar i församlingar inom Pingströrelsen. *Evangelii Härold* är den viktigaste källan. Vi har inte undersökt vilka predikanter som blev Örebrobaptister.⁷⁰ Med kursiv stil anges årtalet för övergången, ibland tillsammans med en kommentar. Där efter anges om personen i fråga, i de fall vi har fått fram en sådan uppgift, fortsatte som predikant inom Pingströrelsen; om inte står det »pingstvän«.

- **Abrahamsson, Einar** (1909–1991); 1934; predikant (EH 1934, 411).
- **Adolfsson, Karl** (1883–1949); 1926; predikant (EH 1926, 229).
- **Andersson, Aron** (1894–1969); 1930; från 1935 predikant.
- **Andersson (Videbert), Georg** (1911–1994); 1933; predikant (EH 1933, 756; 1945, 139).
- **Andersson, Evert** (1904–1994); 1931; missionär (EH 1931, 74, 93).
- **Andersson, Laurentius** (1880–1972); 1934; pingstvän (EH 1934, 243).
- **Andersson, Per** (1876–1949); 1935; pingstvän (EH 1936, 17).
- **Bengtsson, Tore** (1911–1984); 1933; pingstvän (EH 1934, 876; 1961, 162).
- **Bils, Ture** (1906–1991); 1931; missionär (EH 1931, 605).
- **Borgström, Gösta** (1908–1963), 1933; pingstvän (EH 1934, 138); chefredaktör för *Evangelii Härold* åren 1948–1950 och 1952.
- **Breitholtz, Ragnar** (1895–1953); 1936; pingstvän (EH 1937, 579).
- **Carlsson, Thorild** (1901–1962); 1935; predikant (EH 1935, 899).
- **Cewerin** (egentligen: **Johansson**, senare **Ceverell**), **Carl Oskar Severin** (1895–1965); 1931; pingstvän (EH 1932, 171; 1933, 196).
- **Dahlin, Harald** (1899–1968); 1928; predikant (EH 1929, 237).
- **Eriksson, Harry**; 1931; pingstvän (EH 1933 s. 611).

⁷⁰ Genomsökning av en årgång av Örebromissionens tidning *Missionsbanéret* gav ingen information om övergångar.

- **Eriksson, Lars** (egentligen **Backolars Aron Laurentius**) (1902–1974); 1935; pingstvän (EH 1935, 771).
- **Gustafsson, Sixten**; 1936; pingstvän (EH 1936, 804).
- **Hammarström, Edgar** (1907–1968); 1936; pingstvän (EH 1936, 804).
- **Hassel, Wiktor Fridolf** (1889–1947); 1930; pingstvän (EH 1930, 213).
- **Hellström, Allan** (1912–1996); 1934; predikant (EH 1935, 324).
- **Hultman, Johan Julius** (1860–1937); 1934?; predikant (EH 1937, 473).
- **Håkansson, Kurt** (1914–1994); 1935; predikant (EH 1935, 835).
- **Hörnmark, David** (1896–1973); 1932; predikant (EH 1932, 476).
- **Johansson, Arthur H.** (1905–1975); 1933; predikant (EH 551110, 17).
- **Johansson (Jogensjö), Gunnar** (1905–1962); 1932; predikant (EH 1932, 889).
- **Johansson, Holger** (1911–1987); 1933?; predikant (EH 611109, 18).
- **Johansson, Ivar** (1900–1967); 1930; predikant.
- **Johansson, Nils Adolf** (1874–1935); 1932?; predikant (EH 1935, 424).
- **Johansson, Rudolf** (1897–1953); 1935; predikant (EH 1935, 388, 797).
- **Johansson, Sixten** (1903–1967); 1933; predikant (EH 1934, 620).
- **Jonasson, Erik** (1909–1998); 1931; predikant (EH 1931, 508).
- **Josefsson, Herman** (1879–1949); 1926; predikant (EH 1926, 605).
- **Karlsson, John**; 1931; pingstvän (EH 1931, 508).
- **Lindahl, Erik** (1908–1986); 1930; predikant (EH 1930, 457; 581127, 18).
- **Lundh, Sven**; 1928; predikant (EH 1928, 701).
- **Magnusson, Anton** (1874–1936); 1926; predikant (EH 1926, 194).
- **Magnusson, Yngve**, (1906–1972); 1933; predikant (EH 560802, 18).
- **Mellblom, Oscar** (1873–1957); 1930; predikant (EH 1930, 832).
- **Möller, Erik** (1906–2001); 1928; predikant (EH 1928, 349).
- **Nilsson (Hyllienmark), Harry** (1909–1993); 1933?; predikant (EH 1935, 820).
- **Nilsson (Bagler), Ivar** (1908–1994); 1933; predikant (EH 1933, 756).
- **Nilsson (Nilskog), Valfrid** (1903–1975); 1933; predikant (EH 1936, 451).
- **Nying, Artur** (1886–1966); 1929; predikant.
- **Olovson, Alex** (1887–1954); 1934; predikant.
- **Olsson, Malte** (1902–1993); 1931; predikant (EH 1931, 509).
- **Olsson, Samuel**; 1936; pingstvän (EH 1936, 900).
- **Olsson, Sture** (1907–1996); 1931; predikant (EH 1931, 164).
- **Peterson, Alfred** (1881–1934); 1930; pingstvän (EH 1934, 323).
- **Ring, Olof** (1919–2004); 1931; predikant (EH 1931, 765; 1932, 891).
- **Risberg, Harald** (1909–1986); 1933; predikant (EH 1933, 756).
- **Rydén, E. Rickard** (1906–1962); 1934; predikant.
- **Stam, Herman** (1909–1984); 1934; pingstvän (EH 1934, 676).
- **Stenström, Åke** (1904–2000); 1933; predikant.
- **Strömberg, Karl Erik** (1906–1998); 1932; pingstvän (EH 1933, 133; 1936, 212).
- **Strömstedt, Harald** (1899–1971); 1932; predikant.
- **Svanell, Oscar** (1880–1933); 1923; predikant.

- **Svensson, Fritz** (1891–1985); 1932; pingstvän (EH 1933, 419).
- **Svensson, Mauritz** (1880–1940), 1928; predikant (EH 1928, 653).
- **Svensson, Sven**, 1928; predikant (EH 1929, 316).
- **Thunvall, Carl** (1892–1938); 1930; pingstvän (EH 1930, 617).
- **Törnberg, Fritiof** (1896–1971); 1929; predikant (EH 1929, 637)
- **Wärn, Karl** (1911–1973); 1932; predikant (EH 1932, 668).
- **Wärnberg, Olof** (1907–1984); 1933; pingstvän.

Av dessa 63 predikanter lämnade 11 Missionsförbundet åren 1923–1929, 36 åren 1930–1933 och 16 åren 1934–1936.

Följande pingstbetonade predikanter, som nämns i denna skrift, lämnade inte Missionsförbundet:

- **Danielsson, Einar** (1896–1948).
- **Edman, Paul** (1900–1969).
- **Gustafsson, Martin** (1891–1975).
- **Hagby, John** (1900–1966).
- **Mangs, Frank** (1890–1994).
- **Peterson, Emanuel** (»Samuel«) (1874–1958).
- **Pettersson, Rudolf** (1882–1965)
- **Sjöberg, Karl** (1897–1966).
- **Sonell, Albin** (1886–1958).
- **Thunö, Emil** (1891–1963).
- **Östman, Otto E.** (1896–1962).

Två pingstbetonade predikanter som nämns i denna skrift blev baptister inom ÖM-riktningen:

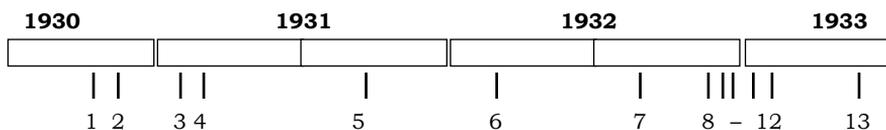
- **Vändal, Axel** (1889–1992).
- **Eriksson (Mårdstam), Erik** (1900–1976).

Församlingar som lämnade förbundet

Totalt var det 16 pingstbetonade församlingar som begärde utträde ur Svenska Missionsförbundet från sommaren 1930 till sommaren 1936. Det sammanlagda medlemsantalet i dessa var endast drygt 1 000. Åtskilliga medlemmar som var emot beslutet lämnade dessa församlingar och en del av dem bildade nya missionsförsamlingar, andra kan ha anslutit sig till närbelägna missionsförsamlingar.

Nedan följer en kronologisk uppräknings av de 16 församlingarna, där ortsnamnet står för namnet på församlingen. Efter varje namn följer en uppgift om antal medlemmar, en tidsangivelse när beslut togs om att begära utträde samt vad som uppgavs vara anledningen.

- 1 **Mullsjö** i sydöstra Västergötland med 170 medlemmar – den 15 oktober 1930; valet av Axel Andersson.
- 2 **Mårtsbo** i Gästrikland med 36 medlemmar – november 1930; man ville »stå som en fri församling« efter bibelns »mönsterbild«.
- 3 **Bjurbäck** i sydöstra Västergötland med 84 medlemmar – den 31 januari 1931; valet av Axel Andersson.
- 4 **Skurup** i Skåne med 65 medlemmar – 22 februari 1931; den »nya bibel-synen«.
- 5 **Väderhult** i södra Östergötland med 14 medlemmar – 25 september 1931; inget skäl uppgavs.
- 6 **Habo** i sydöstra Västergötland med 60 medlemmar – våren 1932; valet av Axel Andersson.
- 7 **Oskarström** i Halland med 79 medlemmar – 22 augusti 1932; inget skäl uppgavs.
- 8 **Timmernabben** i östra Småland med 48 medlemmar – 13 november 1932; inget skäl uppgavs.
- 9 **Åtvidaberg** i södra Östergötland med 88 medlemmar – 10 december 1932; Axel Anderssons bibelsyn.
- 10 **Öckerö** utanför Göteborg med 117 medlemmar – december 1932; Axel Anderssons bibelsyn samt hans och andra ledares bedömning av de pingstbetonade.
- 11 **Djursdala** i östra Småland med 31 medlemmar – 8 januari 1933; inget skäl uppgavs.
- 12 **Tyringe** i Skåne med 103 medlemmar – 30 januari 1933; motståndet mot pingstväckelsen inom SMF och Axel Anderssons bibelsyn
- 13 **Uttersberg-Riddarhyttan** i Västmanland med 36 medlemmar – 7 maj 1933; man ville vila på Guds ords grundval.
- 14 **Tollarp** i Skåne med ca 25 medlemmar – sommaren 1934; inget skäl uppgavs.
- 15 **Hagen** i Göteborg med 90 medlemmar – hösten 1935; inget skäl uppgavs.
- 16 **Näshult** i Småland med 6 medlemmar – 26 januari 1936; Axel Anderssons inställning till vattendopet, andedopet och Andens gåvor.

Tidpunkter då beslut fattades av de församlingar som begärde utträde från Missionsförbundet från sommaren 1930 till sommaren 1933.

Församlingarna gick olika öden till mötes. Mullsjö missionsförsamling ombildades till en pingstförsamling år 1936 (s. 82) dit troligen de flesta

av dem som kom från församlingen i **Bjurbäck** sökte sig. I **Skurup** bildade ett fåtal medlemmar ur missionsförsamlingen tillsammans med medlemmar från den Örebroinriktade baptistförsamlingen på orten, en fri församling med namnet Betania. Medlemsantalet var endast 15. Vad som hände med majoriteten av missionsförsamlingens medlemmar har vi inte undersökt närmare. Betania blev en pingstförsamling omkring årsskiftet 1934/35. Församlingen i **Habo** kom att samarbeta med Helgelseförbundet. I **Oskarström** lämnade år 1937 de flesta medlemmarna församlingen och anslöt sig till pingstförsamlingen på orten. Den decimerade missionsförsamlingen begärde en kort tid efteråt att få inträda i SMF, vilket beviljades. **Timmernabben** blev en pingstförsamling i januari 1936. Den splittrade missionsförsamlingen i **Åtvidberg** anslöt sig till SMF efter att de pingstbetonade blivit medlemmar i pingstförsamlingen i köpingen (s. 142). Församlingen på **Öckerö** blev en pingstförsamling och församlingen i **Djursdala** var fristående fram till år 1951 (s. 259). I **Tyringe** och i **Tollarp** valde man att samarbeta med Örebro Missionsförening. Församlingen i **Hagen** förenade sig år 1943 med pingstförsamlingen Salem-Smyrna i Göteborg; det var 47 medlemmar som kom från Hagens friförsamling.⁷¹

Utöver de församlingar som begärde utträde upplöstes två församlingar: **Föne** missionsförsamling i Hälsingland, som mist de flesta av sina medlemmar till pingstförsamlingen i Ljusdal (Dahlén, 364) och **Haslö** friförsamling i Blekinge med 25 medlemmar. Elva av dessa bildade i oktober 1930 en församling med namnet Betania. Denna beslöt i juni 1931 att »ställa sig helt på pingstväckelsens sida« (EH 1930, 523).

Ytterligare en församling bör nämnas och det är missionsförsamlingen i **Slottsbron**. Dit kom missionär Ivan H. Lindgren och en väckelse bröt ut. På Lindgrens initiativ bildades i april 1924 en församling som anslöts till Svenska Missionsförbundet. Enligt distriktsföreståndare Otto Wilhelm Genander började emellertid Lindgren »mer och mer övergå till pingstvännerna«. I församlingen fungerade han som en diktator. »De, vilka icke kunde börja sig, ansågo sig till slut icke kunna stå kvar.« Den decimerade församlingen begärde sensommaren 1929 utträde ur Missionsförbundet och betraktade sig som »ansluten till pingstvännerna«. Genander skriver: »Det må sägas, att församlingens utträde ur Förbundet icke har annan orsak än den som konsekvent tillämpas

⁷¹ Vi har inte kommit fram till vad som hände med församlingarna i **Mårtsbo**, **Väderhult**, **Uttersberg-Riddarhyttan** och **Näshult**.

av pingstvännerna, nämligen att den skulle vara 'fristående'« (Spl 310529). Medlemsantalet var omkring 50. Församlingen tycks inte ha haft någon koppling till de pingstbetonade.

När församlingen i Djursdala begärde utträde i januari 1933 undrade distriktsföreståndaren i Kalmar län om det var en samordnad aktion eftersom »så många samtidigt handla på samma sätt« (s. 258). Under november och december 1933 hade tre församlingar begärt utträde – Timmernabben, Åtvidaberg och Öckerö – vilket knappast kan betecknas som »många«. Det troliga är att han syftar på att det var oroligt i åtskilliga församlingar genom att pingstbetonade predikanter och medlemmar försökte förmå sina församlingar att lämna förbundet. Bland dem som förväntade sig ett samfund, »de fri-fria«, fanns det nog en uppbrotsstämning.

Församlingar som splittrades

En majoritet av de pingstbetonade medlemmar som lämnade Missionsförbundet tillhörde sannolikt församlingar som från och med år 1927 splittrades genom att relativt sett stora grupper av medlemmar begärde utträde ur de församlingar de tillhörde. Det kan ha rört sig om bortåt hundra församlingar om vi med splittring menar att en femtedel eller mer av en församlings medlemmar skilde sig från densamma. De flesta var små. Underlaget till den text som här följer utgörs till stor del av uppgifter i Rune W. Dahléns avhandling.

En större församling som drabbades var **Betlehemskyrkan i Göteborg**, där 200–300 medlemmar år 1933 begärde utträde och bildade Fria Missionsförsamlingen i Göteborg i vilken Alex Olovson blev pastor.⁷² I början av år 1940 ändrades namnet till Sionförsamlingen och räknade sig som en pingstförsamling. Den gick år 1943, då antalet medlemmar var omkring 450, upp i pingstförsamlingen Smyrna i Göteborg (EH 540708, 18). En annan var **Vingåkers** missionsförsamling, där omkring 150 medlemmar lämnade församlingen år 1932 och bildade en fri församling som från år 1947 tillhörde Örebromissionen (s. 264).

Bland de mindre församlingar som drabbades av att grupper lämnade dem var missionsförsamlingarna i **Sturup**, **Matteröd** och **Stora**

⁷² Flera medlemmar kom från Redbergslids missionsförsamling (EH 540708, 18). – När Olovson lämnade sin tjänst omkring årsskiftet 1939/40 hade Fria Missionsförsamlingen ca 320 medlemmar.

Rörium (Skåne); **Karlskrona** (Blekinge); **Brännö, Hönö, Fotö, Hällsö, Tjärnö** och **Marstrand** (Bohuslän); **Alafors** (Västergötland); **Visingsö, Borgholm** och **Mönsterås** (Småland); **Norra Vi** och **Asby-Udde** (Östergötland), **Holmedals Östra** (Värmland), **Strömsbro** (Gävleborg), **Ullånger** (Ångermanland); **Gargnäs** och **Sorsele Östra** (Lappland). I **Västervik** lämnade ett 20-tal medlemmar missionsförsamlingen (troligen sommaren 1932) och med hjälp av Ivar Johansson bildades Västerviks fria församling där hans bror Sixten Johansson kom att arbeta som evangelist. I **Agneberg** norr om Göteborg anslöt sig flera medlemmar till en ÖM-församling, varefter missionsförsamlingen upplöstes. Detta skedde år 1939.

Distriktsföreståndare O.W. Genander skriver år 1931 från Karlstad att i Värmlands och Dalslands distrikt är vi »föga berörda av de strider som på andra håll utkämpas«.

Den erfarenhet jag fått göra, är den, att de få som låtit sig påverkas av den moderna riktningen, äro mer högröstade än de äro starka i numerär. Vi ha ett typiskt exempel från Deje. De ha där haft Sixten Johansson en tid. Han fick några ungdomar med sig, och så började en attack mot pastor [Sten] Persson. Han tröttnade till slut och sade upp sin plats. Församlingen kallade honom åter. Han utlyste ett församlingsmöte, där han ville deklarerera sin ställning och höra om förs. gillade den. Sedan skulle han taga ställning till kallelsen. Jag var med på detta möte. Vid omröstning erhöll Persson alla avgivna röster utom tre. Det visade sig då, att antalet var ringa, men förut hade det låtit som om församlingen stod färdig att spricka sönder. Detta är bara ett exempel. Andra finnas som visa samma sak. (Spl 310529)

6. Efter splittringsrörelsen

Axel Andersson hade sedan år 1929 målmedvetet fört en kamp mot de pingstbetonade. År 1931 hade han intensifierat sina ansträngningar och bland annat publicerat sina fem uppsatser om splittringsrörelser i *Missionsförbundet*. Tidpunkten var nog vald med hänsyn till att han visste att generalkonferensen i juni detta år skulle ta ställning till ett uttalande, att Missionsförbundet inte ägde något existensberättigande om man skulle kräva ett visst dopsätt för att få bli medlem (s. 65). Generalkonferensen biföll uttalandet »med överväldigande majoritet«. Därmed ansåg han nog att styrelsen och generalkonferensen gett honom *carte blanche* att se till att förbundet skulle befrias från dem som inte respekterade förbundets grundprinciper.

Våren 1935 ansåg missionsstyrelsen – efter årtal av inre stridigheter orsakade av bibelsynsfrågan och pingstväckelsens inbrytning i många församlingar – att det föregående verksamhetsåret »varit ett år i det lugna arbetets tecken« (MÅ 1934, 5). Den pingstbetonade rörelsen – eller Splittringsrörelsen som den senare kom att kallas – fanns inte längre kvar inom förbundet, men hotet från Pingströrelsen var oförändrat och mot den fortsatte Axel Andersson sin kamp. Pingströrelsen hade vid den här tiden en kraftig tillväxt.

Vi kommer i detta kapitel citera uttalanden som förbundsledningen gjorde efter år 1933 om de strider som hade ägt rum under tidigare år samt nämna något om tre skrifter från Missionsförbundets förlag, vilka behandlar frågor om den helige Ande och pingstväckelsen.

Om tidigare strider och fortsatt kamp efter år 1933

När Axel Andersson i april 1934 skrev den text som skulle inleda verksamhetsberättelsen för år 1933 var han övertygad om att kampen mot de pingstbetonade i stort sett var slutförd. Han skriver:

En orsak till förtröstan och hopp med avseende på arbetets framtid är den starka konsolidering, som kan iakttagas pågå inom Svenska Missionsförbundet. Efter åtskilliga år av oro och slitningar synas nu Förbundets för-

samlingar med få undantag stå fastare sammanslutna omkring sina ursprungliga grundsatser än fallet varit på länge. (MÅ 1933, 6)

Två månader senare uttryckte han i sitt inledningstal vid generalkonferensen några tankar om tidsläget och hur stats- och folkkyrkor gång efter annan »gå sin upplösning till mötes under statsmaktens hårda slag«.

Men om stats- och folkkyrkorna icke synas starka nog att hålla stånd i den storm, som nu börjat gå, göra svärmeriets graderingsförsamlingar det lika litet. De stå ju i ständig fara att taga miste om den evangeliska vägen och på nytt råka in under lagens trældom. [...] – Det finnes många församlingar inom Svenska Missionsförbundet, som på sista tiden vaknat upp över hithörande ting. De sågo till slut, vad de voro i färd med att förlora och gjorde helt om. Man får en känsla av att Svenska Missionsförbundet nu fått ett så stort rum i mångas hjärtan som knappast någon gång förr. (AA 1936, 119–120)

»Svärmeriets graderingsförsamlingar« syftar på pingstförsamlingarna där andedopet ansågs vara en avgörande merit enligt Andersson.

I årsberättelsen för 1934 konstaterade missionsstyrelsen att »inga förödande stormar ha gått över oss. Det gångna året har varit ett år i det lugna arbetets tecken«. Medlemsantalet hade ökat något andra året i rad och man var förhoppningsfull inför framtiden.

Väl har den stora och djupgående väckelse, som vi länge väntat, att Gud skulle sända över vårt land, ej kommit ännu, men [...] det synes som ett djupgående, förberedande verk för väckelse vore å bane. (MÅ 1934, 5)

I det tal som Axel Andersson höll vid generalkonferensen sommaren 1935 yttrade han följande med tanke på att Örebro rikningen tycktes stå i begrepp att lämna Baptistsamfundet.

För några år sedan skakades Svenska Missionsförbundet av svåra inre slitningar. Nu synes ett av de andra frikyrkliga samfundet befinna sig i ännu svårare oro. Det är lätt nog att både se och angiva orsakerna till dessa förhållanden, vilka gå igen över allt. Man har ställt andra religiösa auktoriteter bredvid Jesus och byggt hyddor för var och en av dem. Moses och Elias ha betydtt mycket, Jesus för litet. (AA 1936, 102)

Enligt Matteusevangeliet 17:1–8 såg lärjungarna, när de lyfte upp sina ögon »ingen utom Jesus allena«. Andersson skriver: »Väl oss, om orden i [denna] text kunna beskriva även vår erfarenhet«, att se ingen utom Jesus, inte Moses eller Elias, »den ene lagens, den andre den religiösa extasens främste representant« (ibid. 99).

Det blev emellertid ingen fortsatt tillväxt. År 1935 minskade antalet medlemmar med nästan 300. Axel Andersson skriver våren 1936 i årsberättelsen:

Intet är så ödeläggande för [missionens] verk som strider emellan dem, vilka bekänner sig vara Jesu lärjungar. Kyrkohistorien är full av exempel på sådant. Önska vi flera, kunna vi blott skåda omkring oss och se resultatet av de strider, som förts de senare åren. De förvandlade Svenska Missionsförbundets oavbrutna segerlopp under tidigare år till ett nederlag, som nu under nya strider synes vilja återupprepas. (MÅ 1935, 4)

Detta publicerades nästan tio år efter »nederlaget« och givetvis kan Axel Andersson först nu ha trott sig förstå hur det låg till.

De »nya strider« Axel Andersson nämner i citatet ovan har sannolikt att göra med bibelsynsfrågan. I mars 1936 bildades nämligen en kommitté av sex personer som hade träffats för att samtala om det andliga och teologiska läget. De ansåg att »läget var mycket allvarligt eftersom förnekelsen av trons grundsanningar med allt större kraft tränger in överallt, även bland dem som ville vara kristna« (Dahlén, 402). De ville inte tåga. Kommittén skulle i första hand ordna offentliga möten. Ledamöterna kom från Baptistsamfundet, Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, Frälsningsarmén och Missionsförbundet, som representerades av David Hedegård, lärare på Missionskolan samt August Rosén, pastor i Immanuelskyrkan i Stockholm och ledamot av missionsstyrelsen. År 1937 avvecklades kommittén och i stället bildades Förbundet för biblisk tro (se vidare Dahlén, 399–408). Detta förbund kom att orsaka strider inom Missionsförbundet men inte så allvarliga som Axel Andersson tycks ha befarat.

I sin predikan vid generalkonferensen 1937 nämnde Andersson att han ibland känt sig nödgad till strid för att rädda värden som han »ansett stå i fara«.

Ibland tror jag också, att dessa strider varit nödvändiga och att de medfört goda resultat. Men ju längre jag lever, desto mer ovilligt går jag in i sådana strider. Och jag har mer än en gång känt det bittert att behöva ödsla med den tid och de krafter, som äro kvar, på dylika ting i stället för att få begagna dem till positiva uppgifter. Därför blir min önskan alltmera varm, ju närmare jag kan se slutet av min arbetsdag, att få säga och göra något av verkligt uppbyggande natur. (Andreasson 2002, 152)

Hans inställning till pingstväckelsen och Pingströrelsen ändrades emellertid inte.

I slutet av 1937 skrev distriktsföreståndare Helmer Prozth till Andersson om sin syn på dennes angrepp på Pingströrelsen:

[Prozth uppgav] som sin mening att Pingströrelsen förändrat sig de föregående fem åren och att SMF borde sluta med den gamla polemiken. Istället behövde man fråga vad som saknas inom SMF eftersom pingstvännerna vunnit så många människor. På detta svarade Andersson endast att Pingströrelsen enligt hans bedömning inte hade något att ge SMF. (Dahlén 2004, 142)

William Öhrman som var pastor i missionsförsamlingen i Saltsjöbaden 1942–1945, har berättat för Rune W. Dahlén att han under dessa år upplevde »det som brukar kallas andedop« och att han i ett brev till Andersson hade berättat om sin erfarenhet. Denne svarade att han »skulle lämna brevet till sin efterträdare Johan Gustafsson och att Öhrman aldrig skulle få någon central tjänst i SMF« (ibid.). Axel Andersson avgick som missionsföreståndare sommaren 1944 efter att ha uppnått den pensionsålder, 65 år, som gällde för förbundets tjänstemän.

Tre skrifter om synen på pingstväckelsen

Vi ska här beröra innehållet i två skrifter av Axel Andersson – *Andens verk* (1935) och *Under orostider* (1936) – och en av Jakob E. Lundahl – *Kampglädje* (1936). De gavs ut av Svenska Missionsförbundets förlag och behandlar frågor om den helige Ande och pingstväckelsen, samt – för Axel Anderssons del – kritiska synpunkter på Pingströrelsen.

Axel Andersson: *Andens verk*

I *Andens verk*, en skrift på drygt 80 sidor, redogör Axel Andersson för sin uppfattning om »läran om Anden«. I förordet uttrycker han en förhoppning att »någon vilsegången och törstande själ [skulle] återfinna den rätta vägen« och få hjälp och ledning av Anden (AA 1935, 6). Andersson vill visa att »Anden överallt verkar såsom livgivare, organisatör, undervisare och kraftgivare« (AA 1935, 84). Han menar att

den svaghet, som drabbat folken efter det stora krigets ansträngningar och blodförlust, har kommit människorna att [...] ropa efter kraft. Den moderna andeförkunnelsen har tagit sikte på detta behov och sökt att tillfredsställa detsamma. Och den har gjort detta, så att man nästan glömt, att Anden utom kraft har många andra gåvor att giva och att han utför sin gärning på de mest skilda områden inom natur och människoliv. [...]

I hatets tjänst kunna [Andens gåvor] bli förstörelsens verktyg i ren motsats till vad Gud har åsyftat med dem. Det är först i kärlekens tjänst, som de bli till verkligt gagn. (Ibid. 5)

Vi ska här ta upp några av de avsnitt i vilka Axel Andersson polemiserar mot pingstväckelsen – »den moderna andeförkunnelsen«.

I det inledande kapitlet skriver Andersson att »många andra andar utom den helige Ande hava utgått i världen«. En del är goda och är »för Kristus« och en del är onda och »mot Kristus« – en ande som bekänner att »Jesus är Kristus, kommen i köttet, han är av Gud«, medan en som inte gör det »är icke av Gud« utan »antikrists ande (1 Joh. 4: 2, 3)«. Han hävdar att »det moderna andevirvarret skulle aldrig komma att bli så ödeläggande för kristlig tro och kristligt liv« om man hade prövat om anden eller andarna var *för* eller *mot* Kristus (ibid. 12–14).

I ett kapitel om »Anden som undervisare« skriver Andersson att »kraftgärningarnas och helbrägdagörelsens gåvor« har missbrukats:

Somliga mena, att de, om de fått tungotalandets gåva, därmed fått icke bara en bestämd försäkran om att vara barn åt Gud utan även om att ha fått del av en särskild välsignelse och liksom blivit uppflyttade i ett högre liv. Ingenting kan vara mera felaktigt än detta. Liksom den Guds gåva, vilken består i att en person kan tala på vanligt vis, kan missbrukas till att på många sätt göra ont, så kan naturligtvis tungotalandets gåva göra det också. (Ibid. 58–59)

Han poängterar emellertid att »den formella färdigheten« att tala i tungor »är en gåva av Gud, liksom gåvan att tala på ett naturligt sätt är det«.

Axel Andersson skriver i ett kapitel om »Anden som kraftgivare« att kristendomen »står i mera förtvivlad kamp än någon gång sedan romarväldets dagar«.

Kyrkosamfund falla sönder, gudstjänstlokaler stängas, tron undergräves, och enskilda lärjungar snava och falla. Varav all denna förödelse? Den kommer icke på grund av bristande kraft utan på grund av förståndets och godhetens avsaknad och som följd därav krafternas lössläppande i fel riktning. Den moderna anderörelsen i skilda länder är ju ett enda stort rop efter kraft. Men inga nutida kristna samfund stå så hopplöst splittrade, så moraliskt sjunkna, så invecklade i allehanda orimligheter och villolärer som just denna rörelse. Den har berömt sig av att komma med en väckelse över den kristna församlingen och har i stället i många fall sprängt sönder den, vanärat den och dess Gud inför världen, fört in den på villovägar och lämnat den i ett tillstånd av den största förvirring och kraftlöshet. (Ibid. 71)

Andersson menar att pingströrelsen »har sökt utföra konststycket att spela på en sträng, och musikresultatet har blivit därefter«. »Det går icke att bryta loss blott ett litet stycke av läran om Anden och sedan proklamera det som det fulla evangeliet.« Andens gåvor ska vara till nytta, »icke ett känslans och den otyglade kraftens fyrverkeri, vilket när det slocknat, blott lämnar deltagarna i så mycket djupare mörker« (ibid. 72).

I samma kapitel skriver han att det talas mycket om »vad orden andedop och andeuppfyllelse« innebär. I hans vokabulär fanns inte dessa ord. Anden tog man emot vid omvändelsen.

Den ene säger ett, den andre ett annat. Den ena besynnerligheten efter den andra har från den engelsktalande världen och då särskilt från Amerika de senare åren svept över vårt land. Vi ämna icke blanda oss i denna strid, som ibland visar betänklig brist på både förstånd och kunskap. Ofta har den påstådda högre andliga ställningen ändat i syndafall av sådant slag, att vem som helst kunnat se, att åtminstone sanningens Ande icke bott hos dem. (Ibid. 75)

Axel Andersson: Under orostider

Under orostider är namnet på en bok med betraktelser av Axel Andersson. Den gavs ut hösten 1936 och ville mana till eftertanke i de orostider som världen befann sig. I en recension i *Nya Dagligt Allehanda* kan man läsa att, Anderssons »fiende nummer 1 är [...] pingströrelsen, och han tröttnar aldrig att polemisera mot den religiösa extasen« (EH 1936, 1000).

I en betraktelse med rubriken »Kristlig enhet« skriver Andersson:

Den tvedräktens ande, som behärskar världen, har icke heller lämnat kristendomens bekännare oberörda. Även de ha söndrat sig svårt från varandra. Och resultatet har blivit, att de kristna, så långt ifrån att kunna komma med botemedlet för tidens nöd, i många fall själva varit lika svaga och rådvilla som de andra. Och liksom man ute i världen finner bråkmakare, vars högsta nöje är strid, så finner man också bland kristna bekännare sådana, som leva för och på striden. De hava icke blott sin glädje däri utan liksom det trettioåriga krigets plundrande legoknektar sin utkomst därav. [...] De må aldrig så mycket bekänna sig som Jesu lärjungar, deras gärningar förneka dock deras bekännelse, och deras dom kommer. Ty de kämpa icke den goda kampen och äro icke Jesu Kristi stridsmän. Deras kamp gäller icke världens vinnande för Gud utan deras bröders nedstörtande. De gå icke till strids mot fienden utan söka i stället att plundra sina bröder, som kanske offrat sig själva och ligga försvarslösa på det slagfält, där de kämpat sin strid. (AA 1936, 57)

Längre fram i boken kan man läsa följande:

De gamla frikyrkobildningarna skakas genom inre oro. Och de nya grupperna synas upplösa sig, innan de [uppnått] någon stadga, liksom morgondimmorna upplösas, innan de hunnit förtäta sig till moln. Bara i London lär det finnas ett 40-tal olika slag av pingstvännen. – Vi behöver icke sväva i okunnighet om vad slags krafter, som här äro i verksamhet. Det är åtminstone i de flesta fall makter av samma art som de, vilka leda härarna på slagfältet. Och de uppstiga, för att tala med Uppenbarelsebokens språk, ur »avgrundens brunn«. Det är den onda maktens verksamhet, som även här träder oss till mötes. (Ibid. 136–137)

J.E. Lundahl: *Kampglädje*

Ungefär samtidigt med Axel Anderssons bok *Under orostider* publicerade förbundets förlag en skrift, *Kampglädje* (1936) med »några tankar i de kristna dagsfrågorna«. Författare var redaktören för *Missionsförbundet*, Jakob E. Lundahl, som »själv hade gjort en andlig upplevelse av pingstkaraktär« (Dahlén, 353). G.E. Söderholm skriver i en artikel i *Evangelii Härold* att *Kampglädje* förtjänas läsas av alla kristna i vår tid. Andersson och Lundahl tillhörde samma församling och Söderholm frågar sig om det inte »fordras en nästan för vid plattform« för att rymma dem. »Vad den ene i viss mån hänvisar till såsom hjälpen och räddningen i tidens andliga nöd, utdömer den andre såsom i stort sett åtminstone, ett verk av satan«. Söderholm skriver också att det torde »väl vara få, som äro så andligen blinda och så fullständigt sakna gåvan att bedöma andliga företeelser, att de [...] tro, att pingstväckelsen är en frukt av onda andemaktens spel« (EH 1936, 1000).

I *Kampglädje* skriver Lundahl att *Svenska Morgonbladet* år 1935 hade gett ut ett »höstoffensivnummer« där bland annat representanter för de frikyrkliga samfundet uttalade sig om den frikyrkliga verksamheten. En slutsats som Lundahl drog av dessa uttalanden var att de flesta menade att »människorna är mindre mottagliga för Guds ord än förr«. Han fortsätter:

Visserligen – men skall icke den Ande, som utgöts över lärjungarna den första pingstdagen, i varje tid vara stark nog att överbevisa världen om synd, om rättfärdighet och dom – att övervinna världen? Jag tror, att den är så stark, om blott Kristi lärjungar verkligen låta sig uppfyllas av densamma. [...] Andens krafter är omätliga och räcka för varje situation, för varje läge, för varje tid.

Vad jag [...] skulle vilja fråga med hänsyn till uttalandena i det nämnda tidningsnumret, är ungefär följande: Är vår ställning till den Helige Andes världsövervinnande kraft sådan, att vi kunna brukas såsom lämpliga redskap för åstadkommandet av en verklig väckelse bland vårt folk? (Lundahl, 14–15)

Han ställer frågan för att han »själv känner behovet av en ny andeutgjutelse över den kristna församlingen och varje dess medlem så oerhört stort« (ibid.). Han är bekymrad över att det finns medlemmar som saknar »den segerkraft och det själavinnarenit« som de så gärna ville äga, och menar att tillståndet i stor utsträckning inte är »vad vi önskade att det skulle vara«.

Kanske det till och med hänt, att när någon bekymrad, längtande själ icke längre kunnat bära sin nöd och församlingens nöd inom sig och ropat ut den högt, så har man känt det obehagligt och börjat tala om splittringstendenser o.d. (Ibid. 17–18)

Men, fortsätter Lundahl, »det kan vara Herren, som klappar på dörren och vill komma till församlingen med sin kraft och sin Ande«. Denna andekraft blir man delaktig av genom att bli döpt av Jesus Kristus »i helig Ande« (ibid. 32). Till detta dop hör Andens gåvor – tungotalet blir en del av jublet i de rättfärdigas hyddor (ibid. 65).

Lundahl tar i ett kapitel upp den »pingstbetonade rörelsen«, som han menar var kanske »den svåraste påfrestningen för enheten inom Missionsförbundet [...] för några år sedan«.

De strider, som uppstodo i samband därmed, och den utveckling, frågan fick, har säkerligen hos många än i dag lämnat det spörsmålet öppet, huruvida det inom Missionsförbundet även finns plats och frihet för en åskådning, som i fråga om den Helige Andes verk närmar sig den som pingströrelsen företräder. Det är klart, att [...] rum måste givas för olika åskådningar inom församlingarna, [men] *ingen får driva sin mening på ett sådant sätt, att det verkar till upplösning av den gemensamma sammanhållningen*. Här är livsprovet, kärleksprovet. (Ibid. 61–63)

Lundahl skriver att striderna i mindre utsträckning gällde lärofrågor »utan fastmer de splittringstendenser« som gjorde sig gällande (ibid. 62), något som stämmer med Alex Olovsons uttalande i oktober 1932 (s. 87). Det var således en minoritet av de pingstbetonade som drev frågan att man skulle vara vuxendöpt för att få tillhöra en församling.

Frank Mangs syn på utvecklingen

Frank Mangs hade, efter att han blivit andedöpt, hoppats att den »nya väckelsen« skulle förnya förbundets församlingar. När han gick i »landsflykt« hösten 1931 på grund av »spänningen mellan pingst och icke pingst« (s. 96) inom Missionsförbundet, var han säkert övertygad om att det inte skulle bli som han hade hoppats.

År 1977 skriver han i sin självbiografiska bok: »Om de gamla samfundens ledare och den nya väckelsens banérförare« varit ful lvuxna och förståndiga, skulle »de två gruppernas ledare ha mötts till öppna och ärliga överläggningar« (Mangs 1977, 214). Han skriver också att »det inte fanns verkliga andliga ledare när spänningen var som störst mellan pingst och icke pingst inom Svenska Missionsförbundet« – det gjordes inga »verkliga försök« att »tänka sig samman, tala sig samman, bedja sig samman« (Mangs 1977, 156).

År 1978 kompletterade han dessa uppgifter med »en sak, som bort vara med i min förra bok, men på grund av min ’brist på mognad’ inte kom med«. Han skriver att »det var tur och det var nåd att Axel Andersson var missionsföreståndare under den där perioden«.

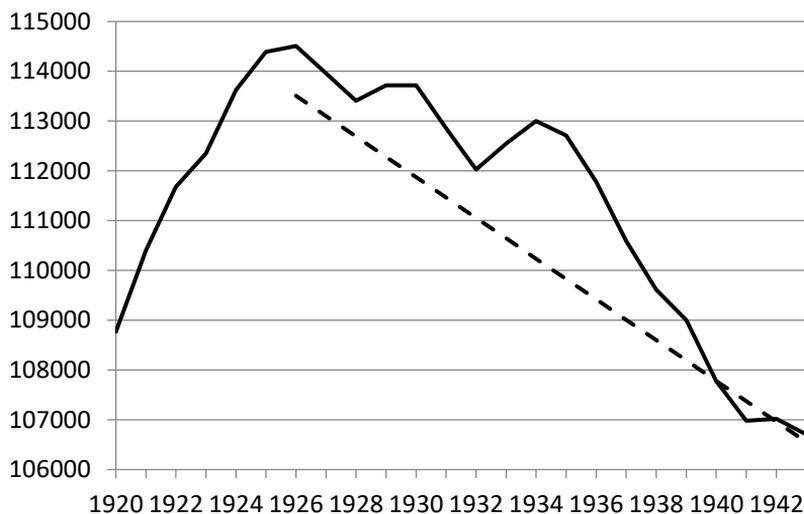
Han kunde ha varit mer nyanserad och brukat storsläggan mindre än han gjorde. Men han var sådan han var. Han var begränsad, när det gällde rent andlig syn och andliga erfarenheter. Och det var skada. Ty detta skapade en onödig inre klyfta mellan honom och hans motpart. [...] Men hade inte Axel funnits och varit den han var, så kan det hända att konflikten med pingstlinjen fört fram till en verklig brytning. Resultatet hade blivit ett klivet Missionsförbund och en pingströrelse på sidan om den verkliga pingströrelsen. – Och det hade varit ett stort elände. (Mangs 1978, 43)

Förmodligen var inte Mangs medveten om att Andersson år 1931 agerade utifrån en förvissning om att om utvecklingen fick fortsätta utan åtgärder, så skulle förbundet klyvas: de pingstbetonade skulle bli ett »samfund inom samfundet« (s. 68) som på sikt skulle styra förbundet. Kanske hade någon, efter att ha läst Mangs bok år 1977, tagit kontakt med denne och berättat för honom hur Andersson resonerade. Mangs hade blivit övertygad och omvärderade sin syn på Andersson i hans kamp mot de pingstbetonade. Mangs insåg nog nu, att eventuella försök att »tala sig samman« inte hade varit gynnsamt. Han frågade sig dessutom om det är »möjligt för ett gammalt samfund att slå upp sina portar för en rörelse, som har en annan grundton än den ton, som var dominant då det gamla samfundet föddes?« (Mangs 1978, 42). På den frågan svarade han: nej.

7. Missionsförbundets medlemsutveckling från år 1920

Vi ska i detta kapitel se på Missionsförbundets medlemsutveckling (förändringen av antalet medlemmar) med tonvikt på åren 1920–1940 och nämna något om orsaker som kan ha påverkat den, samt återge några av förbundsledningens kommentarer till utvecklingen.

Diagrammet nedan visar antalet medlemmar den 31 december för vart och ett av åren 1920–1943. Den streckade linjens lutning indikerar utvecklingen under åren 1942–1949 (men har förlängts åt vänster).⁷³

⁷³ Uppgifterna om antalet medlemmar i Missionsförbundet har hämtats från dess årsberättelser och matriklar. Sifferuppgifter samlades in av distriktsföreståndarna och sammanställdes på expeditionen i Stockholm. Matriklarna sköttes mer eller mindre noggrant och att ta fram uppgifter var ibland besvärligt och felräkningar var inte ovanliga. I matriklarna kan en medlemsuppgift vara begränsad till efternamnet och datumet för inträdet i församlingen. Tyvärr förekommer det åtskilliga fel i statistiken på riksnivå under de år som diagrammet ovan täcker in. Vi har analyserat ett flertal uppgifter som vi har ställt oss frågande till och därvid träffat på fel som gör att diagrammet skulle se annorlunda ut om vi hade använt uppgifterna rakt av. Ytterligare fel torde finnas och vi tänker då inte på de fel som matriklarna innehåller.

Tillväxten under åren 1920–1925 hade varit relativt stark, 1 100 per år i medeltal,⁷⁴ men hade under perioden 1900–1920 varit avsevärt större, 1 700 i genomsnitt. År 1926 ökade medlemsantalet med endast något över 100 och uppgick vid årets slut till 114 500, det högsta någonsin. Året därpå sjönk antalet; ett nytt skede hade inletts med i stort sett en ständig nedgång.

Under perioden 1927–1940 sjönk medlemsantalet med sammanlagt 6 700 och under åren 1941–1949 med 400 per år. Därefter blev nedgången något större (se vidare s. 137).

Fram till omkring sekelskiftet 1900/1901 utgjorde det tillskott av medlemmar som var en följd av att församlingar anslöt sig till Missionsförbundet, en väsentlig del av medlemstillväxten. Effekten minskade efter hand och var i stort sett försumbar mot slutet av 1920-talet. I sitt tal vid generalkonferensen 1925 konstaterade Axel Andersson att »verksamheten minskat på vissa platser på landsbygden« på grund av att antalet medlemmar sjönk och att inkomsterna minskade.⁷⁵ Från omkring 1920 började små församlingar läggas ner på grund av att de sista medlemmarna avlidit eller flyttat. Åtskilliga predikanter hade »börjat bli arbetslösa« (*Mfb* 250625) vilket påverkade verksamheten negativt. Adrian Wennström skriver: »På många platser, där man haft blomstrande församlingar, stodo lokalerna nästan tomma, predikanterna voro uppsagda, medlemmarnas antal hade smält ihop« (Wennström, 63).⁷⁶

⁷⁴ Alla uppgifter om medlemsantal i detta kapitel är ungefärliga.

⁷⁵ I slutet av 1920-talet och i början av 1930-talet var omkring 1 600 församlingar anslutna till Missionsförbundet. Man kan fördela dessa på tre grupper – alla andelsuppgifter som följer är ungefärliga: (1) 60 % hade **färre än 50 medlemmar** och 20 % av förbundets medlemmar tillhörde dessa. 60 % av dessa församlingar hade ingen ordinarie predikant. 50 % hade ingen utåtriktad verksamhet och förde en tynande tillvaro. – (2) 20 % hade **mellan 50 och 100 medlemmar** och det totala antalet medlemmar utgjorde 20 % av förbundets antal. Endast 5 % av församlingarna var utan ordinarie predikant. En ordnad utåtriktad verksamhet bedrevs i alla församlingar, men utan någon påtaglig framgång. En stor andel av församlingarna hade längre eller kortare besök av evangelister, inte sällan pingstbetonade, och lokala väckelser kunde förekomma. – (3) 20 % hade **fler än 100 medlemmar** och det totala antalet medlemmar utgjorde 60 % av förbundets. Med få undantag hade alla församlingar ordinarie predikant. Församlingarna hade en fungerande utåtriktad verksamhet och ordnade en eller två väckelsemötesserier varje år och ibland kunde dessa tillföra enskilda församlingar ganska många nya medlemmar.

⁷⁶ Citatet är hämtat ur Adrian Wennströms bok *I tredje led*, och gäller sannolikt 1927. Boken är en roman men uppgifterna bör nog beaktas trots att han här generaliserar.

Väckelser hade under 1920-talet i hög grad bidragit till tillväxten, men större väckelser förekom i stort sett endast i församlingar med fler än 200 medlemmar och oftast i samband med seriemöten som leddes av tillresande predikanter; Frank Mangs verksamhet åren 1923–1925 gjorde säkert ett synbart avtryck i medlemsstatistiken.⁷⁷ Från och med år 1926 rapporterades färre väckelser.⁷⁸ Under år 1933 – efter två år med kraftig nedgång – tycktes utvecklingen vända, och våren 1934 skriver missionsstyrelsen att åtskilligt som hänt under det gångna året stärkte hoppet »om en ny andlig vartid över vårt land« (MÅ 1933, 5). Även under år 1934 skedde en tillväxt, men sedan vände det. År 1936 minskade medlemsantalet med över 900 och missionsstyrelsen menade att orsaken främst var »den uteblivna väckelsen« (MÅ 1936, 6). Axel Andersson gjorde för sin del en tillbakablick på de 60 gångna åren och skriver att de stora orden när förbundet blev till var »*liv* och *frihet*« och de kom att bli de bärande orden i förbundets tro och förkunnelse. »De stora orden för våra dagars människor synas vara *stat* och *gemenskap*« – »livet och friheten bryr man sig mindre om«.

De första 30 åren företedde verksamheten en ganska enkel bild. Man ropade ut evangelium bland de folkskaror, som samlades. [...] Framgångarna voro lätta, man behövde inte specialisera sig för att nå resultat. Men under de första åren av det nya seklet blev det tydligt, att något nytt i arbetsväg måste till. Så började den specialisering på olika människogrupper, som sedan krävt allt flera hjälporganisationer, särskilt för de ungas välfärd, tills man nu i följdriktig utveckling börjar gå, var och en till någon annan människa för att föra den till gemenskap med Gud. (MÅ 1936, 3–4)

Han förefaller inte vara särskilt övertygad om att denna anpassning skulle bli framgångsrik.

En analys av medlemsutvecklingen under åren 1924–1940 visar att det år 1924 kan ha varit 5 500 som begärde inträde i församlingarna utan att ha haft flyttningsbetyg. I detta antal ingår således de nyfrälsta som hade

⁷⁷ År 1930 bodde 27 % av medlemmarna i städer (såsom de definierades då) och det var församlingarna där som främst gynnades av väckelser. Många av de nyfrälsta blev emellertid aldrig medlemmar i någon församling, och åtskilliga av dem som blev det valde en baptistförsamling eller en pingstförsamling – t.ex. för att det ungdomliga inslaget var större i dessa än i missionsförsamlingen i staden (jfr s. 64).

⁷⁸ Mer omfattande väckelser kunde förekomma. Ett exempel är riksevangelisten Oscar Gustafssons seriemöten år 1927 i Jönköpings län då »flera socknar blevo berörda, och de som begärde förbön räknades i 100-tal« (MÅ 1927, 17).

blivit församlingsmedlemmar. Under åren 1926–1935 kan antalet ha varierat mellan 3 500 och 5 000 (medelvärde: 4 000) samt under åren 1936–1940 mellan 2 500 och 3 500 (medelvärde: 3 000). Även om dessa uppgifter är osäkra så indikerar de att väckelsernas roll i tillväxten minskade kraftigt efter 1924. Beträffande hur många som lämnade förbundet på grund av de strider som pingstväckelsen och bibelsynsfrågan orsakade, så har vi kommit fram till att det kan ha varit så många som 5 500 under åren 1930–1939 (se vidare s. 136).⁷⁹ Förmodligen var den andel av dessa som inte var pingstbetonade ganska liten varför vi här betraktar samtliga som pingstbetonade.

Ser vi på medlemsutvecklingen under tioårsperioden 1926–1935 kan vi konstatera att antalet medlemmar i Missionsförbundet minskade med 2 000, medan medlemsantalet i Pingströrelsen ökade med 38 000. Två förhållanden bör uppmärksammas. Det ena är att Pingströrelsen inte hade ungdomsföreningar, det andra är att åldersfördelningen var olika i de två trossamfundet. Dödstalet (mortaliteten) i förbundet var 2,0 % att jämföra med 1,0 % för Pingströrelsen och med 1,3 % för Sveriges befolkning över 15 år. Det skulle kanske ha varit 1,8 % för Missionsförbundet om vi inkluderar de medlemmar i ungdomsföreningarna som väntade med att ansluta sig till någon församling.⁸⁰

⁷⁹ För att få en uppfattning om storleken av de komponenter som sammantagna under ett enskilt år bestämde ändringen av antalet medlemmar, har vi tagit fram en enkel modell för medlemsutvecklingen under åren 1924–1940. Modellen förutsätter bland annat att det antal som lämnade församlingarna på grund av dödsfall varierade långsamt med tiden och att detsamma gällde för uteslutningar på grund av församlingsstukt och avgångar på egen begäran som inte hörde samman med pingstväckelsen eller med bibelsynen. Förenklat uttryckt vill vi veta ungefär hur många som blev frälsta och sedan medlemmar i någon missionsförsamling samt hur många som lämnade förbundet på grund av striderna. Statistiken var i slutet av tidsperioden mer detaljerad än i början vilket minskar osäkerheten.

⁸⁰ När Pingströrelsen tog form omkring år 1915 var inslaget av ungdom påtagligt stort, vilket medförde att dödstalet låg under 1 %. År 1893, när Missionsförbundet hade existerat i 15 år, var för förbundets dödstal betydligt högre än 1 %. Anledningen var att åtskilliga av de föreningar och församlingar som efter hand hade förenats med förbundet hade en hög medelålder. Väckelser bidrog till att sänka medelåldern, men går vi fram till 1930 var den ändå så hög att dödstalet var 2 %. – År 1930 hade förbundets ungdomsföreningar 48 000 medlemmar. Hälften av dessa var också församlingsmedlemmar. Om vi antar att 50 % av de återstående skulle varit församlingsmedlemmar om det inte hade funnits några ungdomsföreningar, skulle antalet församlingsmedlemmar varit 12 000 fler. Med samma resonemang tillämpat på 1940 års siffror, skulle antalet församlingsmedlemmar ha ökat med endast 4 500; ungdomsföreningarnas medlemsantal sjönk nämligen kraftigt under 1930-talet.

Först år 1940 kommenterade missionsstyrelsen den höga medelåldern:

Frånvaron av större väckelser inverkar reducerande på församlingarnas medlemsiffror. Men då ju procenten av äldre församlingsmedlemmar är mycket stor – skörden från 80- och 90-talets väckelser – och dödsiffran därför mycket hög, är det anmärkningsvärt, att redueringen inte är större. Detta vittnar om, att stora ting årligen ske. Tusentals människor föras till gemenskap med Gud genom vårt arbete och inlemmas i församlingsgemenskapen. Väckelsens eld brinner sålunda ständigt om än i ringare omfattning än vi åstunda. Behovet av en genomgripande och vittgående väckelse står dock ständigt inför våra ögon. (MÅ 1940, 6–7)

Även Baptistsamfundet hade liksom Pingströrelsen en tillväxt under åren 1926–1935; medlemsantalet ökade med 8 000. Under åren 1918–1924 hade ganska många baptister gått över till pingstförsamlingar. Detta medförde att medlemsantalet i samfundet minskade under åren 1921, 1922 och 1924. Från och med år 1925 ökade antalet igen, först relativt långsamt men från år 1930 i snabbare takt, och i slutet av år 1934 nådde samfundet sitt högsta medlemsantal någonsin: 68 151. Samma år döptes emellertid ett tusen färre än året dessförinnan, och år 1935 minskade samfundets medlemsantal med nästan ett tusen, och följdes sedan av en oavbruten nedgång. David Lagergren menar att den ökning som ägde rum »de närmast föregående åren«, räknat från år 1934 (säg: 1930–1933), »i stor utsträckning« härrörde från församlingar, där ÖM-intresset dominerade eller utgjorde en viktig faktor i församlingsbilden« (Lagergren, 21). I dessa var det ungdomliga inslaget påfallande stort.⁸¹ Bortser vi från Örebroriktningen minskade sannolikt samfundet redan från år 1925, och hade i så fall från detta år ungefär samma ogynnsamma utveckling som Missionsförbundet.⁸²

Förutsättningarna för tillväxt var olika i missionsförsamlingarna. Det fanns flera stora och medelstora församlingar som ökade sina medlemsantal under åren 1927–1940 samtidigt som de flesta, oberoende av storlek, tvingades notera en tillbakagång.

⁸¹ Lagergren skriver också om förhållanden i mitten av 1930-talet, att »Örebromissionen hade vind i seglen. I fråga om yttre missionen hade den för länge sedan växt om samfundet. Dess tidningar och böcker konkurrerade framgångsrikt med samfundets (Lagergren, 29).

⁸² Minskningen av medlemsantalet år 1935 berodde främst på att antalet döpta sjönk med 1 255 jämfört med antalet åren före, och anledningen till det var »att det utåtriktade arbetet blev lidande när tid och kraft ägnades åt strider« (Lagergren, 23).

Statistiska uppgifter för Missionsförbundet under åren 1925–1941 visar att samtidigt som många församlingar drabbades av sjunkande medlemsantal, var det åtskilliga som hade framgång. Under den aktuella tidsperioden minskade förbundets medlemsantal från 114 400 till 107 000 det vill säga med 7 400. Fördelningen på landsdelar såg ut så här:

	Antal 1925	Ändring 1925–1941
Norra Norrland	2 800	700
Svealand och södra Norrland	67 500	-9 400
Götaland	<u>44 100</u>	<u>1 300</u>
	114 400	-7 400

Skillnaderna mellan distrikten var stora. »Jönköping och Halland« ökade med 10 % medan »Värmland och Dalsland« minskade med 9 %.

Föreståndaren för Skaraborgs läns distrikt menade att en av orsakerna till att medlemsantalet hade minskat år 1928 var att i somliga församlingar var »likgiltighet och köld rådande« (MÅ 1928, 22). Frank Mangs skriver om en väckelse med många omvända, men att församlingen inte hade påverkats av väckelsen i någon större utsträckning och det medförde att »en ansevärd procent av de nyomvända gick till pingst. Somliga direkt och andra senare« (Mangs 1978, 147–148). År 1931 gav Axel Andersson en dyster bild av hur yttre förhållanden hade »blivit Svenska Missionsförbundet till skada«:

Världens nöd har försvunnit från många medlemmars blickpunkt. De varken känna eller vilja lära känna de problem, som förekomma ute i världen. Ordets förkunnare ha därigenom kommit i en vansklig ställning. Om de skola predika sina församlingsmedlemmar till behag, intresserar sig allmänheten icke för dem, vända de sig till allmänheten, bli församlingsmedlemmarna missnöjda. (AA 1931, 151)

Einar Genitz, förbundets bibelskolesekreterare sedan tre år tillbaka, var våren 1933 bekymrad över att »samfundsandans odlande« var »föga beaktat inom Missionsförbundet«. Omvändelsen och »den personliga friheten inom troslivets ram« som Missionsförbundets folk ursprungligen hade samlats omkring kunde inte längre skapa den samfundsanda som Genitz efterlyste. Han var ofta på resande fot och gästade därför många hem. Han skriver:

Reser man i landet, kan det gå hela veckor, utan att man t. ex. lyckas få tag i en av våra tidningar, trots att man gästar ett nytt hem varje dag. När man frågar efter Missionsförbundet, får man ofta i stället någon annan religiös

veckotidning [...]. Ibland finner man andra samfundsorgan, där vårt eget saknas. Man skall icke fordra, att samfundsandan och troheten skall vara så över hövan stark på sådana trakter, [...] Jag förstår nu den broder, som för några år sedan sade: »Jag skall börja bedriva en lika hänsynslös missionsförbundisk samfundslära, som alla dessa -ismer och idéer, som härja inom våra led. Ty flertalet måste ha något fast, handgripligt att samla sig omkring. De mäktade ej konkretisera våra principer«. (*Mfb* 330421)

Det enda förslag som Genitz framför för att väcka »den slumrande samfundsandan« var att starta en tidning, där »verksamhetens inre liv kunde [...] komma till synes på ett sätt, som är omöjligt i en tidskrift av 'Missionsförbundets' typ«.

Den öppenhet för olika kulturyttringar som den satsning medförde som Missionsförbundet gjorde på utbildning (s. 34) kan vi jämföra med Pingströrelsens uppfattning. Där ansåg man att en sådan öppenhet ledde till att församlingarna förvärldsligades. Om det förhöll sig så kan det ha medverkat till att den omvändelseväckelse som under 1930-talet gjorde att Pingströrelsen fick en stark tillväxt, gick Missionsförbundet förbi; den spiritualitet eller den andliga kultur som erbjöds i många missionsförsamling kunde inte konkurrera med den som fanns i pingstförsamlingarna.

Lorentz Backman hade anställts hösten 1917 som bibellärare vid Missionskolan. Hans bibelsyn blev efter hand mer allmänt känd i församlingarna och gav upphov till oro och motsättningar, som ökade genom den debatt som Oscar Haglund startade under hösten 1926 (s. 54) och som kom att fortsätta i flera år.⁸³

År 1929 blev problemen än större på grund av att Axel Anderssons bok *Präster och profeter* gavs ut samt genom att missionsstyrelsen föreslog honom som missionsföreståndare. Det är emellertid svårt att avgöra i vilken omfattning som medlemmar med en konservativ bibelsyn lämnade förbundet. Troligen var den allvarligaste effekten av de strider och den osämja som bibelsynsfrågan gav upphov till, att evangelisationsarbetet blev lidande.

⁸³ Se även Dahlén, 199–211 om den så kallade Valhallanatten då ombud i generalkonferensen i juni 1926 debatterade frågor som hade en koppling till bibelsynen (från klockan åtta på kvällen till halv fem på morgonen). Det förefaller som att denna debatt inte gjorde några större avtryck genom att medlemmar begärde utträde. Allvarligare var nog Haglunds kampanjer.

Även i de församlingar där det blev allvarliga motsättningar mellan pingstbetonade och förbundstrojna sattes troligen evangelisationsarbetet på undantag. I årsberättelsen 1932 skriver Axel Andersson:

Det har siats många gånger om ett snart slut även på den kristna mission, som enat sig i Svenska Missionsförbundet. [...] Man har sökt att spränga sönder församlingarna eller draga dem från varandra och från Gud. Även om man under dylik gärning ibland sökt omgiva sig med ett helighetens sken, hade det nog visat sig, att här som ute i världen kärleken förkolnat hos många. I mer än en församling har på det sättet skapats fram bitter nöd.

Men även i detta fall har det svarta molnet sin silverkant. Många församlingar ha vaknat upp icke blott över vad de varit i färd med att förlora utan även över huru mycket som ännu återstår att vinna. Mitt i alla kristidens svårigheter ha de så gått segrande fram. Åhörareskaror, medlemsantal, de ekonomiska medlen – allt har ökats. (MÅ 1932, 3–4)

För förbundet som helhet minskade emellertid medlemsantalet med 830.

Hur många pingstbetonade lämnade förbundet?

År 1931 påpekade en pingstbetonad predikant för Frank Mangs att om denne gick »med helt, så skulle vi snart ha hundratals församlingar« (s. 95). Och sent på hösten 1932 ska – enligt vad Alex Olovson fått höra – förste sekreteraren i förbundets ungdomsförbund, Augustinus Keijer, i ett samtal med Örebro Missionsförenings missionssekreterare, John Magnusson, frågat om tanken var att slå samman »Örebro och Helgelseförbundet samt att Örebro skulle gå ut ur samfundet«. Då Magnusson sa sig inte veta någonting om detta, hade Keijer sagt att »det skulle ni göra, ty då kunde ni få 10.000 från oss« (JG 330308). Om dessa två uppgifter kan nog sägas att den som Mangs fick var säkert en överdrift, medan Keijers möjligen reflekterade förbundsledningens uppfattning om rörelsens omfattning eller om hur många pingstbetonade medlemmar som man befarade skulle lämna förbundet; frågan hade sannolikt diskuterats vid det möte som missionsstyrelsen och distriktsföreståndarna tillsammans höll i Falun i oktober 1932. Under en av de två dagar som styrelsen höll sina möten i Falun var Alex Olovson där för att »utfrågas« (s. 86).

Det är nog inte orealistiskt att utgå ifrån att det kan ha varit omkring 10 000 pingstbetonade medlemmar i förbundet i början av 1930-talet, men det kan ha varit långt flera som förhöll sig positiva till rörelsen.

Det fanns predikanter inom förbundet som inte räknade sig till de pingstbetonade men som predikade andedop. Bland dem fanns både församlingsföreståndare och resepredikanter.⁸⁴ I de församlingar som leddes av dessa pastorer fanns sannolikt många som var pingstbetonade, och för dessa var det nog inte aktuellt att lämna sina församlingar. Vi har funnit några exempel på att i samband med pastorsbyte har församlingarna ganska snart förlorat sin pingstkaraktär och då kan ju medlemmar ha valt att lämna förbundet.

Hade Frank Mangs sagt ja till ett nytt pingstsamfund och ställt upp som portalfigur, skulle kanske åtskilligt fler än vad som blev fallet lämnat förbundet. Det förefaller som att de predikanter som låg bakom ansträngningarna att skapa ett samfund, ansåg att anslutningen skulle bli dålig om inte Mangs var med.

Berthil Paulson skriver år 1985 att det var »ganska säkert« Mangs »andliga känslighet och självständighet som räddade svensk kristenhet från en svår splittring«, när han vägrade »ställa upp som 'flaggskepp' för krafter som syftade till sprängning av gamla församlingar« (Paulson 1985, 83). Han använder uttrycket »svensk kristenhet« och inte Svenska Missionsförbundet, vilket kanske ska tolkas som att han ansåg, eller hade bibringats uppfattningen, att ett nytt samfund skulle ha påverkat även andra samfund än Missionsförbundet och att Mangs ställnings-tagande förhindrade det.

Lika svårt som att få grepp om antalet pingstbetonade inom förbundet är det att fastställa ungefär hur många av dessa som verkligen lämnade gemenskapen. Gunnar Westin skriver i sin bok *Den kristna friförsamlingen i Norden* (1956), att Alex Olovson lämnade sin tjänst inom Missionsförbundet år 1932 och att »andra följde hans exempel och lämnade Förbundet«. Han fortsätter: »Det beräknas att medlemsantalet i Förbundet minskade med c:a tretusen under den närmaste tiden« (Westin 1956, 217). Uppgiften har han sannolikt hämtat från en artikel av

⁸⁴ Alex Olovson hade i mars 1933 anledning att skriva att han hade stämpplats för att »predika särmeningar« medan andra som är »mycket radikalare, de stämplas ej«. Som exempel nämner han Arvid Liljestrand som var pastor inom Värmlands Ansgariiförening. När Olovson hade kommit till Holmedal i Värmland i slutet av februari hade Liljestrand varit där och »predikat dop i vatten och dop i Helig Ande, och det radikalare än vad jag har gjort«. Tidigare hade en annan predikant gjort detsamma. I dessa två fall var det enligt Olovson inte tal om »särmening« (JG 330308). Olovson tycks ha fått döpa 26 personer som ett resultat av Liljestrands möten.

Axel Andersson i *Svenska folkrörelser*, del 2 (1937). Rune W. Dahlén, som gjort oss uppmärksamma på denna artikel, menar att Andersson förmodligen syftar på åren 1926–1933 eller 1926–1935. Andersson hade inte tillgång till några exakta uppgifter och valde nog det lägsta antalet i ett uppskattat spann.⁸⁵

Beräkningar som vi har gjort utifrån vår analys av förbundets medlemsstatistik (s. 129) visar att det kan ha varit 4 000 som lämnade förbundet under åren 1930–1936 på grund av att de var pingstbetonade, och 1 500 under åren 1937–1939. Sammanlagt kan således förbundet ha förlorat cirka 5 500 medlemmar eller omkring 5 %, men förlusten för verksamheten kan ha varit större än så; många av dem kan ha varit mycket aktiva.⁸⁶

Flertalet av de som lämnade förbundet under de första sju åren blev pingstvännen, men för inte så få kan det ha dröjt flera år, till exempel för att de tillhörde en fri missionsförsamling som först efter en längre tid förenade sig med Pingströrelsen. Däremot kan flera av dem som lämnade sina missionsförsamlingar de tre sista åren (1937–1939) blivit medlemmar i de församlingar som från år 1937 samarbetade med Örebro Missionsförening (efter Baptistsamfundets splittring).

Baptistsamfundet förlorade 18 500 medlemmar under åren 1936–1940 som en följd av att Örebroriktningen bröt sig ut. Det motsvarar 28 % (räknat på 67 000 medlemmar).⁸⁷ Örebro Missionsförening hade successivt byggt upp en institutionell struktur, vilket gjorde att Baptist-samfundet (på riksnivå) inte drabbades särskilt hårt ekonomiskt av medlemsförlusten. Problemet kan ha varit större för Missionsförbundet på grund av de pingstbetonades flykt, särskilt vad gäller den yttre missionen.

⁸⁵ Westins uppgifter om Olovsons avgång från sin tjänst och hans uppbrott från Missionsförbundet är inte helt korrekta.

⁸⁶ Antalet medlemmar som lämnade förbundet genom att församlingar begärde utträde eller splittrades enligt ovan (s. 113–117) var minst 1 600. Till detta antal ska läggas små grupper och enskilda i församlingar som distriktsföreståndarna förmodligen inte tog upp i sina rapporter på grund av att de endast utgjorde en liten andel av medlemmarna i de församlingar de tillhörde, men det totala antalet kan ändå ha varit stort. – Det antal som här anges, 5 500, får inte uppfattas att osäkerheten är omkring 100; snarare är osäkerheten 1 000.

⁸⁷ Enligt David Lagergren blev den »omedelbara utbrytningen« mindre än man kunnat befara. »Församlingar och enskilda som trott på en samexistens [...] vände sig, omedelbart eller småningom, bort från Örebromissionen, sedan den lämnat det gemensamma baptistiska lägret« (Lagergren, 91).

Axel Andersson hade räknat med att hans kamp mot de pingstbetonade skulle innebära en förlust av medlemmar, men den blev måttligt stor. Förmodligen berodde detta på att sammanhållningen inom rörelsen var svag, till vilket hans insatser mot rörelsen kan ha bidragit. Förhållandet kan ha varit det avgörande skälet till att man inte hade lyckats bilda ett nytt pingstsamfund.

Trots att flera församlingar valde att lämna Missionsförbundet under åren 1930–1936, fick förbundet uppleva en ökning av antalet. Under samma tidsperiod beviljades nämligen 79 församlingar medlemskap i förbundet. De var emellertid små.

Samfundens långsiktiga medlemsutveckling

Baptistsamfundet, Metodistkyrkan och Missionsförbundet var de tre dominerande trossamfunden i början av 1900-talet och kallas ibland »de äldre trossamfunden«. Dessa fick från omkring år 1925 uppleva en långvarig tillbakagång i sina medlemsantal.

År 1925 hade Missionsförbundet 114 000 medlemmar, Baptistsamfundet 61 000 och Metodistkyrkan 17 000, eller sammanlagt 192 000. År 2009 var medlemsantalen 61 000, 18 000 respektive 6 000, eller sammanlagt 85 000 – Svenska Missionsförbundet hade då ändrat namn till Svenska Missionskyrkan. År 1988 hade Svenska Frälsningsarmén med 1 786 medlemmar anslutit sig till Missionsförbundet. I juni 2011 bildades Equmeniakyrkan av Missionskyrkan, Metodistkyrkan och Baptist-samfundet. Det sammanlagda medlemsantalet för de tre samfunden var detta år omkring 83 000. Den nya kyrkans medlemsantal blev omkring 68 000 medlemmar. Att antalet blev lägre kanske främst berodde på att ganska många medlemmar tillhörde ekumeniska församlingar och därför bokfördes i två eller fler samfund. Medlemsantalet har sedan sjunkit och var ca 59 600 i slutet av år 2020.

Ser vi på Pingströrelsen och det trossamfund som senare kom att kallas Örebromissionen – båda representanter för »de yngre trossamfunden« – kan vi först konstatera att Pingströrelsen omkring år 1985 hade fler än 100 000 medlemmar. I slutet av år 2017 var medlemsantalet ungefär 87 300. Statistiken för Örebromissionen är osäker fram till omkring år 1950. År 1940 kan Örebroförsamlingarna haft omkring 20 000 medlemmar – 18 500 från Baptistsamfundet och 1 500 pingstbetonade från Missionsförbundet. För år 1950 finns en uppgift att antalet med-

lemmar var 20 000; 20 år senare var medlemsantalet 19 200 (Gustafsson, 78). År 1997 förenades Örebromissionen med Helgelseförbundet och Fribaptistsamfundet, vilka slagits samman år 1994. Det nya trosamfundet fick namnet Nybygget och antalet medlemmar blev 28 300. Av dessa kom 21 000 från Örebromissionen, 6 000 från Helgelseförbundet och 1 000 från Fribaptistsamfundet. Någon tillväxt att tala om hade ingen av de tre organisationerna haft dessförinnan, men efter att Nybygget hade bildats började medlemsantalet öka. Om vi ser sammanslagningen som en förstärkning av Örebromissionens bas, kan det ha varit så att den kompetens som tillfördes från Helgelseförbundet och kanske inte kommit till sin rätt där, blev avgörande för den positiva medlemsutvecklingen. År 2015 var medlemsantalet 34 500. Örebromissionen hade således inte samma positiva medlemsutveckling under 1900-talet som Pingströrelsen, men bättre än de tre äldre samfundet.

David Lagergren skriver år 1994 i sin bok om Baptistsamfundet åren 1933–1948 att det i början av 1930-talet blev »ett omslag i det andliga klimatet« och att det var »den viktigaste orsaken till stagnationen«. Det blev svårare att samla människor till möten och gudstjänster. Han fortsätter:

Klimatförändringen berodde inte på att antikristna krafter ökade sin aktivitet. Fritänkaragitatorernas tid var förbi, och motsättningen mellan socialdemokrati och kyrkor tonades ner i Per Albin Hanssons folkhem. Snarare var det så att väckelserörelsernas radikala »innanför eller utanför« inte längre passade in i folkhemmet och att folkkyrkans extensiva kristendom med kyrkobesök då och då, utan bekräftelse, låg bättre till, när fattig-Sverige hade kommit en bit in på vägen till välstånd-Sverige. Ännu viktigare var kanske att man inom frikyrkoförsamlingarna, särskilt de större, hade svårt att identifiera sig med väckelsens intensivkristendom, som utmanade de namnkristna som motståndarna. Möjligtvis är det här som förklaringen ligger till att Pingströrelsen fortsatt att växa, när de gamla samfundet stagnerat. (Lagergren, 25–26)

År 1979 publicerades boken *Frikyrkosverige, en livsstilsstudie* (1979). Uppgifterna i denna kanske ger en antydning om vad som kan ha gällt redan på 1930-talet. Sven Halvardson skriver år 1991, utifrån uppgifter i nämnda studie, att de tre äldre trossamfundens medlemmar har högre utbildning än medlemmarna i de två yngre trossamfundet, Pingströrelsen och Örebromissionen. Andelen medlemmar i den äldre gruppen som studerat vid universitet ligger över riksgenomsnittet, andelen med enbart folk- eller grundskoleexamen är lägre än riksgenomsnittet. Beträff-

ande prioritering av kyrkans arbetsuppgifter talar medlemmarna i de äldre samfunden i högre grad för medvetandegörande om ekonomiska och sociala rättvisefrågor, internationellt fredsarbete och politisk medvetenhet än vad medlemmarna i de yngre samfunden gör. Dessa väljer mer entydigt evangelisation och andlig väckelse.

I den yngre samfundsgruppen är intensiteten avgjort högre vad beträffar hur ofta man besöker sin kyrka, hur ofta man ber och hur ofta man läser sin bibel. Som skäl att vara med i kyrkan väljer medlemmarna inom detta läger betydligt oftare än i det andra lägret att de vill verka för personligt själavinnande, medan de är klart mindre benägna att välja alternativet kristen samhällssolidaritet. I de yngre samfunden är det vanligare att man haft en avgörande omvändelseupplevelse. I de äldre samfunden har man i allmänhet, och i högre grad än i [de yngre], kommit i kontakt med sin församling genom föräldrars eller släktingars försorg. (Halvardson, 100–101)

Halvardson redovisar medlemsutvecklingen under åren 1960–1988 och konstaterar att de yngre samfunden ökade sina medlemsantal (11 %) medan antalet medlemmar i de äldre samfunden minskade ganska kraftigt (-25 %). Halvardson menar med syftning på Missionsförbundet, att medlemmarna i hög grad lät sig träffas av krafter utifrån, krafter som styr individerna förbi kyrkportarna (ibid. 104).

Axel Andersson kom under sin tid i Missionsförbundet att medverka till förändringar som kan spåras i livsstilsundersökningen. Han såg till att krafter som skulle kunna äventyra ett förbund på den »gamla« grunden eliminerades, men han förmådde inte förnya verksamheten på ett sätt som gjorde att den drog människor till församlingarna i en utsträckning som skapade tillväxt.

Del 2

Sju församlingar som splittrades

8. Åtvidabergs missionsförsamling

Missionsförsamlingen i Åtvidaberg bildades sommaren 1904 av åtta personer och den anslöts år 1907 till Svenska Missionsförbundet. Sommaren samma år invigdes ett nybyggt missionshus som rymde omkring 200 personer. I huset fanns också två lägenheter på vardera ett rum och kök. Baron Theodor Adelswärd, som hade mycket att säga till om i Åtvidaberg, kom att i hög grad påverka missionshusets placering och utförande. Han såg till att en känd arkitekt anlätades – Isak Gustaf Clason som hade ritat Nordiska Museet och Hallwylska palatset. Församlingen hade räknat med att kunna bygga för under 5 000 kronor, men Adelswärds ingrepp gjorde att kostnaden blev omkring 11 000 kronor; en tung börda för församlingen som vid den här tiden hade drygt 20 medlemmar. Först år 1915 anställdes en pastor som redan året därpå efterträddes av Martin Nordbring. Denne slutade sin tjänst under år 1920. År 1923 tillträdde Johan Wennberg som uppehöll tjänsten till september 1927.

Under Nordbrings tid i församlingen kom Anna Lewini från Danmark på besök för en mötesserie från lördagen den 9 mars 1918 till söndagen den 17 mars. Lokalen kunde inte rymma de skaror som sökte sig till mötena.⁸⁸ Lewini skriver i ett brev till Filadelfiaförsamlingen i Stockholm att »ett 100-tal ha vi faaet bede samman med« (EH 1918, 47). Hon talade även under påsken vid månadsskiftet mars/april i missionshuset liksom under en helg i slutet av april. Hur det kom sig att hon besökte Åtvidaberg vet vi inte. Medlemsantalet ökade som följd av hennes insatser med 30 medlemmar till 80 under år 1918. Anna Lewini var andedöpt och hennes besök kan ha väckt ett intresse i missionsförsamlingen för pingstväckelsen.

Av någon anledning gjorde styrelsen sig ingen brådska med att försöka få någon ny pastor efter Johan Wennberg. Man lade i stället ner ganska mycket arbete på att få besök under vakanstiden av predikanter

⁸⁸ Anna Lewini var en känd dansk skådespelerska. Hon hade blivit omvänd vid möten som T.B. Barratt höll i Köpenhamn år 1909. År 1919 reste hon ut som missionär till Ceylon (nuvarande Sri Lanka), där hon verkade i mer än tre decennier. År 1922 grundade hon den första pingstförsamlingen där.

och evangelister – från enstaka möten upp till någon månad. Rektor Mosesson på missionsskolan rekommenderade hösten 1927 en elev i avgångsklassen som pastor. Församlingen fick tillfälle att lära känna honom under juledigheten då han tjänstgjorde i Åtvidaberg. Den 15 februari 1928 beslöt församlingen att sända ett tack till Mosesson »för den julelev, han skickade, samt ett meddelande om att församlingen här ej tänkte kalla denne som sin predikant«. Ett skäl var att man av ekonomiska skäl ville avvakta. I maj 1928 diskuterade man möjligheten att ändå anställa en evangelist under en längre tid. Distriktsordföranden F.A. Larsson i Linköping erbjöd sig då att lämna förslag på evangelister. Församlingen accepterade detta erbjudande. Någon tanke på en slutgiltig lösning hade man alltså inte. En evangelist inom Helgelseförbundet, Simon Larsson, som vid den här tiden hjälpte församlingen och som hade vunnit mångas sympati, tillfrågades i mitten av juni av styrelsen, men han avböjde en kallelse.

Vid månadmötet⁸⁹ lördagen den 21 juli fick man ta del av en lista med förslag från F.A. Larsson. Redan före mötet hade församlingens ordförande, Melker Almborg⁹⁰, kontaktat en av dem som Larsson föreslog. Det var missionseleven Martin Lundell. Han skulle komma redan dagen efter månadmötet. Församlingen beslöt att han »skulle höras«. Man ville emellertid ha tre kandidater, varför A.H. Edgar⁹¹, som under föregående år varit församlingens ordförande, nämnde Otto Östman från Öckerö. Denne accepterades som kandidat nummer två. Styrelsen torde ha varit medveten om att Östman var pingstbetonad. Han kontaktades och lovade komma en vecka i slutet av augusti. Den 11 augusti föreslogs Gösta Seger som den tredje kandidaten, men »som han f.n. vistas i Finland och alltså resan skulle ställa sig för dyrbar« beslöts att be den 20-åriga evangelisten John Ahlstedt att göra ett besök. Under sommaren övergav man tanken på att ordna pastorsfrågan tillfälligt. Man hade kommit ville ha en permanent lösning.

⁸⁹ Stadgarna föreskrev att församlingsmöte skulle hållas andra lördagen i varje månad och att »extra församlingsmöte hålles, när styrelsen finner nödigt«. Oftast kallades dessa möten för månadmöten eller ekonomimöten. Man var inte så noga med att hålla dessa möten på den dag som stadgarna föreskrev.

⁹⁰ Melker Almborg (f. 1878) var trävaruhandlare i Åtvidaberg.

⁹¹ Axel Hjalmar Edgar (f. 1883) hade varit byggmästare fram till år 1918 då han startade Åtvidabergs Egendomsaffär som efter några år utökades med en auktionsrörelse. Han hade flera kommunala uppdrag.

När församlingen samlades till månadsmöte den 8 september kunde Almborg meddela att han hade fått reda på att Östman hade kallelser till »ett par större platser i Skåne och troligen kommer att antaga någon av dessa, varför vi ej kunde reflektera på att få honom hit«. Han hade därför tagit sig friheten att meddela Östman att denne inte skulle besöka Åtvidaberg. Almborg kunde vid samma möte meddela att han hade talat med Gösta Seger som befann sig i sitt föräldrahem i Linköping. Denne hade lovat besöka församlingen helgen 15–16 september. Trots denna kontakt beslöt styrelsen att föreslå att Ahlstedt skulle kallas som predikant och föreståndare »för event. ett år«. Men församlingen ville först höra Gösta Seger innan man fattade något beslut. Ett extra församlingsmöte pålystes därför till den 19 september.

Gösta Segers besök utföll till allas belåtenhet. Församlingen beslöt enhälligt att kalla honom som predikant och föreståndare från den 1 oktober 1928. Man beslöt att erbjuda honom 2 100 kr per år som bebyggelselönen och »uttalade vidare den önskan att längre fram [kunna] öka årslönen då de hoppades, att verksamheten skulle utvecklas«. Seger gav ett jakande svar på kallelsen och onsdagen den 29 september hölls ett enskilt välkomstmöte för honom. Seger fick själv ordna med bostad, men den 1 april 1929 fick han på egen begäran tillgång till en lägenhet i missionshuset. Bostad med »lyse och ved« ingick nu i lönen, som med dessa åtgärder hade blivit höjd.

Sven Lindholm och Olof Wärnberg, som båda tillhörde missionsförsamlingen, inställde sig våren 1928 vid Hallebergs och Hunnebergs förläggningar i Västergötland för att göra sin värnplikt som civilarbetare.⁹² På resan dit stannade de till i Nässjö och hälsade på Martin Nordbring. Denne passade då på att ge dem »ett varningens ord med tanke på den då aktuella pingströrelsen« (Lindholm). I Halleberg och Hunneberg träffade de »alla kategorier« av troende, bland dem missionskoleleven Rickard Rydén som fullgjorde en del av sin värnplikts-tjänstgöring där under sommaren. Sammanlagt var det 60 unga män som var inkallade för att arbeta i skogen. Lindholm och Wärnberg gick vid många tillfällen på möten i baptistkapellet i Vargön. Där var Konrad Eriksson pastor (far till den kände väckelsepredikanten Walter

⁹² Det fanns två förläggningar för civilarbetare, en större vid Hunneberg och en mindre vid Halleberg. En civilarbetare hade 120 dagar längre tjänstgöring än övriga värnpliktiga, som i de flesta fall var inkallade 140 dagar.

Erixon). Eriksson hade ofta bibelstudier i föreläsningarna. De ledde fram till att »dopfrågan blev aktuell« för dem och de döptes i baptistkapellet den 22 juli 1928. Många hade blivit andedöpta under tjänstgöringstiden vid Halleberg och Hunneberg, men Lindholm och Wärnberg var inte bland dem. Sven Lindholm blev sjuk under sin tjänstgöring. Han återvände till Åtvidaberg i september och fick frisedel. Vid ett besök av Anna Lewini i Åtvidaberg – troligen i januari 1930 (s. 146) – bad hon till Gud för honom, och »Gud grep in och helade« honom (Lindholm). Olof Wärnberg slutade sin tjänstgöring i början av år 1929 och gick då ut som evangelist inom Missionsförbundet under ett års tid. Därefter tillträdde han en tjänst som kassör vid Adelswärdska baroniet med Adelsnäs i Åtvidaberg som huvudgård.

Något om verksamheten under Gösta Segers tid som pastor

Den 1 oktober 1928 tillträdde Gösta Seger⁹³ tjänsten som pastor och föreståndare i Missionsförsamlingen i Åtvidaberg. Försommaren 1927 hade han fullbordat sina studier vid missionsskolan i Ekenäs (s. 69) i Finland och därefter arbetat som predikant till hösten 1928 då han återvände till Sverige.

Sedan Gösta Seger hade kommit till Åtvidaberg kunde verksamheten bedrivas mer regelbundet än tidigare. Han predikade i de flesta av församlingens möten och dessutom fungerade han som predikohjälps på några mindre platser i Åtvidabergs omgivning. Församlingen besöktes av pastorer från Östergötlands Ansgariiförening och från Svenska Alliansmissionen, en avlastning som han säkert tog emot med glädje. Vid större högtider kom mer namnkunniga predikanter på besök efter att de hade fått kallelser från församlingen.

I november 1928 hade församlingen sitt årliga uppbyggelsemöte med den pingstbetonade predikanten Ivar Johansson som talare. Sedan mars månad var han pastor i Västerviks missionsförsamling. Kallelsen till uppbyggelsemötet hade han fått i mitten av augusti, det vill säga innan Seger kom till Åtvidaberg. Johanssons medverkan i konferensen i november 1928 uppskattades och styrelsen ville få till stånd ett

⁹³ Gösta Seger föddes 1901 i Linköping. Han var son till en skraddarmästare. År 1914, vid bara 13 års ålder, fick han lämna sin familj och flytta till Stockholm. Han återvände till Linköping 1922 och hade dessförinnan bevistat en evangelistkurs.

»predikantbyte« någon vecka i början av år 1929. Beslutet fattades av församlingen den 14 november. Vi återkommer till detta predikantbyte. Det är oklart om det var för att Ivar Johansson var pingstbetonad som han kallades till Åtvidaberg.

Lördagen och söndagen den 9–10 november 1929 fick församlingen med kort varsel besök av Anna Lewini. Hon lovade att återkomma för ett längre besök i januari 1930. Tydligt hade hon en viloperiod hösten och vintern 1929/1930 från sitt arbete på Ceylon.

Ungdomsföreningen

Vid ungdomsföreningens årsmöte den 1 februari 1929 beslöts att kalla Anton Magnusson från Malmö att tala vid ungdomsföreningens »stora sommarmissionsmöte« i augusti. Det var med all sannolikhet Gösta Seger i egenskap av ungdomsföreningens ordförande som föreslog honom. De kände varandra sedan tidigare. Som »reserver« valdes Karl Franson från Motala och Josef Rydhe från Norrköping. Franson var positiv till förkunnelsen om andedöpet. Direkt efter denna punkt står det i protokollet: »I den händelse att Pastor Magnusson hade tillfälle att komma, beslöts att [...] anordna en bibelstudievecka med Pastor Magnusson som ledare«. Han var känd som en utmärkt bibellärare. Han hade varit lärare vid Helgelseförbundets bibelskola i Götabro.

Anton Magnusson⁹⁴ svarade ja på båda kallelserna och stannade i Åtvidaberg från lördagen den 10 augusti till söndagen den 18:e. Han skriver:

Det var en av de underbaraste bibelveckor jag lett. En stor skara, nästan övervägande män, var samlad varje afton och under bön forskande i de

⁹⁴ Anton Magnusson (f. 1874) avskildes 1893 som Helgelseförbundets evangelist. År 1924 blev han andedöpt efter ett par år av »en djupgående andlig kris och yttre nöd« (LP 330210). Han var då pastor i Andreaskyrkan i Helsingfors (s. 69). Den 1 april 1926 lämnade han denna församling och blev biträdande pastor i pingstförsamlingen Filadelfia i Helsingfors. I slutet av april gästade han Filadelfia i Stockholm och fick då en rekommendation av Lewi Pethrus. I april 1927 finner vi honom i pingstförsamlingen Elim i Malmö som biträdande predikant till Emanuel Larsson. I denna församling uppstod en konflikt mellan Larsson och en mindre grupp i församlingen. Kända familjer inom nämnda grupp var Ekberg, Gullberg och Strandsjö. Larsson menade att man inte skulle ha någon andlig gemenskap med personer utanför Pingströrelsen medan gruppen i fråga ansåg ett sådant synsätt felaktigt. Konflikten ledde till att gruppen hösten 1928 lämnade Elimförsamlingen och bildade en egen pingstförsamling, Smyrna. Magnusson anställdes som pastor. Församlingen kom att stå i opposition till Pingströrelsens församlingar i flera år. Den tog i december 1929 parti för A.P. Franklin under Franklinstriden (s. 98).

Heliga Skrifterna. Vid avslutningen var den stora kyrkan packad och 23 st. blevo begravnade med Kristus genom dopet. (KS 9/1929)

Magnussons text behöver förtydligas. Dopförrättningen ägde rum på söndagsmorgonen klockan åtta. Någon dopgrav fanns inte i missionshuset, varför dopakten kan ha ägt rum i Bysjön, mindre än en kilometer från missionshuset, eller i baptistkapellet. Klockan elva hölls gudstjänst då Magnusson predikade och klockan tre hölls ungdomsföreningens »stora sommarmissionsmöte« där han var huvudtalare. Detta möte samlade alltid mycket folk.

Redan söndagen den 27 oktober hölls nästa dopförrättning och den ägde rum i baptistkapellet Betania – endast troende ägde tillträde. Då var det minst sju dopkandidater. När Gösta Seger kom till Åtvidaberg var färre än tio medlemmar i församlingen vuxendöpta.

När man på ungdomsföreningens årsmöte i januari 1930 blickade tillbaka på år 1929 kunde man konstatera »att föreningens både enskilda och offentliga verksamhet under det gångna året varit ovanligt livlig och av Gud välsignad«. Förtjänsten var Gösta Segers. Han hade funnit sig väl till rätta som ordförande för ungdomsföreningen som han aktiverade under sin tid i Åtvidaberg. Ungdomarna var lyhörda för hans synpunkter och han hade därför goda möjligheter att påverka verksamheten.

Föreningen hade sina möten på lördagskvällarna, oftast ett par gånger i månaden. Man ordnade bibelstudieveckor, möten av olika slag, utflykter och fester för församlingens äldre medlemmar samt det ovan nämnda årliga missionsommarmötet. Ibland hade man »brevaftnar« som annonserades i SMU:s tidning. Man ville ha brev från ungdomar på andra platser. Sedan hölls auktion på de brev som hade kommit och de som hade köpt breven fick läsa upp dem. Behållningen gick i allmänhet till yttre missionen.

Församlingens årsmöte i januari 1930

Missionsförsamlingen hade två årsmöten, ett enskilt och ett offentligt. Vid ekonomimötet den 7 december 1929, som var »fåtaligt besökt« – sju medlemmar var närvarande – beslöts att Ivar Johansson, Västervik, skulle kallas som talare vid det offentliga årsmötet den 19 januari 1930. Vi har inte funnit att det var någon tradition att kalla en främmande talare till årsmötet, men detta år gjorde man alltså det. »I händelse han ej kunde komma« skulle F.A. Larsson i Linköping kallas.

Beslutet är intressant genom att den ene kandidaten var en av de ledande predikanterna bland de pingstbetonade medan den andre var en genuin missionsförbundare. Namnen hade sannolikt föreslagits av styrelsen. Att de två kandidaterna kom från två olika läger, kan tyda på att förslaget var en kompromiss. En analys av styrelsens agerande under åren 1928–30 pekar på att den alltid försökte komma fram till enhälliga beslut.

Vid årsmötet såg Gösta Seger tillbaka på ett år då »en förnyelsens Ande varit rådande«. Besöken av Ivar Johansson, Anton Magnusson och Anna Lewini hade nog bidragit till detta. Ungdomsföreningen hade i hög grad påverkats av förkunnelsen om vuxendopet och andedopet.

Anna Lewini var med på årsmötet. I slutet av detta »sjöng strängbandet« och Anna Lewini och Ivar Johansson »framburo varmhjärtade vittnesbörd«.

Det på andliga välsignelser rikt givande årsmötet avslutades med en stund på knä inför Gud då varma böner uppsändes om välsignelser och kraft för året som låg framför och då nya beslut fattades om ett fullare överlämnande i Guds och församlingens tjänst. (Ågp 300118)

Anna Lewini blev kvar i två veckor och talade i sammanlagt 16 möten.

Vid årsmötet planerade man också för församlingens missionsmöte i slutet av juni. Bland kandidaterna var de förbundstrognna missionspastorerna i majoritet.

Ungdomsföreningens årsmöte i februari 1930

Ungdomsföreningen hade sitt årsmöte den 8 februari 1930 och då beslöts att även detta år ordna en bibelstudievecka i samband med föreningens traditionella sommarmissionsmöte. Man ansåg att det initiativ som hade tagits förra året hade varit lyckosamt. De predikanter som föreslogs var Anton Magnusson, J.E. Bäckman och Aron Andersson – alla tre förkunnare av vuxendopet och andedopet. Det kan noteras att Bäckman inte var känd vare sig av Gösta Seger eller av medlemmarna i föreningen – man var osäker på om han var bibellärare eller inte – varför Seger skrev och frågade Aron Andersson om hur det förhöll sig. Ingen av de nämnda predikanterna kunde emellertid komma utan det blev en annan pingstbetonad predikant: Harald Strömstedt som vi återkommer till.

Inför generalkonferensen år 1930

Vid generalkonferensen i juni 1930 skulle man välja en ny missionsföreståndare. Församlingen i Åtvidaberg skulle representeras av dess ordförande, A.H. Edgar. Det beslöts vid ett ekonomimöte den 25 april. Han »åtog sig detta utan någon kostnad för församlingen«. Vid samma tillfälle »uttalade mötet som sin mening att ombudet ej skall rösta på missionssekreterare Axel Andersson«. Uttalandet indikerar att man var kritiskt inställd till Anderssons bibelsyn som den kom till uttryck i hans bok *Präster och profeter*.

Gösta Seger slutar i Åtvidaberg

Vid ekonomimötet den 14 juni 1930 upplästes ett brev från Gösta Seger i vilket han begärde »att bli ledig från sin plats« från den 1 oktober. Han hade fått en kallelse till missionsförsamlingen på Öckerö. Efter uppsägningen »beklagade några bröder, att förhållandet är sådant inom församlingen, att det lett till att pastor Seger så snart som nu skett, beslutat sig för att lämna Åtvidaberg«. Seger var inte pingstbetonad, men positiv att ta emot besök av andedöpta predikanter. Det fanns sannolikt medlemmar i församlingen som ville ha en pingstbetonad pastor och som önskade att Seger skulle flytta.

Avskedsmöten hölls den 27 och 28 september. Seger fick vid detta tillfälle 50 kronor som avskedsgåva. Någon insamling gjordes inte utan beloppet bestämdes av styrelsen.

Åtvidabergsförsamlingens medlemsantal var i stort sett konstant under de två år som Seger var pastor. Tolv medlemmar hade tagits in, men avgångarna på grund av flyttning och dödsfall hade varit ungefär lika många. Ungdomsföreningen hade däremot ökat med cirka tio medlemmar till inemot 50 att jämföra med cirka 90 medlemmar i församlingen. Hösten 1930 var ungefär hälften av ungdomsföreningens medlemmar också med i församlingen.

Ansträngningarna att få en efterträdare till Seger

Frågan om en efterträdare till Gösta Seger togs upp den 18 juli 1930 och då beslöts att »kalla Evangelist Ernst Almqvist, för provpredikan«. Denne var evangelist inom Helgelseförbundet.⁹⁵

⁹⁵ Ernst Almqvist (f. 1902) verkade som pastor inom Pingströrelsen från 1933.

Första veckan i augusti ledde Harald Strömstedt⁹⁶ den bibelstudie-vecka i Åtvidaberg som vi har nämnt om tidigare (s.148). Man fick ett gott intryck av honom och styrelsen såg honom som en tänkbar kandidat till pastorstjänsten. I början av september månad kom så Almqvist och talade i en mötesserie. Efter detta besök valde styrelsen Strömstedt som sin kandidat, och lördagen den 13 september beslöt församlingen »enhälligt att kalla Pastor Harald Strömstedt från Finland«. Vid ekonomimötet den 11 november meddelades att Strömstedt »avböjde mottaga platsen som predikant och föreståndare«. Strömstedt skriver i ett brev den 18 oktober, att han »ej erhållit den inre visshet som jag anser är nödvändig«. Han hade inte kunnat svara tidigare, för »en sådan sak måste ju prövas grundligt innan man kan ge svar«. Harald Strömstedt blev kvar i Finland till år 1935 då han flyttade till Sverige och blev då pastor inom Pingströrelsen.

Vid samma möte – den 11 november 1930 – som församlingen fick beskedet från Strömstedt beslöts på styrelsens förslag att kalla »missionseleven Rikard Rydén från missionskolan hit som provpredikant en lördag och söndag före jul«. Strömstedt hade ju dröjt med svaret och styrelsen tycks under tiden ha funderat på andra kandidater.

Vem var då denne Rickard Rydén?

Rickard Rydén – tiden fram till pastorsavskiljningen

Rickard Rydén föddes den 12 oktober 1906 i Starrkärrs församling, ett par mil nordost om Göteborg. Hans far, Anton Rydén, född 1865, var pastor inom Missionsförbundet och delade sin tid mellan Ryds missionsförsamling i Starrkärr och Västkustens missionsförening. Vid

⁹⁶ Harald Strömstedt (f. 1899). Han sökte efter en tid som evangelist inträde 1923 till Missionsskolan, men blev inte antagen eftersom »elevlistan var full«, som hans son Bo Strömstedt skriver i sin bok *Löpsedeln och insidan* (1994). Elevantalet var nästan 130 mot mera normala 100. Han sökte sig därför till missionsskolan i Ekenäs i Finland, där han var elev 1923–1925. Hans tanke var att bli missionär i Kina, varför han fortsatte sina studier i England. Oroligheter i Kina gjorde att han aldrig reste dit. Han återvände till Finland år 1927 och blev då pastor i Solf inte långt från Vasa. Där bodde han när han blev kallad till Åtvidaberg. – Under Harald Strömstedt andra läsår på missionsskolan var även Gösta Seger elev. Strömstedt var troligen på semester i Sverige när han år 1930 blev kontaktad av Gösta Seger med förfrågan om han kunde leda ungdomsföreningens bibelstudievecka i augusti (s. 148).

sidan av dessa tjänster drev fadern ett litet lantbruk. Efter fullbordad skolgång blev Rickard jordbruksarbetare, förmodligen på sin fars gård. Han tog arbetet på allvar och han ansåg att han lärt sig »lantbrukarens yrke« (MME2 1927).

Rickards mor, Amanda, var född 1869. Hon och Anton gifte sig år 1900 och de fick fem barn. Innan Rickard föddes hade hon »offrat« honom åt Gud och bett om att hon skulle få uppleva att det barn hon skulle föda skulle bli predikant. Rickard skriver: »Därför hade Guds kallelse legat där i mitt inre allt ifrån barndomens tidigaste dagar likt en hämmande hand för andra framtidsdrömmar« (VH 7/1953).

Efter skolgången kom det en tid då »bönevrån blev för trång och bönen blev en plåga istället för en förmån och hjärtat drogs till världens nöjen och njutningar«. Rickard »hann dock aldrig långt i dess vildmarker«. Under en serie väckelsemöten i hans hemtrakt »blev nöden i hjärtat för stor« och den 14 mars 1922 blev han »omvänd« (MME2 1927). Någon tid efteråt blev han medlem i Ryds missionsförsamling. År 1924 engagerades han som lärare söndagsskolan.

Tiden som evangelist

Rickard Rydén var 18 år då han i oktober 1924 bevistade sin första evangelistkurs. Den ägde rum i Betlehems kyrkan i Göteborg. Efter kursens slut återvände han emellertid till sitt arbete i lantbruket och det förefaller som att han inte medverkade som talare i sin hemförsamling. Ett år senare deltog han i sin andra evangelistkurs. Den hölls i Tibro i november och där kom han överens med kursledningen att han som evangelist skulle hålla en mötesserie i Vreten, ett stationssamhälle 15 km sydost om Skövde. Församlingen hade cirka 20 medlemmar.

På nyårsaftonens förmiddag lämnade Rickard sitt hem för att resa med tåg till Vreten. Han hade nu några veckors möten framför sig och *han* var nu den som skulle tala i mötena. Det skulle bli något annat än de talövningar han hade deltagit i på evangelistkursen.

Nyårsaftonens möte kändes ganska dött. Jag stapplade fram ett vittnesbörd över orden: »Tack Herren, ty han är god, ty hans nåd varar evinnerligen.« Själv hade jag dock ingen känsla av tacksamhet i mitt hjärta. I nyårsdagens enda möte tycktes mig mitt liv vara avbildat i det fikonsträd som beskrivs i Luk. 13, vilken text jag vittnade över. Den kvällen stod mitt livs avgörande kamp med Gud angående livsbana. Hemkommen från mötet gick jag ut i den gnistrande kalla vinterkvällen, utan överrock och huvudbonad. Där gjorde jag, under den strålande stjärnhimlen, upp med

Gud att, om jag var i Hans gudomliga och fullkomliga vilja skulle han visa det genom att frälsa syndare inom de närmaste dagarna. I annat fall skulle jag återvända hem för att aldrig mer pröva evangelistens bana. – Tre dagar därefter kom väckelsen! Jag kan ännu för min syn i minnet se de tre unga män som reste sig därnere i lokalen och gick gången fram till första bänken och upplevde härlig frälsning. Under de tre veckor mötesserien fortsatte upplevde ett 30-tal frälsningsmötet med Jesus. (VH 7/1953)

Senare under vintern var han i Trädet, som är en kyrkby ett par mil söder om Falköping. Några andra platser där han under år 1926 hade möten i missionsförsamlingarna var Norra Fågelås, en kyrkby fem kilometer söder om Hjo, Töreboda, två mil öster om Mariestad, samt Fagersanna, 15 kilometer sydväst om Karlsborg. I Fagersanna hade han möten i Kroppetorps missionshus. Där fick han be till Gud med en fjortonårig flicka – Lilly – som senare kom att bli hans hustru.

Efter att under hösten 1926 varit någon månad i Töreboda deltog han under november i sin tredje evangelistkurs, denna gång i Mösseberg vid Falköping. Där hjälpte han missionsförsamlingen en tid. I januari 1927 var han en tid i Trädet och därefter i Töreboda där han blev kvar i omkring tre månader.

Rickard kom under de 18 månader han var evangelist att predika på många platser. Han var uppskattad som predikant. Han hade ett »lätt och trevligt framställningssätt«. Hans »föredrag var inte utan en viss originalitet«. Uppträdandet var »frimodigt och trevligt«. Hans predikan var både »väckande och undervisande« – han passade lika bra i väckelsemötet som i söndagförmiddagens gudstjänst (MME2 1927).

Elev på Missionsskolan

I slutet av mars 1927 sökte Rickard in på missionsskolan i Lidingö med förhoppning att bli antagen till höstterminen samma år. Antalet elever vid skolan var 85 detta läsår. Undervisningen var avgiftsfri och eleverna fick bo gratis på skolan. Däremot fick de betala för maten – 50 kronor per månad. Sedan behövdes pengar för personliga utgifter och kurslitteratur. Skolan krävde att någon åtog sig att betala omkostnaderna under studietiden om eleven skulle hamna i ekonomiska svårigheter. För Rickards del var det hans far som gjorde det.

Intagningen gick till så att skolstyrelsen i slutet av vårterminen samlades till ett sammanträde där man beslöt vilka nya elever som skulle tas in. Distriktsföreståndarna hade möjlighet att närvara vid detta möte. För varje sökande hade ett yttrande begärts från distriktsföreståndaren

i det distrikt där den sökande hade sin församlingstillhörighet. För Rickards del var det Carl Mouchard i Lidköping som skrev en rekommendation. Rickard antogs som elev vid skolstyrelsens sammanträde den 1 juni 1927.

Missionsskolan på Lidingön invigdes år 1908. Den obligatoriska studietiden var fyra år och eleverna var inriktade antingen på den inre eller yttre missionen. Rickard hade valt den förra. I hans klass var det två elever som planerade att bli missionärer. Det var möjligt att tentera in i klass 2 om man hade tillägnat sig kunskaper på annat sätt, exempelvis genom att ha avlagt realexamen. Färre än 10 % av eleverna var kvinnor och samtliga utbildade sig för att bli missionärer.

Den första tiden i skolan kunde vara besvärlig för både lärare och elever. Elevunderlaget med tanke på kunskaper och studieförutsättningar var nämligen ojämnt. En del kom från socknar där folkskolan var svagt utvecklad medan andra hade fått en gedigen folkskoleutbildning och några hade kunnat bygga på denna med kurser.

De viktigaste ämnena var de teologiskt inriktade, men eleverna fick också undervisning i svenska, engelska, tyska, franska och grekiska, etik, geografi, historia, naturlära, matematik, bokföring, pedagogik, statskunskap samt orgelspelning. Vissa ämnen var frivilliga och det hände att elever inte behövde läsa främmande språk på grund av att de hade svårt att klara av språkinläringen. Rickard läste engelska och tyska samt grekiska, men bara under det första av de två år som kursen omfattade.

Stipendier

Skolan hade möjlighet att dela ut 5 000 kronor i stipendier i slutet av varje läsår. Under de år Rickard gick på missionsskolan fick två tredjedelar av eleverna i de tre övre klasserna del av dessa pengar. Beloppen ökades för varje klass. Rickard fick 75 kronor i klass 2, vilket var det högsta men också det vanligaste stipendiebeloppet. Han fick 125 kronor i klass 3 som också detta var det högsta och vanligaste. I klass 4 fick han 150 kronor – en elev fick 125 kronor, en fick 175 kronor och övriga fick 150 kronor. Sammanlagt fick alltså Rickard 350 kronor i stipendier.

När Rickard slutade missionsskolan hade han under ferierna haft inkomster på 1 600 kronor, och han hade ett studielån på samma belopp mot 5 % ränta. I genomsnitt var studieskulden 770 kronor för eleverna i klass 4 det år han lämnade skolan. Eleverna fick en kontant ersättning på omkring 300 kronor för »predikohjälp« under julloven från de

församlingar det gällde och cirka 50 kronor under påskloven. Dessutom delades överskottet från matkassan ut vid vårterminens slut och det kunde röra sig om ett par hundra kronor per elev. Att det blev ett överskott berodde på att församlingar och enskilda medlemmar skänkte pengar eller matvaror till missions skolans hushåll.

Klasskamrater och studieresultat

Till höstterminen 1927 togs 17 elever in i första klassen. Skolan hade en lång tradition och Rickard hade elevnummer 1 383. Fem nya elever tenderade år 1928 in i klass 2, men under läsårets gång hade en elev slutat och efter vårterminen en annan. En elev, som var missionärskandidat, började sedan i klass 3. Fyra elever lämnade skolan efter tre års studier eftersom de hade antagit kallelser som pastorer. Enligt ett protokoll från kollegiets sammanträde den 14 mars 1930 hade även Rickard antagit en kallelse och slutat. Han ångrade sig ganska snart. Den 8 april angav han i en stipendieansökan att han avsåg att fullfölja studierna.

Av de 20 eleverna i klass 2 blev två missionärer och 18 pastorer inom SMF. Två av dem som blev pastorer lämnade Missionsförbundet. Den ene var Rickard som blev pingstvän, den andre Helge Fredriksson (senare Ferrmark), som blev präst inom Svenska kyrkan. Två av klasskamraterna – Martin Buckard och Martin Perers – blev distriktsföreståndare.

Betygsättningen inom skolan var sådan att man höjde medelbetygen från första till sista klassen. Bokstavsbedyg – A, a, Ab, Ba, B, Bc och C – användes med de då vanliga tilläggen av + och – för vissa av dem samt frågetecken efter B. Omdömet C lämnades knappast alls (jfr s. 238) och Bc förekom mycket sällan.

Rickards medelbetyg framgår av följande tabell, där klassens medelbetyg har satts inom parentes.⁹⁷

- Klass 1: B (Ba-)
- Klass 2: Ba (Ba)
- Klass 3: Ba+ (Ba+)
- Klass 4: Ab- (Ab).

Vattendöpt och andedöpt

Öckerö låg inte många mil från Rickards föräldrahem. Han hade hört talas om konferensen och bestämde sig att resa dit, »inte så mycket på grund av andlig längtan som av lusten att få göra en resa i skärgården

⁹⁷ Vid beräkning av medelbetygen har några ämnen tagits bort, bl.a. orgelspelning samt ämnen som endast ett fåtal elever läste, t.ex. franska och grekiska.

och av nyfikenhet att se den konferens, om vilken så många rykten var i gång«. Det finns ingen uppgift om vilket år det var men det kan ha varit sommaren 1927. Han var endast med under avslutningssöndagen.

Människor i tusentals hade samlats och vid söndagens förmiddagsmöte ute i det fria talade predikanten över Romarbrevet 14:17: »Guds rike består icke i mat och dryck, utan i rättfärdighet och frid och glädje i den helige Ande.« Rickard såg sig omkring i mötet för att se hur mötesdeltagarna reagerade på budskapet, som han själv upplevde »hjärterannsakande«:

En del grät. Andra lovade Gud både på svenska och i »nya tungor«. En del såg ut som stora frågetecken. Till sistnämnda kategori hörde jag. Men jag var mer än undrande, jag var irriterad in i djupet av min själ, irriterad av den ande jag mötte och av budskapet. (JH 1956)

När han på kvällen gick ner till bryggan för att resa hem var inte kvällsmötet slut. Han hörde »den triumferande sången från skaran på klipporna«:

O, Kanans land, du sälla land,
där Gud med mäktig Fadershand
de rika skatter strödde ut,
som aldrig, aldrig taga slut!
Men där i salig frid de bo,
som här i enfald löftet tro.

Var detta den bibliska frälsningens liv? Var detta att vara i »löfteslandet«? Ja, då stod jag utanför dess gränser. Men, jag var »väckt«. Guds pilar hade träffat mig. (JH 1956)

Under sommarledigheten 1928, efter sitt första år vid Missionskolan, fullgjorde Rickard en del av sin värnpliktstjänstgöring som civilarbetare eller »samvetsöm« vid Halleberg och Hunneberg i Västergötland. Där lärde han känna Sven Lindholm och Olof Wärnberg från Åtvidaberg, och liksom de bestämde han sig för att låta döpa sig. Han var en av dopkandidaterna vid dopförrättningen på Öckerökonferensen på avslutningssöndagen den 8 juli 1928.

När Rickard blev andedöpt vet vi inte, men han har berättat att han hade »blivit 'väckt' över verkligheten, att Andens dop gällde Guds folk i alla tider« och gripits av en längtan att få uppleva »denna härlighet«. Han deltog i det årets Öckerökonferens och var övertygad om att han skulle bli andedöpt där, men så blev det inte. Några månader efter denna konferens var Rickard på en plats i »mellersta Sverige för en tids möten«.

Jag bodde i ett evangelistrum i lokalen. Där mötte Jesus mig i min ensamhet en lördagsförmiddag och döpte mig i Anden. [...] Anden föll över mig med en oerhörd makt. Jag föll på knä, driven av Andens, kraft, och när jag skulle fortsätta prisa Gud, kände jag ej igen språket – jag talade i nya tungor. (JH 1940)

Kommer Rickard Rydén att respektera förbundets grundprinciper?

Den 14 april 1931 hade kollegiet på Missionsskolan sammanträde då man ingående behandlade

frågan om elevernas uppförande, flit och begåvning samt lämplighet i övrigt för missionsarbetet. Kollegiet beslöt att genom rektor [Mosesson] uppmana eleven Fransson i 1:a kl. att om möjligt ådagalägga mera flit i sitt arbete. Därjämte beslöt kollegiet på förekommen anledning att genom rektor göra sig underrättad om huruvida eleven Rydén i IV kl. i sitt församlingsarbete ämnar respektera de principer, som äro grundläggande för Missionsförbundet. (MMA2)

Att frågan om Rickard kom upp på dagordningen var »med anledning av vad som förekommit mellan [honom] och Västkustens missionsförening« under skolans julferier omkring årsskiftet 1930/31. De rapporter som hade kommit till skolan gjorde att det uppenbarligen fanns skäl att tvivla på att han som församlingsföreståndare skulle uppträda lojalt mot Missionsförbundet. Den princip som det närmast gällde var att församlingen inte skulle ställa några krav på dop vid medlemsintagning.

Kollegiet sammanträdde nästa gång den 18 maj och då beslöts att »samtliga avgående elever i år liksom tidigare skulle rekommenderas till avskiljning« vid Missionsförbundets generalkonferens i juni. Gustaf Mosesson hade ännu inte talat med Rickard, men att frågan inte var utagerad framgår av att den hade tagits upp av skolstyrelsen den 9 maj:

Rörande eleven R. Rydén i IV beslöts på förekommen anledning att hans avskiljning skulle vara beroende av hans försäkran om lojalitet mot Missionsförbundets församlingsprinciper. (MMA1)

Vid kollegiets sammanträde den 28 maj kunde Mosesson rapportera, att han i enlighet med Skolstyrelsens beslut samtalat med eleven Rickard Rydén i 4:e klass rörande hans ställning till Missionsförbundets grundsatser och därvid frågat, huruvida han hade för avsikt att som församlingsföreståndare och predikant arbeta i enlighet med Missionsförbundets grundsatser rörande församlingens gemenskap samt i övrigt lojalt stödja vårt

Förbund i dess inre och yttre mission. Rydén besvarade dessa frågor jakande och sade, att han aldrig haft någon tanke i annan riktning. (MMA2)

Mötet hade ägt rum i missions skolans serveringsrum. De hade varit ensamma, ingen skriftlig förbindelse hade upprättats; det var bara de själva som visste vad som hade sagts. Någon vecka senare avskildes Rickard Rydén tillsammans med sina klasskamrater till pastor.

En pingstförsamling ordnas i Åtvidaberg

Från sensommaren 1928 samlades sex kvinnor i Åtvidaberg en gång i veckan »för att läsa Guds ord och bedja«. De hade tillhört baptistförsamlingen, men där var det stängt för pingstväckelsen. En av kvinnorna hade »ett litet rum på platsen där hon tjänade« och där möttes de fram till maj 1929 då hon flyttade från Åtvidaberg. Det innebar att det blev svårt för dem att mötas och under hösten var de bara tre vid sina sammankomster (Ås jub. 1936). Sven Lindholm och »några vänner i församlingen fann de där bedjande systrarna och kom med på deras bönestunder«, något som tycks ha åstadkommit »lite oro« i församlingen (Lindholm). Vid ungefär samma tid anslöt sig Gunnar Pettersson (f. 1903) till gruppen. Han var uppväxt i Åtvidaberg och hade år 1925 flyttat till Södertälje. Där hade han kommit i kontakt med pingstförsamlingen. Han hade döpts i vatten den 1 februari i Åtvidaberg och det gjorde att han fick sjunga med i strängmusiken i Södertälje. Under ett bönemöte i augusti före en sångövning hade han blivit andedöpt. Först ett par år senare då han bodde på en plats utanför Uppsala anslöt han sig till en pingstförsamling. I december 1929 fick han, enligt vad han själv skriver, uppleva ett tilltal ifrån Gud – »Herren talade till mig om att jag skulle flytta tillbaka till Åtvidaberg«. Redan under mellandagarna flyttade han tillsammans med sin hustru till Åtvidaberg och kom i kontakt med bönegruppen, som han blev ledare för (Ås jub. 1956). Den 19 maj 1931 ordnades en pingstförsamling – Smyrna – av sjutton personer. Tretton kom från pingstbönegruppen och sju av dessa tillhörde missionsförsamlingen, bland dem Sven Lindholm. Fyra hade tillhört en pingstförsamling i Ringstorp, norr om Åtvidaberg.

Utvecklingen under Rickard Rydén's tid som pastor

Vi går tillbaka till den 11 november 1930 då Åtvidabergs missionsförsamling beslöt att kalla Rickard Rydén som provpredikant en lördag och söndag före jul (s. 150).

Rickard Rydén hade ju sommaren 1928 träffat Olof Wörnberg vid Halleberg och Hunneberg. Denne hade haft tillfälle att lyssna till honom vid de möten som de inkallade medverkade i. Kanske hade Wörnberg fått veta under ett samtal med A.H. Edgar, styrelsens ordförande, att Harald Strömstedt hade svarat nekande på kallelsen att bli pastor i Åtvidaberg. Wörnberg kan då ha föreslagit Rickard Rydén.

Redan lördagen den 22 november 1930 kom Rydén till Åtvidaberg. Han predikade på lördagskvällen och på söndagens två möten. Besöket slog väl ut och vid ekonomimötet den 6 december föreslog styrelsen att församlingen skulle kalla honom som predikant och föreståndare, med en månadslön på 175 kronor och fri bostad. Rydén hade emellertid andra planer. Han trodde att Guds väg med honom ledde till Väst-kustens Missionsförening. Svaret blev därför nekande på kallelsen till Åtvidaberg. Församlingen informerades vid sitt ordinarie ekonomimöte den 14 februari 1931. Samtidigt kunde styrelsen emellertid meddela att den efter förfrågan hade fått reda på »att Br. Rydén svarade nej till nämnda förening av en viss anledning, varför det icke vore omöjligt att han svarar jakande på en förnyad kallelse från vår församling«. Styrelsen beslöt därför att sända en ny kallelse till Rydén i vilken han skulle erbjudas en månadslön på 200 kronor. Nu var det ekonomimöte i vilket styrelsen lade fram sitt förslag så fåtaligt besökt att man inte ville fatta något beslut utan kallade till ett extra ekonomimöte fyra dagar senare. Då beslöt man enhälligt att förnya kallelsen. Rydén svarade ja och den 6 maj meddelades församlingen att han kunde tillträda platsen söndagen den 16 augusti.

Under den nästan elva månader långa vakansperioden var det tre evangelister, bland dem Olof Wörnberg, som sammanlagt under fyra månader svarade för predikotjänsten. För övrigt var det tillresande predikanter som hjälpte församlingen över en veckohelg eller vid enstaka möten. Bland dem fanns predikanter från både Svenska Alliansmissionen och Ansargiiföreningen. J.E. Bäckman var i Åtvidaberg i november 1930 och Ivar Johansson från Mullsjö första veckohelgen i mars 1931.

Rickard Rydén tillträder sin tjänst

Välkomstmötena i Åtvidaberg för Rickard Rydén hölls lördagen och söndagen den 15 och 16 augusti 1931. På lördagskvällen var det enskilt välkomstmöte i missionshuset. »Distriktsföreståndare F.A. Larsson höll en manande predikan med text från Uppb. 3:8«:

Jag känner dina gärningar. Se, jag har låtit dig finna en öppen dörr, som ingen kan tillsluta. Ty väl är din kraft ringa, men du har tagit vara på mitt ord och har icke förnekat mitt namn.

Vid förmiddagsmötet på söndagen predikade Larsson över Luk. 12:42–48 »om att vi alla äro förvaltare åt Gud samt om det ansvar men också den glädje det särskilt innebär att vara en ordets förkunnare«. Rydén avskildes för sin tjänst »under bön och händers påläggning«, varefter han höll sin inträdespredikan över Sakarja 4:6–14, där det bland annat står att »icke genom någon människas styrka eller kraft skall det ske, utan genom min Ande, säger Herren Sebaot«.

Manande och med kraft framhölls nödvändigheten av att vi i allt äro beroende av Guds andes kraft och ej i någonting kan räkna med den egna människokraften, vars vägar Gud för länge sedan rivit ned. Det var ett allvarligt budskap, som synbarligen gjorde ett mäktigt intryck på de församlade. (ÖC 310820)

På eftermiddagen var det »offentligt välkomstmöte med kaffeservering«.

Redan på tisdagen efter välkomstmötena anlände J.E. Bäckman från Vingåker för att leda en veckas bibelstudier på uppdrag av ungdomsföreningen. Kallelsen hade han fått redan i början av året. Söndagen – den 23 augusti 1931 – hölls dopförrättning i Betaniakapellet klockan 9 på förmiddagen med minst nio dopkandidater. Rydén förrättade dopet. Onsdagen den 21 oktober hade församlingen återigen dopförrättning i baptistkapellet, även den här gången med minst nio dopkandidater. Vi känner till namnen på 18 av dem som döptes vid dessa två tillfällen. Elva av dem var under 25 år.

Det kan möjligen ha funnits ett uppdämt behov att bli döpt om det var så att det inte hade funnits någon som åtog sig att döpa efter det att Gösta Seger slutade, men det kan ha varit ett resultat av Bäckmans undervisning under bibelstudieveckan och Rydéns inriktning redan från början att förkunna vuxendop och andedop.

Omläggning av verksamheten inleds

En tradition inom många missionsförsamlingar var att en eller två gånger om året hålla auktioner och försäljningar, oftast till förmån för den yttre missionen. Det riktades ibland kritik mot denna form av verksamhet. Man menade att den inte hörde hemma i missionshusen. De pingstbetonade kom att höra till kritikerna.

I Åtvidaberg hade man en syföreningsauktion varje vår och en skördefest med försäljning varje höst. Så hade det varit även år 1930, men våren 1931 hölls ingen auktion, ett beslut som troligen fattades av styrelsen. På ekonomimötet den 6 maj gjorde styrelsen ett uttalande om syföreningen:

Syföreningens medlemmar ha nu på senare tid gått tillsammans och arbetat på egna arbeten. Vid varje tillfälle har upptagits ett frivilligt offer som uppgått till c:a 5 kr. pr gång. Styrelsen föreslår församlingen att våra syföreningsmedlemmar skall fortsätta på detta sätt t.v. och sedan under hösten fatta definitivt beslut om syföreningsauktion skall hållas eller ej.

Det förefaller som att syföreningen inte hade varit aktiv en tid men nu tagit upp verksamheten igen.

Första ekonomimötet efter att Rydén tillträtt sin tjänst ägde rum den 9 september 1931. Då togs frågan upp igen. Församlingen beslöt enligt styrelsens förslag att »icke hädanefter avhålla några syföreningsauktioner eller skördefester«. Troligen ställde någon senare i mötet frågan om det var någon mening att ha en syförening om det som förfärdigades inte skulle säljas. Församlingen beslöt därför att »även upphöra med symöten«.

Nettoinkomsten från auktionerna år 1930 var 697 kronor att jämföra med övriga intäkter som var cirka 3 300 kronor. Många som inte tillhörde församlingen kom på dessa auktioner. Utöver handarbeten utauktionerades eller såldes bland annat ostkakor och frukt samt föremål som juniorföreningen hade tillverkat.

På ekonomimötet den 5 september 1931 lade styrelsen fram ett förslag för församlingen att man skulle köpa in ett antal av sångboken *Andliga sånger*. Förslaget diskuterades en stund men frågan bordlades. *Andliga sånger* hade getts ut året innan av Örebro Missionsförenings bokförlag för att användas vid den unisona sången inom de baptistförsamlingar där Örebroriktingen hade ett stort inflytande. Där fanns sånger som lyfte fram andedopet.

Styrelsen, som bestod både av förbundstrogn och pingstbetonade ledamöter, hade enats om att man borde ha tillgång till *Andliga sånger*. Denna sångbok var inte stor i omfång i sin första upplaga men hade en bredd som gjorde att man skulle klara sig utan *Svenska missionsförbundets sångbok*. Det fanns således en risk att *Andliga sånger* skulle slå ut den gamla sångboken och det kanske var skälet till att man ville tänka igenom frågan innan man gick till beslut.

Den 10 oktober togs frågan upp igen och då beslöts att »icke frångå Sv. Missionsförbundets sångbok« men att »inköpa 50 ex. av 'Andliga Sånger' för att användas vid sidan av den stora sångboken. Att inköpa sångböckerna utsågs Broder Rydén.«

En av de äldre bröderna i församlingen ska i ett privat samtal med Rydén sagt: »Låt oss behålla vår kära sångbok« och då fått som svar: »Den skall bort!« (Pettersson). *Andliga sånger* ersatte snart *Svenska missionsförbundets sångbok*. Senare köpte man också ett exemplar med noter för orgel. Den 10 september 1932 »uttalade ordf. till Br. Rydén å församlingens vägnar ett varmt tack för att han av egna medel låtit inbinda sångboken 'Andliga Sånger'. Beslöts att införa detta tack i protokollet.«

Gösta Seger hade under sin tid i Åtvidaberg ägnat stort intresse åt ungdomsföreningen vilket hade medfört ett ökat antal medlemmar och en mer omfattande verksamhet än tidigare. När han den 1 oktober 1930 lämnade Åtvidaberg blev Olof Wärnberg ordförande. Samtidigt började föreningens verksamhet minska i omfattning. Under fjärde kvartalet hade man endast ett par sammankomster.

Inför föreningens årsmöte den 31 januari 1931 hade föreningens styrelse ett möte och då lade Wärnberg fram ett förslag att föreningen skulle upplösas. De övriga i styrelsen var tveksamma. De ansåg nog att föreningen hade en viktig uppgift att intressera ungdomar som inte kände sig mogna att förena sig med församlingen. Man beslöt att »icke framlägga något förslag inför årsmötet«.

Inte heller under första halvåret 1931 var verksamheten särskilt livaktig och efter att Rydén hade tillträtt sin tjänst i augusti hade den i stort sett upphört. Under hösten försökte man påverka medlemmarna att ansluta sig till församlingen och 16 gjorde det, flera troligen i samband med dopförrättningarna i augusti och oktober. Den 1 januari 1931 hade föreningen 52 medlemmar och ett år senare 37. Det går inte att fastställa hur många av dessa som var vuxendöpta. Minskningen be-

rodde på att tio medlemmar hade flyttat och att fem gått in i den pingstförsamling – Smyrna – som under året hade bildats i Åtvidaberg.

I januari 1932 konstaterade styrelsen att under det år som gått hade frågan om nedläggning successivt »bringats till sin mognad och är därför styrelsens enhälliga förslag att föreningen må upplösas«. Medlemmarna skulle rekommenderas att »taga så aktiv del som möjligt i församlingens verksamhet«.

Beslutet om nedläggning togs vid ungdomsföreningens årsmöte den 10 januari 1932. Man konstaterade då att

som läget nu ligger till, kan man anse ungdomsf:s uppgift vara mycket liten, om man nu kan tala om någon sådan alls, allra helst som villkoret för att vinna inträde i föreningen är detsamma som i församlingen, nämligen att personen i fråga måste vara avgjord för Gud. (Ågp)

Efter en diskussion genomfördes en röstning »med slutna sedlar« om föreningen skulle läggas ner. Av de 28 närvarande medlemmarna röstade 26 ja och två nej. Det krävdes ytterligare ett möte för att beslutet skulle vara giltigt och därför utlystes ett sådant till den 13 januari. Av de 27 medlemmar som då var närvarande röstade 26 för en nedläggning. Efter beslutet skickade Olof Wärnberg tillbaka de insamlingskort som hade distribuerats från Missionsförbundets expedition i Stockholm. Enligt Johan Gustafsson ska föreningens medlemmar inte ha fått kännedom om insamlingskortet förrän efter beslutet om nedläggningen. Gustafsson skriver i ett brev till Wärnberg i januari 1932:

Men kanske att det ändå hade kunnat samlas [in] ett par kronor för detta vårt stora, gemensamma syfte att bygga ett seminarium för att bringa unga män nere i Kongo en god vägledning såsom Herrens vittnen bland sitt eget folk. (JG 320121)

Årsmötet i januari 1932

Församlingen hade årsmöte den 16 januari 1932 med A.H. Edgar som ordförande. Han kunde då meddela att medlemsantalet endast ökat från 91 till 92 trots att 16 medlemmar i ungdomsföreningen tagits in i församlingen. Anledningen var utflyttning och att sju medlemmar »hade övergått till annat samfund«. Dessa sju var med när Smyrna-församlingen hade bildats i maj 1931 (s. 157). Antalet aktiva medlemmar var omkring 70. En del var av åldersskäl eller sjukdom förhindrade att komma till mötena och inte så få hade flyttat från Åtvidaberg men valt att stå kvar i församlingen.

Den »omläggning av arbetet i församlingen« som hade skett under hösten 1931 hade inte varit utan komplikationer. Även om många välkomnade det nya fanns det medlemmar – främst bland de äldre – som var bekymrade över att se att församlingen alltmer fjärmade sig från traditionen inom Missionsförbundet. Majoriteten av de unga medlemmarna sympatiserade med den nya inriktningen. De var dessutom aktiva och alla deltog sannolikt på årsmötet. Det behövdes därför inte vara så många av de äldre medlemmarna som anslöt sig till den linje som de unga föredrog för att den skulle vinna vid en omröstning.

Valet av nya styrelsemedlemmar och ordförande fick detta år en ny dimension att ta hänsyn till än under tidigare år, nämligen kandidaternas inställning till de pingstbetonade. Ledamöter i styrelsen hade under år 1931 varit A.H. Edgar, M. Almborg, O. Wärnberg, som hade ett år kvar som ledamöter, samt A.G. Lindahl⁹⁸ och Valentin Pettersson⁹⁹, som skulle avgå. Av dessa var Almborg, Wärnberg och Pettersson pingstbetonade. Resultatet av valet blev att Pettersson omvaldes (51 röster) och den pingstbetonade Arvid Berggren nyvaldes (48 röster), varför Lindahl fick lämna styrelsen. Edgar fick avgå som ordförande och ersattes av Almborg. Utvecklingen under hösten 1931 hade medfört att Edgar inte längre förhöll sig positiv till de pingstbetonade.

I slutet av årsmötet förde församlingens sekreterare, Olof Wärnberg, »frågan ang. resepredikantverksamheten på tal«.

Av diskussionen framgick att de flesta voro eniga uti att den nuvarande resepredikantverksamheten var uråldrad och att ej vår församling för närvarande stod i behov av predikohjälp av vare sig Svenska Alliansmissionens eller Östergötlands Ansgariiförenings resepredikanter. Från visst håll befarades församlingens delning i tvenne grupper om församlingen skulle säga ifrån till de tvenne föreningar som står bakom den resepredikantverksamhet, som beröres av Åtvidabergs Missionsförsamling. Visserligen beslöts tvenne gånger med en rätt så god majoritet att frågan skulle avgöras på årsmötet, likväl bordlades den till ett kommande ekonomimöte. (Ågp 320116)

Att det blev så berodde på att mötets ordförande, A.H. Edgar, självsvåldigt drev frågan till bordläggning. Ärendet var av stor principiell betydelse och noteringen i årsmötesprotokollet enligt ovan att »från visst håll befarades församlingens delning i tvenne grupper«, indikerar att

⁹⁸ Gustaf Albin Lindahl (f. 1870) var snickare.

⁹⁹ Valentin Pettersson (f. 1906) var skorstensfejare.

det fanns de som fruktade för att församlingen skulle splittras om utvecklingen fick fortsätta efter den inslagna linjen. Edgar ville nog inte sitta som ordförande vid ett möte där församlingen beslöt lämna Ansgariiföreningen. Frågan kan ha varit uppe i styrelsen och Edgar kan ha lyckats få den bordlagd där, något som kan förklara att Wärmberg, som ju var styrelseledamot, något oväntat aktualiserade den i årsmötet,

Den 6 februari togs ärendet upp igen. Nu hade styrelsen haft »frågan under noggrann behandling, men hade ej kunnat enas om något uttalande vare sig för eller emot«. Efter en stunds diskussion väcktes förslag »att församlingen skulle hos Svenska Alliansmissionen och Östergötlands Ansgariiförening anmäla att den hädanefter ej önskade något besök av dess resepredikanter«. Mötet beslöt efter ytterligare diskussion att man skulle rösta »medelst slutna sedlar«. När man räknade rösterna visade det sig att 30 var för förslaget och 14 emot. Fyra medlemmar reserverade sig mot förslaget bland dem Edgar.

Trots att Ansgariiföreningen hade meddelats församlingens beslut annonserades i ett utskick från föreningen att två av dess predikanter skulle komma till Åtvidaberg söndagen den 19 juni. Församlingen underrättades om detta vid sitt ekonomimöte den 16 april. Det var brukligt att man tog upp kollekt till föreningen i samband med besök därifrån. Vid ekonomimötet den 11 maj beslöts att det endast skulle göras vid ett av söndagens två möten. Med anledning av detta beslut frågade en medlem »huruvida församlingen blivit fullkomligt fri från Östergötlands Ansgariiförening. Styrelsen gavs i uppdrag att hos pastor F.A. Larsson efterhöra huru det förhåller sig härmed.« Uppdraget är märkligt eftersom församlingen inte hade fattat något beslut att lämna föreningen. Styrelsen överlät senare uppdraget till Rydén och efter att denne talat med Larsson berättade han för Melker Almborg vad Larsson hade sagt. Rydén skulle nämligen ha semester. Vid det ekonomimöte som följde kunde emellertid inte Almborg komma ihåg vad Larsson enligt Rydén ska ha sagt, varför det dröjde till den 10 september innan församlingen fick besked. Rydén fick då tillfälle att meddela att »enl. Distriktsförest. F.A. Larssons utsago, församlingen hädanefter tillhör Östergötlands Ansgariiförening, alldenstund församlingen ej har begärt sitt utträde ur föreningen utan endast avböjt besök av resepredikanter«. Efter detta möte hade emellertid församlingen ingen kontakt med vare sig Ansgariiföreningen eller Svenska Alliansmissionen. Någon formell begäran om utträde ur Ansgariiföreningen gjordes aldrig.

Församlingen begär sitt utträde ur förbundet

Vid ekonomimötet den 12 november 1932 meddelade ordföranden, Melker Almborg, att styrelsen med »undantag av Br. Edgar, som till styrelseprotokollet anmälde sin reservation, framkommit med förslag att församlingen skulle begära sitt utträde ur Svenska Missionsförbundet«. Under den diskussion som följde kritiserades Axel Anderssons bibelsyn som den kommer till uttryck i hans bok *Präster och profeter*, men också ett uttalande av sekreteraren för yttre missionen, Georg Palmær¹⁰⁰, som »på ett klart sätt åskådliggjorde den mannens inställning till Den Helige Andes verk och till Andens gåvor«. Olof Wärnberg, som var sekreterare, skriver avslutningsvis:

Den sanningen gjordes gällande under diskussionen, att så länge vi som en församling äro anslutna till Svenska Missionsförbundet äro vi därigenom delaktiga i dessa djärva och emot en sann och verklig Bibeltro stridande uttalanden, som en del vissa Sv. Missionsförbundets styresmän fälla både i press och på konferenser och dyl. (Ågp)

Församlingen beslöt att frågan skulle tas upp och avgöras vid ekonomimötet lördagen den 10 december 1932.

Dock gjorde mötet såsom ett resultat av den förda diskussionen ett uttalande i frågan genom röstning medelst slutna sedlar. Därav framgick att av de närvarande 36 st. röstade för utträde och 1 röstade emot styrelsens förslag.

Det är märkligt att det endast var en förbundstrogen med på mötet. Det kan ha varit Edgar. Hade styrelsen verkligen bestämt att frågan skulle tas upp vid just detta möte, så hade han med all sannolikhet sett till att åtminstone ett par av de förbundstrognas medlemmarna hade varit med.

Edgar tog kontakt med F.A. Larsson och bad honom vara med i såväl ekonomimötet som i det styrelsemöte som skulle hållas innan församlingen samlades till ekonomimötet.

Vid styrelsemötet hävdade Larsson att Rydén under sin tid som församlingsföreståndare hade handlat i strid mot den lojalitetsförklaring som han hade avgett till rektor Mosesson.¹⁰¹ Larsson bad att få

¹⁰⁰ Georg Palmær (f. 1882) blev yttre missionens sekreterare år 1930. Han var läkare och var missionär i Kongo 1911–1930.

¹⁰¹ Uppgifterna i detta stycke har hämtats ur en redogörelse (Red) som bl.a. F.A. Larsson står bakom (se s. 182).

läsa upp ett protokollsutdrag från Missionskolan om denna förklaring, en text som Rydén kände till (se s. 176). Larsson förvägrades att läsa upp utdraget »med den motiveringen, att denna fråga vore helt och hållet en privat fråga mellan Rydén och Mosesson«. Detta svar tolkade Larsson som att Rydén inte ville ge offentlighet åt vad som hade sagts i samtalet mellan honom och Mosesson. Styrelsen höll emellertid fast vid sitt beslut, varför Larsson meddelade att han skulle be rektor Mosesson och missionssekreterare Johan Gustafsson att komma till Åtvidaberg »för att hålla sammanträde«, varvid Rydén genmälde: »Jag går aldrig med på ett sådant sammanträde«. Men Larsson ansåg att båda parter måste få tillfälle att yttra sig. Han frågade sedan Rydén om hans inställning till frågan om församlingens utträde ur Svenska Missionsförbundet. Rickard svarade »kort och bestämt«: »Jag påyrkar, att församlingen skall gå ut ur Svenska Missionsförbundet« (Red).

På församling mötet blev det enligt protokollet en »långvarig och ingående« diskussion. Den kom till stor del, liksom vid förra mötet, handla om Axel Anderssons och Georg Palmærs bibelsyn.

Vad gäller Missionsföreståndare Axel Andersson och hans uttalanden i boken »Präster och profeter« framhöll distriktsföreståndare Larsson att Axel Andersson, då han skrev denna bok ej varit tillräckligt inne i det ämne boken berör varvid pastor Larsson även erkände att boken ej på ett lyckligt sätt fyllt sin uppgift. Några verkliga fakta, som fullkomligt bestyrkte Missionsföreståndarens tro på allt vad Gud i den Heliga Boken skrivit kunde ej nöjaktigt givas. (Ågp 321010)

Larsson å sin sida skriver:

Åtskilliga av de synpunkter som missionsföreståndaren fört fram i boken »Präster och profeter« äro diskutabla – distriktsföreståndaren sade att han icke delade författarens tankar i alla stycken – men det är oriktigt att med åberopande av denna bok framställa missionsföreståndaren såsom förnekare av de bibliska grundsanningarna. (Red)¹⁰²

Uttalandet av Georg Palmær, som nämns på föregående sida, hade publicerats i *Svenska Morgonbladet* och lästes upp vid mötet.

Särskilt underströks hans inställning till tolkningen av bibelordet, där han säger bl.a. »En tredje orsak till splittring är bristande förståelse och tolerans gent emot olika tänkande särskilt då det gäller tolkningen av bibelordet och inställningen till biblicismen«. Det konsekventa av detta uttalande torde icke vara svårt att utfinna. Vad av vissa personer i Bibeln borttagas,

¹⁰² Larsson skriver om sig själv i tredje person i redogörelsen.

såsom varande icke gudomligt och ej av Gud ingivet eller befallt, det skall av andra fullt bibeltrogna själar tolereras – det fordrar tydligen den yttre missionens sekr.! Det väsentligaste som sades till försvar för vissa [av] d.r. Palmérs uttalanden var att pastor Larsson framhöll att Palmér borde i denna artikel ha framhållit sin tanke »något tydligare«. (Ågp 321210)

Larsson bemöter inte denna kritik i sin text, men skriver att Axel Andersson, Georg Palmær och han själv tror på »det gudaingivna ordet och vi vilja låta det vara högsta auktoriteten för vår tro och vårt liv, så att vi bli sanna och ödmjuka Jesu lärjungar, som kunna fullfölja det tjänarevärv, vartill Herren kallat oss.«

Sannolikt var det Rickard Rydén, supporterad av Olof Wärmberg, som förde de pingstbetonades talan vid mötet. I slutet av sitt anförande hävdade han, enligt protokollet, att förbundsledningens uttalanden väcker »en opinion hos alla ansvarskännande kristna«.

Här gäller [...] att verkligen gå ut från den som inte tro på allt vad Gud i Boken skrivit och skiljas vid det som är orent, ty otro är orenhet, det torde vara ett faktum, som håller. Detta så mycket mer därför att [...] vi, så länge vi som församling äro anslutna till Svenska Missionsförbundet äro delaktiga i dessa djärva och emot en sann och verklig Bibeltro stridande uttalanden. (Ågp 321210)

Enligt F.A. Larsson ska Rickard Rydén ha framhållit att

det är sjukt i Svenska Missionsförbundet. Det är hjärtfel i Svenska Missionsförbundet, sade han. Pröva dig inför Gud. Det måste vara slut med kompromisserna. »Gån ut ifrån dem och skiljen eder ifrån dem«, säger Herren, »kommen icke vid det orent är.« Ordet gäller mer än vackra ord. Låt oss gå trosvägen. (Red)¹⁰³

Larsson hade då påpekat att Rydén hade tillämpat »ett allvarligt bibelord på ett oriktigt sätt«. Denne ska då ha svarat: »Jag vet vad det står i för sammanhang.« Larsson menade att »misstag från Rydéns sida var uteslutet, enligt hans egen mening«.

Larson vädjade till församlingen att inte bryta upp och erinrade om vad Missionsförbundet är och vill. Han lyfte fram de heliga åtaganden som församlingarna gemensamt har gjort och som inte får svikas. »Det går ej an, att någon församling drager sig undan, vad den förbundit sig att utföra« (Red).

På mötet föreslog en av medlemmarna, före detta överlärare Gustav Carlsson, att man skulle begära att Missionsförbundets »ledande män,

¹⁰³ Missionsskolan kallades ibland Svenska Missionsförbundets hjärta.

vars bibeltro är omtvistad, skulle avsättas från sina poster. Detta förslag godkändes ej av mötet.« Tanken var att förslaget skulle ersätta styrelsens förslag till utträde ur förbundet. Ordföranden föreslog sedan att man skulle gå till omröstning. Edgar läste då upp en skrivelse i vilken han hävdade att minoriteten skulle anses äga missionshuset om församlingen splittrades. Han begärde att få skrivelsen införd i protokollet, men det avslogs och omröstningen tog sin början. Församlingen hade 88 medlemmar varav fem var under 18 år och därför inte röstberättigade.

Efter företaget val befanns att av de närvarande 62 [av] församlingens röstberättigade medlemmar 41 röstade med ja-sedlar och 21 st. röstade med nej-sedlar. Alltså 41 st. medlemmar voro för utträde ur Svenska Missionsförbundet och 21 emot. (Ågp 321210)

Församlingen beslöt sålunda att lämna Missionsförbundet. Nitton medlemmar reserverade sig mot beslutet, däribland A.H. Edgar, G.A. Lindahl och Jakob Johansson.

Den 16 januari 1933 skrev Almborg till Missionsförbundets expedition i Stockholm:

Med stöd av bifogade protokollsutdrag bedja vi härmed få meddela att Åtvidabergs Missionsförsamling vid sammanträde den 10 dec. beslutat begära utträde ur Svenska Missionsförbundet. (MB 330217)

Efter att en församling begärt utträde ur Missionsförbundet togs ärendet upp i missionsstyrelsens beredningsutskott, som bevakade att de skyldigheter församlingen hade mot förbundet reglerades och att frågan hade behandlats stadgeenligt. I allmänhet fanns det en minoritet som hade motsatt sig beslutet och dessa medlemmar förväntade sig att missionsstyrelsen tog till vara deras intressen. Beslutet att utträda meddelades sedan till missionstyrelsen som inte behövde fatta något beslut; ärendet lades till handlingarna.

Efter julhelgen 1932 reste Johan Gustafsson, Gustaf Mosesson och F.A. Larsson till Åtvidaberg. Syftet var att utreda om Rickard Rydén hade brutit mot sin lojalitetsförklaring. Vi återkommer till detta (s. 0).

Årsmötet i januari 1933

Den 14 januari 1933 höll församlingen sitt årsmöte. I inledningen beviljades fem »vänner« inträde i församlingen. De var alla pingstbetonade.

Medlemsuppgifterna för 1932 visade att antalet medlemmar hade minskat under året med fyra: en medlem hade dött, tre flyttat, två övergått till annat samfund, en uteslutits och tre medlemmar tagits in.

De som hade övergått till annat samfund hade inte blivit medlemmar i Smyrna.

I styrelsen hade Valentin Pettersson och Arvid Berggren ett år kvar som ledamöter medan Edgar, Almborg och Wärnberg skulle avgå. Valet utföll så att Almborg fick 46 röster, Wärnberg 44 och Nils Rehn¹⁰⁴ 29. Därmed fanns det endast pingstbetonade i styrelsen. Av antalet röster att döma var det kanske 10–15 % färre medlemmar på mötet jämfört med förra årets årsmöte. Styrelsen utsåg Almborg till ordförande.

Vid årsmötet kallades också talare till det sedvanliga sommarmissionsmötet med Alex Olovson som första namn. Andra predikanter som var aktuella för församlingens större möten under 1933 – även om inte alla nämndes vid årsmötet – var John Magnusson från Örebro Missionsförening, bröderna Georg och Simon Gustafsson, som var kända pingstpredikanter. Axel Vändal, Aron Andersson, Gustaf Dahl och Ivar Johansson samt evangelist Anna Lööv från Törnevalle. Den »förbundstroga gruppen« ville naturligtvis att andra än pingstbetonade predikanter skulle tala i missionshuset.

I mitten av april 1933 bestämde sig Olof Wärnberg, som var styrelseledamot och föreståndare för söndagsskolan, att begära flyttningsbetyg till Smyrnaförsamlingen. Även Wärnbergs mor liksom tre syskon till Gunnar Pettersson blev under våren medlemmar i pingstförsamlingen.¹⁰⁵ Wärnberg kom snart att anlitas som predikant i Smyrna. Anledningen till att Wärnberg lämnade missionsförsamlingen kan ha varit att han förespråkade att de pingstbetonade skulle söka sig till Smyrna och att det borde göras utan fördröjning. Rydén hade ingen tanke på att bli pingstvän.

Dop som villkor för församlingsgemenskap

Rickard Rydén tog tidigt ställning för vuxendopet och han förrättade inga barndop. Han menade att det stred mot hans samvete och de som ville ha sina barn döpta fick vända sig till någon annan. Han accepterade emellertid att församlingen tog in personer som inte var vuxendöpta. Till Elis Carlsson (s. 193) i Norra Vi hade han sagt:

I enlighet med min uppfattning, predikar jag ju vuxendopet såsom varande det enda bibliska och om nödvändigheten av Andens dop men detta har

¹⁰⁴ Nils Rehn (f. 1900) var vid den här tiden diversearbetare.

¹⁰⁵ Wärnbergs mor togs in i Smyrna 12/3 1933, och ett av Gunnar Petterssons syskon den 2/4. De två andra syskonen och Olof Wärnberg togs in 7/5.

jag fattat som tillhörande den andliga friheten inom vårt samfund och ej stridande mot principerna. (Widlert)

Den 13 maj 1933 föreslog emellertid styrelsen att »ej intaga medlemmar i församlingen, som inte äro döpta sedan de kommit till tro. Församlingen godkände detta förslag.« Mot beslutet reserverade sig sju medlemmar, alla förbundstrogn. Enligt församlingens stadgar skulle emellertid stadgeändring beslutas på årsmöte och »för ändrings genomförande fordras [...], att två tredjedelar av de närvarande rösta för densamma«.

Efter att församlingen hade fattat beslutet den 13 maj tog Edgar kontakt med F.A. Larsson, som kom ner till Åtvidaberg och ledde ett möte med minoriteten i församlingen. En skrivelse utarbetades och överlämnades till församlingens ordförande. Den lästes upp den vid ekonomimötet den 5 augusti. I skrivelsen begärdes att församlingen skulle upphäva beslutet. Styrelsen hade emellertid kommit fram till att »den inte kunde anse nämnda beslut som stadgeändring, samt att beslutet under inga förhållanden kunde upphävas, enär det överensstämde med Guds eget Ord« (Ågp 330805).

Rickard Rydén hade kommit tillbaka från sin semesterledighet när ekonomimötet hölls den 5 augusti. Han hade varit med på Öckerökonferensen under sin ledighet och lyssnat till Frank Mangs avståndstagande till ett nytt pingstsamfund. Rydén hade med all sannolikhet suttit på gräset i den grupp som Mangs passerade när han var på väg in i tältet (s. 102) – den grupp som med Aron Andersson i spetsen förespråkade ett nytt »samfund«. Rydén var efter konferensen fortfarande övertygad om att missionsförsamlingen i Åtvidaberg inte skulle närma sig Pingströrelsen.

Församlingens minoritet stämmer församlingen

Den 6 september 1933 skickade församlingens minoritet en stämmingsansökan till häradsrätten i Linköpings domsaga, för att få beslutet om att det krävdes vuxendop för att bli medlem ogiltigförklarad, eftersom beslutet krävde en ändring av stadgarna, vilket bara kunde ske vid ett årsmöte.

Minoriteten skriver att »under inflytande av en nyligen tillsatt predikant, Rickard Rydén, [...] har under senare tid en enkel majoritet inom församlingen, bestående av yngre element, börjat vidtaga allvarliga förändringar i församlingens karaktär«. Man ger exempel på sådana

förändringar och nämner sedan den som låg till grund för en anklagelse, nämligen beslutet att församlingen inte skulle bevilja inträde för andra än de som döpts sedan de kommit till tro.

Detta beslut [...] står i klar strid mot församlingens stadgar, vilka såsom enda villkor för inträde i församlingen fordra att den inträdessökande är, »såvitt församlingen kan bedöma, en på Herren Jesus troende« Undertecknade församlingsmedlemmar anse oss icke kunna stillatigande åse, huru ovan omförmälde majoritet mot våra enständiga protester alltmera förändrar församlingens ursprungliga karaktär och därvid icke drager sig för att genomdriva beslut, som uppenbarligen strida mot stadgarna. Då ifrågavarande fall rättelse ej kan vinnas i administrativ väg, nödgas vi begära domstols hjälp för att avvägbringa rättelse i påtalade förhållanden. (Ågp 330916)

Minoriteten yrkade också ersättning för rättegångskostnaderna.

Skrivelsen var undertecknat av 21 medlemmar och hade sammanställts av advokat Wilhelm Brodin i Linköping. Som en följd av detta brev fick församlingen en kallelse att inställa sig inför »Häradsrätten i Linköpings domsaga å tingstället i Linköping tisdagen den 26 Sept. 1933 klockan 10 f.m.«.

Ett extra ekonomimöte hölls den 16 september då majoriteten beslöt att som biträde vid rättegången anlita »Landsfiskalen Herr [Arne] Fredenmark, Åtvidaberg, vilken vid tidigare förfrågan välvilligt lovat åtaga sig uppdraget«. Enligt Olof Wörnberg hade Fredenmark tagit initiativet.

När målet togs upp inför Linköpings domsagas häradsrätt den 26 september hävdade minoriteten, företrädd av Brodin, att beslutet att endast vuxendöpta skulle tas in i församlingen inte hade fattats enligt stadgarna, medan majoritetens ombud, Fredenmark, »gjorde gällande att församlingen enligt stadgarna själv har att bestämma vem den skall intaga som medlem och sålunda vore fullt berättigad att fatta påtalade beslut«.

Östgöta Correspondenten rapporterade från rättegången den 27 september och skrev att »sedan rättens ordf. beklagat, att denna tvist dragits inför rätta i stället för att göras upp i godo« beslöts att »utslag i målet skall meddelas vid oktobertinget« (ÖC 330928).

Att minoriteten skulle vinna detta mål var givet. Vad man hoppades åstadkomma med en rättegång var att ett positivt utslag tillsammans med de reservationer som man förgäves hade försökt att få protokollförda, påvisa att det var minoriteten som utgjorde den del av för-

samlingen som hade rätt till församlingens egendom. Det var som en församling inom Missionsförbundet som dessa värden hade skapats och de tillhörde förbundet i någon mening. Minoriteten skulle föra arvet vidare.

I ett brev till Elis Carlsson i Norra Vi skriver Olof Wörnberg i oktober 1933 – han var då medlem i Smyrnaförsamlingen – att majoriteten tänker »utesluta ur församlingen dessa 20 som har stämt och det kan man ju nästan på sätt och vis ge dem rätt i« (Widlert 331006). Han menade att det är »något fruktansvärt av en kristen att gå och stämma sina tros-syskon«. Han skriver också att tidigare hade majoriteten bestämt sig för att lämna församlingen, men att den nu hade fått en anledning att utesluta minoriteten.

I början av oktober 1933 publicerade *Svenska Morgonbladet* en lång artikel om »schismen i Åtvidabergs missionsförsamling« med »uttalanden från auktoritativa håll inom Missionsförbundet« – F.A. Larsson och Johan Gustafsson. Samma artikel publicerades i *Östgöta Correspondenten* den 14 oktober. Larsson och Gustafsson hävdar där att Rydén redan efter en kort tid i Åtvidaberg visade att han inte var någon vän av Missionsförbundet och berättar sedan om de förändringar som gjorts i missionsförsamlingen i Åtvidaberg under dennes tid som föreståndare.

Utslag i målet mot missionsförsamlingen skulle som nämnts ovan lämnas vid oktobertinget, men på initiativ av F.A. Larsson begärdes uppskov. »Han ansåg, att man borde göra ännu ett försök för att om möjligt åstadkomma en samförståndslösning.« Minoriteten ställde sig bakom följande förslag:

Minoriteten inom Åtvidabergs missionsförsamling riktar en varm vädjan till majoriteten inom församlingen, att den måtte vara villig att i samförstånd och på fredlig väg lösa de frågor, som stå mellan majoritet och minoritet. Vi anse, att tvister av denna natur böra biläggas i godo, så vitt någon möjlighet därtill finnes.

Minoriteten förklarar sin redobogenhet att genom direkt överenskommelse ordna mellanhavandena, exempelvis ett sammanträde med riksdagsman Sven Bengtsson som ordförande, eller att inför en av båda parterna utsedd insiktsfull och oväldig förlikningsman framlägga saken samt av denne mottaga det utslag, som han kan finna vara i överensstämmelse med rättvisa och billighet. (MB 331108)

Församlingens ekonomimöte i oktober blev framskjutet till den 2 november. Vid detta möte läste Almborg som första punkt på dagord-

ningen upp ovan nämnda artikel i *Svenska Morgonbladet*. Därefter behandlades Larssons initiativ till förlikning:

Genom Landsfiskalen A. Fredenmark Åtvidaberg, har ett meddelande kommit församlingen tillhanda, från Advokat Brodin, Linköping, med förfrågan, huruvida församlingen vore villig att i godo uppgöra den tvist, för vilken den är ställd inför rätta. Som förlikningsman var utsedd Riksdagsman Sven Bengtsson från Norup.

Mötet dryftade nämnda fråga, vilket resulterade i, att församlingen icke kunde tillmötesgå denna önskan, på grund av att saken gäller »Dop såsom äldre sedan man kommit till tro« i vilket ingen medling kan ske. Och vidare därför att församlingen ej ansåg nämnda medlingsman vara opartisk samt att det ej kunde gagna Guds verk att gå med på detsamma. (Ågp 331102)

Sven Bengtsson var inte utsedd som förlikningsman utan bara föreslagen av minoriteten.

Utslag lämnades i Häradsrätten måndagen den 20 november och där upphävdes beslutet eftersom det »stod i strid mot församlingens stadgar«.

Säkerligen har, framhåller distriktsföreståndare Larsson vid ett samtal med Ö.C., den beklämmande striden inom Åtvidabergs missionsförsamling försakat djup sorg i mångas hjärtan och icke minst hos dem, som länge varit aktiva medlemmar i församlingen eller som tillhört denna allt ifrån dess tillblivelse. De ha ingenting högre önskat än att verksamheten skulle få fortsätta i överensstämmelse med de ursprungliga grundsatserna. (ÖC 331121)

Församlingen splittras

Gunnar Pettersson, som var ordförande i Smyrna, och Rickard Rydén kom att under hösten 1933 ha många och långa samtal om Pingströrelsen och de fri-fria bland de pingstbetonade. Pettersson, liksom Wärnberg, arbetade för att få de pingstbetonade i missionsförsamlingen att förena sig med medlemmarna i Smyrna. Det var nog under dessa samtal som Rydén – kanske så sent som i slutet av november – påverkad av uppståndelsen kring stämningen, blev övertygad om att detta var den rätta vägen och att han tillsammans med majoriteten skulle lämna missionsförsamlingen. Majoriteten valde att följa Rydén och man beslöt att man skulle begära utträde ur missionsförsamlingen och ansöka om medlemskap i Smyrna.

Efter att domen fallit den 20 november 1933 utlyste styrelsen ett församlingsmöte till onsdagen den 29 november och då skulle utträdet ske.

På församlingsmötet meddelades att häradsrätten hade dömt församlingen »att upphäva det beslut som är fattat lördagen den 13 maj«. Därefter anmälde ordföranden att 58 medlemmar hade begärt utträde på grund av att de »icke kunde handla mot bättre vetande och upphäva nämnda beslut«. Ordföranden Almborg »framförde till Pastor Rickard Rydén sitt och majoritetens hjärtliga tack för troget och uppoffrande arbete i Guds och församlingens tjänst« och vice ordföranden A. Berggren »avtackade Br. Almborg för att han på ett hängivet och oegenlyttigt sätt arbetat inom församlingen. Samt uttalade den önskan att han även i fortsättningen genom Guds nåd och hjälp skulle stå som en kämpe i Guds här.« Därefter »avslöts mötet med en bönestund på knä samt sång«.

Dagen därpå, den 30 november, fick Rickard Rydén sin slutlön, som var 192 kronor och 75 öre för 29 dagar.

Söndagen den 3 december 1933 klockan 14 hade Smyrnaförsamlingen församlingsmöte då de flesta av dem som hade begärt inträde välkomnades som medlemmar. Rickard Rydén har berättat om detta tillfälle:

Tillsammans med många andra, av »Lammets folk och Sions fränder«, styrde jag mina steg mot dåvarande Smyrna, vilken då utgjordes av två rum och kök i syster Anna-Lisa Larssons villa vid Douglasvägen. [...] När jag inför församlingen »avlade min bekännelse« om hur Gud lett mina steg till pingstväckelsen, tycktes mig det hela vara alltför underbart att vara verkligt. Kunde det vara sant att jag nu blev medlem i en pingstförsamling? Jag som så många gånger bedyrat att jag hellre skulle återvända till plogen än bli pingstvän. Ja, det var verkligen sant! Gud är god! (SÅg)

Missionsförsamlingen går vidare

Epoken med de pingstbetonade i missionsförsamlingen i Åtvidaberg var slut. Den 2 december 1933 möttes 18 medlemmar i missionsförsamlingen till ett ekonomimöte där man utsåg nya funktionärer, eftersom föreståndaren, »hela styrelsen, jämte suppleanter, revisorer jämte deras suppleanter« hade begärt utträde (Ågp 331202). Den nya styrelsen fick i uppdrag att till årsmötet utarbeta ett förslag till stadgeändring för att få »större trygghet och klarare uttolkning ang. äganderätten till församlingens tillgångar«. Församlingen beslöt enhälligt att söka anslut-

ning till Svenska Missionsförbundet och till Östergötlands Ansgarieförening.

Vid årsmötet meddelades att församlingen vid årsskiftet bestod av 26 medlemmar. En medlem hade dött, nio hade flyttat och »58 har begärt sitt utträde, varav en del gått till annat samfund«. Vid årsmötet beslöts också att »systerna skulle börja en syförening med egna arbeten«. Olof Wärnberg skriver vid jultiden 1933 att församlingen bestod av »endast omkr. 17 st. äldre, ingen ungdom alls« (Widlert).

Kinamissionär Gustaf Tonnér, som av hälsoskäl inte var på missionsfältet, kunde rycka in som predikant under januari 1934. Han skriver till Johan Gustafsson i januari:

Att säga något om läget f.n. i Åtvidaberg behöver jag icke, ty det kan man ju lätt tänka sig efter allt som varit. Men vännerna äro snälla och vi ha också haft rätt många med vid våra möten. Det tar ju sin tid efter en sådan storm, innan lugnet återvänder. Men det är icke alldeles hopplost. (JP 340116)

Relationen mellan Smyrnaförsamlingen och missionsförsamlingen var spänd efter händelserna hösten 1933. Våren 1934 begärde Smyrna att få hyra missionshuset den 15 juli. Missionsförsamlingen behandlade frågan den 12 maj och beslöt då att bordlägga frågan och utlysa ett extra möte då man skulle fatta beslut. Mötet hölls den 24 maj och då beslöt man »efter en stunds överläggning att hänskjuta och överlämna frågan till styrelsen i och för avgörande«. Det var missionssekreteraren i Filadelfia i Stockholm, Paul Ongman, som skulle leda en bibelstudievecka i Smyrna och tanken var att söndagens möten skulle ha hållits i missionshuset. Styrelsen beslöt att inte upplåta lokalen och mötena fick hållas i Smyrnalokalen. När pastor Simon Larsson (s. 143) skulle välkomsthälsas våren 1935 i missionsförsamlingen inbjöds Smyrnaförsamlingen till välkomsthögtiden, men man beslöt att »icke närvara«.

Ekonomiskt blev det givetvis bekymmersamt för den lilla missionsförsamlingen och den kom att under många år ta emot hjälp från Missionsförbundet för att kunna ha en predikant anställd. Det var emellertid inte lätt att få tag i en pastor. När tjänsteplikt under en tvåårsperiod efter examen från missionsskolan infördes kunde församlingen dra nytta av det. Flertalet nyblivna pastorer kom emellertid bara att stanna de stipulerade två åren. Medlemsantalet i missionsförsamlingen ökade endast långsamt och den 31 december 1945 var det uppe i 43 och kom sedan att ligga ungefär på denna nivå fram till år 1985 då ett samgående skedde med baptistförsamlingen. I januari 2018 före-

nades denna församling med pingstförsamlingen. Antalet medlemmar blev 214, varav 145 kom från pingstförsamlingen.

Rickard Rydéns lojalitetsförklaring

Vi ska nu se närmare på frågan huruvida Rydén hade avgett någon lojalitetsförklaring under sitt samtal med rektor Mosesson i Missions skolans serveringsrum i maj 1931 (s. 157).

F.A. Larsson och Rickard Rydéns samtal i juni 1932

Den 17–19 juni 1932 träffades distriktsföreståndare F.A. Larsson och Rickard Rydén på en »missionsmötesresa«. De kom då att samtala om förändringarna i missionsförsamlingen i Åtvidaberg. Larsson hade då frågat Rydén om denne under sin tid i Åtvidaberg hade visat prov på sin lojalitet mot Missionsförbundet i enlighet med sitt löfte till rektor Mosesson våren 1931. Då lämnade Rydén, enligt Larsson,

den uppgiften, att Mosesson allenast frågat honom, om han hade något emot, att kollekter finge upptagas för den yttre missionen i de församlingar han komme att betjäna. Då distriktsföreståndaren uttryckte sin förvåning över att rektor framställt en dylik fråga, hävdade Rydén på nytt, att frågan till honom inskränkte sig till en fråga om kollekter. (Red)

Larsson tog kontakt med Mosesson och berättade att Rydén inte ansåg sig ha fått någon fråga om lojalitet mot förbundet. Ett protokollsutdrag från det möte då Skolstyrelsen hade behandlat frågan skickades därför till Larsson som visade det för Rydén. Som redan nämnts hade Mosesson rapporterat till styrelsen att Rydéns avsikt var att »som församlingsföreståndare och predikant arbeta i enlighet med Missionsförbundets grundsatser rörande församlingsgemenskap samt i övrigt lojalt stödja vårt Förbund i dess inre och yttre mission« (s. 156).

Rydén i sin tur skrev till Mosesson och gav honom sin version av samtalet:

Det första rektorn frågade mig var: Har ni tänkt hindra församlingen att offra till yttre missionen? Jag fann frågan mycket underlig och svarade därför: Någon sådan tanke har jag aldrig haft, ty den yttre missionen har jag lärt mig älska sedan mina barnaår. Rektorn nämnde ju icke ens något särskilt missionssällskaps yttre mission. Den andra frågan var: Tänker Ni föreslå församlingen pingstvänliga eller baptistiska principer? Jag svarade: Jag har inte tänkt föreslå någonting utan läsa och predika Ordet. Härefter räckte rektor mig handen och sade, att det var på uppdrag, frågorna blivit

framställda. Om Missionsförbundets principer och dess mission nämndes ej ett ord. (JG 330113)

Vi kan nog utgå från att Rydén här ger en korrekt beskrivning av samtalet. Moseson ville kanske inte att det skulle framgå att han var utsänd av Skolstyrelsen och valde därför att fråga som han gjorde. Rydén tycks emellertid ha fått reda på att Moseson var utsänd för att utröna om Rydén avsåg att respektera förbundets grundläggande principer (se s. 179) och var därför på sin vakt – information från kollegiets sammanträden nådde ibland enskilda elever som sedan spred den vidare. Att Moseson tolkade Rydéns svar som en lojalitetsförklaring är mycket märkligt och tyder nog på att han tyckte uppgiften var obehaglig.

Ett möte i Åtvidaberg om lojalitetsförklaringen

Två dagar efter församlingsmötet den 10 december 1932 (s. 165) skrev F.A. Larsson ett brev till Johan Gustafsson och berättade att han skulle till Stockholm den 14 december och att han då ville rapportera från församlingsmötet. I detta samtal där även Axel Andersson och Gustaf Moseson deltog kom man fram till att Gustafsson och Moseson tillsammans med Larsson skulle göra ett besök i Åtvidaberg och genom samtal med Rydén få honom att inse att han hade lovat vara lojal mot förbundet, och att hans agerande i Åtvidaberg inte visade prov på lojalitet. De betraktade saken som ett disciplinärende. Om Rydén »blev fälld« skulle han vara tvungen att betala tillbaka de stipendiemedel som han fått, men de trodde att det skulle vara möjligt att han även skulle bli återbetalningsskyldig för vad förbundet hade lagt ut på hans utbildning.

Larsson fick i uppdrag att ordna mötet i Åtvidaberg och han skrev därför den 18 december ett brev till Melker Almborg, församlingens ordförande:

På förekommen anledning har jag anmodat rektor G. Moseson och Missionssekret. Joh. Gustafsson att besöka Å. Det passar för dem att komma den 29 dec. och hemställer jag härmed, att predikan utlyses för dem nämnda dag i Missionshuset. Tiden torde Ni själva bestämma. Kanske är den bästa tiden kl. 8. Det vore bra om ett styrelsemöte kunde komma till stånd före det offentliga mötet. Framförallt bör församlingsmöte utlysas efter predikan. Vid detta möte är det nödvändigt att R. är med. Jag emotser tacksamt skriftligt meddelande om att han infinner sig. (Red)

Tonen är formell och beskedena klara.

Dagen därpå skrev Almborg till Larsson:

Tack för brevet. Av detsamma ser jag att du redan anmodat Mosesson och Gustafsson att besöka oss här i Å. Som du minnes av vårt styrelsesammanträde den 10 ds poängterades särskilt att vi icke på något vis ville ha med denna sak att göra eftersom saken gäller bröderna Rydén och Mosesson och icke vår församling. Dock har jag i afton talat med styrelsen ang. det påtänkta besöket. För min egen del anser jag på det bestämdaste att dessa bröder kunde få träffas på någon annan plats än just i Å. Här diskuteras tillräckligt förut! I alla händelser gjorde styrelsen det uttalandet att bröderna få komma om Du och de äntligen vilja det för att predika på kvällen kl. 8, men något styrelse- eller församlingsmöte inför bröderna gå vi absolut icke med på, ty vi anse som ovan sagts att saken hör hemma enbart Skolstyrelsen (Mosesson) och Rydén emellan. Vi ha icke klagat. Det är skolstyrelsen som klagat.

Ang. R. och din önskan att få skriftligt bevis på att han är närvarande vid nämnda möte kunna vi icke giva något svar på alldenstund R. f.n. befinner sig i sitt hem i Västergötland och kommer antagligen icke hem förrän senast julaftonen. Huruvida han har några möten utlysta på någon av våra utposter känner jag icke till. (Red)

Dagen före julafton kom Rydén till Åtvidaberg och fick reda på vad som hade hänt. På juldagen skrev han ett brev till Larsson:

Det är ju bra att få träffa Rektorn, inte för att samtala om den fråga som varit på tal förut, ty den har jag hänskjutit till »högre rätt«, varifrån utslaget torde komma, om ej förr så »den dagen som skall göra allt klart«; till dess bidar jag med glädje. »Lärjungen är ej förmer än mästaren«; ej ens min mästare som var Sanningen blev trodd. Det blir dock bra komma i tillfälle att få muntligt göra upp om omkostnaderna för skoltiden. (Red)

Mötet i Åtvidaberg den 29 december 1932

Det som här följer är Gustafsson, Mosesson och Larssons version av vad som hände vid mötet den 29 december 1932, som den framställs i en skriftlig redogörelse – här kallad »Redogörelsen« (Red) – som sammanställdes efter mötet.

På torsdagseftermiddagen den 29:e kom Gustafsson, Mosesson och Larsson i sällskap med Edgar till Rydéns lägenhet i missionshuset. Denne sa emellertid bestämt ifrån om att ta upp frågan om sin lojalitetsförsäkran annat än i ett enskilt samtal med rektor Mosesson.

Han motiverade sitt nekande med hänvisning till att inga vittnen hade närvarit vid det samtal Mosesson haft med honom i Missions skolans ser-

veringsrum och att det sålunda vore fruktlöst, att frågan härom upptoges. (Red.)

Gustafsson föreslog då att Rydén och Mosesson skulle samtala med varandra varefter frågan skulle tas upp igen »sedan Rydén inkallat några av sina meningsfränder i församlingens styrelse«. Rydén meddelade då att han var förhindrad, »emedan han skulle spisa middag kl. 6«.

Då två av de närvarande rest ända från Stockholm för att få klarhet i frågan, huruvida rektor Mosesson farit med osanning, när han meddelat Skolestyrelsen, att Rydén före avskiljandet till predikant avgivit löfte om lojalitet mot Förbundet, påpekade sekr. Gustafsson, att förebärandet av ett sådant hinder var en andlig människa ovärdigt. Rydén gick då med på förslaget med några ord om att han mycket väl kunde fasta, ty det hade han gjort förr.

Mosesson och Rydén hade så sitt enskilda samtal och under tiden anlände Melker Almborg, Olof Wårnberg och Valentin Pettersson till missionshuset. Efter samtalet kunde Mosesson meddela att han och Rydén – »bortseende från den bokstavliga ordalydelsen i frågor och svar« – voro ense om

- a) att Rydén uppfattat Mosessons till honom ställda spörsmål som en fråga om lojalitet mot Förbundet;
- b) att Rydéns svar gavs i enlighet med frågans syfte och således innebar en lojalitetsförsäkran;
- c) att Rydén när svaret gavs var fullt medveten om att Mosesson uppfattat det som ett löfte om lojalitet.

Rydén tillfrågades om det som Mosesson meddelat var korrekt och han gav ett jakande svar, och tillade att han nu hade »ändrat ståndpunkt, men han kunde ej ge besked om tidpunkten för denna förändrade inställning till Missionsförbundet«, det vill säga när han inte längre ansåg sig bunden till sin lojalitetsförsäkran.

Johan Gustafsson hade därefter frågat Rydén »om det aldrig varit något besvärande i [hans] samvetsliv« under hans tid i Åtvidaberg, exempelvis när han hade »utmönstrat Förbundets sångbok«. Rydén hade svarat nekande. När han sedan fick en fråga »om anledningen till att församlingen just nu kommit dårhån, att den begärt utträde ur Missionsförbundet«, svarade han: »det är Ordet och Anden, som lett den dit.« Almborg hade tillagt »att det givetvis icke var utan betydelse för församlingens beslut att predikanter av sådan åskådning som Aron Andersson, Ivar Johansson, Sixten Johansson och [J.E.] Bäckman verkat i församlingen« – Aron Andersson och Sixten Johansson hade emell-

ertid inte varit i Åtvidaberg. Kanske ville Almborg markera att det var fler predikanter än Rydén som hade påverkat församlingen.

Larsson, Gustafsson och Mosesson avslutar Redogörelsen med att konstatera att den utredning som genomförts hade klarlagt

1. att rektor G. Mosesson å Skolstyrelsens vägnar frågat Rydén, om han som predikant ville iakttaga lojalitet mot Missionsförbundet;
2. att Rydén fullt förstått innebörden av dessa frågor och att han besvarat dem jakande;
3. att han före sammanträdet den 29/12 förklarat, att samtalet mellan rektor och honom gällde mindre betydelsefulla frågor än de om lojalitet mot Svenska Missionsförbundet;^[106]
4. att Rydén vid sammanträdet den 29 dec. i sak verifierat rektor Mosessons uppgifter och nu förklarat att han efter det han lämnat skolan ändrat ståndpunkt i förhållande till Svenska Missionsförbundet;
5. att Rydén uraktlätit att taga konsekvenserna av sin förändrade ståndpunkt utan i stället handlat i rak strid med det löfte han givit;
6. att Rydén sökt förhindra en objektiv undersökning av denna fråga under förklaring att den vore en privat fråga mellan rektor och honom;
7. att Rydén icke hade haft några samvetskonflikter med anledning av sitt handlingssätt. (Red)

Redogörelsen är relativt detaljerad och utöver vad som nämns ovan citeras hans utfall mot Missionsförbundet vid ekonomimötet den 12 december 1932, där det bibelcitat som slutar »kommen icke vid det orent är« finns med (s. 167). För dem som sympatiserade med Rydén var Redogörelsen ett sorgligt dokument och man ansåg att han smutskastades.

Larsson skriver i mars 1933 om Rydén att »det blivit bevisat, att han lämnat osanna uppgifter i lojalitetsfrågan« (JG 330327). Det är oklart vad Larsson syftar på, men det kan ha varit att han uppfattade att Rydén i sitt brev i juni 1932 till Mosesson (s. 176) förnekade att lojalitetsfrågan hade tagits upp vid deras samtal på Missionsskolan, för att vid undersökningen i Åtvidaberg gå med på att han var klar över att samtalet hade gällt en lojalitetsförklaring.

Missionsstyrelsens beredningsutskott hade sammanträde den 13 januari 1933. Då lämnade Johan Gustafsson en rapport från mötet i Åtvidaberg:

¹⁰⁶ Inget nämns i Redogörelsen om »mindre betydelsefulla frågor« utöver detta.

Av redogörelsen framgick, att Rydén vid sammanträdet förklarar, att han uppfattat Mosessons till honom före hans avskiljande till predikant ställda frågor såsom gällande hans vilja till lojalitet mot Förbundet, och att han givit ett svar, som innebar en lojalitetsförklaring. (MB 330113)

Larsson bestämde sig för att distribuera redogörelsen från mötet den 29 december 1932 till de församlingar som tillhörde hans distrikt. Han ville varna dem för att ta emot besök av Rydén.

Olof Wärnbergs skrivelse

En av de kopior som Larsson distribuerade hamnade i Norra Vi och lästes av Elis Carlsson¹⁰⁷, själv pingstbetonad och som kände både Rickard Rydén och Olof Wärnberg. Han blev bedrövad över det han fick läsa och skrev därför ett brev till Wärnberg för att få höra dennes uppfattning i några frågor. Wärnberg bestämde sig för att som svar skicka ett brev som var utformat som en försvarsskrift för Rydén; ett försök »att omintetgöra dessa osanningar«. Han skrev även ett följebrev »i händelse Du vill läsa upp [...] skrivelsen för någon« (Widlert 330402b). I följebrevet berättar han att han inte har informerat Rydén om brevet från Elis Carlsson – »vi ha sökt undanhålla honom så många ledsamheter som möjligt för att icke alldeles förkrossa honom«. Rydén fick inte heller någon vetskap om Wärnbergs försvarsskrift.

Wärnberg påpekar i inledningen i sin skrivelse att Rydén inte hade gått ut med någon dementi av Redogörelsens påståenden och visste att detta berodde på att denne »har lagt denna sak i Jesu händer och jag vet och har erfarit att han är lugn inför stormarna«.

Wärnberg tar sedan upp de två frågor som Mosesson hade ställt vid samtalet på Missionsskolan. Han hade inte tillgång till protokollet, men formulerar dem så här:

- 1) »Ämnar Ni förelägga församlingarna några baptistiska eller pingstvänliga idéer?«
- 2) »Ämnar Ni förhindra församlingarna i deras offergärning för inre och yttre missionen?«

På dessa båda frågor hade R. svarat »Nej.« (Widlert 330402a)

Wärnberg menar att om dessa frågor gällde lojalitet »voro frågorna bra dumt formulerade«. I Åtvidaberg hade Mosesson – enligt Wärnberg som ju var med vid detta tillfälle – sagt att han inte kunde

¹⁰⁷ Se kapitel 9 »Missionsförsamlingen i Norra Vi«.

påminna sig den direkta ordalydelsen i frågeformuleringen. Det sade han inför oss allesamman. Men i det privata samtalet mellan M. och Rydén dessförinnan hade M. enl. Rydén [...] sagt: »Det är mycket möjligt jag formulerat frågorna såsom Rydén säger.«

Vid samtalet ifråga erkände R. att han förstod varåt frågorna syftade eller sakens verkliga innebörd, men att han svarat på frågornas verkliga formulering. – Detta, inom parentes sagt, är väl ingen orätt.

Nu säger punkt b [s. 179], i skrivelsen undertecknad av Larsson, Gustafsson och Mosesson: »Rydéns svar gavs i enlighet med frågans syfte och sålunda innebar en lojalitetsförsäkran.« Detta bestrides på det bestämdaste! (Widlert 330402a)

Wärnberg hävdar också att Rydén inte på något sätt hade brutit mot förbundets grundprinciper. Under dennes tid som föreståndare för församlingen hade nämligen medlemmar tagits in »oavsett deras inställning till dopfrågan«.

Att [...] »baptistiska och pingstvänliga idéer« fötts fram i församlingen, är icke Rydéns verk. Det är Guds verk genom Ordet och Anden. Detta måste en andlig människa kunna inse! Av det jag ovan framhållit följer att de i slutet av ovan nämnda skrivelse uppställda punkterna [s. 180] ej äro grundade på sanningens grund.

Wärnberg kommenterar sedan de sju punkter som avslutar Redogörelsen, det vill säga vad utredningen hade klarlagt (s. 180). Vi återkommer till dessa kommentarer.

Mot slutet av brevet skriver Wärnberg att Redogörelsen »i långa stycken ej är med sanningen överensstämmande. Det ser verkliga ut som om de som nu beskylla för lögn och falskhet, själva föra ett falskt spel«. Sist intygar Melker Almborg och Valentin Pettersson, som var närvarande vid mötet, riktigheten av de uppgifter som Wärnberg lämnat i skrivelsen.

Johan Gustafsson reagerar på Olof Wärnbergs brev

I oktober 1933 firade missionsförsamlingen i Norra Vi sitt 40-årsjubileum och då skulle F.A. Larsson medverka. Elis Carlsson hade vänt sig till Wärnberg och bett att få en vidimerad avskrift av dennes försvarsskrift inför Larssons besök om den »eventuellt skulle behövas« (Widlert 331006). Under sitt besök i Norra Vi hade Larsson ett samtal med Carlsson om händelserna i Åtvidaberg den 29 december 1932 och då fick han kopian på försvarsskriften. Wärnberg hade inte räknat med att Larsson skulle få kopian, och när ha fick reda på det hade han visat skriften för Rydén, som »betygade att varje punkt, när det gällde hans

samtal med Mosesson och det övriga var absolut med sanningen överensstämmande« (Widlert 331228). Därefter hade han skrivit till F.A. Larsson och meddelat honom att han fortfarande stod för det han skrivit. Wårnberg hade förväntat sig att Larsson skulle höra av sig så gott som omedelbart efter besöket i Norra Vi, men det dröjde till början av december – några dagar efter att Åtvidabergsförsamlingen hade splittrats. Då besökte Johan Gustafsson och F.A. Larsson missionsförsamlingen. Gustafsson tog då tillfället i akt och ringde upp Wårnberg på hans arbetsplats på Adelsnäs. Han ville att Wårnberg »personligt för honom« skulle redogöra för sin »ståndpunkt i denna fråga«. Wårnberg hänvisade till sitt brev till Larsson. Han lovade emellertid att tänka på saken. Han tog kontakt med Rydén och de diskuterade innehållet i ett brev till Gustafsson och om det över huvud taget skulle skickas något brev. Tillsammans kom de fram till att det var »klokast att icke göra det« (Widlert 331228).

I Stockholm väntade Johan Gustafsson otåligt och den 5 januari 1934 skriver han till Wårnberg:

Jag har icke hört någonting från dig ännu med anledning av den skrivelse, som du ställt till Norra Vi. Den ligger just framför mig på mitt skrivbord, och jag har ånyo med icke ringa häpnad läst igenom den. Än en gång ber jag dig, att du lämnar en förklaring och därvid motiverar din anklagelse: »Det ser verkligen ut, som om de som nu beskylla för lögn och falskhet, själva föra ett falskt spel«. Som du förstår, vill man icke utan vidare bli prickad som lögnare och dubbelmänniska. Du lär redogöra för ditt fögderi. Jag kan mycket väl för min personliga del låta mig beskyllas för falskhet och lögn och bära det med tålmod, men den ansvarspost jag bekläder – och här gäller det ju också andra, som bekläder ansvarsposter – kommer det hela att ligga till lite annorlunda.

Jag begär sålunda, att du, när du sänt ut en skrivelse med dylik anklagelse, också styrker, att du har rätt att framställa dina bröder såsom de där gjort sig skyldiga till falskhet och lögn. Jag försäkrar dig, att det icke ligger någon personlig bitterhet i dessa mina ord. Mitt hjärta känner ännu för dig som för en broder, men jag är häpen och mer än häpen över det sätt, varpå du söker att rentvå den ene och svärta den andre. Broder, bär dig ditt samvete gott vittnesbörd om rätt och rättfärdighet ifråga om denna sak? (JG 340105)

Inte heller på detta brev eller på ytterligare en påminnelse den 8 mars fick han något svar. Den 10 april skriver Gustafsson igen:

Din tystnad förvånar mig. Jag hade åtminstone väntat, att mina rader skulle bevärdigas med ett svar. Nu ber jag för sista gången att du bemöter

mig åtminstone med så pass kristlighet, att du ger mig besked om vari vi ha farit med osanning. [...] Jag vill ha besked från dig före den 15 denna månad. (JG 340410)

Breven från Johan Gustafsson var besvärande för Wörnberg och han hade nog svårt att besvara dem. Säkert undrade han vad Gustafsson tänkte göra om det inte kom ett svarsbrev före 15 april. I slutet av maj erbjöd sig Rydén att svara i hans ställe för att om möjligt få saken ur världen.

Rickard Rydéns brev till Johan Gustafsson

Den 29 maj 1934 postade Rydén brevet till Johan Gustafsson. Med detta brev hoppades han

innerligt till Gud att denna sak härmed må bringas ur världen, – det är sannerligen på tiden. Det har nedlagts så mycken tid och så mycket arbete på denna sak, endast enligt vad jag kan förstå för att rädda någons ära som man trots genom detta stått på spel. – Det är ju fruktansvärt att människor som skall ha vikt sina liv och sitt allt till Kristi tjänst ha tid med sådant. (Spl 340529)

Rydén beklagar att Wörnberg hade författat skrivelsen och sänt den till Elis Carlsson. Han hade aldrig önskat en försvarsskrift. När han hade fått reda på dess existens hade det varit för sent att göra något åt saken. Han kommenterar sedan de sju sammanfattande punkterna i Redogörelsen utifrån Wörnbergs brev. Här redovisas Redogörelsens, Wörnbergs och Rydéns punkter med våra kommentarer.

Punkt 1:

- 1) [Utredningen har klarlagt] att rektor G. Mosesson å Skolstyrelsens vägnar frågat Rydén, om han som predikant ville iakttaga lojalitet mot Missionsförbundet;
- W1) Mosesson nämnde aldrig ordet lojalitet i frågeformuleringen. (Om han menade det är en annan sak.)
- R1) Det gäller ju rektor Mosessons frågor. Broder Wörnberg meddelar precis efter min relation av saken, och vilken jag stod för under samtalet den 29/12 -32, och vilken jag ännu står för. Vi kommo dock under samtalets gång, på rektor Mosessons förslag, överens om att frångå formuleringen och gå till sak. Häri är väl icke broder Wörnbergs brev missvisande?

Punkt 2:

- 2) [Utredningen har klarlagt] att Rydén fullt förstätt innebörden av dessa frågor och att han besvarat dem jakande.

W2) R. svarade icke jakande utan nekande, allt efter frågornas formulering.

R2) [Detta] är också [...] fullkomligt rätt relaterat av broder Wärnberg. Han säger också: »Vid samtalet i fråga erkände R. att han förstod varåt frågorna syftade eller sakens verkliga innebörd, men att han svarat på frågorna efter deras formulering.« Även detta är verkliga förhållandet. – Nu kanske det i skrivelsen borde tillagts att jag vid samtalet sade att jag vid min avgång från skolan var fullt lojal mot Sv. Mfb:s principer och därför kunde jag med uppriktigt hjärta ha svarat på direkta lojalitetsfrågor. Detta visade jag ju också genom att låta mig avskiljas, vilket jag naturligtvis aldrig annars tillåtit.

Redogörelsens punkter redovisar vad utredningen hade kommit fram till beträffande hur samtalet på Missionsskolan mellan Mosesson och Rydén skulle uppfattas efter deras samtal den 29 december 1932, då de hade enats om en gemensam uppfattning. Wärnberg är inte tydlig nog i sin försvarsskrift vilket av de två samtalen han relaterar till. Vi kommer längre fram att se att Rydén hävdar att det är samtalet på Missionsskolan som Wärnberg »talar om« (s. 188). Rydén insåg givetvis Wärnbergs fadäs att tolka Redogörelsens slutsatser som de formuleras i punkterna 1 och 2 som att de gällde vad som hade sagts vid samtalet på Missionsskolan, men valde att försvara Wärnberg. Man noterar att Rydén själv nämner ordet samtal två gånger och syftar då på det som ägde rum i Åtvidaberg den 29 december 1932.

Punkt 3:

3) [Utredningen har klarlagt] att han före sammanträdet den 29/12 förklarar, att samtalet mellan rektor och honom gällde mindre betydelsefulla frågor än de om lojalitet mot Svenska Missionsförbundet.

W3) Om Rydén förklarar att samtalet gällde mindre betydelsefulla frågor känner jag icke till. Ej heller styrelsen. Aldrig har han framhållit något sådant till oss.

R3) Detta att samtalet mellan Rektorn och mig skulle av mig förklarats ha gällt mindre betydelsefulla frågor, säger broder Wärnberg var obekant för honom. Däri har han fullkomligt rätt. Det är t.o.m. obekant för mig. Det måste vara min relation av frågorna som detta påstående grundar sig på. Det förvånar mig dock om det som däri omnämnes, inom »Förbundet« räknas för mindre betydelsefulla frågor. Den första gäller ju församlingsprincipen, den andra missionen.

Det är svårt att förstå varför Rydén skrev de fyra sista raderna.

Punkt 4:

- 4) [Utredningen har klarlagt] att Rydén vid sammanträdet den 29 dec. i sak verifierat rektor Mosessons uppgifter och nu förklarar att han efter det han lämnat skolan ändrat ståndpunkt i förhållande till Svenska Missionsförbundet.
- W4) Ändra ståndpunkt har väl vilken människa som helst rättighet att göra.
- R4) [...] Broder Wärmberg säger att vilken människa som helst har rätt att ändra ståndpunkt. Inte kan han ha orätt däri? Både Distriktsf. Larsson och rektor Mosesson har, på av mig framställda frågor angående denna sak förklarar att jag hade full rätt därtill. Nu vet jag att man menar att detta skulle ha meddelats högre vederbörande inom »Förbundet« innan jag bröt. Detta hade säkerligen även blivit om jag ej blivit förekommen långt innan jag var färdig att bryta o. då skyldig för att redan hava gjort det. Detta gjorde ju ett dylikt meddelande totalt meningslöst.

Wärmbergs inlägg är en truism och varför Rydén kommenterar den är obergripligt. Den senare halvan av texten hör rimligen hemma under punkt 5.

Punkt 5:

- 5) [Utredningen har klarlagt] att Rydén uraktlåtigt att taga konsekvenserna av sin förändrade ståndpunkt utan i stället handlat i rak strid med det löfte han givit.
- W5) Ja, den frågan är som jag ovan sagt ännu obesvarad: »På vad sätt har R. uraktlåtigt att taga konsekvenserna av sin förändrade ståndpunkt och på vad sätt har han handlat i rak strid med något löfte?« (Det skulle vara alldeles särskilt intressant om F.A. Larsson eller någon annan kunde lämna ett tillförlitligt svar i denna fråga.)
- R5) Broder Wärmberg förklarar att jag icke handlat i strid mot »principerna« under den tid som låg mellan mitt tillträdande av platsen i Åtvidaberg tills den tidpunkt då jag bröt för att lämna Förbundet. Detta är också med verkligheten överensstämmande. Det torde bli svårt bevisa något annat. Församlingsmatrikeln talar därom allt för tydligt. Alltså: Även på denna punkt stämmer broder Wärmbergs skrivelse.

Rydén var inte ordförande i Åtvidabergs missionsförsamling och inte heller styrelsemedlem. Med hänsyn till hur han agerade som föreståndare och pastor inom Pingströrelsen, kan vi räkna med att om det var ett förslag som han ville ha genomfört men som var kontroversiellt av någon anledning, såg han till att någon annan förde fram förslaget. Formellt kan därför Rydén ha rätt när han säger sig inte ha handlat mot »principerna«. Beträffande församlingsmatrikeln kan nämnas att den inte innehåller uppgifter om medlemmarnas dop.

Punkt 6:

- 6) [Utredningen har klarlagt] att Rydén sökt förhindra en objektiv undersökning av denna fråga under förklaring att den vore en privat fråga mellan rektor och honom.
- W6) R. har aldrig velat förhindra en objektiv undersökning av denna fråga. I så fall är det styrelsen som sökt förhindra det. R. har aldrig sagt ifrån. Broder Rydén var ett par veckor före Mosessons och Gustafssons besök i Å. hemma i sitt hem i Västergötland och fick ej vetskap om dessa bröders besök förrän han återkommit hit [...]
- R6) Enligt protokollet som fördes vid mötet den 29/12 -32, skulle jag sökt hindra en objektiv undersökning av frågan. Detta bestrider broder Wårnberg och det med all rätta. [...] Hoppas att man inte som grund för detta påstående lagt mina ord om middagsspising! Då går det ett gott stycke över gränsen för det löjliga. Detta påstående i protokollet är således som broder Wårnberg säger ej med verkligheten överensstämmande.

Det Redogörelsen syftar på är nog i första hand det som hände vid styrelsemötet den 10 december 1932, då Larsson meddelade att han tänkte be Mosesson och Gustafsson komma till Åtvidaberg och »hålla sammanträde« för att klarlägga vad som sagts vid samtalet på Missionskolan. Rydén ska då ha sagt: »Jag går aldrig med på ett sådant sammanträde« (s. 166).

Punkt 7:

- 7) [Utredningen har klarlagt] att Rydén icke hade haft några samvetskonflikter med anledning av sitt handlingssätt.
- W7) Ja, den som icke brutit mot Gud behöver ej hava några samvetskonflikter.
- R7) Mina samvetskonflikter som broder Wårnberg anser obehövlige när jag ej brutit mot Gud. Ett fullkomligt riktigt påstående.

Rydén slutar sitt brev med följande ord:

Detta är nu ingen försvarsskrivelse för mig ty jag är icke i behov av någon. Har sökt att med Guds hjälp och nåd följa den väg Gud visat i Ordet så snart jag sett densamma. Att därvid förekommit många brister är jag medveten om och har aldrig tänkt överskyla dem. Dock för min Herre står och faller jag så även med min broder Wårnberg. Det kan dock ej hjälpas att man blir förvånad när man ser på allt som förekommit sedan den 29/12 -32, i akt och mening att smutskasta och misstänkliggöra dem som genom lydnad för Guds i Ordet uppenbarade vilja ha måst komma i konflikt med samfundet. Det är mig ej obekant att jag fått tjänstgöra som objekt t.o.m. i predikantmöten, där ej allt för vackra saker sagts, detta efter att allt skulle

vara uppgjort. [...] Under allt tackar jag Gud i dag av hela mitt hjärta att Han har löst mig från detta sammanhang. Det är nåd endast nåd! [...]

Jag har härmed skrivit mitt sista ord i denna fråga. Hoppas att denna sak nu måtte vara ur världen för alltid. Tiden är kort efter allt detta ock vi bör ha annat att göra än att arbeta för att misstänkliggöra varandra.

Sänder mina varmaste fridshälsningar med tillönskan om kraft från höjden i arbetet för Gud. (Spl 340529)

Sista ordet blev det emellertid inte. Redan dagen därpå postade han ett brev i vilket han meddelade att han

i dag fått höra att det skulle föreligga någon missuppfattning såtillvida att Ni skulle mena att Broder Wårnbergs brev skulle röra sig om mötet här i Åtvidaberg och till mig framställda frågor då. Detta är dock alldeles fel. Broder Wårnberg talar om frågorna som framställdes till mig på Lidingö och ej i Åtvidaberg.

Är det nu sant att sådan missuppfattning föreligger ber jag få röja den ur vägen härmed. I övrigt allt som förut. (Spl 340530)

Johan Gustafssons svar på Rickard Rydén's brev

Johan Gustafsson svarade Rickard Rydén den 25 juli 1934 – troligen hade han haft sin månadslånga semester dessförinnan. Han är förundrad över uppgiften i det andra brevet om att Wårnbergs skrivelse inte handlade om de frågor som ställts till Rydén vid mötet i Åtvidaberg, och skriver: »Detta är oriktigt. Wårnbergs skrivelse talar inte minst om vårt sammanträde i Åtvidaberg« (JG 340725). Efter att ha gett exempel på detta skriver han:

Den redogörelse, som vi lämnade från vårt sammanträde i Åtvidaberg, säger, att Broder Rydén medgav, att Mosessons frågor av Broder Rydén blivit fattade till sin verkliga innebörd och att Broder Rydén förklarar, (det gäller fortfarande vårt sammanträde i Åtvidaberg) att det svar, som gavs på Mosessons frågor givits i enlighet med frågornas innebörd och alltså innebar en lojalitetsförsäkran. Det är denna vår redogörelse för sammanträdet i Åtvidaberg, som i Wårnbergs skrivelse anges såsom lögnaktig. [...] Nu har Broder Rydén kommenterat Wårnbergs skrivelse men sedan i det sista brevet påstått, att den inte skulle röra sig om sammanträdet i Åtvidaberg. Under sådana förhållanden är det nog inte kristligt och rätt, Broder Rydén, att förklara, att man inte vidare ämna orda i frågan. Det hör till de första grunderna i troslivets byggnad, att broder är villig att med broder reda ut, vad som i sådana fall behöver utredas. Alltså nödgas jag begära svar på följande fråga: Är det riktigt eller inte, när vi i vår redogörelse från sammanträdet i Åtvidaberg [...] säga, att Ni Broder Rydén förklarar, att Ni fattat Mosessons frågor om lojalitet gent emot

Svenska Missionsförbundet och att Ni givit Edert svar i enlighet därmed och därvid avsett lojalitet gent emot Förbundet? Broder Rydén, i brevet av den 29 maj säger Ni bl.a., att Wårnbergs ord: »Vid samtalet i fråga erkände Rydén, att han förstod, varpå frågorna syftade eller sakens verkliga innebörd, men att han svarat på frågorna efter deras formulering«, är med verkliga förhållandet överensstämmande. I nästa rad förklarar Ni, att Ni vid Eder avgång från skolan var fullt lojal mot Svenska Missionsförbundets principer och därför kunde med uppriktigt hjärta ha svarat på direkta lojalitetsfrågor. På mina frågor under samtalet i Åtvidaberg svarade Ni klart och tydligt, att Ni verkligen förstätt Mosessons frågor såsom gällande lojalitet mot Förbundet och att Ni svarat i enlighet med deras innebörd, d.v.s. i avsikt att vara lojal emot Förbundet. Detta är [...] ju [vad] vi ha meddelat i vår redogörelse, vilken Wårnberg likväl förklarar vara lögnaktig. Som sagt, låt mig få besked med det snaraste, om vår redogörelse är oriktig i detta stycke. Jag hoppas, Broder Rydén, att Ni som kristen broder inte undandraget Er att ge detta besked.

I innerlig förhoppning om att detta ärende må kunna redas upp i rättfärdighetens och ärlighetens namn, sänder jag Eder min brodershälsning. (JG 340725)

Något svar på detta brev har vi inte funnit.

Om kravet på återbetalning

Förbundets utgifter för missionskolan var ca 100 000 kronor per år under åren omkring 1930. I detta belopp ingick underhåll och reparationer av fastigheten på mellan 3 000 och 8 000 kronor. Däremot belastades inte skolans budget av avskrivningar på byggnader eller kostnader för nybyggnation. Med ungefär 100 elever blev således driftskostnaderna cirka 1 000 kronor per elev och läsår. Eleverna betalade, som vi har nämnt, kurslitteratur själva liksom mat.

Skolan hade en stipendiefond som gjorde det möjligt att dela ut 5 000 kronor per år. Av stadgarna för fonden framgår att

elev, som erhållit understöd ur denna fond, skall till Missionsförbundet avlämna förbindelse att återbetala det erhållna beloppet jämte ränta, därest han inom tio år efter slutad skolgång upphör att vara predikant eller missionär inom Förbundet [såvida inte det berodde på sjukdom]. (MME4)

Den 16 december 1932 hade missionsstyrelsen ett sammanträde. Då meddelade Johan Gustafsson att Åtvidaberg missionsförsamling hade begärt utträde ur förbundet och redogjorde för hur han såg på Rickard Rydéns agerande.

Upptogs till samtal frågan om vad som kan behöva göras för att förhindra sådana personer att vinna inträde vid Missionssskolan, som, såsom skett, omedelbart sedan de utexaminerats från skolan börja arbeta i rak strid mot Svenska Missionsförbundets grundsatser och intressen. Ett långt och ingående samtal följde, varunder framkastades tanken på, att skärpta bestämmelser för inträde vid skolan behövde komma till stånd. Beslöts hänskjuta ärendet till ett kommande sammanträde mellan Missionsstyrelsen, Skolstyrelsen och lärarkollegiet. (MS 321216)

När sedan Rydén träffade Gustafsson, Mosesson och Larsson den 29 december 1932 i Åtvidaberg fick han veta att han måste betala tillbaka de stipendier han hade fått och att han skulle bli återbetalningsskyldig för sin studietid vid Missionssskolan. Han informerades om att de totala kostnaderna för skolan var omkring 100 000 kronor per år. Han fick inte veta att det inte fanns några bestämmelser om återbetalning.

Den 10 januari 1933 skrev Rydén i ett brev till rektor Mosesson. Han tackade för »senaste samvaron och samtal« och meddelade att han hade räknat ut räntan på de stipendier på 325 kronor han fått, och kommit fram till att den uppgick till drygt 27 kronor och 17 öre. Han hade fått reda på att räntan var 6 %. Han ville veta om han hade räknat rätt och dessutom vart han skulle vända sig för att få uppgifter om kostnaden för sina studier vid Missionssskolan (MB 330113). Mosesson bekräftade i ett brev den 24 januari att Rydéns uppgifter stämde med Missionssskolans bokföring. Senare beslöts att Rydén inte behövde betala sin ränteskuld förrän »det bleve honom möjligt att återbetala« den (MB 330217).

Beträffande skulden för studietiden meddelade Mosesson att Rydén skulle vända sig till Johan Gustafsson till vilken han hade vidarebefordrat Rydéns brev. Gustafsson tog upp frågan vid ett sammanträde i januari 1933 med Missionsstyrelsens beredningsutskott, som beslöt att Gustafsson skulle undersöka

huruvida missionselever, som sedan de genomgått skolan, på grund av en eller annan orsak icke vidare kunna användas i verksamheten eller på grund av andra orsaker lämna predikobanan eller övergå till annat samfund, skola vara förpliktade att till Förbundet återbetala de utgifter, som Förbundet haft för dem. (MB 330113)

Gustafsson insåg snart att han inte kunde utreda frågan själv, varför den togs upp vid utskottets sammanträde den 17 februari då en kommitté tillsattes. Den kom fram till att det inte var möjligt att kräva Rydén på några pengar utöver stipendiemedlen. Frågan kom därför att

fortsättningsvis behandlas på ett principiellt plan och i juni 1934 fastställde Generalkonferensen regler för återbetalning. Beloppet sattes till 1 044 kronor per läsår.

Rickard Rydén pastor inom Pingströrelsen

En kort tid efter att Rickard Rydén blivit medlem i Smyrnaförsamlingen i Åtvidaberg anställdes han som församlingens predikant. Vid årsmötet i januari 1936 valdes han till ordförande och församlingsföreståndare efter Gunnar Pettersson. Han slutade sin tjänst i juli 1937. Han hade då svarat jakande på en kallelse från pingstförsamlingen i Norrtälje. Våren 1941 efterträdde han Ivar Johansson som pastor i Halmstad, en tjänst som han lämnade i januari 1944. Uppbrottet från Halmstad berodde på att han hade fått en kallelse att bli pastor i Smyrnaförsamlingen i Åtvidaberg. En pingstpredikant som var insatt i förhållandena i Åtvidaberg menade att det fanns spänningar i församlingen mellan den grupp som hade kommit från missionsförsamlingen och den grupp som hade tillhört församlingen före »sammanslagningen« och att det var nödvändigt att Rydén tog sig an problemet. Det finns en uppgift att han så tidigt som år 1943 »visste om« att han skulle kallas till Linköping och att det var därför han sökte sig till Åtvidaberg för en andra period. I varje fall fick han en kallelse till Sionförsamlingen i Linköping och han tillträdde tjänsten där den 1 augusti 1946. Ganska snart efter att han börjat sin tjänst i Linköping drabbades han av TBC och han kom sedan att ha flera längre sjukskrivningar. Han tjänade denna församling fram den 27 februari 1962 då han fick en hjärnblödning och avled utan att ha återfått medvetandet. Begravningsgudstjänsten hölls i Sionkyrkan i Linköping med Aron Andersson som officiant. Kyrkan var fullsatt och de församlade följde sedan kistan från kyrkan till stadens begravningsplats.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Om Rickard Rydéns tid som föreståndare i Linköping kan man läsa i skriften *Sionförsamlingen i Linköping 1924–1964*. I samma skrift finns även en kort biografi.

9. Missionsförsamlingen i Norra Vi

Sommaren 1934 splittrades missionsförsamlingen i Norra Vi, som är beläget i sydvästra Östergötland.¹⁰⁹ Omkring 20 personer lämnade gemenskapen eftersom de upplevde att ett par av styrelsens ledamöter motarbetade den andedopsrörelse som fanns inom församlingen. Majoriteten av dem som lämnade församlingen blev medlemmar i pingstförsamlingen i Österbymo och var hösten 1937 med då pingstförsamlingen i Norra Vi ordnades. Denna fick namnet Sion. Missionsförsamlingen hade bildats hösten 1893 och kallade sig då Norra Vi missionsförening. Vid mötet skrevs 37 personer in som medlemmar. Föreningen anslöt sig snart till Östergötlands Ansgariiförening och till Jönköpings missionsförening samt år 1900 till Missionsförbundet. Föreningen invigde sitt missionshus i januari 1900.

Norra Vi kyrkby ligger vid sjön Sommens sydligaste spets. Missionshuset, som idag är ombyggt till en ungdoms- och lägergård, ligger i Tullerum – drygt 1 kilometer från Norra Vi kyrka – vid den väg som går utmed sjön Sommen i nordnordvästlig riktning. Fortsätter man vägen norrut kommer man efter cirka 4 kilometer till Ebenezer som var baptistförsamlingens lokal. Efter ytterligare cirka 4 kilometer ligger Alarps missionshus, som ägdes av Asby-Uddes missionsförsamling.

År 1921 anställde Norra Vi missionsförsamling tillsammans med Asby-Uddes missionsförsamling en evangelist, Gustaf Zetterholm. 21 år gammal tillträdde han i augusti sin tjänst. I Norrköping hade han vintern 1918 besökt stadens andra metodistförsamling som då gästades av T.B. Barratt och Anna Lewini. Flera hade blivit andedöpta och Gustav Zetterholm hörde till dem. Zetterholm predikade emellertid inte andedöpet i Norra Vi men berättade vid ett tillfälle om sina erfarenheter. Församlingen lyssnade intresserat »men ingen sa något eller frågade något« (Widlert)¹¹⁰. På ungdomarna hade emellertid berättelsen gjort ett starkt intryck. Zetterholm slutade hösten 1923 då han började sin pastorsutbildning på missionsskolan. Efter Zetterholm var det flera

¹⁰⁹ Norra Vi tillhörde vid den tiden Ydre härad och omfattade socknarna Norra Vi, Sund, Asby, Torpa, Västra Ryd och Svinhult. Geografiskt motsvarar Ydre härad dagens Ydre kommun med Österbymo som centralort.

¹¹⁰ Se s. 199 om denna källa.

evangelister som arbetade som predikanter i församlingen fram till februari 1931, men ingen av dem var pingstbetonad.

Utvecklingen åren 1931–1934

Den 1 februari 1931 kom evangelist Arthur Johansson (f. 1905) till församlingen efter att man hade bett distriktsföreståndare F.A. Larsson om hjälp att få en predikant. Johansson hade året dessförinnan verkat i en missionsförsamling i södra Östergötland. Ett 50-tal hade blivit frälsta varför man var förväntansfull i Norra Vi. Elis Carlsson¹¹¹, som var församlingens sekreterare och son till församlingens ordförande Johan Karlsson¹¹², skriver flera år senare om Johansson:

Den nye evangelisten kom. Han skilde sig inte alls från bonddrängarna i trakten då det gällde yttre åthävor och språket, så man var lite besviken i församlingen. Han ville att tyngdpunkten tills vidare skulle läggas på bönen och det gick församlingen med på. Det blev uppgörelser inom församlingen; man bekände synder och förlät varandra. Lovprisningen blev högljudd och det började inträffa att man började tala främmande språk i församlingen, något som aldrig hade förekommit. (Widlert)¹¹³

Arthur Johansson var född i samma socken som Rickard Rydén och de kände varandra väl. Han hade varit ute i tre år som evangelist när han kom till Norra Vi.

Tanken var att Arthur Johansson skulle hjälpa församlingarna i Norra Vi och Asby-Udde i tre månader, men han stannade troligen till den 1 juli på uppmaning av styrelserna. Vid ett »extra möte« den 25 maj beslöt församlingen i Norra Vi enhälligt att på styrelsens förslag

föreslå Asby-Uddes missionsförsamling att gemensamt kalla evangelist Arthur Johansson som predikant. Platsen skulle enl. mötets förslag tillträdas d. 1 sept. d.å. med 3 mån. ömsesidig uppsägningstid. Lönen föreslogs till 85 kronor pr månad med mat o husrum fritt. (NVp 310525)

¹¹¹ Elis Carlsson, senare Widlert, (f. 1896) var skraddare och arbetade hos sin far.

¹¹² Johan Karlson (f. 1866) var skraddarmästare och sedan 1908 församlingens ordförande.

¹¹³ Texten är hämtad ur en »nyckelroman« som Elis Carlsson skrev om missionsförsamlingen och den pingstförsamling som senare bildades i Norra Vi. Han har medvetet stuvat om en del i sin framställning bl.a. för att försvåra identifiering av personer, men det som vi har använt här har inte vållat oss några besvär i det avseendet. Åtskilliga uppgifter i hans text kan kontrolleras och vi har kommit fram till att det han skriver är tillförlitligt.

Arthur Johansson ville inte binda sig för en längre tid och svarade nekande på kallelsen, men han lovade att uppehålla tjänsten under september och oktober. Han stannade emellertid ytterligare någon tid – troligen till julen. Han återvände omkring den 1 september 1932, men tanken var att inte stanna mer än några veckor. Den 12 oktober skulle en ny evangelist, Erland Karlsson, komma till församlingen och Arthur Johansson lovade att bli kvar till dess. Vid ekonomimötet den 2 oktober beslöt man emellertid att kalla Johansson som predikant från den 1 november »och tills vidare mot en lön av kr. 60 per månad«. Om han antog kallelsen skulle man sända återbud till Erland Karlsson. Vad Arthur Johansson svarade på denna kallelse vet vi inte, men han blev inte kvar längre än till den 1 februari 1933. Under hans tid fick församlingen ta del av förkunnelsen om andedopet och »Guds helige ande verkade mäktigt till syndabekännelser, uppgörelser med människor, Andeuppfyllelse, Andens gåvors bruk m.m.« (NSj). Han predikade också nödvändigheten att låta döpa sig i vatten.

I december 1931 berättar Johansson något om verksamheten i Norra Vi:

Gud har utgjutit sin Ande över oss, och ibland Guds barn förmärkes en verklig hunger efter att få uppleva mer av Gud. [...] Under ett par månaders tid har vår församling här samt Alarps missionsförsamling haft flera alliansmöten tillsammans med baptistförsamlingen här. [...] Vi ha fått följa syndare till korset och hört dem jubla över undfången nåd. [...] Söndagen den 15 nov. var en stor högtidsdag för vår församling. Då ägde en högtidlig dopakt rum, varvid 15 troende syskon döptes till Kristus. [...] Den 11 oktober var det 20 lyckliga syskon, som följdes år i dopet. (*Mfb* 311203)¹¹⁴

Hösten 1932 ordnades en bibelstudievecka tillsammans med baptistförsamlingen Ebenezer och missionsförsamlingen i Asby–Udde. De som ledde bibelstudierna var O.L. Björk (ÖM-predikant) från Örebro, Rickard Rydén från Åtvidaberg och Emanuel Peterson (»Samuel«) från Limhamn. Peterson ersatte Alex Olovson som hade kallats men varit förhindrad att komma. Bibelstudieveckan var egentligen ett initiativ från ungdomsföreningarna, men formellt tog församlingarna ansvar för kallelserna. Alla möten tycks ha hållits i Ebenezerkapellet. Man var överens om att en sådan vecka skulle ordnas även året därpå. Rydén återkom redan våren 1933 för att leda en bibelstudievecka i missionsförsamlingen i Norra Vi. Den ägde rum 14–20 mars, då »Herren väl-signade, och Guds folk uppbyggdes på sin aldra heligaste tro« (NVå1933).

¹¹⁴ Endast åtta av dem som döptes tillhörde Norra Vi missionsförsamling (NVå 1931).

Alex Olovson besöker Norra V

Redan vid årsmötet den 18 januari 1931 – det vill säga innan Arthur Johansson kom till Norra Vi – hade församlingen beslutat att »söka få en av Svenska Missionsförbundets evangelister, helst Alex Olovson, att verka inom församlingen under nästkommande vinter om möjligt nov. månad«. Att Olovsons namn nämndes berodde sannolikt inte på att han var pingstbetonad utan på att det inte sällan blev väckelse under hans mötesserier. Församlingen fick emellertid inget besök av Olovson denna gång.

Vid årsmötet den 16 januari 1932 beslöts att kalla Alex Olovson för en mötesserie »nästa vinter«. I januari 1933 meddelade han att han skulle komma i april för två veckors »uppbyggelsemöten«. Han hade sagt upp sin tjänst som riksevangelist och skulle sluta under sommaren. I mars 1933 skriver han i ett brev till Elis Carlsson:

I dessa underliga ryktenas tid, så ville jag ha en liten upplysning ang. Norra-Vi, innan som jag kommer. Ett rykte förmäler att församlingen skulle vara färdig snart för ett utträde ur Förbundet? Hur förhåller det sig med den saken? För övrigt vore det gott att få veta åtskilligt hur läget är i Norra-Vi f.n. Jag hoppas, att broder Carlsson skulle vilja klarlägga läget som det är, ty det är av största vikt, att jag få reda på det. Det vore gott för mig att få veta det med omg. för planeringen av den återstående tiden av min verksamhet i Förbundet. Sänd några rader härom. (Widlert 330316)

Elis Carlsson fick brevet den 20 mars och svarade samma dag:

Frågan om N. Vi Missionsförsaml. snart är färdig för utträde ur Förbundet är kanske litet svårt att besvara just nu. Frågan har i varje fall icke varit på tal i församlingen.

Distriktsföreståndare F.A. Larsson riktade samma fråga till mig och min fader för en tid sedan. Jag för min del svarade då, att saken aldrig varit på tal inom församlingen men att jag för egen del ej vågade giva något löfte för framtiden utan vill avvakta utvecklingen inom Förbundet då det gäller dess ställningstagande till Andens verk. Denna synpunkt sade sig Larsson förstå och respektera. [...]

Under en längre tid har församlingen bedit Gud om Andens utgjutelse. Så anordnades en bibelstudievecka under hösten [s. 194] till vilken ju även broder Olovson var kallad. Redan omkr. en månad eller så före bibelveckan började Gud döpa själar i helig ande och under densamma fortsatte Anden att verka. Pris ske Gud.

Sedan febr. har vi varit utan vittne men Herren har verkat och fört några själar igenom men de flesta stå ännu längtande efter Andens dop. [...] Just nu är broder Rydén fr. Åtvidaberg här för några möten.

I det förhållande församlingen här nu står har den åstadkommit mycken oro i de omkringliggande församlingarna och där har ryktet uppkommit att vi tänkte lämna förbundet. Att döma av yttringarna vid våra möten har de tagit för givet att så skulle bli fallet. Någon annan grund finnes ej. Från annan ort ingick även anmälan därom till F.A. Larsson varför han reste hit. Han visade dock mycken förståelse och sade sig vara glad åt verket.

Jag tror mig kunna säga, att de enda grunderna för omskrivna rykten är:

1. Den omständigheten att de flesta av våra medlemmar är döpta som äldre.

2. Bibelstudieveckan gemensamt med baptistförsamlingen.

3. Andens verk i församlingen.

Vi vänta nu att broder Olovson snart kommer hit. Vore även tacksam att omg. få veta ungefärliga tiden. Skulle nu mot förmodan så vara att broder Olovson på grund av läget här, är förhindrad att komma hit, då tror jag att församlingen här blir nödsakad taga steget ur Förbundet. Då måste man väl tyda det så att man ej har någon hjälp och ledning att vänta från det hållet och att Förbundet stängt för Andens verk? (JG 330323)

Alex Olovson var angelägen om att så länge han var i förbundets tjänst inte bli anklagad för att uppmuntra splittring i de församlingar han besökte. Han skickade därför en avskrift till Johan Gustafsson och nämnde i ett följebrev att han själv inte har »verkat i Norra Vi och kan därför icke vara skulden till läget, som det är« (JG 330323).

Mötesserien i Norra Vi med Alex Olovson började den 11 april. En vecka senare skriver Olovson till Johan Gustafsson:

Jag har varit här över en vecka redan. Det har varit en underbar vinter i år, själar ha blivit frälsta överallt man kommit, och även här skönjas tecken till seger utåt, lokalen var i går afton fullpackad och många gripna av Gud. Församlingen här hade beräknat mötesserien till 14 dagar, men den torde dock bli åtskilligt längre, eftersom jag har tillfälle att sträcka ut den. (JG 330418)

Mötesserien blev emellertid av okänd anledning inte längre än två veckor. I årsberättelsen kan man läsa att »skörden ej blev vad vi väntat«. Församlingen beslöt att »till Svenska Missionsförbundets exp., som ersättning för pastor Alex Olovsons besök, sända kr. 75:– vilken summa utgör kollekterna vid pastor Olovsons möten« (NVp 330518).

Under tiden Olovson var i Norra Vi bestämdes det att försöka få honom tillbaka för en bibelstudievecka även under hösten. Den ägde rum sista veckan i oktober 1933. Två möten hölls varje dag, ett bibelstudium på eftermiddagen och ett väckelsemöte på kvällen. »Det var säkerligen stunder då löften gavs och heliga beslut fattades i mångt

hjärta« (NVå1933). Styrelsen beslöt att »under förutsättning att pastorn ej själv begär något [...] lämna honom kr. 60.- plus resekostnader« som ekonomisk ersättning för denna vecka (NVp 331029).

Dopgrav i missionshuset

I början av april 1933 kom ett förslag att man »om möjligt, omedelbart skulle bygga dopgrav i missionshuset«. Sannolikt fanns det en koppling till Rickard Rydéns undervisning under hans bibelstudievecka den 14–20 mars. Styrelsen beslöt efter »en stunds överläggning [...] att infordra anbud å kostnaden för byggande av dopgrav med uppvärmningsanordning« (NVp 330415). Redan tre dagar senare kunde styrelsen presentera ett anbud för församlingen vilket antogs. Den första dopförrättningen ägde rum onsdagen den 26 april klockan 5 på eftermiddagen och förrättades av Alex Olovson under hans mötesserie. Mötet var »enskilt för troende«. Han fick då döpa åtta personer, men av dessa kom några från andra missionsförsamlingar i Ydrebygden.

Beslutet att bygga dopgraven var enhälligt trots att flera av de äldre i församlingen var kritiska till den pingstinriktade utvecklingen inom församlingen och ungdomsföreningen. Att man ändå gick med på förslaget kan ha berott på att det var ungdomarna som låg bakom önskemålet. Församlingen hade under en lång följd av år försökt att aktivera de ungdomar som var barn till församlingsmedlemmar men också att nå ungdomar utanför församlingens krets. Ansträngningarna hade inte gett några större resultat. Under Arthur Johanssons tid i församlingen tycks det ha blivit en ändring.

Pingstbetonad evangelist eller inte?

Det förefaller som om församlingen inte anställde någon evangelist sedan Arthur Johansson hade flyttat den 1 februari 1933. Som predikohjälper kom ibland den tidigare nämnde Erland Karlsson. Man fick också hjälp av evangelist David Gustafsson som hade flyttat till Asby år 1932.¹¹⁵ Församlingen tog också emot predikanter från Ansgariiföreningarna i Östergötland och Jönköping. I september 1932 hade ett förslag väckts att »på grund av skjutsfrågan, ej mottaga Jkpg. ansgf.

¹¹⁵ David Gustafsson (f. 1899) och hans hustru bodde i Gunsjö (även Gunnsjö) mellan Norra Vi och Asby. Troligen hade han bosatt sig där för att ta hand om den lanthandel som fanns i fastigheten sedan ägaren avlidit våren 1931. En ny ägare tillträdde hösten 1934. Makarna Gustafsson var bosatta i Asby när hustrun avled 1968.

predikanter samt från Österg. ansgf. – endast de som transporterar sig själva«. Församlingen hade ofta problem att ordna med predikanternas resor, men vid årsmötet i januari 1933 beslöts att utan restriktioner även i fortsättningen ta emot dessa predikanter.

Vid två tillfällen under 1933 döpte Erland Karlsson några församlingsmedlemmar. Vid en av dessa dopförrättningar praktiserades vad som förekom fordom, varom Skriften säger: »Och man bar fram barn till Jesus« Mark. 10:13. Vid dophögtiden annandag pingst framburos två små barn inför Herrens ansikte genom händers påläggning och bön och vi tro, att han som är den store barnavännen låter sin välsignelse vila över de små, då vi bedja honom därom. (NVå 1933)

Inför hösten ville man ha en predikant för en något längre tid. Vid församlingsmötet den 18 maj beslöt man att

hemställa till Asby-Uddes missionsförsamling om ett gemensamt sammanträde med respektive predikantkommittéer för att dryfta frågan om samarbete. Styrelsen uttalade sig för anställandet av gemensam evangelist. Styrelsen föreslog för sin del att evangelist Erl. Carlsson måtte kallas med evangelist Tage Carlsson, Ödeshög som ersättare. (NVp 330518)

Man kom överens om samarbete och tanken var att få en evangelist från »1 aug och tills vidare samt dessutom en evangelist för en tid av tre mån. från jul räknat«. Exakt vad som avsågs vet vi inte, men predikantkommittéerna beslöt att kalla Erland Karlsson från 1 augusti och »för tre mån. evangelist Tage Carlsson«. Erland Karlsson svarade avböjande, varför man i stället kallade en annan evangelist »för obestämd tid«. Även denne avböjde och under augusti hade man »provbesök« av ytterligare en evangelist. Den 3 september skulle beslut fattas. Styrelsen meddelade emellertid att man borde höra ytterligare en evangelist och hade redan, på eget ansvar kallat Harry Nilsson från Askeby. »Mötet godkände styrelsens åtgörande och beslutade vänta med frågans avgörande tills broder Nilsson varit här.« Harry Nilsson (senare Hyllienmark) var pingstbetonad och vid mötet hade någon framfört sin åsikt att någon pingstbetonad evangelist inte borde komma ifråga.

Den 17 september skulle församlingen fatta sitt beslut, men »som någon enighet ej kunde uppnås vid mötet uppsköts frågans avgörande«. Ett extra möte utlystes till dagen därpå.

Vid mötet den 18 september ställde någon frågan om det över huvud taget skulle få finnas några pingstbetonade medlemmar i församlingen.

Ett broderligt samtal följde, varefter mötet fattade det beslutet »att vandra vidare i Guds namn efter Hans ledning«. Därefter beslutades enhälligt att till evangelist kalla broder Harry Nilsson. Under förutsättning att Asby-Uddes missionsförsamling biträder beslutet bestämdes lönen till kr. 70:– för månad. Om så skulle vara att Asby-Uddes missionsförsamling ej biträder beslutet, då det gäller Harry Nilsson, beslutade mötet att Norra Vi missionsförsamling kallar honom ensamt. (NVp 330918)

Harry Nilsson svarade jakande på kallelsen och tillträdde sin tjänst under oktober. Det förefaller som att man i Asby-Udde inte biträdde beslutet.

I januari 1934 hade Johan Gustafsson nåtts av klagomål på Harry Nilsson varför han skrev till F.A. Larsson för få uppgifter om Nilsson. Larsson hade enbart positiva omdömen att lämna. »Men därmed vill jag icke säga att de anmärkningar som nu förts fram mot honom, äro grundlösa. Nu får man ju vara beredd på att nästan vad som helst kan ske.« Larsson menade att var anmärkningarna befogade kunde det bero på Wårnbergs skrivelse (s. 181) och att Rydén hade besökt församlingen. Innan Nilsson hade rest till Norra Vi hade Larsson fått honom att avge en lojalitetsförsäkran. »Om han nu svikit, så beklagar jag det« (JG 340122).

Årsmötet 1934

Liksom i Åtvidaberg introducerades sångboken *Andliga Sånger* men begränsades till att användas vid bönenämöten och väckelsemöten. När detta skedde vet vi inte, men vid årsmötet i januari 1934 hade förslag kommit att öka eller minska användningen – vilket är osäkert – men församlingen beslöt att använda sångboken som dittills.

Under år 1933 hade styrelsen, som valdes på ett år, bestått av Johan Karlsson (ordförande), Werner Ottosson¹¹⁶ (församlingsföreståndare), Elis Carlsson (sekreterare), C.F. Berg¹¹⁷ och Emil Wistedt¹¹⁸ (kassaförvaltare). Av styrelsens fem ledamöter var två pingstbetonade: Werner Ottosson och Elis Carlsson.

¹¹⁶ Werner Ottosson (f. 1893) var smidesmästare. År 1934 var han vaktmästare i missionshuset, varför familjen bodde där.

¹¹⁷ Carl Fredrik Berg (f. 1861) var skomakare och arrenderade ett mindre lantbruk. Han var med när missionsföreningen bildades och var ordförande 1898–1908.

¹¹⁸ Emil Wistedt (f. 1865) var lantbrukare men hade tidigare varit häradssdomare. Han hade varit församlingens ordförande under dess fyra första år.

Vid årsmötet 1934 föreslog styrelsen att föreståndaren skulle benämnas församlingsäldste och övriga styrelseledamöter församlingstjänare eller diakoner, vilket församlingen accepterade. Därefter skedde val av styrelsen, vilken omvaldes med den kompletteringen att Elis Carlsson blev biträdande föreståndare och församlingsäldste vid sidan av Werner Ottosson, som i sin tur valdes till vice ordförande.

Ungdomsföreningen läggs ner

Inom ungdomsföreningen hade man hösten 1933 samtalat om att lägga ner verksamheten. Att detta hade att göra med att flertalet av medlemmarna var pingstbetonade är klart, men på vilka grunder man ville att föreningen skulle upphöra vet vi inte. Man beslöt i början av år 1934 att församlingen skulle tillfrågas om föreningen kunde besluta om avvecklingen. Frågan behandlades av församlingen på årsmötet varvid bestämdes att ungdomsföreningen själv fick fatta beslutet. Den 3 februari 1934 upplöstes föreningen. Den beslöt att »hemställa till församlingen att ikläda sig anslaget till skolgossen i Kongo och att få kvarhålla Herraftnarna och ostet« (NVp 340203).¹¹⁹ Församlingen hade inget att invända.

Elis Carlsson skrev den 18 februari ett brev till F.A. Larsson och berättade att ungdomsföreningen hade upplösts. I sitt svar skriver Larsson:

Över motiveringen för ungdomsföreningens upplösning skall jag icke yttra mig. Jag är försiktig att uttala mig i frågor, vars innersta väsen jag icke kan genomtränga. Att beslutet om upplösningen fattats i fullt samförstånd med församlingen, är jag glad över och inte mindre över det att de unga tillhöra församlingen och att de akta den högt. Den är värd det. Församlingen har sin grund i Gud. Må de unga få nåd ifrån Gud, att i församlingen föra en helig vandel i ödmjukhet, i plikttrohet och i kärlek. Det ligger makt uppå, att vi som äro äldre föregå de unga med goda exempel. Herren förläne oss denna nåd! – Där ungdomsverksamheten utövas i samklang med församlingen, visar den sig vara till välsignelse, antingen den är organiserad eller av mera tillfällig natur. Huvudsaken är ju att man kan göra något för de unga och vinna utomstående för Jesus Kristus. Formerna kunna växla i verksamheten, livet är det viktigaste. Inga yttre former kunna ersätta livet. (JG 340221)

¹¹⁹ Föreningen hade under många år skickat 50 kronor per år till Kongo. Herraftnarna var möten då ungdomsföreningens manliga medlemmar stod för program och förtäring. Ostet innebar att de kvinnliga medlemmarna samlades i något eller några hem under vintern och gjorde ost som sedan såldes på t.ex. en missionsauktion.

En grupp pingstbetonade vill lämna församlingen

Elis Carlsson skriver att »omsider blev situationen den, att en brytning i församlingen blev ofrånkomlig. Motståndet mot den 'fria riktningen' ökade«. Det var några av de äldre »som upptog kampen och det stod snart klart att skulle de 'nya sanningarna' i fortsättningen förkunnas och praktiseras, så bleve detta under kamp och strid« (Widlert). Det senare tog sig bland annat yttryck i att de uttryckte sitt missnöje över de högljudda bönemötena. Johan Karlsson hade »i förstone varit reserverad mot [...] de högljudda bönemötena [...], men med tanke på bl.a. det varma böneliv, som gjort sig gällande, hade all reservation försvunnit« (NVp 440426).

Församlingen i Norra Vi var vid årsskiftet 1933/34 inte pingstbetonad men uttalat pingstvänlig. Det var inte så många medlemmar som var andedöpta. De flesta av de andedöpta var unga och bland dem fanns en grupp som menade att för att »undvika striden« så borde de »fastän det kändes smärtsamt« ansluta sig till baptisterna. De »började mer och mer gå på deras sammankomster« (Widlert).

Församlingen hade i december 1933 bestämt att hålla en bibelstudievecka kommande höst och beslutat kalla Alex Olovson. Efter beslutet hade styrelsen diskuterat om man skulle ta kontakt med baptistförsamlingen och hålla bibelstudieveckan tillsammans med den såsom hösten 1932. Baptistförsamlingen förklarade emellertid att man inte var intresserad. Motiveringen var att man inte ville samarbeta med en obiblisk församling. En representant för missionsförsamlingen ska då enligt Elis Carlsson ha frågat vad som skulle hända med de medlemmar i missionsförsamlingen vilka var vuxendöpta och andedöpta »då Kristus kommer för att hämta de sina« när de nu inte tillhörde en biblisk församling.

- Det beror nog på det. Jag fruktar det värsta.
- Vilka anser då du vara bibliska församlingar?
- Jo, baptister och pingstväänner. (Widlert)

När de ungdomar som hade övervägt att bli baptister fick höra vad som hade sagts blev de »betänksamma och sköto frågan på framtiden«.

Efter ett besök av Rickard Rydén i Åtvidaberg hade man börjat diskutera Missionsförbundets församlingsprinciper. För en del av församlingens medlemmar blev det »en andlig livsfråga att tillhöra en församling ordnad enligt mönsterbilden i Ordet«. För de övriga var »det lika naturligt att av helt hjärta omfatta det egna samfundets frihetsprin-

ciper«. Trots dessa motsättningar »voro båda riktningarna fortfarande ett i anden då det gällde bön. Man bad om en lösning i församlingsfrågan, en lösning utan splittring av församlingen« (Widlert). För en majoritet bland de pingstbetonade stod det snart klart att man skulle lämna missionsförsamlingen, men något initiativ togs inte av någon av de äldre, exempelvis Elis Carlsson och Werner Ottosson.

De ovan nämnda ungdomarna – de var ett tiotal – var ivriga och ville se en förändring. Omkring månadsskiftet mars/april 1934 beslöt de därför att de skulle lämna församlingen. De tog kontakt med Werner Ottosson, som var församlingens föreståndare, och meddelade sin avsikt. Han blev överraskad och sammankallade styrelsen till ett möte den 5 april.

Efter ett längre samtal om vad som möjligen vore att göra, beslutade styrelsen enhälligt, att låta frågan vila till dess någon, av angiven orsak, begärt utträde och då framlägga saken för församlingen. Församlingens medlemmar skall dock omedelbart underrättas om förhållandet. (NVp 340405)

Styrelsen tog kontakt med F.A. Larsson i Linköping, som för sin del önskade att de som inte accepterade Missionsförbundets församlings-syn i Norra Vi-församlingen så snart som möjligt borde lämna densamma. Man kom överens om att han skulle komma till Norra Vi och vara med på ett församlingsmöte den 26 april, då församlingen skulle underrättas.

Vid detta församlingsmöte utsågs Larsson till mötets ordförande och Elis Carlsson till sekreterare. Ottosson redogjorde för det kritiska läge som församlingen befann sig i genom att flera medlemmar önskade lämna densamma, eftersom de ville tillhöra »en församling bestående av medlemmar, döpta i vatten efter den personliga avgörelsen för Kristus«. Han läste upp protokollet från styrelsemötet och konstaterade att nu »gällde det för församlingen, att [...] rådgöra om läget och om möjligt uttröna, vad som skulle kunna göras«. Samtalet som följde var »från början och till slut präglad av kärlek och broderlighet«. Ingen kom med några konkreta förslag, utom möjligen Emil Wistedt.

Alltsedan dopfrågan blivit aktuell inom församlingen hade han ställt sig reserverad [...] och för församlingens kvarblivande i Svenska Missionsförbundet med tillämpning av dess principer ämnade han kämpa in i det sista. Br. W. uppmanade de vänner, som ämnade lämna församlingen att ändå stanna kvar och sade sig vara villig att själv träda tillbaka om församlingen kunde bevaras odelad. (NVp 340426)

Under detta samtal passade Elis Carlsson på att fråga om denna nya församling, »förutsatt om att en sådan kommer till stånd, kunde tänka på att få ha sina möten i missionshuset«. Han menade att det var önskvärt om det kunde göras ett uttalande i frågan så att saken kunde ordnas i samförstånd »innan en ev. brytning skett«. Larsson »menade att det var omöjligt ordna för en församling som ej existerade«. Något uttalande gjordes inte. Enligt ett senare protokoll ska Werner Ottosson och Elis Carlsson vid detta möte sagt att de skulle stå kvar i församlingen åtminstone till årsskiftet för att vara till hjälp (NVp 340611).

Efter detta möte tog Ottosson kontakt med de flesta församlingsmedlemmarna för att få klarhet i om de tänkte lämna gemenskapen eller inte. Två i den grupp som hade kontaktat Ottosson bestämde sig för att lämna församlingen direkt. De övriga i gruppen höll fast vid sin avsikt och begärde flyttningsbetyg. Ett tiotal andra medlemmar deklarerade att de troligen skulle komma att begära utträde men att de ville avvakta. De återstående av de pingstbetonade och pingstvänliga förklarade att de inte tänkte lämna församlingen.

Splittringen

Den 2 maj 1934 skriver F.A. Larsson i ett brev till Elis Carlsson:

Sedan jag besökte Norra Vi den 26 april, har det blivit fullt klart för mig, att det är allra bäst, att förhållandena inom församlingen hos eder bli ordnade i broderlighetens ande, ju förr desto hellre. Uppskov vinnes ingenting på.

Nu föreslår jag, att du meddelar mig namnen på dem vilka begära sitt utträde ur församlingen. Full klarhet är här bäst. Vårt ansvar såsom Kristi efterföljare ålägger oss uppriktighet. Då jag har fått meddelande fr. dig angående omskrivna sak, kommer jag åter till eder. Församlingen får då ta upp frågan till behandling rörande lokalens upplåtande för gruppen som går, m.fl. ärenden. (JG 340502)

Styrelsen hade ett nytt möte den 6 maj. Då lästes brevet upp från Larsson. Det är svårt att förstå varför han ville veta vilka som tänkte lämna församlingen, men styrelsen gick honom till mötes.

Evangelist Harry Nilsson hade ställt frågan till styrelsen om församlingen ville att han skulle sluta sin tjänst. Styrelsen beslöt att be honom stanna kvar till efter Larssons nästa besök.

Måndagen den 11 juni hölls församlingmötet då F.A. Larsson var med. Han valdes till ordförande och Harry Nilsson till sekreterare. Med några få undantag var de som hade begärt utträde närvarande vid

mötet och var och en fick frågan om han eller hon höll fast vid sitt beslut om utträde. Alla besvarade frågan med ja. Larsson föreslog att de som endast hade meddelat att de troligen skulle komma att lämna församlingen men inte var med på mötet borde få besök »för samtal och bön«, men synpunkter kom fram att de redan hade haft ett samtal med Ottosson och att de kunde uppfatta besöket som »påträngande och osympatiskt«.

Larsson vände sig därefter till Werner Ottosson och Elis Carlsson med »begäran om att få veta deras personliga ställningstagande. Frågan gällde närmast, huruvida bröderna önskade stanna kvar i fortsättningen som hittills som funktionärer och medlemmar av församlingen«. Båda ville att församlingen skulle avgöra om de skulle stå kvar till årsmötet. Larsson menade att det skulle de själva avgöra, »församlingen som sådan kan ej utöva något tvång över någon av sina medlemmar«. Han föreslog att församlingen skulle »lösa bröderna från löftet, vilket förslag bifölls«. Ottosson och Larsson tillfrågades sedan »om det var deras avsikt och önskan att i fortsättningen stanna kvar och fullgöra sina uppdrag«. Efter viss tvekan bestämde de sig att »redan nu frånträda sina befattningar« men »dock ej för dagen begära utträde ur församlingen«.

Nästa fråga gällde om de pingstbetonade skulle få hyra missionshuset efter att de hade lämnat församlingen. Larsson ansåg att gruppen skulle få disponera lokalen för ett enskilt möte i veckan. Offentliga möten borde styrelsen besluta om från fall till fall. Efter detta inlägg gjordes en paus eftersom Emil och Charlotta Wistedt ville bjuda samtliga på kaffe.

Efter pausen frågade F.A. Larsson om någon av dem som skulle lämna församlingen hade något att säga i lokalfrågan.

Br. Elis Karlsson påpekade, att det är för de offentliga mötena behovet av samlingslokal är mest trängande. De enskilda mötena kunna utan svårighet anordnas i hemmen. [...] Br. Wistedt tyckte sig förutse, att två församlingar ej skulle kunna en längre tid arbeta i samma lokal. (NVp 340611)

Larsson upprepade det han hade föreslagit före pausen varefter församlingen godkände förslaget. Vid ett styrelsemöte dagen därpå beslöts att missionshuset skulle upplåtas kostnadsfritt.

Eftersom Werner Ottosson och Elis Carlsson hade lämnat sina befattningar i församlingen beslöts att förrätta ett fyllnadsval. Detta utföll så att den ovan nämnde evangelisten David Gustavsson samt Gustav

Karlsson, som var ledare för en krets i församlingen, invaldes i styrelsen. Gustavsson valdes sedan till föreståndare.

Dagen efter församlingsmötet hade Elis Carlsson begärt sitt utträde vid ett samtal med sin far, Johan Karlsson, som »var alldeles förkrossad« efter gårdagens möte. Senare på dagen hade han avlyssnat ett samtal mellan fadern och Larsson. Denne hade sagt, »att det brukar bli väckelse efter en sådan här utrensning« (Widlert).

Vid den här tiden lämnade Harry Nilsson Norra Vi. Om det var hans eget beslut eller styrelsens framgår inte av protokollen.

Den 13 juni skrevs flyttningsbetyg ut åt dem som hade begärt utträde, och några veckor senare även till de flesta av dem som hade valt att avvakta.

För Johan Karlsson blev splittringen en katastrof. Hans inställning till pingstväckelsen i församlingen hade varit delad. Han hade sympatiserat med de pingstbetonade och trott att det på något sätt var möjligt för församlingen att undvika splittring. Det var givetvis inte utan betydelse i sammanhanget att hans son, Elis, var pingstbetonad. Om församlingen splittrades hade han för egen del velat följa med de pingstbetonade, men hans kärlek till missionsförsamlingen och det ansvar han kände för den gjorde att han var förvissad om att han skulle bli församlingen trogen vad som än hände. Han hoppades att kunna hålla ihop församlingen. Hur han tänkte sig att det skulle gå till vet vi inget om, men han tycks ha menat att lösningen låg i att alla medlemmar snart skulle ha »tagit dopet«. Färre än tio av medlemmarna var inte vuxendöpta sommaren 1934. Förmodligen tänkte han sig att om alla var döpta skulle församlingssynen i praktiken bli som de pingstbetonade krävde – det skulle inte vara nödvändigt att ändra stadgarna och komma i konflikt med Missionsförbundets ledning.

När ändå församlingen splittrades hade han inget annat val än att stanna kvar. Han kände ansvaret och han älskade församlingen. Efter splittringen blev Johan Karlsson sjuk och han avled den 12 augusti 1936 på Linköpings lasarett. Han var då 70 år. Enligt hans son Elis gjorde splittringen att han gick en för tidig död till mötes.

F.A. Larsson menade att »han aldrig varit med om att ordna en liknande skilsmässa, som gått så fridfullt tillväga som i Norra Vi« (Widlert).

Första församlingsmötet efter splittringen

Den 11 juli 1934 höll missionsförsamlingen sitt första församlingsmöte efter splittringen. Då kallades David Gustavsson som predikant fram till den 1 oktober, en kallelse som antogs av honom direkt eftersom han var närvarande vid mötet »och beslutades att han för varje möte på vardagar skall ha 4:- kr. samt 5:- för söndagsmöte«. Man beslöt också att Gustafsson skulle »framställa en vädjan [...] till de ur missionsförsamlingen utgångna söndagsskollärarna att fortsätta med söndagskolverksamheten till årets slut«. Vilket svar Gustavsson fick vet vi inte.

Alex Olovson hade i december 1933 fått en kallelse att även hösten 1934 hålla en bibelstudievecka och han hade lovat att komma. Vid församlingsmötet »beslöts efter diskussion att annullera kallelsen«. Alex Olovson kom ändå till Norra Vi och ledde fyra dagars bibelstudier i början av november 1934, men då på inbjudan av pingstgruppen. Vid samma möte beslöts att fråga Ottosson om han även i fortsättningen ville leda de bönemöten som ägde rum på tisdagskvällarna. Det finns inga uppgifter om hur han svarade, men sannolikt gick han församlingen till mötes. Ottosson skötte även vaktmästartjänsten i missionshuset en tid efter att han hade lämnat församlingen – han hade sin bostad i kapellet. Efter ungefär ett halvår fick han flytta in i en lägenhet i en mangårdsbyggnad.

Missionsförsamlingens matrikel för de år vi här intresserar oss för är inte välskött och det är svårt att avgöra hur många medlemmar församlingen hade vid olika tillfällen. Årsberättelsen för 1933 anger emellertid att antalet var 68 den 31 december 1933; vi har kommit fram till att det var 65. I årsberättelsen för år 1934 står det att »22 medlemmar har av känd anledning under sommaren begärt utträde« och att medlemsantalet vid årets slut var omkring 46. Av matrikeln framgår att en medlem flyttade till Ydrefors missionsförsamling och en annan till Blåviks missionsförsamling samt att 19 pingstbetonade medlemmar lämnade församlingen – två personer den 1 maj, tio den 13 juni, fem den 2 juli och två den 11 juli (Werner Ottosson och hans hustru). Det kan således ha varit tre personer som tillhörde församlingen utan att de blivit antecknade i matrikeln.

I början av år 1935 begärde ytterligare två pingstbetonade medlemmar utträde. Det var Karl Nilsson och hans hustru Sally.¹²⁰ Det var således 24 pingstbetonade medlemmar som begärde utträde under åren 1934 och 1935 av de cirka 68 medlemmarna.

Medelåldern sommaren 1934 för den grupp som först fattade beslut att lämna församlingen var 21 år. De hade i genomsnitt varit medlemmar i 2,5 år. Motsvarande uppgifter för dem som avvaktade men sedan lämnade församlingen var 32 år respektive 6 år. Medelåldern för hela gruppen var 26,5 år. Antalet män var 5 och antalet kvinnor var 16. Medelåldern för den grupp som kom att stå kvar i församlingen var cirka 55 år. Nästan 60 % av dem var kvinnor.

Efter splittringen år 1934 återhämtade sig aldrig missionsförsamlingen i Norra Vi numerärt. Medlemsantalet sjönk successivt och i slutet på 1950-talet var det bara ett 15-tal. År 1970 gick den upp i Österbymo missionsförsamling. I Asby-Udde missionsförsamling begärde ett tiotal pingstbetonade medlemmar utträde (NVSj).

Pingstgruppen

När pingstgruppen i Norra Vi lämnade missionsförsamlingen var tanken att man skulle bilda en pingstförsamling – det tycks inte ha varit aktuellt att bilda en fri missionsförsamling. Man samlades snart till interna möten och samtalade givetvis då om hur man skulle gå vidare. Lördagen den 30 juni 1934 hade gruppen sitt första formella »församlingsmöte«. Det hölls i Fallerås hos Karl P. Nilsson¹²¹ som valdes till mötets ordförande. Han var sedan den 20 maj 1932 medlem i Betelförsamlingen i Österbymo (idag Filadelfiaförsamlingen). I mötet deltog också ett par makar som hade tillhört Asby-Uddes missionsförsamling.

¹²⁰ Karl Erik Gunnar Nilsson (f. 1906) hade bott en tid i Sunds församling och då blivit medlem där. När han återvände till Norra Vi hade han inte förts in i matrikeln, men fick flyttningsbetyg eftersom han räknades som medlem i församlingen. Han var son till Karl Petrus Fritjof Nilsson (s. 213).

¹²¹ Karl Petrus Fritjof Nilsson (f. 1880) var hemmansägare och bodde i Fallerås. Han blev medlem i missionsförsamlingen år 1923 och döptes i augusti 1927. Han var en dominant person och kontrollerade noga att det som framfördes i predikan stämde överens med vad som stod i Bibeln. Det fanns de som tyckte att han var »kantig i sina uttalanden«. I missionsförsamlingen hade han inte blivit helt etablerad och han hade inte haft några förtroendeuppdrag under sin tid där. Werner Ottosson hade stor respekt för Nilsson och såg upp till honom (Ottosson).

Ordf. meddelade att ärendet för mötet var att samtala om församlingsfrågans ordnande för den fria gruppen, och uppmanade de närvarande att uttala sig huruvida de ansågo tiden vara inne att ordna församling eller i annat fall, som enskilda medlemmar begära medlemskap i Betelförsamlingen i Österbymo. (NVSp 340630)

Werner Ottoson »sade sig ej vara mycket tilltalad, för egen del, att gå till Österbymo, men var villig att böja sig för Guds vilja«. Elis Carlsson hade varit motståndare till tanken att gå till Österbymo, men hade detta motstånd vikit och var villig att gå Guds väg. Han hade vid sista mötet i Spaxtorp fått den känslan att det kanske var Guds vilja att ordna församling, men ansåg det dock vara viktigt att undersöka förutsättningarna och beräkna kostnaden. (Ibid.)

En annan av deltagarna

uttryckte sin längtan efter församlingsgemenskap, men var glad att tills nu bidat Guds ledning. Han sade sig ännu ej vara viss om Guds vilja i församlingsfrågan, men hade ej något emot vännerna i Österbymo. [Han] upplyste dock om att det var flera syskon i Asby-Udde, som väntade att församling skulle ordnas i Norra Vi, då de ansåg det vara väl långt till Österbymo. (Ibid.)

Vägsträckan mellan kyrkan i Norra Vi och pingstkapellet i Österbymo var omkring en mil.

Åtskilliga yttrade sig – de flesta till förmån för en egen församling. Elis Carlsson menade att man borde fatta beslut i samförstånd med Betelförsamlingen i Österbymo och föreslog att församlingens förestandare, pastor Berthil Johansson skulle bjudas in till nästa möte, vilket också beslöts.

Den 15 augusti samlades man ånyo till överläggningar och då var Berthil Johansson med.

Broder Johansson sade sig förstå vår önskan att få församling i Norra Vi. Han hade bedit till Gud om saken, men känt att tiden ej var inne. Han ansåg det vara naturligt att vi t.v. borde tillhöra församlingen i Österbymo. Detta med tanke på vad som kan möta i en ny verksamhet, varför det kan vara tryggast att tillhöra en äldre församling. Det vore då lämpligast att stå som utpost med särskilt vittne och egen kassa. (NVSp 340815)

Flera yttrade sig och även vid detta möte förespråkade de flesta att man skulle bilda en egen församling. Elis Carlsson tog upp föreståndarfrågan och menade att Karl Nilsson var självskriven som föreståndare men att

han vore dock oprövad som sådan i en fri församling, och kunde ju hans lämplighet prövas om vi stode som utpost till Österbymo. – Broder Bertil Johansson påpekade att vi i själva verket redan är en församling, fastän ej en ordnad sådan. Då det gäller tjänsterna i församlingen gäller ordet: »Dem Han kallar, dem skickliggör han.« När det gäller anslutning till Österbymo, bör det ju tänkas som en övergångsperiod. (Ibid.)

Karl Nilssons son, Josef, ansåg, att »då visshet ej kunde vinnas, det vore tryggast att gå till Österbymo«.

Därmed var överläggningarna slut och man beslöt att försöka komma fram till ett avgörande vid ett möte söndagen den 26 augusti. Vid detta möte var tveksamheten något större till att omedelbart ordna en församling än vad fallet hade varit vid de två tidigare sammankomsterna. Efter att de som önskade hade fått yttra sig föreslog Elis Carlsson att man

nu kunde besluta ordna församling här, men under förutsättning att Betelförsamlingen i Österbymo sanktionerar beslutet. Detta senare blev också mötets beslut.[...] Mötet avslutades med en bönestund, då Gud genom ett underbart budskap härligt sanktionerade besluten. (NVSp 340826)

Berthil Johansson tog upp Norra Vi-frågan vid församlingsmötet den 30 september i Betelförsamlingen:

Från de vänner i Norra Vi som lämnat Missionsförsamlingen, därstädes förelåg en begäran till församlingen att den skulle uttala sin mening om ett event. församlingsordnande där. Församlingen ansåg icke tiden vara inne härför och beslöt hälsa vännerna välkomna till församlingsgemenskap här. Församlingen förklarade sig också villig att upptaga arbetet i N:a Vi såsom utpost tills tiden vore inne att ordna församling där. (Öyp 340930)

Det blev alltså församlingen i Österbymo som avgjorde att det bildades en utpost i Norra Vi. Karl Nilsson blev ledare för denna. Någon enighet inom Norra Vi-gruppen kunde inte uppnås utan var och en fick ordna »sin församlingsfråga efter fritt val.« Under oktober–december 1934 togs elva medlemmar in i Betel, och året därpå ytterligare fyra. De övriga sex valde andra församlingar eller bestämde sig för att vänta tills det bildades en pingstförsamling i Norra Vi. Detta kom att dröja till den 17 oktober 1937 då Sionförsamlingen i Norra Vi ordnades¹²² av 32 personer, varav flera hade tillhört Asby-Uddes missionsförsamling. I

¹²² Att en församling *ordnades* innebar i allmänhet inom Pingströrelsen att en äldste från en annan pingstförsamling deltog i mötet som ordförande och »genom bön och händers påläggning« avskilde en eller flera äldste i den nya församlingen.

början på 1960-talet var medlemsantalet 65 för att sedan på grund av utflyttningen från bygden successivt minska till 14 i början av 1980-talet då medlemmarna gick över till pingstförsamlingen i Österbymo.

10. Borgholms missionsförsamling

Svenska Missionsförbundets verksamhet på Öland från slutet av 1890-talet fram till år 1922 hade inte varit särskilt framgångsrik. Medlemsantalet under dessa år hade pendlat omkring 150. Men från och med år 1922 skedde en tillväxt och vid årsskiftet 1927/28 fanns det omkring 250 medlemmar i de sju församlingar¹²³ som var anslutna till SMF. Dessa var också anslutna till Ölands kretsförening.¹²⁴

Våren 1922 hade en serie väckelsemöten hållits i Borgholm med Alex Olovson (s. 37) som talare och nästan alla församlingar på Öland hade kunde notera en ökning av antalet intagna medlemmar. Efter sitt andedöp hösten 1922 återkom Olovson till Öland. Människor blev andedöpta och i Borgholms missionsförsamling – liksom i de flesta av de övriga församlingarna – fanns snart en pingstbetonad grupp av medlemmar. Vi ska här se något på utvecklingen fram till och med år 1933 med hänsyn till att det uppstod spänningar i församlingen på grund av denna grupp. Våren 1933 splittrades församlingen i och med att en stor del av de pingstbetonade begärde sitt utträde.

Underlag för detta kapitel utgörs främst av brev i Svenska Missionsförbundets arkiv samt protokoll, årsberättelser och matriklar från Borg-

¹²³ Åtskilliga församlingar kallade sig i början av 1920-talet för föreningar, trots att de var organiserade på samma sätt som de som kallade sig församlingar. Vi använder genomgående benämningen församling för de missionsföreningar som var anslutna till SMF.

¹²⁴ Ölands sju missionsförsamlingar låg alla norr om Färjestaden. De fanns i Borgholm, Böda, Föra, Högby, Köping, Långlöt och Sandvik. Anslutna till Ölands kretsförening var ytterligare 18 föreningar, församlingar, kretsar och predikoplatser – utan att för den skull personerna som tillhörde dessa organisationer automatiskt räknades som medlemmar i SMF; år 1927 var det ca 320 personer som tillhörde Ölands kretsförening, varav 240 var medlemmar i SMF-församlingar. De flesta av kretsföreningens organisationer var engagerade i andra missionssällskap utöver SMF. Distriktsföreståndaren i Kalmar län skriver i sin rapport i årsberättelsen för år 1926 att »på sina ställen kunna [föreningarna och församlingarna] få besök av predikanter från tio à femton olika organisationer«. – Ca 0,9 % av Ölands befolkning var år 1927 missionsförbundare; motsvarande andel för hela Sverige var 1,9 %. Axel Andersson skriver år 1927: »De senare årens rapporter lämna så ytterst knapphändiga uppgifter om Öland, att det ej lönar mödan eller är av något intresse att anföra dem [...] Där intet händer, finnes intet att berätta om« (AA 1928b, 248).

holms missionsförsamling. De senare har lämnats in till kommunens bibliotek för arkivering. Där har på ett oförklarligt sätt två protokollsböcker försvunnit; en av dessa omfattade åren 1931–1936. Protokollen redovisar i allmänhet endast de beslut som fattades. Under åren 1928–1929 gjordes ändringar i justerade protokoll och det skedde med hög sannolikhet på grund av en konflikt inom styrelsen. För övrigt finns inga explicita uppgifter i protokollen eller i årsberättelserna fram till sommaren 1932 om stridigheter i församlingen.

Under konflikten åren 1932–1933 blev distriktsföreståndaren i Kalmar län, Emil Thörne¹²⁵, samt missionsföreståndaren och inre missionens sekreterare i Stockholm, Axel Andersson respektive Johan Gustafsson, inkopplade. Då uppstod en skriftväxling som ger information om de faktiska förhållandena. Ett protokoll från ett sammanträde i december 1933 sammanfattar utvecklingen under hösten 1932 och vintern 1933.¹²⁶

Utvecklingen under åren 1920–1926

Vid årsskiftet 1919/20 var Borgholms missionsförsamling¹²⁷ utan predikant sedan en tid och ansträngningar gjordes för att få någon. Först den 2 oktober 1920 välkomnades den nye pastorn, J.O. Häggström (f. 1877). Samma dag återinvigdes missionshuset – men nu under namnet Missionskyrkan – efter en ombyggnad och renovering.

¹²⁵ Emil Thörne (f. 1882) studerade teologi i Chicago och New York åren 1907–1916. Han var predikant i Immanuelsförsamlingen i New York 1910–1917 och i en missionsförsamling i staten Rhode Island 1917–1920, varefter han återvände till Sverige och tjänstgjorde som pastor i Betel i Malmö 1921–1925 och i Linköpings missionsförsamling 1925–1932 varefter han blev distriktsföreståndare i Kalmar län.

¹²⁶ Inom Svenska Missionsförbundet fanns ett predikantråd som bland annat hade till uppgift att handlägga disciplinärenden inom förbundets predikantkår och till denna räknades även »fria predikanter«, det vill säga sådana som inte hade fasta anställningar på riksnivå, distriktsnivå eller i församlingar men verkade inom förbundet. Under de år som är aktuella här ägnade Richard Larsson, studiesekreterare vid Missionsförbundets expedition i Stockholm, en del av sin arbetstid för utredningar åt predikantrådet. En sådan utredning gällde splittringen i Borgholm. Han tog därför initiativet till ett möte 12/12 1933 med distriktsföreståndaren i Kalmar län och tre styrelseledamöter i missionsförsamlingen. (Spl 331212). Alla tre var förbundstroga, vilket gör att de hade en kritisk inställning till utvecklingen. Richard Larsson var mötets sekreterare.

¹²⁷ Namnet var fram till årsmötet 1929 Borgholms missionsförening.

Församlingens ekonomi kom i obalans efter att missionshusets renovering.¹²⁸ Slutpriset blev 18 300 kronor; flera oförutsedda ändringar och kompletteringar hade tillkommit under arbetets gång.¹²⁹ Trots de höga kostnaderna hade man under byggnadstiden övervägt att bygga en läktare och bygga om bostadshuset. Läktaren avstod man ifrån och ombyggnaden beslöt man »på grund av den sena årstiden« att genomföra år 1921 (Bmp 201026).¹³⁰ Låneskulden ökade med 13 000 kronor. Räntekostnaderna orsakade stora bekymmer under de kommande åren.

Församlingen hade under 1910-talet ett par gånger per år gästats av predikanter som haft någon veckas väckelsemöten. Nästan alla kom från Kalmar län. I mars 1921 beslöt emellertid församlingen efter förslag från styrelsen att man skulle kalla »en av Svenska Missionsförbundets evangelister att verka en tid instundande höst eller vinter« (Bmp 210301). I årsberättelsen för 1922 kan man läsa följande:

Den 13 mars–24 april, en tid av nära sex veckor hölls en väckelsekampanj i Missionskyrkan av pastor Alex Olofsson från Gävle, som samlade fullt hus kväll efter kväll och många böjde sig för Herren och mottogo frälsningen i Jesus Kristus. (Bmp 230117)

Kallelsen hade gällt en månad, men vid ekonomimötet¹³¹, den 4 april 1922 »beslöts att kalla pastor Olofsson en månad till, alltså till den 13 maj«. Olovson kunde emellertid bara stanna till den 24 april. I oktober månad var han i närheten av Öland och erbjöd sig då att besöka församlingen under ett par dagar i början av november. När han kom till

¹²⁸ Förutsättningarna var följande: Under år 1919 hade församlingens pastor slutat varför utgifterna för »avlönning till predikanter« uppgick till endast 2 225 kronor. Man hade under året samlat in 813 kronor till renoveringen, men vid årets slut hade summan av det man hade i kontanter och det som var insatt på ett bankkonto ökat med endast 302 kronor vilket innebär att av de medel som hade samlats in för renoveringen hade man använt 511 kronor till verksamheten. Hade man haft en pastor anställd under hela året hade utgifterna ökat med omkring 800 kronor och det hade uppstått ett underskott på cirka 500 kronor. Det fanns således inget utrymme för några nya lån, men man hade vid årets slut ca 3 100 kr på ett bankkonto som skulle användas för renoveringen.

¹²⁹ Bland annat byggdes en källare under ett av uthusen för förvaring av livsmedel, en viss renovering gjordes av predikantbostaden, och vatten- och avloppsledningar drogs om.

¹³⁰ Man lät »stadsingenjören« utarbeta en ritning för ombyggnaden av bostadshuset (Bmp 200922).

¹³¹ I början av varje månad hölls i allmänhet ett ordinarie församlingsmöte. Detta kallades ekonomimöte.

Borgholm hade han nyligen blivit andedöpt och det torde ha framgått under de möten som hölls. Väckelsemötena med Olovson gjorde avtryck i medlemsstatistiken: under år 1922 togs 21 nya medlemmar in i församlingen och 35 i ungdomsföreningen, men flera blev medlemmar i båda.

Alex Olovson bestämde sig i slutet av juni 1923 att tillsammans med sin hustru tillbringa två julveckor i Borgholm. Systrarna Jenny och Selma Sjölander¹³² »lovade, så långt det var möjligt låta dem få rum hos sig« (Bmp 230626). Alex Olovson hade semester, men talade ändå i några möten.

Flera av de resepredikanter som besökte missionsförsamlingarna på Öland hade gripits av pingstväckelsen inom förbundet och bidrog till att den fick ett fäste i Borgholms missionsförsamling. En av dessa predikanter var Paul Edman (s. 51) som anställdes sommaren 1924 av Kalmar läns missionsförening. Han fortsatte att besöka Öland även sedan han slutat sin tjänst i missionsföreningen.

Alfred Brynielsson¹³³ hade valts som församlingens ordförande i januari 1923. Han var en stark ledare och medlemmarna hade stort förtroende för honom. Han blev snart »eld och lågor för alexriktningen« (JG 330216) och hans ställning gjorde att församlingen efter hand blev mer och mer pingstinriktad. Några konflikter uppstod sannolikt inte och det var säkert Häggströms förtjänst.

Vid ett församlingsmöte den 9 februari 1926 behandlades en begäran från sångföreningen om att få köpa en notbok till Pingströrelsens sångbok *Segertoner*. Mötet biföll sångföreningens begäran och beslöt dessutom att köpa femton sångböcker utan noter.

I april 1926 var den före detta kyrkoherden G.E. Söderholm på Öland en vecka. Han var äldste i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och engagerad i församlingens utgivning av böcker och tidningar. Anledningen till besöket var att han skulle vara med på invigningen av ett pingstkapell i Löt. Efter invigningen besökte han flera platser där det fanns pingstförsamlingar eller pingstgrupper. En sådan grupp fanns i Borgholm och kallades Filadelfiagruppen; medlemmarna tillhörde pingstförsamlingen Filadelfia i Kalmar. Möten hade ordnats där Söderholm predikade eller höll föredrag om varför han hade lämnat sin tjänst som

¹³² Jenny Sjölander (f. 1875) och hennes syster Selma (f. 1879) drev en affär – en kortvaruhandel – i Borgholm.

¹³³ Alfred Brynielsson (f. 1876) var sedan födseln bosatt i Räpplinge församling 5 km söder om Borgholm. Han var lantbrukare.

präst i Svenska kyrkan och blivit pingstvän. Han berättade i *Evangelii Härold* om sin resa, bland annat om ett möte på eftermiddagen onsdagen den 21 april. Då hölls

ett dyrbart möte i missionskyrkan i Borgholm tillsammans med en andedöpt evangelist i Missionsförbundet, broder [Paul] Edman. Gud har på sista tiden utfört ett härligt verk i B. Många hava blivit frälsta och många döpta i den Helige Ande under br. Edmans och en annan andedöpt broders verksamhet där. De få fria vänner, som finnas i B., fröjdade sig mycket över detta Herrens verk i missionskyrkan, och de fingo tillsammans med dessa varma själar inom Missionsförbundet ha saliga bönestunder. (EH 260506)

På fredagen återkom Söderholm till Borgholm och höll då ett föredrag i »den rymliga« missionskyrkan, som »var överfylld med människor« (EH 260512). På andra platser hade han träffat ytterligare två andedöpta predikanter inom Missionsförbundet.

Den 6 oktober 1925 hade Alfred Brynielsson, föreslagit att en uppbyggelsekonferens skulle hållas sista veckan i augusti 1926. Som talare skulle kallas Frank Mangs och Alex Olovson. Sannolikt hade Brynielsson varit med på Öckerökonferensen sommaren 1925 och fått idén att ordna en liknande på Öland. Varken Mangs eller Olovson kunde komma. De ersattes av Paul Edman och Otto Östman, som var pastor i Öckerö missionsförsamling. Konferensen hölls den 24–29 augusti med tre möten varje dag.

Dagen före nyårsafton 1926 började en två veckor lång bibelkurs under ledning av evangelist Ludvig Gustafson (s. 81). Häggström skriver att under dessa »möten har Herren i överflödande mått välsignat deltagarna« (Bmp 270121å).¹³⁴

Församlingens styrelse, som valdes för ett år i taget,¹³⁵ bestod år 1926 av följande sju personer: ordföranden Alfred Brynielsson, vice ordföranden Anders Ståhl, Jenny Sjölander, Signe Nilsson¹³⁶, J.O. Häggström, Fridolf Henriksson¹³⁷ och Ivar Hermansson¹³⁸. Av dessa var Brynielsson, Sjölander, Henriksson och Hermansson pingstbetonade. Häggström,

¹³⁴ Gustafsson fick 75 kr samt logi och mat för sitt besök, men resorna fick han stå för själv.

¹³⁵ Det finns inga uppgifter om hur valet gick till. Med hänsyn till att församlingen var relativt liten kan varje medlem ha fått skriva exempelvis tre namn på sin röstsedel.

¹³⁶ Signe Nilsson (f. 1888) drev en hattaffär i Borgholm. Hon gifte sig i juli 1931 med Karl Oskar Lindstedt (f. 1877) och flyttade till Växjö.

¹³⁷ Fridolf Henriksson (f. 1895) var handlande och drev troligen en fiskaffär.

¹³⁸ Ivar Hermansson (f. 1886) var manufakturhandlare.

Nilsson och Ståhl var förbundstrojna. Ståhl hade flyttat till Borgholm så sent som i oktober 1925.¹³⁹

Häggström var en gärna hörd predikant och sångare och efterfrågad av andra församlingar, vilket gjorde att han ganska ofta begärde och beviljades ledighet. Renoveringen och ombyggnaden av missionshuset år 1920 hade ju blivit kostsam. Häggström åtog sig att göra flera omfattande insamlingsresor, vilket givetvis uppskattades av medlemmarna, i synnerhet som de blev framgångsrika. En sådan resa gjorde han i Skåne i november 1926. Därifrån skrev han till styrelsen och begärde att bli entledigad från sin tjänst. Styrelsen beslöt att föreslå församlingen att »bifalla pastorns begäran« (Bmp 261111).

I protokollet från det efterföljande församlingamötet skriver sekreteraren och styrelseledamoten Signe Nilsson engagerat:

Ordf. uppläste en skrivelse från pastor Häggström i vilken han begärde entledigande från sin befattning som predikant och församlingsföreståndare. Enär frågan kom så oväntat, blev det nästan allmän bestörtning. Många som älskat och högt värderat vår gode pastor, som nu i sex år fått nåd att här utså livets ädla säde, så givande och rikt välsignade predikningar, alltid lika vänlig mot alla, uppriktig och trofast, spridande ljus och glädje var han gått fram, ej minst hos de sjuka och fattiga. Ej underligt om vi blevo djupt gripna vid denna underrättelse. Beslöt därför att extra församlingmöte hålles nästa tisdag kl. 7 em. för vidare behandling av frågan, då vi hoppas alla församlingsmedlemmar fått kännedom härom. (Bmp 261111)

I mötet på tisdagskvällen »kom det fram två förslag«:

Det första var, att ej bevilja pastorn uppsägning utan först tillskriva honom och höra om han har någon annan plats och om han är övertygad om att det är Guds vilja att flytta härifrån, i annat fall önska vi få behålla vår pastor. Det andra, nämligen Styrelsens förslag var, att bevilja pastors uppsägning, men gick det försträmda förslaget igenom med två rösters övervigt. (Bmp 261116)

Häggström stod emellertid fast vid sin uppsägning.

Det går inte att avgöra av vilken anledning Häggström slutade. Att han valde att säga upp sig när han var på resande fot och att styrelsen tog upp hans begäran innan han hade återvänt till Borgholm indikerar

¹³⁹ Anders Ståhl (f. 1875) var anställd som lasarettssyssloman, dvs. han arbetade med uppgifter som rörde sjukhusets ekonomi. När han flyttade till Borgholm kom han från Visby. Där var han anställd som fanjunkare men blev en tid efter sitt avsked löjtnant i reserven. Vi utgår från att Ståhl var förbundstrojen när han kom till Borgholm.

att Brynielsson var informerad och att Häggström hoppades slippa motivera sin uppsägning i ett församlingsmöte.

Häggström var inte pingstbetonad, men motarbetade inte på något sätt den andeutgjutelse som församlingen fick uppleva, inte heller att de andedöpta i allmänhet lät döpa sig genom nedsänkning; det fanns en dopgrav i missionskyrkan. I årsberättelsen för år 1926 skriver han att »en mängd bönemöten hava hållits, vid vilka Herren på ett underbart sätt välsignat deltagarna. Flera hava blivit döpta i helig ande och i vatten« (Bmp 270121å). Han tycks inte ha besvärats av utlevelsen, vilket kan bero på att den var måttfull. Alex Olovson och Paul Edman hade haft ett avgörande inflytande på dem som blev andedöpta. Det är inte troligt att dessa uppmuntrade utlevelser som kunde uppfattas som stötande.

Vid årsmötet i januari 1927 ställde inte Häggström upp som kandidat till en styrelsepost. De övriga ledamöterna omvaldes och i stället för Häggström valdes Edvard Andersson¹⁴⁰ som vid den här tiden var förbundstrogen. De pingstbetonade var fortfarande i majoritet.

Avskedsmöten för J.O. Häggström hölls söndagen den 24 april 1927 och på måndagen hölls en avskedsfest. Han flyttade till Gotland och blev predikant inom Södra Gotlands missionsförening.

Medlemsutvecklingen

Missionsförsamlingen i Borgholm hade bildats sommaren 1892 av elva personer. I slutet av år 1909 var medlemsantalet 61 – sammanlagt hade 102 personer tillhört församlingen.¹⁴¹ Vid årsskiftet 1919/20 var medlemsantalet 97, och 107 i slutet av år 1926. Under denna tidsperiod hade 63 medlemmar tagits in i församlingen och 56 lämnat densamma. Om-sättningen var således stor. Efter Alex Olovsons väckelseserie år 1922 togs 16 medlemmar in vid ett och samma tillfälle.¹⁴² Vid årets slut hade församlingen 117 medlemmar, det högsta antalet i församlingens historia.¹⁴³

¹⁴⁰ Edvard Andersson (f. 1879) var skomakare. Han emigrerade hösten 1899 till USA och återvände därifrån 1905. Rimmerfors skriver: »f.d. skohandlare, ombytlig men snäll och offervillig« (JG 330216).

¹⁴¹ De uppgifter om församlingens medlemsantal vid olika tidpunkter som lämnas i detta kapitel har uppskattats utifrån matriklar, årsberättelser och protokoll.

¹⁴² Fyra av dessa uteslöts inom några år.

¹⁴³ Åren 1919–1921 lämnade elva medlemmar församlingen för att bli baptister. Åren 1926 och 1927 flyttade två medlemmar till pingstförsamlingen Tabor i Löt.

Även ungdomsföreningen hade år 1922 sitt högsta medlemsantal någonsin – 100. Vid slutet av år 1926 var antalet omkring 45. Söndagsskolan hade åtskilligt fler än 100 barn under åren 1920 och 1921. År 1922 var det omkring 100 för att sedan sjunka till cirka 50 i slutet av år 1926.

Utvecklingen under åren 1927–1929

Den 17 februari 1927 fick församlingen veta att distriktsföreståndare Johan August Karlman i Kalmar hade rekommenderat tre predikanter till pastorstjänsten i Borgholm. Vilka det var framgår inte av protokollet. Församlingen bestämde sig för att kalla Otto Östman från Öckerö. Det är inte troligt att han var en av Karlmans kandidater. Östman tackade nej. Styrelsen lät då pastorsfrågan vila till sommaren. Anledningen kan ha varit att församlingens ekonomi var ansträngd – att få tillfällig hjälp av predikanter var billigare än att ha en egen pastor.¹⁴⁴ Vid månadmötet den 12 juli 1927 tycks man ha varit beredd att fatta beslut, men bestämde sig för att vänta tills »pastor Oskar Gustafsson kommer hit i mitten av Juli månad«. Han var predikant inom Motala-ortens missionsförening åren 1921–1930.¹⁴⁵ Han var inte pingstbetonad, men pingstvänlig. Vid nästa månadmöte, den 5 augusti, bordlades predikantfrågan efter att ha diskuterats. Vid samma möte kallades Artur Nying, pingstbetonad pastor i missionsförsamlingen i Vinslöv (Skåne), att »verka här en vecka«. Han kom till Borgholm den 15 september och stannade i fyra dagar. Den 20:e bestämde sig styrelsen för att föreslå Nying som pastor och en vecka senare beslöt församlingen att kalla honom. Kallelsen var enhällig (Bmp270929); sannolikt valdes han med acklamation, ingen hade ropat nej. Artur Nying lovade att tillträda den 1 februari 1928.

Eftersom man inte haft någon pastor sedan april månad hölls märkligt färre möten under år 1927 än året före, men de traditionella festerna hade ägt rum: missionsauktion, skördeauktion, missionsfest och söndagsskolfest. Dessutom hölls sista veckan i augusti år 1927 en »konferens för det andliga livets fördjupande« där de pingstbetonade Alex Olovson, Otto Östman och Åke Stenström (s. 260) var huvudtalare.

¹⁴⁴ Ofta var det predikanter som tillhörde Ölands krets-förening som anlätades. – Under 1926 utbetalades 3 568 kr i predikantlöner och 1927 endast 1 601 kr. Häggström flyttade i slutet av april 1927.

¹⁴⁵ Gustav Oscar Gustavsson (f. 1892) blev 1930 pastor i två missionsförsamlingar i Ydre: Sund och Västra Ny. Han predikade ibland i Norra Vi missionsförsamling.

Församlingen höll sitt årsmöte söndagen den 29 januari 1928. Styrelsevalet »företogs med slutna sedlar«. Nying förklarades valbar trots att han ännu inte hade kommit till Borgholm. De sju ordinarie ledamöterna blev – förmodligen uppräknade utifrån antalet röster – Alfred Brynielsson, Artur Nying, Anders Ståhl, Fridolf Henriksson, Jenny Sjölander, Signe Nilsson och Edvard Andersson. Ståhl och de två sistnämnda var förbundstroagna. Ivar Hermansson blev således inte omvald. Brynielsson blev styrelsens ordförande och Ståhl vice ordförande.

Artur Nying¹⁴⁶ med familj välkomnades lördagen den 4 februari då man höll en enskild välkomstfest. Inbjudna var församlingens och ungdomsföreningens medlemmar, juniorerna »och övriga troende som brukar vara med« (Bmp 280129).

¹⁴⁶ Artur Nying (f. Eriksson; f. 1886 i Svennevad, Närke) var åtta år när hans mor dog. Två år senare avled fadern. Han var skomakare. Artur blev forsterson hos en arrendator i socknen. Familjen flyttade till Lerbäck 1899 och två år senare lämnade Artur sina fosterföräldrar och flyttade till en släkting i Berga (Kalmar län) där han blev dräng. I januari 1903 blev han antagen som volontär vid Norrlands dragonregemente i Umeå och genomgick en ettårig korpralskola och var sedan anställd vid regementet till år 1910 då han bosatte sig i Alvesta och arbetade som snickare. Året därpå flyttade han till Älghult och arbetade vid ett »hyvleri« som maskinsnickare. Läsåret 1912/1913 deltog han med gott resultat i en undervisning som meddelades av fyra lärare vid folkskollärarseminariet i Växjö. Troligen var det en förberedande kurs inför fortsatta studier till folkskollärare, men den banan blev inte aktuell. I januari år 1916 arbetade han som snickare i Hallsberg. Han kände sig olycklig över sin »ställning i andligt avseende« och började besöka mötena i missionshuset (MME2 1916). Där blev han gripen av det han fick höra och blev frälst och medlem av församlingen. Han började vittna vid mötena i Hallsberg och på andra platser och kände snart en kallelse att bli förkunnare. I maj skickade han in en ansökan till missionskolan och blev antagen trots att han var nyfrälst. Församlingen rekommenderade honom och lovade bekosta hans studier. Han avslutade sina studier efter vårterminen 1920 med goda betyg. I mars hade han fått tillstånd att ändra sitt efternamn till Nüing (som först år 1924 stavades med »y«). Efter avslutade studier anställdes han som riksevangelist inom förbundet (AA 1928a, 257). Hösten 1921 bosatte han sig i Vinslöv i Skåne. Där blev han 1923 pastor i missionsförsamlingen. Sommaren 1924 gifte han sig och året därpå fick makarna en son. Familjen bodde i Borgholm 1928–1929 och flyttade våren 1930 till Vetlanda, där Nying blev medlem och diakon i pingstförsamlingen. Samma höst blev han pastor i pingstförsamlingen i Kallinge (Blekinge) och hösten 1932 tillträdde han pastorstjänsten i Nässjö pingstförsamling. Vid församlingsmötet den 20/1 1938 entledigades han från sin tjänst sedan det hade uppdagats att han »levt i synd«. Hans hustru fick en månadslön av församlingen. Nying var efter pastorstjänsten först anställd som maskinsnickare i Habo, men hösten 1940 flyttade han till Jönköping och arbetade som handelsresande. Efter en tid fick han anställning i ett försäkringsbolag, i vilket han arbetade till sin pensionering. Hans hustru kom från Kopparberg och dit flyttade makarna år 1963. Artur Nying avled i september 1966.

Hur man hade kommit i kontakt med Nying eller vem som hade rekommenderat honom vet vi inte. Vi har inte funnit honom som talare i någon konferens som ordnades av de pingstbetonade. Församlingen i Vinslöv var från omkring 1924 påverkad av de pingstbetonade och då särskilt av Alex Olovson. Axel Andersson nämner inget om problem i Skåne på grund av de pingstbetonades verksamhet i den första delen av *Svenska Missionsförbundet. Dess uppkomst och femtioåriga verksamhet*, som behandlar utvecklingen fram till slutet av år 1926 (s. 27). Först år 1930 rapporterar distriktsföreståndaren om oroligheter i Vinslövs missionsförsamling, där Otto Östman var pastor sedan 1928.

Redan vid årsmötet hade beslutats att en uppbyggelsekonferens skulle hållas i augusti, men frågan om talare hade bordlagts. Förmodligen ville man vänta tills Nying tillträtt. Den 6 mars beslöts att Alex Olovson skulle kallas och att Olovson och Nying skulle »kalla övriga medverkande«. »För att få större tillslutning till konferensen föreslog pastor Nying att vi även skulle annonsera i Sv. morgonbladet, vilket godkändes«. Alex Olovson kunde inte komma, varför Paul Edman kallades, men även han var förhindrad. Först den 7 augusti kunde Nying meddela att konferensen skulle äga rum den 11–16 september med Gustaf Dahl (s. 73), Hans Wollstad¹⁴⁷ och Åke Stenström som talare. »I samband med konferensen förrättades dop, då en hel skara trosyskon döptes till Kristus« (Bmp 290120). Nying skriver i årsberättelsen att konferensens möten »voro i regel talrikt besökta« och »en mäktig ande vilade över konferensen som helhet«.

Medlemmarnas tillslutning under 1928 vid församlingens möten var emellertid inte tillfredsställande. Nying skriver:

Bönemöten har hållits lördagskvällar [...]. Beklagligtvis nog ha dessa bönemöten omfattats med allt för litet intresse av församlingsmedlemmarna varför de i regel varit allt för fåtaligt besökta. Detta senare omdöme måste tyvärr även givas då det gäller församlingens offentliga möten. (Bmp 290120ä)

¹⁴⁷ Hans Johan Wollstad föddes 1891 i Norge. (Han namn var egentligen Voldstad.) Hans föräldrar tillhörde sannolikt *Det norske Misjonsforbund*, men själv tycks han ha kommit i kontakt med Erik Andersen Nordquelles pingströrelse *De frie venner* (senare *De Frie Evangeliske Forsamlinger*) och det var i så fall som evangelist han gjorde predikoresor i Sverige från år 1927. Han hade haft stora framgångar som väckelseevangelist i Norge. År 1931 flyttade han med sin familj till Sverige och verkade sedan med framgång som evangelist inom Pingströrelsen fram till sin död 1941. Han bodde sedan maj 1933 i Nässjö och blev svensk medborgare sommaren 1939.

Med Artur Nying fick församlingen en pastor som var intresserad av administration och ekonomi. Han fann att det fanns brister i rutiner som borde rättas till, en uppfattning som delades av Anders Ståhl. De inledde ett samarbete och föreslog och genomförde flera ändringar under år 1928. Församlingens ekonomi var ansträngd. För att kunna betala räntan på ett lån i augusti 1928 tvingades man ta ett kortfristigt lån till relativt hög ränta (Bmp 280807). Själv hade Nying drabbats genom att hans lön inte alla månader hade betalats ut före månadsskiftet. En angelägen uppgift för Nying och Ståhl var att finna ett sätt att förbättra församlingens ekonomi. Den process som följde kom emellertid att orsaka en konflikt i styrelsen. Här följer nu en redogörelse för händelser som rör denna konflikt utifrån protokoll från styrelse- och församlingsmöten. Osäkerheten är emellertid stor vilket beror på att åtskilliga paragrafer som rörde konflikten togs bort hösten 1929 (s. 231).

Församlingens bostadshus

Församlingens fastighet bestod av kyrka, bostadshus, två eller tre uthus varav ett med källare samt tomtmark. Bostadshuset hade två våningsplan. Det nedre innehöll en lägenhet på ett rum och kök och en affärslokal, och på det övre låg predikantbostaden.

Vid församlingsmötet den 1 mars 1927 hade Brynielsson meddelat att »i enlighet med styrelsens önskan« hade ett kostnadsförslag till påbyggnad av bostadshuset lämnats in av byggmästare Karl Johansson. Något protokollfört beslut om detta finns emellertid inte utan det var sannolikt Alfred Brynielsson som hade tagit kontakt med byggmästaren.

Under en lång följd av år hade det utbildats en kutym att endast ha några enstaka styrelsemöten varje år. Styrelseordföranden tog själv initiativ som sedan lades fram i församlingen för beslut, men han förankrade säkert flertalet av sina idéer hos en eller flera styrelsemedlemmar. Efter hand ökade antalet styrelsemöten.

Brynielsson ansåg antagligen att det trots bekymren med räntebetalningarna var dags att förverkliga beslutet att bygga till bostadshuset och ett av skälen måste ha varit att det skulle förbättra församlingens ekonomi. Hyresintäkterna skulle kunna ökas med omkring 800 kronor per år. Omkostnaderna skulle stiga med cirka 125 kronor. Om han ville ha ett årligt överskott på 250 kronor fick inte byggnadskostnaderna överstiga 7 100 kronor; räntekostnaden skulle bli 426 kronor med 6 procents ränta. Byggmästaren kan ha nämnt ett pris på cirka 7 000 kronor, vilket gjorde

det möjligt att gå vidare. Byggmästaren ombads därför att lämna ett förslag, som sedan detaljerades och prissattes till 7 170 kronor. Församlingen beslöt att genomföra projektet.

Ombyggnaden gällde en påbyggnad av bostadshuset med en våning. Predikantbostaden på fyra rum och kök skulle flyttas till det nya våningsplanet. Mellanplanet skulle innehålla två lägenheter på två rum och kök. Församlingen beslöt att »infordra [ett] mera detaljerat och noggrant anbud« (Bmp 270301). Den 12 april beslöt styrelsen utifrån byggnadsritningar och arbetsbeskrivning att föreslå församlingen att anta anbudet, och vid ett församlingsmöte samma dag beslöts enhälligt att så skulle ske. Priset var 7 170 kronor, som enligt en senare uppgift ska ha varit »byggmästarens bestämda, dock lägsta möjliga pris«. Till detta belopp ska läggas 380 kronor för ändringar som församlingen beslöt innan arbetet påbörjades. Styrelsen fick i uppdrag att ordna ett lån på 7 500 kronor. Arbetet påbörjades i maj och var klart i mitten av september. Byggmästaren begärde då 10 230 kronor efter att ha dragit av 170 kronor »för sin egen arbetstid« (Bmp 270929). Styrelsen fick vid ett möte med honom veta att församlingen hade gett direktiv om ändringar som hade ökat priset med 706 kronor och att resterande 1 974 berodde på ändringar som byggmästaren hade gjort. Direkt efter detta möte diskuterade styrelsen hur man skulle ställa sig till priset och man kom fram till att föreslå församlingen att betala 9 000 kronor, vilket innebar att man inte var villig att betala 524 kronor av de 1 974 som byggmästaren begärde för de ändringar som han var ansvarig för.

Det troliga är att Brynielsson höll kontakt med byggmästaren under arbetets gång och tog ställning till avvikelser från arbetsbeskrivningen som föreslogs av byggmästaren, men också gav direktiv om ändringar. Det förefaller som att han uppfattade att ändringarna inte skulle medföra några ökade kostnader. Enskilda styrelsemedlemmar kan mer sporadiskt ha informerats av Brynielsson om överenskomna ändringar, men styrelsen som sådan fick inga upplysningar. När slutpriset presenterades visade det sig att det förväntade årliga överskottet på 250 kronor var uttraderat. Styrelsen skulle dessutom drabbas av mer arbete än tidigare genom att antalet hyresgäster ökade.

Man kan förstå av protokollet från det församlingsmöte där priset på ombyggnaden presenterades, att sekreteraren, Signe Nilsson, var upprörd. Bland annat skriver hon om ändringar som var prissatta till 706 kronor och som byggmästaren hävdade att församlingen hade beställt:

»Vem har beslutat dem?« Signe Nilsson visste nog inget om några ändringar (utom två som hade beslutats vid ett församlingsmöte). Hon tillhörde inte dem som Brynielsson hade informerat, men förstod nog hur det låg till; de som visste höll tyst när hon ställde frågan på styrelsemötet.

Byggmästaren accepterade inte budet. Brynielsson, Ståhl och en man vid namn Walderthin¹⁴⁸, som var på besök i Borgholm fick emellertid träffa byggmästaren och noggrant gå »igenom alla byggm. räkningar rörande ombyggnaden«. De fann »efter moget övervägande att församlingen är skyldig betala byggm. det hela kr. 10.237« (Bmp 271028), och församlingen beslöt att göra det.¹⁴⁹ Att styrelsens slutsats kanske inte var helt utan invändningar indikerar kommentaren: »I egenskap av kristlig förening kunna vi ej handla annorlunda«. Något tack framfördes inte till byggmästaren (jfr s. 226). Det blev inte klarlagt vem som hade gett direktiven om de ändringar för vilka man fick betala 706 kronor.

Vid det församlingsmöte där man beslöt att betala hela den begärda summan redogjorde Anders Ståhl för »en hel del angående ombyggnaden och påpekade att församlingens ekonomiska ställning är bättre än före ombyggnaden« (Bmp 271028).¹⁵⁰

Troligen hade Nying avstått från ett rum när han flyttade in i predikantbostaden tillsammans med hustru och ett barn, men under hösten hade han ångrat sig och ville ta rummet i anspråk, vilket han meddelade styrelsen. Han påpekade samtidigt att fördelningen av lägenheternas biutrymmen – toalett, förråd i uthus inklusive källarutrymme – var oklar efter husets ombyggnad och att det borde framgå av hyreskontrakten vilka utrymmen som hörde till lägenheterna. Ärendet togs upp i styrelsens sammanträde den 2 november 1928 och bordlades efter en diskussion till nästa möte vilket ägde rum den 27 november. Då

¹⁴⁸ Denne Walderthin är med all sannolikhet Knut Vallentin Walderthin (f. 1875). Han arbetade med pälsvarutillverkning och var bosatt i Malmö. Han titulerades disponent, men i protokollen står han som grosshandlare. I april 1927 hade han talat vid en två veckor lång mötesserie i Borgholm, och återkom i oktober för en veckas möten.

¹⁴⁹ Hela beloppet lånades upp i bank. 10 200 kr svarar mot ca 290 tkr i dagens penningvärde och mer än 1,1 mkr med hänsyn till löneutvecklingen.

¹⁵⁰ Ser vi på hela år 1927 och bortser från ombyggnaden, som helt finansierades av lån, var inkomster och utgifter i balans. Detta berodde till stor del på att församlingen inte hade någon pastor under större delen av året. Löner och arvoden uppgick till 1 601 kr, som kan jämföras med 2 703 kr för år 1928.

bestämdes att föreslå församlingen att »till predikantbostaden skulle höra övre våningen i bostadshuset, vedbod och toalett nr 1, källare nr 2«. Förmånsvärdet, det som skulle tas upp för beskattning, för Nyings lägenhet höjdes från 400 kronor till 450 kronor.

Efter en längre diskussion beslutade styrelsen att en kommitté tillsattes som skulle införskaffa nödiga upplysningar och utarbeta en redogörelse för så väl kostnader som annat som står i samband med nybyggnaden. Denna redogörelse skulle sedan framläggas för styrelsen för att allt skulle vara klart till årsmötet. I kommittén invaldes församlingsföreståndaren [Nying], ordf. [Brynielsson], sekr. [Signe Nilsson] och vice sekr. [Henriks-son]. (Bmp 281127)

Frågan torde ha väckts av Nying eftersom alla de övriga ledamöterna hade suttit i styrelsen år 1927 och var knappast intresserade av att den togs upp; de hade ju ett solidariskt ansvar för vad styrelsen gjort eller underlåtit att göra. Nying hade emellertid lyckats förmå ledamöterna att utreda frågan. Vad kommittén kom fram till nämns inte i protokolls-boken, vilket med all sannolikhet beror på att alla paragrafer som rörde denna fråga togs bort.

Vid månadmötet den 4 december avhandlades enligt protokollet inga frågor som gällde bostadshuset. Men så förhöll det sig inte. I det ursprungliga protokollet har två paragrafer strukits. De borttagna paragraferna kan ha haft en bakgrund och ett innehåll enligt följande:

Kommittén fick på kort tid, tack vare provocerande frågor från Nying, klarhet i de frågor som gällde fördyringen. Han hade kunnat påvisa brister i styrelsens handläggning av frågor som rörde ombyggnaden – något som kommitténs ledamöter inte kunde göra annat än att hålla med om. Kommittén hade därefter på förslag av Nying samtalat om huruvida styrelsen verkligen skulle behöva ägna sig åt det myckna arbetet som bostadshuset medförde, och kommit fram till att föreslå församlingen att huset skulle säljas. Vid församlingsmötet redovisade Nying kommitténs uppfattning enligt ovan. Han nämnde också att revisorerna i sin revisionsberättelse för år 1927 borde ha påpekat att styrelsen inte hade utrett överskridandet ordentligt. Därefter lade han fram och motiverade kommitténs förslag att bostadshuset skulle säljas. Man beslöt att utlysa ett extra församlingsmöte där man skulle ta ställning till förslaget. Där tillsattes en kommitté som skulle utarbeta ett detaljerat förslag. För Brynielsson, som varit styrelsens ordförande år 1927 (vilket han var även 1928) var givetvis kritiken besvärande, liksom

för Elsa Sillén och Annie Olsson, som hade varit revisorer 1927 och fått förtroendet även 1928.

Den 11 december hölls det extra församlingsmötet. Av protokollet framgår att församlingen tillfrågades om mötet var »i laga ordning utlyst« samt att två justeringsmän utsågs. Anledningen var att beslut skulle fattas om bostadshusets försäljning. I protokollet har tre paragrafer tagits bort. Vid mötet föreslog så kommittén att bostadshuset skulle säljas och hur processen skulle gå till. Kommitténs ordförande, som vi menar var Nying, motiverade förslaget med att församlingen skulle »genom en försäljning få kyrkan åtminstone i det närmaste skuldfri, därigenom bli fri från mycket bekymmer och mera kunna ägna sig åt sin egentliga uppgift«. Församlingen beslutade, »enhälligt och utan diskussion« att sälja huset på auktion. Inför mötet hade Elsa Sillén och Annie Olsson begärt att bli befriade från uppdraget att vara revisorer. Församlingen beslöt att suppleanterna, Karl Johansson och Josef Brynielsson, skulle ersätta dem.

Stadgarna föreskrev att det krävdes beslut vid två församlingsmöten vid försäljning av fast egendom. Därför utlystes ett extra församlingsmöte till den 18 december. Brynielsson var inte närvarande vid detta möte varför Ståhl valdes till ordförande. Från det ursprungliga protokollet togs de första sju paragraferna bort. Kvar blev endast ett beslut om att ändra tiden för en familjefest och att ersätta Josef Brynielsson, som »avsade sig uppdraget« som revisor, med Ivar Hermansson, ett ganska märkligt val eftersom denne var suppleant i styrelsen. Josef Brynielsson var son till Alfred Brynielsson. De tre paragrafer som inleder det 'nya' protokollet torde innehålla delar av den text som tagits bort från det ursprungliga protokollet, nämligen att Nying öppnade mötet med bibelläsning och bön, att Ståhl valdes till ordförande och att man valde två justeringsmän. En av de strukna paragraferna redogör naturligtvis för att beslut fattades att sälja bostadshuset. Som vi kommer att se såldes aldrig huset och därför tyckte man kanske när ändringen gjordes under hösten att det inte spelade någon roll att det nya beslutet att sälja inte längre fanns på pränt.

Efter detta möte hölls styrelsemöten den 5 och 15 januari 1929 under Brynielssons ordförandeskap. I dessa har inga paragrafer strukits och inga frågor om bostadshuset togs upp. Vid det sistnämnda mötet »uttalades önskemål om att större möten, årsmöten och offerfester refererades« i *Ölandsbladet*, och det skulle göras av Artur Nying.

Årsmötet 1929

Årsmötet den 20 januari 1929 »öppnades av församlingens föreståndare A. Nying« som sedan valdes till mötets ordförande. Praxis var att församlingens ordförande öppnade mötet och att församlingens pastor sedan valdes till ordförande i årsmötet. Ändringen berodde sannolikt på att Brynielsson inte var närvarande vid mötet. Efter val av vice ordförande, sekreterare och justeringsmän tog man »en kafferast«. Efter återsamlingen läste Nying upp den av honom författade årsberättelsen; han hade fått uppdraget av styrelsen den 15 januari. Där skriver Nying att församlingens ekonomiska ställning måste betecknas »som mindre god«.

Så har ju ombyggnaden av bostadsfastigheten varit förbunden med stora kostnader ehuru naturligtvis värdet av fastigheten samtidigt avsevärt ökats. – Byggmästare Carl Johanssons ersättning kr 10.237 måste betecknas som humant då han genom de många ändringar, som under arbetets gång utom kontraktet företagits, kunnat betingat sig en långt större ersättning. Han är därför värd att församlingen till honom uttalar sitt varma tack. [...]

Beslut om försäljning av bostadsfastigheten är under året fattat. Kan sådan komma till stånd komme ju församlingen att bli befriad från en skuldbörda, som efter församlingens medlemsantal och bärkraft är allt för stor, men ändå bli ägare av sin kyrka. (Bmp 290120å)

I anslutning till uppläsningen av årsberättelsen beslöt man att »giva skriftligt erkännande åt byggmästare Karl Johansson för hans arbete vid ombyggnaden, vilket uppdrogs åt pastor Nying«. Detta erkännande tyder på att byggmästaren hade fått bära skulden för ändringarna under byggnadstiden. Brynielsson kan ha försvarat sitt tillvägagångssätt med att han som ordförande av hävd kunde föra styrelsens talan i det aktuella fallet, och att han i efterhand förstått att han inte hade den insikt som erfordrades.

Som nästa punkt på dagordningen stod uppläsningen av juniorföreningens årsberättelse. Därefter skulle normalt styrelsevalet ha följt, men så blev det inte detta år. I stället togs sannolikt upp frågor som rörde ombyggnaden och de resultat som den tillsatta kommittén hade kommit fram till under sin utredning samt förslaget att sälja bostads- huset. Detta antagande bygger på förhållandet att fem paragrafer har strukits före den paragraf som behandlar valet. Vi kan nog räkna med att Nyings yttrande i årsberättelsen om kostnaderna togs upp i dessa paragrafer, men med en mer tydlig kritik av styrelsens handläggning

av ombyggnaden och ett konstaterande att skadan inte blev värre än vad den blev tack vare att byggmästaren varit hovsam. Givetvis talade man om beslutet att sälja bostadshuset för att »bli befriad från en skuldbörda« som Nying skriver. Man meddelade också att Alfred Brynielsson »undanbett sig omval« liksom styrelseledamoten Jenny Sjölander, som var församlingens kassör. Församlingen informerades förmodligen om vad som låg bakom deras beslut.

Till ledamöter i styrelsen valdes Anders Ståhl, Artur Nying, Edvard Andersson, Fridolf Henriksson, Oskar Svensson¹⁵¹, Ivar Hermansson och Signe Nilsson. Svensson och Hermansson var nya i styrelsen. Efter årsmötet konstituerade sig styrelsen. Ståhl utsågs till ordförande och Nying till vice ordförande och sekreterare. Nying, Henriksson och Hermansson var pingstbetonade. Ståhl var nog inte pingstbetonad men pingstvänlig.

Vid årsmötet bordlades på styrelsens förslag frågan om uppbyggelsekonferens. Den 25 januari bestämde styrelsen att Nying skulle »tillfråga br. Oskar Gustavsson (s. 218), Åke Stenström, Vollstad, och Paul Edman angående konferens här i höst«. Av protokollen framgår inte vad Nying fick för svar, men någon konferens blev det inte.

I slutet av mötet uttalade Artur Nying »församlingens varma tack till den avgående styrelsen och särskilt till Alfr. Brynielsson och Jenny Sjölander«. Därefter framförde Anders Ståhl, ett varmt »tack till Pastor Nying för allt arbete under det gångna året, för arbetet i dag och för det utmärkta sätt att leda de många förhandlingar som förekommit vid årsmötet«. Brynielsson, som hade varit ordförande eller vice ordförande i mer än tio år, var nu inte längre med i församlingens ledning.

Det kan inte uteslutas att det egentliga skälet till att Nying engagerade sig omständigheterna kring bostadshusets ombyggnad var att han inte var tillfreds med det kanske självsvåldiga sätt som Brynielsson använde sig av som församlingens ordförande. Det kan till och med ha varit en maktkamp mellan dem.

Tre protokoll, utöver årsmötets, ändrades från möten i slutet av januari och början av februari. I samtliga fall var det paragraf två som ströks och de kan ha gällt ordningsfrågor och med ett innehåll som skulle mörkas.

¹⁵¹ Oscar Svensson (f. 1865) var f.d. lantbrukare. Han var medlem i missionsförsamlingen sedan mars 1928. Sannolikt hade han dessförinnan tillhört en grannförsamling (Köpings missionsförsamling).

I mars kunde man konstatera att inga anbud »inkommit som församlingen kunde antaga«, varför det beslöts att »få en försäljning till stånd efter hand« (Bmp 290316). I april bestämde sig Fridolf Henriksson, som hyrde affärslokalen att säga upp hyresavtalet på grund av att affären gick med förlust. En handlare i staden var beredd att teckna ett femårigt hyreskontrakt på villkor att han »hade rättighet att få köpa hela fastigheten under nämnda tid för ett pris av 26-tusen kronor« om han så önskade (Bmp 290412). Vi har inte undersökt om denna försäljning blev av.¹⁵²

Artur Nying tjänstledig i februari och maj 1929

Artur Nying var tjänstledig i februari 1929. Han besökte då Timmernabbens och Påskallaviks missionsförsamlingar och förmodligen ytterligare någon församling.¹⁵³ När han kom tillbaka till Borgholm hade man ordnat en församlingsafton med »tal, sång o musik efter fritt program«. Inträdet bestämdes till 50 öre och församlingsmedlemmarna ägde »rättighet inbjuda familjemedlemmar och vänner till församlingen« (Bmp 290205).

Den 12 april informerade Nying styrelsen om att han blivit kontaktad av Bollsta missionsförsamling i Ängermanland.¹⁵⁴ Man hade vädjat till honom »att på grund av vissa för ifrågavarande församling allvarliga förhållanden, verka där under maj månad«. Församlingen beviljade Nying ledigt 1–21 maj och denne valde att ta ut den som semester. Församlingen i Bollsta, som ligger i norra delen av samhället Bollsta-bruk, hade varit utan pastor sedan hösten 1927 och på grund av att den skulle dela pastor med två andra församlingar blev rekryteringen

¹⁵² Enligt kyrkobokföringen skedde ingen avstyckning från fastigheten under åren 1927–1938.

¹⁵³ Artur Nying hade meddelat styrelsen 2/10 1928 att han fått en kallelse att verka i Påskallavik i 14 dagar. Frågan bordlades. Den 2/11 avslogs hans begäran att få ledigt, men tillstyrktes en veckas ledighet för att besöka Timmernabben, varifrån en begäran kommit. Vid församlingsmötet 4/12 beviljades »på Pastorns egen önskan« att han skulle få verka i Påskallavik i två veckor. Vid ett styrelsemöte 5/1 1929 beviljades Nying tjänstledighet under hela februari månad.

¹⁵⁴ Nying hade haft en längre mötesserie i församlingen i mars 1927. »Hans arbete [hade] gjort honom älskad och värderad av vännerna i samhället.« I juli samma år hade han och rektor Mosesson predikat i ett missionsmöte en lördag och söndag (Mfb 270817).

besvärlig med missämja som följd. Det är oklart om han blev församlingen till någon hjälp.¹⁵⁵

Artur Nying säger upp sig

I början av juni 1929 begärde Artur Nying att bli entledigad från sin tjänst från och med den 1 september 1929. Det går inte att avgöra när uppsägningen skedde. Den 1–2 juni höll Ölands kretsforening sitt årsmöte i Borgholm. Vid detta möte var distriktsföreståndare Karlman med och från Borgholms missionsförsamling deltog bland andra Ståhl, som utsågs till mötets ordförande. Nying valdes till en av två rösträknare. Karlman kan vid detta tillfälle ha tagit initiativ till ett möte med Brynielsson, Nying och Ståhl för att samtala om konflikten till följd av den höga kostnaden för ombyggnaden av bostadshuset, men det kan också ha gällt Nyings förkunnelse. Någon form av uppgörelse kan ha nåtts och som innebar att Nying skulle lämna sin tjänst som pastor och föreståndare. G.E. Söderholm skriver senare att Nying hade »verkat i pingstens ande« och »nödgats lämna församlingen« (s. 231). Nyings förkunnelse i den tämligen pingstbetonade församlingen ska i så fall inte ha gillats av en majoritet av de pingstbetonade och orsakat problem som inte går att ana av protokollen. Nu behöver inte det som Söderholm skriver vara en upplysning om orsak och verkan; Nying kan ju ha valt att inte berätta om sådant som hade med bostadshuset att göra.

Nying hade tre månaders uppsägningstid. Den 7 juni beslöt styrelsen »enhälligt tillstyrka pastor Nyings begäran« och den 11 juni accepterade församlingen uppsägningen. Nying var inte med på mötena. Vid församlingsmötet »beslöt att tills vidare ej anställa ordinarie predik-

¹⁵⁵ Det var vanligt inom SMF att en pastor tjänstgjorde i två eller flera församlingar, och formellt gick det till så att de aktuella församlingarna bildade en *krets* för att reglera samarbetet. – I juli 1928 hade församlingen haft ett missionsmöte med Artur Nying som talare. Han fick då ta del av församlingens bekymmer och gav säkert råd. Problemen förvärrades under hösten varför kretsen upplöstes och Bollsta måste lösa pastorsfrågan själv. Den 4/4 1929 beslöt församlingen att kalla Nying »under maj månad«. Skälet kan ha varit att man hoppades att han skulle kunna medverka till att relationerna mellan församlingarna i regionen förbättrades så att en ny krets skulle kunna bildas. Resultatet av hans besök vet vi ingenting om annat än att församlingen 26/5 beslöt att kalla honom som pastor. Han svarade nekande. Den 17/9 bestämdes att förnya kallelsen utan att ändra villkoren. Kallelsen skulle nu »ske per telefon«. Nying avböjde. Först den 5/1 1930 enades församlingen i Bollsta tillsammans med två andra församlingar att kalla Oscar Olsén (f. 1896) som var pastor i Sveg. Denne gav ett jakande svar (Bap).

ant, utan uppehålla verksamheten med tillfällig predikohjälp«. Senare bestämdes att Ölands kretsförnings predikanter »i första hand skulle anmodas för den närmaste tiden, och att kollekten delas mellan församlingen och kretsförningen« (Bmp 290903).

Vid ett församlingsmöte den 8 augusti meddelade Anders Ståhl, att han och styrelseledamoten Edvard Andersson hade »vidtalat pastor J. O. Häggström att han skulle medverka i ett missionsmöte [...] sista söndagen i augusti«. Häggström hade lovat att komma. Vid detta möte skulle en missionsfest med kaffeservering hållas. Vid ett styrelsemöte som hölls före församlingsmötet hade Nying fått uppdraget »att ordna programmet«. Den aktuella söndagen var den sista söndagen som Nying skulle tjänstgöra, varför han hade tillfrågats av ordföranden om han ville att församlingen skulle anordna en avskedsfest. Han avböjde med motiveringen att »det ju redan var ordnat för söndagen ifråga för missionsmöte«. Någon insamling till en avskedsgåva nämns inte i protokollen.

De tre sista protokollen som korrigerades gällde två församlingsmöten, den 6 augusti och den 3 september samt ett styrelsemöte den 2 september. Paragrafen som ströks i det förstnämnda protokollet var den sista som rörde förhandlingarna och den föregicks av ett meddelande om att tre medlemmar hade begärt utträde, bland dem Elsa Sillén, som ju hade lämnat sitt revisorsuppdrag den 11 december 1928. Mötena i början av september var de sista som Nying deltog i som församlingens sekreterare. De paragrafer som ströks föregicks båda av en notering att »mötet avslöts med bön«. Sannolikt gäller paragraferna Nying – kanske var det ett tack för hans insatser eller något som denne själv hade sagt. Vad det än gällde fick det inte finnas kvar i protokollsboken

Nying bodde kvar i Borgholm sedan han slutat sin tjänst. Den 1 oktober beviljades han och hans hustru utträde ur församlingen. Familjen flyttade den 1 oktober till en lägenhet några kvarter från missionskyrkan.

Efter den 1 september försörjde sig Nying som resepredikant, men vi vet inte vilka församlingar han besökte under den tid han bodde kvar i Borgholm med undantag för pingstförsamlingen i Kalmar. Där talade han tillsammans med Sven Lidman och G.E. Söderholm i församlingens sedvanliga höstkonferens den 21–23 september 1929 (lördag till måndag). Där fick Nying tillfälle att berätta för Söderholm om sitt uppbrott. I *Evangelii Härold* skriver denne att »Nying, vilken är andedöpt

och verkat i pingstens ande har nödgats lämna församlingen« i Borgholm (EH 291017). Nying predikade också i möten som hölls av pingstgruppen i staden. I mars 1930 flyttade familjen till Vetlanda.

Församlingen söker ny pastor

För att få en predikant över jul- och nyårshelgerna beslöt församlingen att »kalla en elev från missionsskolan under julferierna« (Bmp 290927). Missionsskolan föreslog Gösta Rimmerfors¹⁵⁶ som var elev i tredje klassen. Han skulle tjänstgöra en månad. Man beslöt också att skriva till Oscar Halloff, predikant i Kalmar läns missionsförening, att hjälpa församlingen »någon tid under hösten«, vilket han kunde göra.

Frågan om en ny pastor diskuterades säkert under hösten, men ledde inte fram till något förslag. Men den 15 november beslöt »styrelsen enhälligt att föreslå församl. att kalla ordinarie predikant från 1 april 1930 och i så fall kalla pastor Häggström«. Edvard Andersson erbjöd sig att lämna 100 kronor per år som bidrag till lönen, ett erbjudande som de övriga styrelseledamöterna »emottog med största tacksamhet«. Vid församlingsmötet den 19 november ombads församlingen ta ställning till »kallande av predikant. Sedan flere uttalat sig i frågan beslöts bordlägga densamma till våren«. Förmodligen nämndes inte Häggströms namn. Avgörande för beslutet att avvakta kan ha varit att församlingens ekonomi var pressad. Under år 1929 tvingades församlingen att låna cirka 1 300 kronor för att täcka kostnaderna för verksamheten.

Beslut om ändringar i protokoll

Vid församlingsmötet den 19 november 1929 – vid samma möte som styrelsen föreslog att en pastor skulle kallas – meddelade Anders Ståhl »att vissa paragrafer i en del församlingsprotokoll ej bort förefinnas«.

¹⁵⁶ Gösta Rimmerfors (f. 1904). Hans far var arbetare. Familjen flyttade år 1906 till Västerås. Ett år senare flyttade familjen till Simtuna (faderns födelsesocken; ca 20 km sydost om Sala), där fadern arrenderade ett jordbruk. Gösta var skriven i Simtuna tills han år 1930 flyttade till Borgholm. Gösta ändrade sitt efternamn från Andersson till Rimmerfors år 1925. Gösta deltog i evangelistkurser 1925 och 1926. Han studerade vid Missionsskolan 1927–1930. Hans medelbetyg efter vårterminen 1930 var B+, att jämföra med Ba+ för klassen som helhet (eller 3,5 resp. 4,5 på en sjugradig betygsskala, där 3, d.v.s. B, stod för godkänd); han hade ett av de lägsta betygen i klassen. Han hade inte deltagit i lektionerna i tyska, franska, grekiska och orgelspelning.

Det gällde paragraf fyra från den 18 december 1928 och tre paragrafer i början av september 1929. Församlingen beslöt »annullera desamma«. Samtidigt tillsattes en kommitté »bestående av styrelsen, Alfr. Brynielsson, Jenny Sjölander och fru Anna Johansson (s. 233)« för att undersöka om det fanns fler paragrafer som borde tas bort.¹⁵⁷ Den 9 december beslöt församlingen, som en följd av kommitténs arbete, att ytterligare sexton paragrafer skulle annulleras från tidsperioden 4 december 1928–6 augusti 1929 samt en del av revisionsberättelsen för år 1928. En ny protokollsbok skulle inköpas. Den ordinarie och vice sekreteraren fick i uppdrag att skriva in protokollen i den nya boken efter korrigeringsarna.¹⁵⁸ Det mönster vi har funnit när vi har studerat protokollen med hänsyn till i vilka sammanhang de strukna paragraferna förekommer, är som tidigare nämnts att de flesta har en koppling till ombyggnaden av församlingens bostadshus och sedan försöket att sälja detta.

I protokollet från den 9 december 1929 står det att »första revisionsberättelsen ska annulleras«. Det som skiljer revisionsberättelsen för år 1928 från tidigare och senare års, är att det saknas en inledande mening om det uppdrag revisorerna hade. Det är sannolikt denna inledning som protokollet syftar på. Nya revisorer hade utsetts så sent som 11 december 1928 och sannolikt hade dessa skrivit något om detta i inledningen.

Det är möjligt att innehållet i de borttagna paragraferna skulle kunna förklara varför Nying slutade sin tjänst i Borgholm och kanske också varför Nying drev frågan om kostnadsökningarna, vilket medförde att Brynielsson lämnade eller fick lämna ordförandeposten.

Gösta Rimmerfors tjänstgöring under jullovet

Gösta Rimmerfors kom till Borgholm någon dag före julafton. Han skulle få 125 kronor i månaden under den tid han tjänstgjorde och församlingen skulle betala hans resor (Bmp 291210). Han räknade med att stanna till den 1 februari 1930. När styrelsen möttes den 18 januari ville den utöka hans vistelse i Borgholm med två veckor. Man ansåg också att 125 kronor var för låg ersättning och ville höja den till 175 kronor per månad. Rimmerfors förlängde sin julferie med två veckor.

¹⁵⁷ Den textmassa som granskades motsvarar ca 17 sidor löpande text i det format som föreliggande skrift har.

¹⁵⁸ En ny protokollsbok hade tagits i bruk ett år tidigare, varför det endast var ca 50 sidor som fick skrivas om.

Årsmötet 1930

I och med årsmötet i januari 1930 gick församlingen in i ett nytt skede. Vid mötet valdes en ny styrelse och den här gången var Alfred Brynielsson och Jenny Sjölander beredda att bli ledamöter igen. Enligt protokollet blev följande valda: »Edv. Andersson, Fridolf Henriksson, Oskar Svensson, Signe Nilsson, A. Ståhl, Alfr. Brynielsson och fru Anna Johansson«. ¹⁵⁹ Jenny Sjölander blev en av två suppleanter. Namnen är med hög sannolikhet ordnade efter antalet röster. Brynielsson valdes till församlingsföreståndare eftersom man inte hade någon pastor. Vid ett styrelsemöte valdes Ståhl till ordförande och Brynielsson till vice ordförande. De pingstbetonade bland de ordinarie ledamöterna var Henriksson och Brynielsson.

Styrelsevalet visar att förtroendet för Ståhl och Brynielsson hade minskat sedan januari 1929. De fick färre röster än Edvard Andersson, Fridolf Henriksson, Oskar Svensson och Signe Nilsson. Men i styrelsen var de starkare.

Vid årsmötet beslöts att en uppbyggelsekonferens skulle hållas år 1930. Alfred Brynielsson fick i uppdrag att kalla talare. Särskilt önskade församlingen att Frank Mangs skulle komma »eller, om han ej kan komma att tillskriva Alex Olovson att ordna med talare för konferensen«. Man beslöt också att kalla missionsföreståndare Nyrén till något möte »om han besöker någon plats i närheten«. Någon konferens blev det emellertid inte, oklart varför.

Medlemsutvecklingen åren 1927–1929

År 1927, då församlingen under större delen av året saknade pastor, togs endast en medlem in i församlingen, en ung kvinna. Sju medlemmar lämnade församlingen. Samma år gjordes en granskning av matrikeln och då fann man att tolv namn borde ha strukits av olika skäl. Detta medförde att medlemsantalet vid slutet av året endast var 89 mot 107 föregående år. År 1928 togs 15 personer in i församlingen varav sju var ungdomar i åldrarna 16–18 år, några av dem barn till medlemmar. En medlem avled, men ingen flyttade, uteslöts eller begärde att bli utsluten – ett ganska märkligt förhållande. Vid året slut var medlems-

¹⁵⁹ Anna Johansson (f. 1892) och hennes make som var lantbrukare var bosatta i Råpplinge församling. Hon blev medlem i församlingen 1912. Gösta Rimmerfors skriver att hon var »en fridsam och förständig kvinna« (JG 330216).

antalet 103. Under år 1929 togs endast två nya medlemmar in i församlingen, en medlem avled, tre flyttade från staden och sju hade begärt utträde, varför det var 94 medlemmar vid årets slut. Ungdomsföreningen hade 49 medlemmar vid årsskiftet 1928/29. Ett år senare var det endast 19. Elevantalet i söndagsskolan minskade från 50 i början av år 1927 till 20 i slutet av år 1929.

Två av de sju som begärde utträde år 1929 var makarna Nying. De övriga fem var kvinnor som lämnade församlingen under andra halvåret. Tre av dem – Elsa Sillén, Anna Andersson och Gärda Holmquist gjorde det vid församlingsmötet den 6 augusti. Med hänsyn till att Elsa Sillén var en av dem är det vår bedömning att de inte sympatiserade med Nying (s. 225). De sista två av de fem kvinnorna – Margit Ehnemark och Astrid Nilsson – begärde utträde ur församlingen vid församlingsmötet den 19 november.

Sedan de tillfrågats om de noga övervägt sin begäran, uttalade ordf. församlingens tack till dem. Margit Ehnemark uttalade sitt tack för all kärlek och hjälp hon åtnjutit i vår församling i vilket uttalande Astrid Nilsson instämde.

Kvinnorna var alltså med på församlingsmötet och de begärde utträde direkt efter att styrelsens förslag att kalla Häggström lagts fram, och man beslöt att pastorsfrågan skulle bordläggas (s.231). Det kan ha varit något som kom fram under diskussionen som gjorde att Margit Ehnemark och Astrid Nilsson kom överens om att lämna gemenskapen.¹⁶⁰

Utvecklingen under åren 1930–1933

Gösta Rimmerfors besök i församlingen under juledigheten slog väl ut och väckte på nytt tankar om en ordinarie predikant. Redan vid det första styrelsemötet efter att han lämnat Borgholm beslöt styrelsen att föreslå församlingen att en »ordinarie predikant« skulle kallas till den 1 oktober. Man ville vänta till hösten på grund av att ekonomin var fortsatt ansträngd – man hade lånat 1 100 kronor under år 1929 för att klara löpande utgifter och räntor. Styrelsen beslöt också att föreslå att Gösta Rimmerfors var den som skulle kallas och att hans lön skulle bli 2 500 kronor per år. Predikantlägenheten var uttyrd varför man ansåg det rimligt att lämna ett hyresbidrag på 500 kronor (Bmp 300222). Tre

¹⁶⁰ Vid det sammanträde som hölls 12/12 1933 nämndes att då Nying »lämnade Förbundet följde några medlemmar med« (Spl 331212).

dagar senare hölls ett månadsmöte. Det var dåligt besökt, endast var fjärde medlem var där. När beslut skulle fattas om att tillsätta en ordinarie predikant under hösten fick medlemmarna rösta genom att sträcka upp en hand. 16 medlemmar röstade för styrelsens förslag och 8 mot. Därefter valdes Gösta Rimmerfors, sannolikt med acklamation (Bmp 300225). Han skriver senare att det var »missionsförbundarna« och »mellanparten« som hade röstat på honom (JG 330216). De pingstbetonade kan ha valt att inte säga vare sig ja eller nej. Nästa församlingsmöte hölls först den 10 april. Då meddelades att han hade besvarat kallelsen jakande. Ståhl hade frågat honom om han var villig att tjänstgöra i församlingen under juli månad. Församlingen beslöt emellertid »att ej kalla Rimmerfors nämnda tid« (Bmp 300410).

Om sin ställning till pingstväckelsen inom Missionsförbundet år 1930 skriver Rimmerfors att han var »lagom nog pingstvänlig och lagom missionsförbundare« och det gjorde att församlingen erbjöd honom tjänsten som pastor (JP 330216). Han accepterade erbjudandet trots att han hade ett år kvar på Missionsskolan.

Lördagen den 27 september 1930 hölls ett enskilt välkomstmöte för Gösta Rimmerfors. Han installerades på söndagens förmiddagsmöte. På eftermiddagen hölls en »offentlig välkomst- och offerfäst« (Bmp 300805). Distriktsföreståndare J.A. Karlman hade bjudits in.

I oktober avled Anders Ståhl¹⁶¹ och Alfred Brynielsson övertog uppdraget som ordförande.

Vid årsmötet den 18 januari 1931 fick sex av de tidigare ledamöterna i styrelsen förnyat förtroende; den pingstbetonade Ivar Hermansson valdes som sjunde ledamot (efter Ståhl). Brynielsson utsågs till ordförande. Rimmerfors fick inte tillräckligt många röster för att bli invald, men han blev suppleant. De pingstbetonade var i majoritet.

Medlemsantalet var 93 vid årsskiftet 1930/31 det vill säga en ökning med tre från årets början. Ungdomsföreningen hade 21 medlemmar och i söndagsskolan deltog cirka 20 barn.

Beslut om uppbyggelsekonferens

Vid årsmötet i januari 1931 föreslog styrelsen att en uppbyggelsekonferens skulle hållas i slutet av augusti och att Alex Olovson skulle »tillskrivas för att ordna med talare« (Bmp 310116). Gösta Rimmerfors, som

¹⁶¹ Dödsorsaken var hjärnblödning och lunginflammation.

inte hade varit med på styrelsemötet, begärde ordet och förordade att Janne Nyrén, Einar Rimmerfors¹⁶² och Karl A. Gustafsson (pastor i Oskarshamn) skulle kallas. Församlingen gav Rimmerfors i uppdrag att ta kontakt med dessa. Beslutet indikerar att en majoritet av de medlemmar som var med på årsmötet inte krävde att det skulle vara pingstbetonade talare vid konferensen.

Styrelsens pingstbetonade majoritet hade alltså röstat fram ett förslag som innebar att det endast skulle vara pingstbetonade predikanter på konferensen. Med få undantag ställde sig styrelseledamöterna solidariskt bakom de beslut som styrelsen fattade, vilket innebar att även om någon ogillade ett beslut, så argumenterade han eller hon inte emot detta i de fall frågan kom upp i församlingen. Rimmerfors förslag indikerar att han – trots att han var suppleant – inte var införstådd med detta förhållande. Sannolikt uppmanades han av Brynielsson efter mötet att i fortsättningen sluta upp bakom styrelsens beslut. Rimmerfors som hade uppfattat att motsättningarna mellan de förbundstrognas och de pingstbetonades inte längre var något större problem, insåg att han hade missbedömt förhållandet. Någon uppbyggelsekonferens blev det emellertid inte detta år – inte heller under år 1932.

»Petterssonvännerna«

Frans Julius Johansson var virkeshandlare i Borgholm. Han och hans hustru Maria var medlemmar i missionsförsamlingen sedan omkring år 1906. De hade nio barn, sex söner och tre döttrar. År 1918 gifte sig den näst yngsta dottern, Ruth, med Gustaf Emil Pettersson. Denne fick anställning i svärfaderns företag varför makarna bosatte sig i Borgholm år 1919. Den yngsta dottern Gertrud gifte sig år 1925 med Karl Julian Johansson. Även han fick anställning i svärfaderns företag. Båda svärsönerna blev delägare; G.E. Pettersson titulerades kontorschef och Karl Johansson virkeshandlare.

Gertrud blev medlem i missionsförsamlingen i Borgholm år 1919 och Ruth 1926, men deras makar var inte omvända. Våren 1931 blev emellertid de två männen frälsta och beviljades medlemskap i missionsförsam-

¹⁶² Einar Rimmerfors (f. 1900) – bror till Gösta – var elev vid Missionsskolan åren 1923–1927. Åren 1930–1935 var han pastor i Gävle missionsförsamling. Han kom att få många förtroendeuppdrag inom SMF. År 1953 blev han invald i riksdagens andra kammare.

lingen.¹⁶³ G.E. Pettersson var vid denna tid ordförande i stadsfullmäktige.

De sex personer som nämns ovan kom Rimmerfors att kalla Petterssonvännerna.

G.E. Pettersson och K.J. Johansson hade »stort intresse för skytterörelsen, biltävlingar och dylikt«. Detta förhållande utnyttjade några av de pingstbetonade för att förtroendet för männens andliga ställning skulle bli ifrågasatt; själv var Rimmerfors bekymrad över deras fritidsintressen, men ansåg att Pettersson var »en rättsinnig och gedigen person med gott vittnesbörd från de utomstående« (JG 330216).

Pettersson och Johansson tycks ha förhållit sig negativa till de pingstbetonade redan när de blev medlemmar i församlingen. Båda engagerade sig i verksamheten och särskilt Pettersson försökte påverka styrelsen. Rimmerfors skriver att det uppstod »en förtvivlad maktstrid« efter att Pettersson blivit medlem (JG 330216) och de förbundstrognas självskrivne ledare. Maktstriden ägde rum »bakom kulisserna« enligt Rimmerfors, som också hävdade att de pingstbetonade i styrelsen ville »styra och leda självsvaldigt« (SpI 331125), vilket särskilt kom till uttryck när predikanter skulle kallas som talare i möten av olika slag. Brynielsson gjorde enligt Rimmerfors allt han kunde för att pingstbetonade predikanter skulle kallas (JG 330216). När Rimmerfors så småningom insåg problemet försökte han påverka Brynielsson. Framgången var emellertid liten eller obefintlig. En annan stridsfråga var utlevelsen vid bön med tungotal. Det finns inga uppgifter om hur man i Borgholmsförsamlingen tog emot Axel Anderssons bok *Präster och profeter* från 1929.

Styrelsevalet i januari 1932

Vid valet av styrelse vid årsmötet i januari 1932 hade Signe Nilsson flyttat från Borgholm. Efter rösträkningen visade det sig att samtliga övriga ledamöter i den tidigare styrelsen fick förnyat förtroende. Som

¹⁶³ Från hösten 1930, då Gösta Rimmerfors tillträdde sin pastorstjänst i Borgholm, och fram till sommaren 1932 hade endast »några själar [...] kommit till Herren« (JG 330216). Två av dem var Pettersson och Johansson. – Rimmerfors skriver att mellan 20–30 medlemmar hade tagits in under åren 1931 och 1932 men att det bara var några få som blivit frälsta; de övriga som togs in var frälsta sedan tidigare. Det medlemsantal som rapporterades till SMF visar på en ökning av fem medlemmar under de två åren. Avgångarna genom utflyttning etc. var således ganska många.

ny ledamot invaldes G.E. Pettersson. De pingstbetonade var i majoritet. K.J. Johansson blev invald som suppleant liksom Jenny Sjölander. Brynielsson blev styrelsens ordförande och Pettersson vice ordförande.

En oplanerad mötesserie

I mitten av augusti 1932 började Gösta Rimmerfors sin semester. Under vintern och våren hade han avlastats ganska mycket genom besök av andra predikanter. Hösten skulle bli arbetsammare. Endast *en* tillresande predikant var kallad. Det var Johan Oskar Blomdahl (f. 1876). Denne hade varit predikant i Borgholm åren 1908–1910. Han arbetade sedan år 1931 på fria kallelser. Han skulle hålla en mötesserie under november månad, något som Rimmerfors såg fram mot.

Vid de pingstbetonades konferens i Timmernabben sommaren 1932 deltog de två evangelisterna Emil Thunö¹⁶⁴ och Erik Larsson¹⁶⁵. Larsson ska under konferensen fått en uppenbarelse, att han och Thunö skulle hålla en tältmötesserie i Borgholm. Larsson tog kontakt med Brynielsson, som sammankallade styrelsen. Detta skedde i mitten av augusti. Brynielsson ville välkomna evangelisterna vilket styrelsen ställde sig bakom. Han föreslog att tillstånd skulle sökas hos myndigheterna att få

¹⁶⁴ Emil Thunö (f. Johansson 1891) blev frälst hösten 1918. Han skriver att han »genomgått evangelistkurserna i Gävle 1919–1920 (självstudier)« utan att berätta hur det hade gått till (Msa E2 1922). Han var elev vid Missionsskolan läsåret 1922/1923. Han hade sökt inträde redan 1920, men fått avslag. Vid lärarkollegiets sammanträde i mars 1923 beslöts att rektor Mosesson skulle tala med Emil Johansson och två andra elever i första klassen »vilkas studiebegåvning tyckes vara ganska ringa«. Vid vårterminens slut beslöt kollegiet att meddela skolans styrelse att kollegiet ansåg att Emil på grund av »bristande begåvning bör erhålla rådet att sluta vid Skolan« (Msa A2 230530). Dennes vitsord i flit blev B, vilket utdelades mycket sällan. Av övriga elva vitsord var endast fem B eller däröver; i tyska var betyget C. Efter studierna på missionsskolan reste han på fria kallelser inom Svenska Missionsförbundet och från omkring 1934 även i Norge, Danmark och Finland.

¹⁶⁵ Erik Larsson (f. 1907) studerade vid Fria Missionsförbundets missionsskola i Ekenäs, Finland 1925–1927 och tjänade sedan som predikant i Finland 1927–1930. Under en del av år 1930 fullgjorde han sin värnplikt i Sverige och predikade då på flera platser. I slutet av år 1930 flyttade han till Sverige och var predikant i en missionsförsamling i Skåne. Från slutet av 1931 reste han som evangelist till församlingar inom Missionsförbundet. Han var sedan evangelist i Norge 1933–1939 och i Danmark från 1940. Under åren 1945–1952 var han missionsföreståndare för det danska missionsförbundet. Erik Larsson skriver om Frank Mangs i Berthil Paulsons *En man blev sänd* (Larsson 1957).

hålla dessa tältmöten. Suppleanten K.J. Johansson, som deltog i mötet eftersom G.E. Pettersson var bortrest, menade att det inte fanns någon anledning att hålla möten i ett tält; de kunde hållas i Missionskyrkan. Edvard Andersson menade att det skulle vara att »stå emot Guds Ande«, som ju hade uppmanat Larsson och Thunö att använda sig av ett tält. Något beslut att söka tillstånd fattades inte. Någon av de pingstbetonade i församlingen sökte då tillstånd utan församlingens vetskap, och fick det beviljat.

Det första mötet med Erik Larsson och Emil Thunö hölls i Missionskyrkan torsdagen den 1 september klockan 20. Rimmerfors ledde mötet.¹⁶⁶ Dagen därpå var tältet rest på en plats som kallades Skogsglöntan och första tältmötet hölls samma kväll. Sedan hölls möten varje kväll fram till lördagen den 10 september. Söndagen den 4 september var förmiddagsgudstjänsten förlagd till Missionskyrkan. Från och med söndagen den 12 september hölls alla samlingar i kyrkan – det var för kallt i tältet.

Förmodligen betraktades dessa väckelsemöten som evangelisternas personliga angelägenhet. Utgifterna täcktes av kollektor som togs upp under mötena, men församlingen hade ingen insyn. När samlingarna flyttades till kyrkan blev det nödvändigt med en överenskommelse, som innebar att de kollektor som togs upp då det normalt skulle ha varit ordinarie möte, skulle överlämnas till församlingens kassör. Vid en kollektupptagning torsdagen den 15 september gjordes inte det. Detta medförde att ett extra styrelsemöte hölls den 17 september på begäran av K.J. Johansson som önskade att styrelsen skulle ta ställning till det inträffade. De pingstbetonade, som var i majoritet, var emot att kräva att pengarna skulle lämnas till församlingen; under mötesserien minskade församlingens inkomster och ett underskott på 500 kronor uppstod, pengar som kassören fick ligga ute med. Vid samma möte »yrkade G.E. Pettersson att styrelsen borde taga upp frågan om Thunös och Larssons verksamhet«. Han ansåg att dessa skulle kallas till ett styrelsemöte och där redogöra för de anmärkningar som de under väckelsemötena riktat mot »andra samfund och enskilda medlemmar«. Förslaget togs emellertid inte upp till behandling (SpI 331212).

¹⁶⁶ Förmodligen avbröt Rimmerfors sin semester när han fick reda på att tältmötesserien skulle hållas.

Mötesserien avslutades söndagen den 25 september. På lördagen hölls en dopförrättning. Larsson stannade kvar till söndagen den 2 oktober och medverkade i församlingens ordinarie möten.

Petterssonvännerna lämnar församlingen

Till en början »samlades alla kring Thunö och Larsson«, men snart tog åtminstone Petterssonvännerna avstånd (Spl 331212). De pingstbetonade försökte emellertid förmå dem att besöka mötena »för att få tillfälle att bedöma predikningarna bättre, men detta gjorde de inte« (JG 330216). Det de hade fått höra själva och fått sig berättat gjorde att de »ansågo evangelisternas förkunnelse vara olämplig och särskilt deras predikospråk grovt och opassande för predikstolen« (Spl 331125).

Ett trettiotal hade blivit frälsta under september och oktober. Rimmerfors var glad över den hjälp han hade fått och han upplevde att »det allmänna omdömet« var att sammankomsterna var »andekraftiga och givande«. Ändå hade han varit kritisk. Många gånger i mötenas inledning hade han offentligt bett att Gud skulle »förhindra att något säges i detta möte som inte är efter ditt behag« (Spl 331125). Thunö hade sagt att han och Larsson »sköto skarpt«, något som Rimmerfors höll med om (JG 330216). Han pekar själv på två orsaker till att han inte ingrep. Dels var han övertygad om att »pingstriktningen inom Förbundet« var »en väckelse från Gud som vi behövde«. Dels böjde han sig för evangelisternas påstående att »framgångsrika väckelsemöten skulle eldas« (Spl 331125), och framgång hade det varit ända från början.

Här följer några exempel på vad Larsson och Thunö hade sagt och som uppfattats som stötande under den tid som mötesserien pågick.

Ett slående uttryck vid varje tältmöte var: »Djävulen är i alla gamla läsare, så att det ej kan bli någon väckelse« (Thunö). De troende kallades skrymtare, fariseer, bänkfyllnad, hösäcker etc. Larsson kallade dem »gamla rödmålade hus, som hade vita knutar« och sade att deras böner ej gingo upp i taket utan föllo till golvet. [...] Thunö sade även: »Helvetet är så fullt av missionsförbundare att benen sticker ut genom dörrhålet.«. »Folket rör inte för att de äro bredvid vägen. Förkunnelsen har inte varit rätt förut.« Larsson sade: »Fosterlandsstiftelsen kunde säga [?] en bräda och åka till helvetet allihop.« »En Stiftelsens predikant kom full av djävulen och förstörde en väckelse för mig« [Thunö]. (Spl 331212)

Bönemötena i kyrkan hade varit »så högljudda att det hördes lång väg« och tältmötena störde dem »som bodde på ett vilohem 600 m. därifrån, så att de klagade däröver« (ibid).

Den 2 oktober 1932 hölls ett styrelsemöte där Brynielsson föreslog att Thunö skulle kallas till en mötesserie i församlingens regi så snart som möjligt. Larsson hade andra åtaganden, varför en kallelse till honom inte var aktuell. G.E. Pettersson och K.J. Johansson samt ytterligare en ledamot var emot förslaget men de övriga ledamöterna röstade för. Nu menade Pettersson och Johansson att det hade gått för långt. De avstod från att strida och begärde utträde ur församlingen och ville ha flyttningsbetyg till missionsförsamlingen i Kalmar. De övriga Petterssonvännerna gjorde sedan detsamma. »Deras utträde beviljades den 5 oktober med 13 röster mot 4« (Spl 331125; jfr s. 243). Rimmerfors välkomnade deras beslut att lämna församlingen och utfärdade flyttningsbetygen.¹⁶⁷ Rimmerfors hade efter Petterssonvännernas sorti upplevt att församlingen stod enad, men insåg senare att enigheten endast var »skenbar« (Spl 331125).

Den 13 oktober var Thunö tillbaka i Borgholm och medverkade som talare i de ordinarie mötena. Lördagen den 22 oktober var det dopförrättning i samband med ett väckelsemöte på kvällen. Blomdahl (s. 238) anlände till Borgholm vid månadsskiftet oktober/november. Vid förmiddagsmötet söndagen den 6 november var distriktsföreståndare Thörne¹⁶⁸, Blomdahl och Thunö annonserade. På måndagskvällen hölls ett väckelsemöte då Thunö talade för sista gången innan han lämnade Borgholm. Blomdahl var inte pingstbetonad och hans förkunnelse tycks inte ha tilltalat de pingstbetonade i styrelsen, eftersom han efter två veckor fick veta – med all sannolikhet av Brynielsson – att »han inte längre hade någon uppgift« varför han lämnade staden (Spl 331212). Sista dagen han predikade vid detta besök var söndagen den 20 november.

¹⁶⁷ Rimmerfors skriver efter att ha berättat om att Petterssonvännerna hade begärt flyttningsbetyg: »Just sådan var situationen då Thunö önskade att vi skulle tillskriva broder Gustafsson om förhållandena« (JG 330216). Detta brev har vi inte funnit.

¹⁶⁸ Emil Thörne, pastor i missionsförsamlingen i Linköping 1925–1932, hade i en artikel i Missionsförbundets årsbok *Ansgarius* år 1928 jämfört Öckerö med ön Patmos där Johannes nedtecknade sin uppenbarelse. Han hade sannolikt en mer positiv syn på de pingstbetonade 1928 än 1932 då han som föreståndare för Kalmar läns distrikt fick ta itu med de söndringar som rörelsen orsakat där.

Thörne hade kommit till Borgholm i samband med en »restur« då han besökte olika församlingar. Givetvis samtalade han med Brynielsson om problemen i församlingen och han träffade med all sannolikhet Petterssonvännerna. Han ville inte att gruppen skulle begära inträde i missionsförsamlingen i Kalmar utan gå tillbaka till Borgholmsförsamlingen. Han fick reda på att Rimmerfors inte på något sätt försökt påverka dem att stanna kvar i församlingen, vilket Thörne menade att han skulle gjort. De pingstbetonade i styrelsen hade inte heller gjort några ansträngningar i den vägen. Enligt Rimmerfors kände dessa »G.E. Petterssons ökade förtroende i församlingen som en kommande fara för verksamheten och som en konkurrens om ledarplatsen« (Sp1 331125) – de var således tacksamma över att denne hade lämnat församlingen.

Pettersson fick den 5 november tillfälle att träffa Axel Andersson på förbundets expedition i Stockholm, då han berättade om förhållandena i Borgholm. Vad han fick för råd av Andersson, finns inga uppgifter om.

Petterssonvännerna vill bli medlemmar i Borgholm

Så småningom lyckades Thörne övertala Petterssonvännerna att gå tillbaka till församlingen i Borgholm. Den 5 december 1932 överlämnades deras begäran tillsammans med de flyttningsbetyg som församlingen tidigare hade utfärdat och som innebar en rekommendation för församlingsgemenskap. Deras ansökan behandlades samma dag i ett församlingsmöte. Brynielsson påminde då församlingen om några formuleringar i den skrivelse där Pettersson och Johansson ansökt om utträde och menade att det var nödvändigt att dessa måste förklara vad som avsågs.

Församlingsmötet [beslöt] enhälligt att bordlägga frågan till nästa församlingsmöte för erhållande av upplysningar, samt överlämna en skriftlig förklaring av följande punkter:

1. Orden i utträdesskrivelsen: »Vår skiljaktiga åskådning i arbetet«.
2. Nämnade vänners förhållande till kallandet av pingstbetonade predikanter.
3. Beträffande ändrad arbetsordning gällande auktioner och kafferaster.

Gösta Rimmerfors överlämnade på församlingens uppdrag några dagar senare ett protokollsutdrag av församlingens beslut till Petterssonvännerna. I ett följebrev står det bland annat:

Med gemensamma sorgliga erfarenheter till bakgrund vill jag nedskrivna dels några personliga tankar och dels enligt uppdrag församlingsmötets

fattade beslut. Jag skrev »gemensamma sorgliga erfarenheter«. [...] Jag tvivlar inte på att allt återigen kan bli gott. Vår själafiende använder sig ofta av bagateller för att söndra Guds folk och försvaga den kämpande skaran. [...]

Församlingsmötet har behandlat frågan om Eder återintagning i församlingen. Någon har undrat varför detta skulle behöva behandlas då det förefanns flyttningsbetyg. Som vi tidigare inte mottagit någon medlem på betyg utan att behandla det i församlingsmötet, så var det ju också här.

Och då eder utträdesbegäran var motiverad med orden »vår skiljaktiga åskädning i arbete«, så önskade församlingen en förklaring på vad det innebar. Vi tro att denna skrivelse inte skall missuppfattas, ty det är inte vår mening att uppträda som herrar mot eder och göra dörren trång, men vi vilja, därför att utträdesbegäran har blivit protokollförd, [i den paragraf som behandlar] inträdesbegäran kunna foga några förklarande ord [...]. För att Guds välbehag skall kunna vila över församlingen och verksamheten önska vi i görligaste mån enighet. Naturligtvis är det inte fråga om något vilje- eller samvetstvång. Svenska Missionsförbundets församlingsprinciper äro ju sådana att alla, som ha liv i Guds sons tro, ha rättighet och förmån till församlingsgemenskap.

Vi kunna dela upp Missionsförbundets predikantkår i pingstbetonade och icke pingstbetonade, men vi önska att det kunde sägas om alla bröderna att de voro »pingstbetonade« i den rätta meningen. Ty vad förmå vi utan den kraften?

Vilken predikant som har rum inom Förbundet bör också ha rum inom varje Förbundets församling. Det är inte avarterna vi taga i försvar, utan den äkta gudakraften. Naturligtvis vilja vi tacka Gud för vad vi har fått erfara av Guds välsignelse och bedja om ännu mera.

Och när det nu gäller omläggningen i församlingen, så att vi istället för auktioner hålla extra offerdagar och i möjligaste mån avskaffa kaffeerasterna, då är ju detta en härlig väg. (Spl 321209)

G.E. Pettersson skrev till Axel Andersson den 9 december och berättade om församlingens beslut. Han nämnde också att han hade fått veta att det var 18 personer närvarande vid församlingsmötet och »endast 10 instämde i det fattade beslutet«. Om Rimmerfors brev skrev han att »det vill synas som om vi skulle åtaga oss vara 'tysta' i de frågor som ligga oss mest om hjärtat« (ibid).

Vi kunna icke tillmötesgå dessa önskemål, även om [vi] i skrivelsen frikallas från »vilje och samvetstvång« och tro på Guds andes kraft utan pingstbetoningens känslösvall, vilket för övrigt icke synes haft något mera att ge än det härliga Gudsord som av andra förkunnare, t.ex. Blomdal, delats ut till andäktigt lyssnande åhörare. (Spl 321209)

I sitt svar till församlingen påpekade Petterssonvännerna att villkoren var i strid med vad som gällde inom Missionsförbundet för medlemskap. »Då föll man till föga och slopade villkoren« (Spl 331212). Vi återkommer till detta.

Thunös andra mötesserie i Bornholm

Emil Thunö svarade jakande på kallelsen och kom troligen till Borgholm vid månadsskiftet november/december 1932. Han var »mindre aggressiv« än under förra mötesserien. »Det var även mindre folk och föga framgång« (Spl 331212). Thunös mera återhållsamma framtoning kan ha berott på att han nu inte stimulerades av det samspel mellan honom och Larsson som existerat under den första mötesserien.

När det blev klart att styrelsen måste rekommendera församlingen att ta in Petterssonvännerna igen, kan Thörne ha uppmanat Rimmerfors att han skulle förmå Thunö att be Pettersson om ursäkt för vissa yttranden i tälmötena. Rimmerfors försökte gång på gång att få Thunö att träffa Pettersson och »göra upp deras mellanhavande, men detta ville han inte på något sätt« (Spl 331125). Slutligen gav han emellertid med sig. Rimmerfors skriver om mötet:

Detta var faktiskt löjligt. Thunö var bedrövtligt vag i sitt försvar för vad han yttrat. Tog bl. a. Paulus skarpa uttryck i sina församlingsbrev, som stöd för rättigheten att bestraffa Guds folk offentligt. Till allt [detta] var han dessutom stolt och absolut ovillig att erkänna att han på någon punkt hade handlat ovisligt. (JG 330216)

Efter sammanträffandet hade Thunö sagt till Rimmerfors: »Vad du gör, tag aldrig in de där människorna i församlingen igen, de äro ju som snor i mjölk« (Spl 331125).

I sista mötet – söndagen den 18 december – under sin vistelse i Borgholm, hade Thunö vänt sig till dem som hade blivit frälsta under hösten och sagt: »Hellre än att ni stannar här i församlingen och fryser ihjäl, så gå dit där det är varmt« (ibid.). Han torde ha syftat på Filadelfigruppen.

Rimmerfors skriver brev till Thunö

Den 4 januari 1933 skriver Gösta Rimmerfors i ett brev till Emil Thunö:

Tack så hjärtligt för senast. Det var en härlig tid då vi finge arbeta tillsammans även om det var »oro i luften«, och det är väl fråga om huruvida inte det är mest underbart – då det blir så, när oron är från Gud. Ja, vi ha nu firat jul och nyårshelg. Mötena har varit välbesökta och vi har erfarit Guds

underbara närvaro. De nyfrälsta äro med och jag är så glad åt dem. Dem som jag var orolig för synes ha tagit sin sak på större allvar. De allra yngsta flickorna – de gingo ju inte med på mötena medan du var kvar – har jag föga hopp om. Men som du ser av namnlistan så är det gott med de andra och de deltaga med i möten och vittnesbörd med all kraft. Alex O. har meddelat oss att han inte kan komma till oss under denna vinterperiod, men vi får väl förnya kallelsen. Han har ju lämnat sin tjänst som Förbundets evangelist nu. Hoppas han inte lämnar förbundet. Han kan ju resa på fria kallelser. Jag har skrivit till Larsson. Vi har kallat honom att komma hit senare, eller då han kan komma ifrån. Gud vare med oss.

När du kommer till min hembygd så kan jag försäkra dig att om du börjar lika hårt som här så får du resa med detsamma. Det innebär ju inte att du ska pruta på sanningen, men tag det försiktigt i början så att [de] får förtroende för dig. Du vet att det är många som skickar rekommendationer och de äro nog där före dig. Jag har ju kännedom om upplänningarna och deras försiktighet när det gäller främmande predikanter. (Spl 330104)

Detta är den tidigast daterade text av Rimmerfors som vi har funnit om hur han uppfattade samarbetet med Thunö. Troligen har Rimmerfors höstens *båda* mötesserier i åtanke och han tycks på det hela taget vara nöjd. Det var endast ett fåtal som blev frälsta under den mötesserie som Thunö hade ensam, vilket kan innebära att Rimmerfors syftar på alla dem som blev frälsta under hösten när han skriver om de nyfrälsta. Rimmerfors avstår från att informera Thunö om att församlingen ännu inte hade tagit in Petterssonvännerna i församlingen.

Rimmerfors brev kom att bli uppmärksammat under hösten 1933 efter att Augustinus Keijer, förste sekreterare i Svenska Missionsförbundets ungdomsförbund, skrivit i tidskriften *Ungdomsvännen*, att Thunö hade orsakat splittringen i Borgholm. Detta protesterade denne emot i ett brev till Keijer i november:

Detta är alldeles oriktigt. Närslutna brev från Gösta Rimmerfors, vilket jag erhöll en tid efter min vistelse där, visar istället att jag fick vara till välsignelse och att br. Rimmerfors uppskattade mitt arbete. Vi arbetade i största samförstånd och en viss spänning som förut förefanns mellan honom och vissa personer inom församlingen försvann och allt tycktes vara gott och väl när jag lämnade platsen.^[169] Den splittring som senare blev torde nog ha sin grund i något helt annat. (Spl 331115)

¹⁶⁹ Troligen menar Thunö att spänningen mellan Rimmerfors och Petterssonvännerna försvann när dessa lämnade församlingen.

Keijer vände sig då till Rimmerfors för att få dennes syn på saken. Denne svarar den 25 november i ett ganska långt brev i vilket han medger att brevet »till Thunö är buret av en viss tro på att väckelsen skulle bringa församlingen välsignelse« även om det hade varit vissa problem. Han hade då »ännu inte haft några större svårigheter med pingstriktningen och av evangelisternas arbete«. Han nämner också att han hade varit »tämmligen obekant med evangelisternas sätt att arbeta och därtill nybörjare i detta ansvarsfulla kall« (Spl 331125). Detta kan tolkas som att han hade undertryckt den kritik som han själv kände under mötesserierna – en kritik som Pettersson och Johansson gav uttryck för och som gjorde att de lämnade församlingen – samt i efterhand såg en del förhållanden i ett nytt ljus och därför tog avstånd ifrån det som sagts eller inträffat. Rimmerfors skriver till Keijer att han när han skrev till Thunö, hade »det bästa hopp om att Petterssonvännerna skulle finna sig till rätta igen«. Här är det tveksamt om Rimmerfors minns rätt. Det var först några dagar senare, som vi ska se nedan, som han hade den förhoppningen.

Gösta Rimmerfors byter sida

Under hösten 1932 hade Gösta Rimmerfors varit övertygad om att den pingstväckelse som de pingstbetonade förkunnade var vad Missionsförbundet behövde. Han hade stått på Brynielssons sida när denne hade samtalat med Thörne. Omkring den 6 januari 1933 skedde emellertid en förändring. Sannolikt hade Thörne tagit kontakt med Rimmerfors för att informera honom om förbundsledningens syn på de pingstbetonade och de insatser som gjordes eller planerades för att återställa ordningen inom förbundet. Han fick också klart för sig att det inte kunde uteslutas att den pingstbetonade församlingsstyrelsen skulle fatta beslut om att föreslå församlingen att den skulle lämna Missionsförbundet. Var dessa i majoritet skulle församlingens fastighet, inte längre tillhöra den minoritet som skulle tvingas bilda en ny församling, ansluten till Missionsförbundet. Rimmerfors kan ha fått klart för sig att han äventyrade sin framtid inom Missionsförbundet om han inte bytte sida. Rimmerfors beslut blev att göra vad han kunde för att minska inflytandet från de pingstbetonade och verka för att Petterssonvännerna skulle tas in i församlingen.

Petterssonvännerna blir åter medlemmar

Styrelsen hade förhålat intagningen av Petterssonvännerna. Dessa misstänkte att det troligen skedde »i avsikt att hålla dem borta till årsmötet hållits, så att de ej skulle vara valbara« (Spl 331212). Årsmötet skulle hållas söndagen den 15 januari. Först den 10 januari beslöt styrelsen att föreslå församlingen att bevilja Petterssonvännerna inträde i församlingen. Ett extra församlingsmöte hölls sedan torsdagen den 12 januari efter kvällens offentliga gudstjänst. Rimmerfors skriver att

de kommo in, med stor svårighet och då jag på distriktsföreståndarens maning talade för detta och sökte förena det åtskilda, så blev jag bespottad för att jag ändrat uppfattning och åter blivit en människoträl. (JG 330216)

Splittringen

När årsmötet hölls den 15 januari 1933 valdes som ordinarie styrelseledamöter samma personer som föregående år. Brynielsson blev ordförande och Pettersson vice ordförande. K.J. Johansson valdes liksom ett år tidigare in som suppleant. Rimmerfors hade sannolikt uttalat en önskan att inte ingå i styrelsen. Han var nog inställd på att sluta sin tjänst så snart som möjligt.

Vid mötet skulle beslutas vilka talare som skulle kallas till olika möten under året. Bland annat föreslog styrelsen att Olovson, Larsson och Thunö skulle kallas till en uppbyggelsekonferens under pingsthelgen. Debatten blev högljudd och Rimmerfors, som var förfärad över det han hörde, begärde ordet för att »säga församlingen att [han] ansåg att den inte var något exempel på högre andlighet, utan fastmera på köttslighet« (JG 330216). Han nämnde också att han »inte var glad åt evangelisternas verksamhet«; han »trodde att faran förelåg att många såväl bland de nyfrälsta som en del församlingsmedlemmar ärade evangelisterna mer än Gud« (Spl 331125). Han skriver att »årsmötet var förskräckligt«.

G.E. Pettersson skriver om sin reaktion på förslaget om talare:

För min del förklarade jag då att jag kunde icke annat än beklaga att vårt återinträde skulle mötas med kallandet av dessa bröder, som alla visste genom sitt olämpliga framförande av sin förkunnelse orsakat den rådande splittringen av församlingen [...]. Vår pastor talade då några sanningens ord om behovet att bliva buren å församlingens förböner såsom om han fått något härligt möte med sin Gud, ty i egen kraft tror jag icke han kunde

föra ett så allvarsmättat tal under den rådande stämningen. Alltmera har han så till synes funnit en väg på högre grund, ty hans ställning har varit och är svår, men han kämpar som en ärlig Guds stridsman, så vitt vi kunna döma av hans tal och predikningar för vad han efter bön och bibelstudium funnit vara den fasta grunden i Guds kärlek. Gud hjälpe honom. (Spl 330803)

Sannolikt var det Rimmerfors insats som gjorde att Brynielsson gick med på att ytterligare förslag framfördes och att denne accepterade att Emil Thörne, Johan Gustafsson, David Hedegård och Johan Sahlin¹⁷⁰ skulle kallas till olika högtider under året. Efter årsmötet skriver Emil Thörne till Johan Gustafsson: »På Öland är det fara värt att vi förlorar fotfästet. [...] Går Borgholm, så är hela Öland tillspillogivet. Flera av de små församlingarna på Öland äro alldeles söndersplittrade genom pingströrelsen. I Södsvik t.ex. ha vi endast 3 medlemmar kvar. Det ser verkligen mörkt ut« (MS 330427).

I *Ölandsbladet* publicerades ett referat från årsmötet, sannolikt insänt av någon av styrelseledamöterna. Där kan man läsa att »verksamheten varit synnerligen livlig under året och att arbetet krönts med framgång« (Öb 330121).

En av Rimmerfors uppgifter var »att taga vara på de nyfrälsta«. Han skriver, att »då de emellertid lyste med sin frånvaro redan från början så fann pingstriktningen att anledningen därtill var att jag hade allt för liten andekraft« (Spl 331125). Man ville därför att Erik Larsson skulle kallas för att »fortsätta sina väckelsemöten så fort han kan komma ifrån« (JG 330216). Beslutet fattades vid ett församlingsmöte efter ett offentligt möte. Ett tiotal medlemmar deltog. Edvard Andersson och hans hustru hade vid styrelsemötet den 10 januari erbjudit sig att underhålla Erik Larsson ekonomiskt under en månads tid, vilket styrelsen hade accepterat; nu framförde Andersson sitt erbjudande till församlingen. Någon föreslog att om inte Larsson kunde komma skulle Thunö kallas.

Rimmerfors skriver:

Jag ansåg det vara min skyldighet att förebygga ytterligare svårigheter varför jag bad församlingen att inte kalla Thunö utan söka få någon annan evangelist som inte var så omstridd. Följden blev att tvenne styrelseledamöter »grovskällde« på mig, för att jag inte var förständig nog att uppskatta sådana begåvningar och sådan hjälp. Det blev för mycket för

¹⁷⁰ Johan Sahlin (f. 1869) var distriktsföreståndare för Kronobergs län och Blekinge distrikt.

mig och det var befriande att få lämna församlingsmötet och söka mig i ensamhet med Gud. (JG 330216)

Rimmerfors förändrade inställning till Thunö förvånade många och han kände sig tvingad att berätta att hans avståndstagande hängde bland annat samman med Thunös uttalande att Petterssonvännerna »äro ju som snor i mjölk« (s. 244).

I ett brev till Johan Gustafsson den 16 februari skriver Rimmerfors att »det är krigstillstånd«. Han oroar sig för »en öppen brytning« och menar att »vi få vara passiva i många fall« utan att förklara sig närmare. Han skriver att »församlingens inre stridigheter äro ju bekanta för hela staden«. Han är inte förundrad över att »ingen av de nyfrälsta ha begärt inträde i församlingen«, men det var ändå ett tiotal av dem som deltog i församlingens möten (JG 330216).

I samma brev skriver han:

Jag nekar inte till att jag en tid varit ganska pingstbetonad, men det är sannerligen inte lätt att intaga den rätta positionen förrän man fått göra en del erfarenheter. Utan pingstvänlighet hade jag ju inte blivit kallad till Borgholm som predikant. Min inställning är dock sedan barn- och ungdomsåren, byggd på förtroende för Missionsförbundet och dess ledning. (JG 330216)

Ovanstående text följs direkt av följande något märkliga uttalande:

Så var också under evangelisttiden distriktsföreståndare [Samuel] Larsson min »lärofader« och vän. Dessa första erfarenheter ha gjort att jag inte förmåtts till några eftergifter, när det gällt förtroendefrågan. Min så gott som första evangelistplats var Uttersberg och Riddarhyddan i Västmanland. Där var missionsförsamlingen mycket pingstbetonad och det var en fruktansvärd konkurrens mellan pingstförsamlingen och vår verksamhet. Ständig spänning. (Ibid.)

I Borgholm var spänningen stor mellan de förbundstrognas och de pingstbetonades. Rimmerfors skriver att efter hand blev förhållandet mellan dem olidligt, och för att rädda något av det som under de två sista åren vunnits »beslöto vi att sammankalla församlingen för att ännu en gång uttala sig om kallandet av Thunö, Larsson och Alex Olovson« (Spl 331125). »Vi« är Rimmerfors och de tre förbundstrognas styrelseledamöterna, vilka utnyttjade möjligheten att begära ett extra församlingsmöte och därmed också ett styrelsemöte. G.E. Petersson skriver i ett brev till Axel Andersson att Rimmerfors vid detta möte föreslog att beslutet att kalla Olovson, Larsson och Thunö skulle upphävas »enär

de ju visat sig att församlingens enhet lidit av deras närvaro och vad som vunnits för Gud, såvitt nu kan bedömas, icke kunde försvara att på nytt hitkalla dem som orsakat församlingens inre splittring. Något för församlingen synes de icke vunnit« (Spl 330308). Med fyra röster mot tre beslöt styrelsen att avslå förslaget. Pettersson anförde sin reservation mot beslutet.

De pingstbetonade, som var synnerligen irriterade över Rimmerfors agerade till förmån för de förbundstroga, planerade att vid församlingsmötet driva igenom ett beslut att avsätta eller sänka lönen för denne – den pingstbetonade Edvard Andersson hade förvarnat honom.¹⁷¹

Församlingsmötet hölls den 7 mars. Medlemmarna hade »mött upp synnerligen mangrant«, skriver Pettersson till Axel Andersson. Rimmerfors framförde sitt förslag och Pettersson instämde utifrån sin reservation. Rimmerfors riktade därefter »en varm vädjan till medlemmarna att icke på nytt taga ansvaret för en fortsatt splittring, utan kalla helt nya predikande bröder«. Han föreslog också att »i stället för konferensen söka ordna en allians, vilket för ett par år sedan gav rik välsignelse«.

Förslaget mötte ett starkt motstånd, som icke var helt fritt från pinsamma anföranden, kanske i vredesmod, men omfattades av de flesta med intresse och förståelse vilket även i all kärlek framhölls. En röstning blev nödvändig och med 26 röster mot [18] beslöt församlingen att upphäva kallelserna till Olofsson Larsson & Thunö. Därefter beslöts att i deras ställe kalla några av Svenska Missionsförbundets bröder, varibland först nämndes Rektor Mosesson. (Spl 330308)

Vid mötet framfördes önskemål från de pingstbetonade om att ärendet skulle tas upp igen vid nästa församlingsmöte. Mötet beslöt, sannolikt på förslag från de förbundstroga, att Thörne skulle kallas till detta möte. Pettersson bedömde att det inte skulle bli någon ändring av beslutet trots att han räknade med att det skulle tillkomma röster.¹⁷²

Nästa församlingsmöte hölls den 4 april och föregicks av ett styrelsemöte. I *Ölandsbladet* annonserades samma dag att »alla medlemmar

¹⁷¹ Gösta Rimmerfors hade tidigare gjort bedömningen att församlingen förmodligen inte klarade att avlöna en pastor. Han var sedan maj 1931 gift och i november 1932 fick makarna en son, varför en lönesänkning kunde bli svår att klara.

¹⁷² Pettersson skriver att vid ett nytt möte räknade man med »tillkommande röster«. Nu var ju mötet enligt honom »synnerligen mangrant besökt«, men det kan ju ha varit i jämförelse vad som gällde normalt. Det var 42 som röstade men flera kan ha avstått.

torde närvara«. Församlingsmötet leddes av Pettersson som informerade medlemmarna om att dagen innan hade 27 medlemmar begärt utträde, varav fyra styrelseledamöter, ordföranden Brynielsson samt Edvard Andersson, Fridolf Henriksson och Ivar Hermansson. Ersättare för dessa valdes vid församlingsmötet. I ett styrelsemöte valdes G.E. Pettersson som ordförande och Oskar Svensson som vice.

Emil Thörne var med på församlingsmötet och höll »ett allvarligt tal och beklagade djupt det skedda« (Öb 330406). I ett brev till Johan Gustafsson skriver han:

För min del hade jag som väl var icke något med det att skaffa, de hade gått innan jag kom dit, och de voro icke ens med vid församlingsmötet. Jag har talat vid ett par av deras ledare, och de är fullödiga pingstväänner, och det är naturligtvis omöjligt att samarbeta med dem.

Det var väl, att vi i tid hunno få in de som förut utgått, ty annars hade de också tagit egendomen. De vännerna som äro kvar synas vara eniga, och de äro märkvärdigt nog rätt hoppfulla. Nu hoppas jag det blir slut med kampen inom förs. Rimmerfors har fått nog av »den nya rörelsen«, så honom kan man säkert lita på efter detta. Huru det ska gå med Ölands kretsörening, det vet jag icke, men vi få väl göra vårt bästa. (JG 330405)

Av de 27 medlemmarna hade »minst tio« varit »fullständigt hängivna Förbundet, innan Thunö och Larsson började sin verksamhet«, bland dem Edvard Andersson hos vilken Thunö hade bott (Spl 331212). Efter församlingsmötet den 4 april besöktes var och en av dem som begärt utträde men ingen tog tillbaka sin begäran.

Gösta Rimmerfors skriver senare att hans agerande vid församlingsmötet den 7 mars bidrog till att församlingen splittrades, men han hade gjort det för »att rädda så många som möjligt av majoriteten för församlingen, då jag anade kris. Och vidare för att rädda församlingens egendom för Missionsförbundets verksamhet« (Spl 331125).

De som lämnade missionsförsamlingen bildade den 23 april 1933 en församling som fick namnet Elim. Två år senare – den 29 mars 1935 – hölls ett församlingsmöte dit även pingstgruppen i Borgholm hade inbjudits tillsammans med deras pastor i Filadelfiaförsamlingen i Kalmar. Denne valdes till mötets ordförande. Vid detta möte förenades de två grupperna till en ny församling. »Församlingen, som efter sammanslagningen bibehöll namnet Elim, disponerar över den nyuppförda, präktiga lokal som församlingen förut ägde« (EH 350613). Lokalen hade byggts ganska omgående efter att de pingstbetonade hade lämnat missionsförsamlingen och används än idag som pingstförsamlingens kyrka.

Distriktsföreståndare Emil Thörne skriver i februari 1933 till Johan Gustafsson om förhållandena i Kalmar län:

De flesta av de stationerade predikanterna inom vårt län äro själva till stor del orsaken till splittringsrörelsen, de rycktes nämligen till en början med. Bland dem voro Per Nylén [Mönsterås; Västervik], Wilhelmsson [Södra Vi], Martin Gustafsson [Virserum], E. Thurborg [Åsheda], E. Almqvist [Blomstermåla och Broholm] och F. Danielsson [Torsås-Söderåkra]. Daniels-son är den ende, som ännu går aggressivt till väga,¹⁷³ de övriga ha insett sitt misstag och söka nu stävja rörelsen, men det är icke lätt. På Öland har det varit likadant. Där grepos några av resepredikanterna av rörelsen, en av dem lämnade Kretsöreningen, hans namn är [Robert] Busch, men de övriga ha nyktrat till. Men nu är den stackars [Gösta] Rimmerfors i stöpsleven. Det är endast ett av de många bevisen på huru viktigt det är att ha pålitliga predikanter. (JG 330218)

Till Gösta Rimmerfors skriver i april Johan Gustafsson ett brev till tröst. Där kan man bland annat läsa följande:

Det ledsamma meddelandet om utbrytningen ur församlingen i Borgholm hade jag tidigare fått genom distriktsföreståndaren. Ack, det är en bedrövlig tid vi leva i, men det ser ut som skulle det vara alldeles omöjligt att förena den s.k. pingstbetonade riktningen med den övriga verksamheten, och under sådana förhållanden är det ju ingen annan råd, än att de missnöjda få gå. De bli i varje fall inte utdrivna. Klart är att man icke kan låta dem utöva diktatur. Vi måste värna om den grund, som vi av gammalt byggt på. [...] Jag kan förstå, att du under den närmast gångna tiden har fått genomgå många lidanden. Men det är nog, som Paulus skriver, att lidandet verkar både tålamod och hopp, och hoppet låter oss icke komma på skam. Jag glädes med dig över, att ni mitt under svårigheterna dock fått se människor vända sig till Kristus inom ramen av eder verksamhet. (JG 330411)

I slutet av april eller i början av maj begärde Gösta Rimmerfors att få sluta sin tjänst. Troligen hade han då fått en kallelse att bli pastor i missionsförsamlingen i Askersund. Söndagen den 10 september hölls avskedsmöte på förmiddagen och samkväm på eftermiddagen. Han ersattes av Martin Gustafsson som hade varit predikant från år 1927 i Virserums missionsförsamling och dessförinnan evangelist inom Helgelseförbundet. Han hade under en tid varit pingstbetonad (s. 252).

¹⁷³ Danielsson (f. 1896) fortsatte som pastor i Missionsförbundet fram till sin pensionering.

Medlemsutvecklingen åren 1930–1933

I början av år 1930 var medlemsantalet i församlingen 94, och 93 i början av år 1933. Detta år lämnade 39 medlemmar församlingen och tolv anslöt sig. Vi slutet av året var således medlemsantalet 66. Församlingen fick under de fyra följande åren uppleva en tillväxt och medlemsantalet i slutet av år 1937 var 78.

Anklagelser mot Erik Larsson och Emil Thunö

Inom Missionsförbundets ledning var man angelägen om att inte gå ut till församlingarna med varningar för att kalla vissa predikanter, men år 1933 skriver distriktsföreståndare Emil Thörne, till inre missionens sekreterare, Johan Gustafsson:

Jag vill föreslå, att du talar med bröderna Thunö, Erik Larsson, Edman m.fl., och är det så, att de icke bestämt lova lojalitet mot Förbundet, så böra våra församlingar varnas för dem. Vi har låtit dem husera fritt länge nog. (JG 330405)¹⁷⁴

Einar Rimmerfors i Gävle hade på eget initiativ skrivit om Erik Larsson till Johan Gustafsson. Han hade fått ta del av rekommendationer om Larsson och hade själv fått goda intryck av honom. Därför hade församlingen våren 1932 kallat Larsson till Gävle, men det var först i mitten av januari 1933 som han kunde komma. Rimmerfors hade varit orolig när Larsson anlände eftersom han hade fått reda på vad som hänt i Borgholm. Larsson hade emellertid försäkrat att han var lojal mot »Förbundets linjer«. Einar Rimmerfors hade sedan inga anmärkningar mot Larssons predikningar och uppträdande. Han skriver att Larssons »gåva hör väl inte till de allra största, men han verkar istället mera ödmjuk än de flesta evangelister. Hans väckelseförkunnelse är allvarlig och mättad av den sunda lärans ord« (JG 330204).

I april 1933 skriver Rimmerfors ånyo till Gustafsson om Larsson:¹⁷⁵

¹⁷⁴ I oktober 1933 beslöt missionsstyrelsen att under vissa förhållanden skulle predikanter och evangelisters ställning till Missionsförbundet och dess församlingar kunna offentliggöras (s. 105).

¹⁷⁵ Mötesserien hade avslutats i början av mars. Förmodligen är det utvecklingen i Borgholm som gör att Einar Rimmerfors skriver till Johan Gustafsson om Erik Larsson.

Efter åtta veckors gemensamt arbete med Larsson nödgas jag nu konstatera, att han icke i alla stycken motsvarat vårt förtroende. Han dolde skickligt den första tiden meningar och synpunkter som han senare gav uttryck för, inte minst i enskilda samtal med våra medlemmar. Jag är djupt bedrövd däröver, ty han var mitt hjärta kär, och jag trodde att hans enda stora nit var själars frälsning. Jag tror än, att han är en god och nitisk själavinnare, som sannerligen inte spar sin kraft, men han kommer säkerligen att bli oduglig för tjänst inom vårt förbund, om han inte lägger om sina arbetsmetoder. Detta har jag sagt honom muntligt, och nu senast i ett långt, allvarligt brev. Jag ansåg mig också skyldig att meddela dig vår missräkning, (Josef^[176] är nämligen av samma mening,) så att ingen oklarhet må råda i den saken.

Saken ligger inte så illa till, att vi vill varna för honom, men vi kan heller inte sända honom vidare med oreserverad rekommendation. Medvetet eller omedvetet skapar han en liten grupp av meningsfränder omkring sig, och dessa utöva sedan han rest en mera irriterande verksamhet än han förmodligen själv avsett. De sakna nämligen ledarnas smidighet. (Spl 330411)

Den 12 december 1933 hölls, som tidigare nämnts (s. 212) ett sammanträde i Borgholm på predikantrådets initiativ. Rådet hade påbörjat en undersökning av anklagelser som riktats mot Erik Larsson och Emil Thunö om deras medverkan till splittring i flera församlingar. I Borgholm önskade G.E. Pettersson, K.J. Johansson och Oskar Svensson att Larsson och Thunö skulle komma till Borgholm tillsammans med Thörne »och göra upp, ifall de vilja fortsätta och verka inom Förbundet«. Larsson infann sig till ett möte med predikantrådet före julen 1933. Där begärde man att,

han, om han önskade rådets rekommendation, skulle i sällskap med distriktsföreståndare Thörne besöka platserna Borgholm och Påskallavik med anledning av den splittring, som blivit en följd av hans och Thunös verksamhet därstädes. Larsson hade förklarat sig villig att gå in på rådets villkor. (MPA1 340122)

I januari 1934 träffades Thörne och Larsson i Göteborg. Thörne skriver till Johan Gustafsson och berättar att Larsson inte kunde inse att han hade någon skuld i splittringen i Borgholm. »Det var enligt hans mening Rimmerfors, som var största orsaken till splittringen«. Efter ett

¹⁷⁶ Josef Jansson och Einar Rimmerfors var båda predikanter i Gävle missionsförsamling. Jansson var föreståndare. Jansson skrev den 15/4 till Johan Gustafsson och berättade om Erik Larsson (JG 330415). Han var uppenbarligen ovetande om att Rimmerfors redan skrivit. Janssons text är mer detaljerad än Rimmerfors text.

långt samtal hade ändå Larsson lovat att besöka Borgholm, men senare i ett brev tagit tillbaka löftet. Thörne skriver: »Med hans ånger är det säkerligen illa beställt« (JG 340119). Gustafsson skrev därför ett brev till Larsson, vilket gjorde att denne lovade att besöka Borgholm, men han »ville icke företaga en resa till Borgholm bara för den sakens skull utan försöka få besöket där inskjutet i ett lämpligt sammanhang« (JG 340201). Först i december 1934 reste Thörne och Larsson tillsammans till Borgholm. Anledningen till att det dröjde så länge var att Larsson under större delen av år 1934 verkade som evangelist i Norge.

Anklagelserna mot Thunö gällde inte bara hans förkunnelse utan också hans personliga uppträdande och agerande i olika sammanhang. Den 22 januari 1934 beslöt predikantrådet att rektor Mosesson och Johan Gustafsson skulle »ytterligare utreda och handlägga« några frågor i en skrivelse som tog upp Thunös verksamhet. Den 12 februari skriver Thunö till Johan Gustafsson.

Genom pastor Einar Rimmerfors hade det kommit till min kännedom att ni på sekretariatet samlat en del historier ang. min person. Jag vill nu ha klart besked vad det gäller och namnen på dem som lämnat dig dessa historier. Jag vill nämligen veta om det är moraliska fel man anklagar mej för och i så fall vilka. [...] Jag är ingen fullkomlig människa, utan jag har nog kunnat komma med överord ibland i mina predikningar, och vem är här fri, men man borde kunna fordra av predikande bröder, att de komma direkt till mej med sådana anmärkningar, och icke för sådana saker ställa till riksskandal.

Jag vill också att du ärligt såsom en broder säger mej, varför du har börjat hopsamla dessa historier om min person. Är det verkligen Eder mening att genom intriger försöka hindra mej att verka Guds verk, så säg det öppet. Om jag har felat är jag villig att bedja om förlåtelse och gottgöra så långt i min förmåga står, men för lögn böjer jag mig aldrig, hellre stupar jag.

Låt mej nu få del av det hopsamlade materialet och namnen på anklagarna. (JG 330212)

Vi har inte funnit någon anteckning om någon åtgärd på grund av detta brev.

Sommaren 1934 utslöts Thunö ur Dalarnas Predikantförbund, på grund av att han »handlat i strid med Förbundets stadgar och arbetade söndrande inom församlingarna« (MPA1 340821). Det skulle dröja flera år innan han accepterades av predikantrådet. Hans namn togs inte med i andra upplagan av *Biografiskt Album* (1934) över anställda predikanter inom Svenska Missionsförbundet, som även omfattade de evangelister

och predikanter som reste på fria kallelser. Han hade emellertid skickat in sina uppgifter på en blankett som han fått sig tillsänd. I tredje upplagan (1946) finns han med och där kan man se att han sedan »1923 rest på fria kallelser som evangelist i Sverige, Norge, Danmark och Finland«. I underlaget till andra upplagan var endast Sverige med. Erik Larsson finns med i andra upplagan (1934) trots att han när boken publicerades ännu inte hade besökt Borgholm.

11. Djursdala missionsförening

Djursdala missionsförening bildades år 1905 och då övertogs den lokal som nykterhetslogen i socknen hade invigt året innan. Nykterhetslogen fick fortsätta ha sina möten i lokalen, som fick namnet Tempelhuset. De som bildade missionsföreningen hade påverkats från flera håll, främst Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, Svenska Missionsförbundet och Baptistsamfundet. Detta bidrog till att föreningen inte anslöts till något missionssällskap eller samfund. Man hade ingen egen predikant utan tog emot resepredikanter från olika håll. Ett visst samarbete utvecklades efterhand med missionsföreningen i Södra Vi, vars predikanter regelbundet tycks ha besökt Tempelhuset. Avståndet mellan de två missionshusen var endast fem kilometer. I både Djursdala och Södra Vi bildades så småningom ungdomsföreningar vilka kom att samarbeta ganska flitigt. Troligen innebar kontakterna med Södra Vi att man i Djursdala ansåg det lämpligt att ansluta föreningen till Missionsförbundet, vilket skedde vid generalkonferensen år 1925. Beslutet i Djursdala tycks ha varit något förhastat och frågan är om medlemmarna verkligen uppfattade sig som missionsförbundare efter anslutningen. Besök från predikanter utanför Missionsförbundet fortsatte som tidigare. År 1930 anställde föreningen sin första predikant, evangelisten Andreas Tengel. Genom hans insatser kom man i kontakt med familjer utanför den ursprungliga kretsen och man fick också uppleva en viss medlemsökning. Ändå var medlemsantalet inte högre än omkring 30 i början av 1930-talet. Vid den här tiden ändrades namnet på lokalen till Djursdala Missionshus.

Vid årsmötet den 8 januari 1933 samtalade man om de besök som föreningen fick av Missionsförbundets resepredikanter:

Vid behandling av frågan om årsbidrag till Svenska Missionsförbundets Kalmarets¹⁷⁷ under 1933 för predikohjälp därifrån uppstod en längre diskussion, varvid framkom att Kalmaretsens Predikanter predikobesök ställer sig ganska dyrt och för oss ogynnsamt: dels beroende på dyra resor, genom platsens ogynnsamma läge för resaturena. Förslag framkom: att bidraget skulle upphöra, och Predikanternas besök uppsägas, vilket bifölls:

¹⁷⁷ Sannolikt åsyftas Kalmar läns missionsförening.

wid diskussionen härom framgick att föreningen ej har ringaste gagn att stå kvar i Svenska Missionsförbundet: på fleras önskan framställdes förslag om utträde. Och beslöt årsmötet enhälligt att Djursdala Missionsförening skulle begära sitt utträde ur Svenska Missionsförbundet. Och utsågs Styrelsen, att till Distriktsföreståndaren i Kalmarkretsen insända begäran om utträde: även innefattande uppsägning av Predikantbesök. Och skulle protokollsutdrag bifogas.

Den 14 januari skrev sedan styrelsen ett brev till missionsstyrelsen i Stockholm för att »wördsamt begära Djursdala Missionsförenings utträde« ur förbundet. Ett liknande brev gick till distriktsföreståndare Emil Thörne i Kalmar, som i sin tur skrev till missionssekreteraren Johan Gustafsson:

Återigen komma vi med en sorglig nyhet från Kalmar län. Djursdala Missionsförening har begärt sitt utträde. Jag har ännu icke varit där, och därför kan jag icke med bestämdhet säga orsaken. De lära dock i likhet med Timmernabben ha haft konferenser, som våra »pingstbetonade« bröder lett. Jag har just skrivit till en styrelsemedlem i Södra Vi för att få lite reda på förhållandet, själv kan jag icke resa dit just nu. Vi böra väl icke bevilja deras begäran, förrän vi kommit i närmare förbindelse med dem? Pastor Wilhelmsson i Södra Vi brukar visst besöka dem nu och då, och jag har också satt mig i förbindelse med honom. (JG 330128)

Märkligt är att Thörne skriver att förbundet skulle bevilja utträde; någon sådan bestämmelse fanns inte.

Emil Thörne hade så sent som den 1 januari 1933 tillträtt sin tjänst i Kalmar vilket förklarar att han hade dålig kännedom om förhållandena i Djursdala. Den 18 februari 1933 skriver han i ett brev till Johan Gustafsson:

Jag har nu varit i Djursdala. Det är den vanliga historien. Alex och hans vänner ha inflytande där. Flera av dem ha besökt platsen tidigare. Missionsföreståndaren är det röda skynket, och likväl har man icke läst hans omdebatterade bok eller ens hört honom. Det troliga är att en hemlig order har utgått från centralen till församlingarna av den typen i landet, ty annars är det svårt att förklara att så många samtidigt handla på samma sätt. Det var också pastor Wilhelmsson i Södra Vi övertygad om, men något bevis kunde vi icke uppbringa. De äro sluga och försiktiga. Vid det enskilda mötet, vi hade, anfördes endast ekonomiska skäl som orsak till utträdet, men vid samtal med enskilda medlemmar fick man genast en annan uppfattning. Motiveringen i skrivelserna till Förbundet och K.L.M. äro sålunda falska. Ändamålet helgar medlet. Före det enskilda mötet hade vi ett välbesökt offentligt möte, då vi t.o.m. fingo bedja med åtskilliga frälsningssökande. Hur skall man kunna förklara det? Någon ändring i deras beslut kan åtminstone icke för närvarande genomföras. (JG 330218; jfr s. 116)

Redan när pingstväckelsen kom till Sverige år 1907 ska medlemmar i Missionsföreningen i Djursdala ha blivit andedöpta och föreningen var sedan öppen för andedopsförkunnelsen. Pingstbetonade predikanter var välkomna gäster och enligt Thörne var det deras påverkan som gjorde att föreningen lämnade Missionsförbundet. Men vi tror att avgörande för beslutet var att medlemmarna inte hade känt någon större gemenskap med Missionsförbundets församlingar.

En tid efter att föreningen hade lämnat Missionsförbundet ändrades namnet till Djursdala fria församling.

År 1936 beslöts att man inte längre skulle protokollföra församlingsmötena. Anledningen var att det ansågs »världsligt«. Först efter tio år började man skriva protokoll igen. År 1951 beslöt församlingen att den skulle bli en församling ansluten till Helgelseförbundet. Idag är den ansluten till Evangeliska Frikyrkan.

Det kan noteras att det förelåg – åtminstone från slutet av 1940-talet – en tveksamhet i församlingen att kalla eller ta emot predikanter från Pingströrelsen. Ett undantag fanns emellertid och det var Tage Sjöberg som var »annorlunda än de andra pingstpredikanterna« (G. Karlsson).

12. Tyringe missionsförsamling

Missionsförsamlingen i Tyringe hade i januari 1924 haft besök av Alex Olovson som höll en serie väckelsemöten. Hans pingstfärgade förkunnelse togs emot av församlingen och som en följd av detta besök ordnades under sommaren en konferens med Olovson som ledare – den första i de därefter årligen återkommande Tyringekonferenserna. När församlingen år 1926 skulle anställa en pastor rekommenderade Olovson den pingstbetonade David Hörnmark¹⁷⁸, vilken svarade jakande. Han tillträdde år 1926 och uppehöll tjänsten i tre år. Han efterträddes av Erik Eriksson¹⁷⁹. Det var under dennes tid som den bibel- och evangelistkurs hölls som hösten 1930 orsakade en viss uppståndelse i Missionsförbundets ledning (s. 74). Våren 1932 lämnade Eriksson sin tjänst och ersattes av Åke Stenström.¹⁸⁰ Denne tillhörde de mer radikala bland de pingstbetonade, vilket kom att påverka den fortsatta utvecklingen.

I september 1932 skrev inre missionens sekreterare, Johan Gustafsson, ett brev till Åke Stenström. Rykten var i omlopp och han ville därför ha upplysningar.

¹⁷⁸ David Hörnmark (fram till hösten 1922 Viktorsson; f. 1896) var elev vid Missionskolan 1922–1926 och tillträdde tjänsten i Tyringe i augusti 1926. Hans nästa tjänst blev i Vaggeryd missionsförsamling där han tjänstgjorde från maj 1929 till oktober 1930, då han flyttade till Vingåker (s.270).

¹⁷⁹ Erik Eriksson (f. 1900) var predikant i Hallsbergs missionsförsamling 1924–1927 och elev vid Missionskolan 1927–1929. År 1932 antog han släktnamnet Mårdstam.

¹⁸⁰ Åke Stenström (f. 1904) växte upp i Västerås. Han blev omvänd vid 15 års ålder. Hans föräldrar var troende – båda kom att tillhöra pingstförsamlingen i staden, modern redan omkring 1920. Stenström deltog år 1921 i en evangelistkurs i Gävle missionsförsamling och anställdes därefter som biträdande predikant i missionsförsamlingen i staden. År 1922, han var då 20 år, bosatte han sig i Västerås och verkade sedan som resepredikant inom Missionsförbundet. År 1932 blev han förståndare för missionsförsamlingen i Tyringe. Vid årsskiftet 1938/39 blev han pastor i Osby pingstförsamling. I oktober 1947 tillträdde han tjänsten som pastor i Lunds pingstförsamling. Stenström hade varit en av talarna vid Södermalms fria församlings »profetiska konferens« i Stockholm i april samma år. Församlingens pastor, C.G. Hjelm, hade uppmärksammat honom, och såg till att han gjorde flera veckor långa besök i Söderförsamlingen i augusti och november 1948. I februari 1949 anställdes han som »andrepastor«. Relationen mellan Stenström och Hjelm försämrades så småningom och 1953 avgick Hjelm som församlingens pastor och Stenström tog över. I augusti 1962 knöts han till Förlaget Filadelfia efter att han slutat som pastor.

Det rör sig om missionsförsamlingens i Tyringe ställning till predikanterna i Skåne. Man har sagt mig, att ni i Tyringe ställt eder avvisande, då predikanterna ville komma till eder, och inte bara det, utan också att ni skulle ha motiverat eder avvisande hållning med ungefär de här orden, att predikantkåren företrädde en annan ande än församlingen i Tyringe. (JG 320922)

Stenström valde att skicka över en avskrift av ett brev till en predikant i Skåne som ställt liknande frågor. I det kan bland annat läsas följande:

Jag kan icke ärligt hit välkomna predikanter, som öppet tagit ställning emot icke blott den förkunnelse som frambäres i konferenserna här utan även mot hela det Guds Andes verk, som pågått i denna och andra församlingar inom S.M.F. de senaste åren. Detsamma gäller även mitt förhållande till predikanter, i vilkas ställning till Bibeln man kan spåra modernistiska tendenser. Bibeltrogna bröder, som ej tagit ställning emot Andens verk, även om de icke förstå det, vill jag däremot alltfört samarbeta med, vilken grupp de sedan månne tillhöra, från statskyrkan till pingstvännerna. (JG 321002)

Den 30 januari 1933 beslöt församlingen »att utträda ur Svenska Missionsförbundet« efter en sluten omröstning där 56 röstade för ett utträde och 37 mot; församlingen hade 103 medlemmar. 34 medlemmar reserverade sig mot beslutet och anklagade majoriteten för att den »sökt bevisa« att Axel Andersson »förnekar, att bibeln är Guds ord« och »tron på Kristus Jesus som frälsare och försonare«. De protesterade mot majoritetens påstående att Axel Andersson, »idet han vänt sig mot överdrifter och oarter inom pingströrelsen«, »motstår och förhindrar den helige Andens verk«. De hade fått klart för sig att majoriteten tänkte föreslå vuxendop som villkor för medlemskap och därmed göra församlingen till en baptistförsamling. De 34 medlemmarna deklarerade att de inte hade någon delaktighet i beslutet att lämna Missionsförbundet, och förklarade »att vi, som sålunda vidbliva såväl församlingens nuvarande stadgar som ock anslutningen till Svenska Missionsförbundet alltfört utgöra Tyringe missionsförsamling« (efter MB 330217).

I ett brev daterat den 12 februari skriver församlingens ordförande, Emanuel Enocson¹⁸¹, Åke Stenström och församlingens sekreterare ett brev till missionsstyrelsen i vilket beslutet meddelas tillsammans med ett uttalande där de bemöter de anklagelser som de 34 medlemmarna ur minoriteten riktade mot majoriteten. De avvisar påståendet att de

¹⁸¹ Emanuel Enocson (f. 1895) flyttade 1925 till Tyringe och fick anställning som »sekreterare«. Efter en tid försörjde han sig som »trävaruhandlare«, men blev enligt kyrkobokföringen så småningom »resepredikant«. År 1935 flyttade han till Bromma (utanför Stockholm) och arbetade som »sekreterare«. Ett år senare flyttade han till Halmstad och är där antecknad som »kantor«.

skulle försökt bevisa att Axel Andersson »förnekade att bibeln innehåller Guds ord, men väl att han ifrågasätter vissa bibeldelars tillförlitlighet såväl som den gammaltestamentliga offertjänstens gudomliga ursprung«. De tvivlar inte på att »Andersson tror på Kristus Jesus som Frälsare«. Beskyllningen att Axel Andersson »motstår och förhindrar den helige Andens verk« bemöts med följande ord:

Beträffande den s. k. pingstväckelsen inom Missionsförbundet hävda vi den meningen att Förbundets ledning, då den på allt sätt sökt motarbeta densamma, ja öppet utsagt att den är något som måste bort ur vårt Förbund, frångått grundprinciperna, enl. vilka det vill samla alla, som tro på Jesus Kristus som sin Frälsare. Som emellertid förkunnelsen om dop i den Helige Ande, Andens gåvor, dop i vatten m. m. står i full överensstämmelse med skriftens ord, måste vi kräva som vår rätt att förkunna dessa sanningar.

Vi hava aldrig uttalat någon dom över det inre tros livet eller över karaktär och vandel hos vare sig Missionsförbundets ledande män eller dess övriga medlemmar, men vi beklaga djupt den sömnaktighetens ande och det formväsen, som mångenstädes är förhärskande, och som vid sidan av undergrävandet av tron på bibelns tillförlitlighet och auktoritet på vissa punkter, utgör en stor fara för den andliga utvecklingen inom Förbundet.

Vi beklaga även att Förbundets ledning, främst då dess föreståndare, ej tycks inse denna fara, och söka att med Guds hjälp bemöta och avvärja densamma. Tvärtom tyckes man inrikta hela sin energi på att kväva, motarbeta och misstänkliggöra den väckelserörelse Gud har sänt som ett »vak upp« till tidens sovande kristna, och som manar till hel överlåtelse åt Gud samt till trohet mot bibelordet. (MB 330217)

Såväl minoriteten som majoriteten gjorde anspråk på att vara Tyringe missionsförsamling och ägare av missionshuset. I april befann sig Axel Andersson i Skåne och då vände sig minoriteten till honom och bad om hjälp, varför han gjorde ett besök i Tyringe. Andersson skriver att majoriteten tillfrågades om »jag finge tala i missionshuset, men möttes av ett bestämt nej. Så begärde de att få låna statskyrkan, och den öppnades för mig«. Han hade träffat en äldre man ur minoriteten som hade deklarerat att han inte ville lämna Missionsförbundet. Andersson skriver att denna man har

såväl som många de andra, som nu gjorts rättslösa, varit med, arbetat och offrat för verksamheten och för uppförandet av den lokal, varifrån de nu utestängts. Medan man alltså återoppar sig på Förbundets gamla frihet och omger sig med martyrmanteln, när någon vågar säga ett ord om den uppsynspropaganda, som bedrivs i församlingarna, så är man genast

färdig att spela rollen av Stalin eller Hitler, när man själv kommit aldrig så litet till makten. Men sådana exempel som det i Tyringe och flera andra av samma slag borde kunna öppna ögonen [...] för den nya rörelsens egenart och ande. Den är ett barn av den avfälliga, hatfyllda tid, i vilken den sett dagen. [...] Så mycket mera av vikt är det då, att den frikyrkliga rörelsen slår vakt om det nådens evangelium och de frihetens ideal, som den från början förkunnat. Pingströrelsen i dess olika formationer är en storm, som går förbi, liksom det politiska tyranni, som nu på många sätt reser sitt huvud i världen. (*Mfb* 330519)

Andersson syftar bland annat på nazismens maktövertagande i Tyskland i slutet av januari 1933.

Några framsteg gjordes emellertid inte för att komma till en lösning med konflikten i församlingen.

Missionsstyrelsen gav den 27 april sin ordförande, Sven Bengtsson, i uppdrag att försöka nå en ekonomisk uppgörelse i godo mellan de stridande parterna i Tyringe. Han skriver:

Ett sammanträde kom till stånd den 18 sistlidne maj och det är mig en glädje kunna konstatera att efter en broderlig överläggning visserligen meningarna om fördelningen av värdena voro något delade, men ömsesidiga eftergifter gavs, varefter en fullständig överenskommelse träffades. Denna innebar att majoritetens församling skulle behålla kyrkan med samtliga inventarier som sin egendom mot en engångsbetalning till minoriteten av 7 000 kronor. [...] Sammanträdet som började med sång och bön avslöts i största broderlighet och samförstånd på samma sätt. (*Mfb* 330721)

I januari 1939 lämnade Stenström församlingen och anslöt sig till pingstförsamlingen i Tyringe för att en tid senare flytta till Osby där han tillträdde en tjänst som predikant och föreståndare för pingstförsamlingen. Missionsförsamlingen valde att samarbeta med Örebromissionen och bytte namn till Saron. Minoritetens församling fick namnet Tyringe fria missionsförsamling. Den sökte och beviljades inträde i Missionsförbundet. År 1976 ändrades namnet till Tyringe Missionsförsamling (*Struble*, 146).

13. Vingåkers missionsförsamling

Vingåkers missionsförsamling hade år 1930 omkring 350 medlemmar fördelade på sju kretsar. I samhället hade en lokal uppförts år 1924 och den kallades Missionskyrkan. Flera missionshus fanns utanför samhället. Församlingen hade sedan sekelskiftet 1899/1900 i regel två predikanter anställda. Vid årsskiftet 1929/30 hade man emellertid endast en predikant och det var Johan Emanuel Bäckman¹⁸². Den andra tjänsten var vakant fram till oktober 1930 då David Hörnmark (s. 260) anställdes. Han kom då från Vaggeryds missionsförsamling.

Vi ska här se på utvecklingen i församlingen från slutet av år 1929 och fram till våren 1932 då den splittrades samt nämna något om vad som sedan hände.

Utvecklingen åren 1929–1932

Åke Nilsson som har studerat församlingens protokoll och årsberättelser tycks inte ha funnit några tecken på ett inflytande från de pingstbetonade inom Missionsförbundet förrän år 1929 då det skulle ha hållits en evangelistkurs under hösten (Nilsson, 16), men som fick ställas in efter uppmaning från förbundsledningen. (s. 72). En av dem som skulle ha undervisat var sannolikt Aron Andersson, som ändå kom till Vingåker för att leda bibelstudier under sista veckan i november och första veckan i december. Alex Olovson, lärare vid en evangelistkurs i Linköping under november månad, kände till Aron Anderssons besök och vände sig därför i början av november till församlingen i Vingåker och frågade om elever i kursen skulle kunna få komma och lyssna till Andersson förutsatt att församlingen stod för mat och logi. Kursen

¹⁸² Johan Emanuel Bäckman (f. 1889) hade efter folkskolan arbetat hos sin far som drev ett jordbruk och ett svagdrycksbryggeri. När han sökte till missionsskolan våren 1911 hade han genomgått en folkhögskolekurs. Han blev omvänd 1906 och medlem i Bollnäs missionsförsamling. Redan från hösten 1907, efter att ha deltagit i en evangelistkurs, var han biträdande predikant i församlingen. Hans längtan var att bli missionär. Han började sina studier först höstterminen 1912 pga. militärtjänstgöring hösten 1911. Han valde att avsluta sin utbildning efter andra året och tillträdde så en pastorstjänst i Gränna. Åren 1918–1922 tjänstgjorde han i Karlshamn och därefter i Vingåker.

slutade söndagen den 1 oktober och tanken var att eleverna skulle tillbringa följande vecka i Vingåker. Församlingen beslöt att ta emot tio elever. Samtidigt bestämdes att Alex Olovson skulle tillfrågas om han kunde komma till avslutningsmötena den 7–8 december, eftersom Aron Andersson inte kunde vara med då. Olovson var med både på lördagen och på söndagen.¹⁸³

Vi har inte funnit några uppgifter om hur Bäckman kom i kontakt med de pingstbetonade inom Missionsförbundet. Det kan ha varit vid Malmköpingskonferensen sommaren 1928. Malmköping ligger cirka fem mil ostnordost om Vingåker. Sannolikt var denna konferens den första som hölls. Vid 1929 års konferens kan han ha räknat sig som pingstbetonad¹⁸⁴ och framträtt som talare, lyssnat till Aron Andersson och bestämt sig för att fråga honom om han kunde vara lärare vid en evangelistkurs i Vingåker under hösten. Bäckman hade tidigare ordnat kurser för evangelister i samråd med distriktsföreståndaren, men var nu beredd att ordna en med pingstbetonade lärare. Det faktum att församlingen ställde in evangelistkursen vittnar om att Bäckman och församlingen ville förhålla sig solidarisk till förbundsledningen.

År 1930

Under år 1929 hade 50 nya medlemmar välkomnats och vid årsskiftet var medlemsantalet 347.

Vid församlingens årsmöte den 19 januari 1930 valdes ombud till sommarens generalkonferens. I samband med detta val beslöts,

att, enär [församlingen anser] det vara svårt för de enskilda ombuden att vid konferensen framföra församlingens tankar och åsikter, istället genom ett skriftligt uttalande delgiva styrelsen innehållet av samtalet. Av vad som framkommit vid den förda tidningsdiskussionen hava vi kommit till den uppfattningen att den av styrelsen uppställda missionsföreståndarekandidaten ej är lämplig och vi vilja understödja det framkomna förslaget, att missionsföreståndare Nyrén ombedes kvarstå tills vidare. Då denna fråga synes vara av mycket stor vikt för SMF anse vi det vara lämpligt att församlingarna ute i landet finge tillfälle att före konferensen uttala sina åsikter i denna fråga. (Nilsson, 17–18)

¹⁸³ Att döma av annonseringen av Linköpings missionsförsamlings möten var det en fyraveckorskurs. Församlingens pastor, Emil Thörne var lärare under hela kursen, Frank Mangs under den andra och tredje veckan och Alex Olovson under den fjärde. Kursen avslutades söndagen den 1/12.

¹⁸⁴ I början av 1930 var Bäckman omtalad i Åtvidaberg som pingstbetonad (s. 148).

Missionsstyrelsen hade föreslagit Axel Andersson som ny missionsföreståndare, ett förslag som Aron Andersson motarbetade med emfas. Denne hade givetvis tagit tillfället i akt att gå till attack mot Axel Anderssons bibelsyn åtminstone vid något tillfälle under bibelstudierna. Bäckman kan redan innan Aron Andersson kom till Vingåker ha varit kritisk till missionsstyrelsens kandidat, men Aron Anderssons insatser var nog avgörande för församlingens beslut vid årsmötet.

Vid Missionsstyrelsens sammanträde i mitten av maj 1930 nämndes att församlingar och enskilda personer hade skickat in skrivelser angående missionsföreståndarvalet, men dessa kommenteras inte i protokollet och föranledde ingen åtgärd (Dahlén, 340). Andersson valdes till missionsföreståndare drygt en månad senare.

År 1931

Under år 1929 hade medlemsantalet ökat, men så var inte fallet år 1930. Vid årsmötet den 18 januari 1931 meddelades att det var 20 medlemmar färre vid årets slut än vid början. Bäckman menade att detta kommer bli en »årlig erfarenhet, så länge vi är anslutna till en landsorganisation, som de kalla samfund, och så länge vi i dopfrågan hålla på vad vårt folk kalla Missionsförbundets principer« (Nilsson, 20). Bäckman accepterade inte begjutning av spädbarn som ett bibliskt dop, men han var inte klar »i frågan om äldredop som villkor för församlingsbildning och församlingsgemenskap« (JG 311020). Kanske att medlemmar i missionsförsamlingen och i ungdomsföreningarna hade gått över till pingstförsamlingen på platsen för att få tillhöra en församling där vuxendop krävdes för medlemskap.¹⁸⁵

Vid årsmötet föreslog styrelsen att man skulle avböja erbjudanden om besök av anställda inom förbundet med en »kritisk hållning till bibelordet«. Styrelsen menade att »tjänstemän tillsättas nu inom Förbundet, vilka intaga samma kritiska hållning till bibelordet« som Lorentz Backman hade och som av denna anledning hade tvingats sluta sin tjänst på Missionsskolan (Nilsson, 19). Församlingen beslöt att bordlägga frågan. Men när Missionsförbundets bibelskolesekreterare, Einar

¹⁸⁵ Pingstförsamlingen hade ungefär samma geografiska verksamhetsområde som missionsförsamlingen, men med hälften så många medlemmar. Tillväxten var dock god.

Genitz¹⁸⁶, i slutet av augusti erbjöd sig att komma på besök i november tackade församlingen nej. Man beslöt då att sända ett brev till missionsstyrelsen och meddela att församlingen inte »önskar besök av sådana Förbundets tjänstemän, som tagit parti för den historisk-kritiska bibelforskningen«. Man refererade också till Backmans entledigande från sin tjänst vid Missionsskolan (ibid. 20–21). Genitz besök skulle sammanfalla med en evangelistkurs som skulle hållas i Vingåker med pingstbetonade predikanter. Vid årsmötet hade beslutats att Aron Andersson, Alex Olovson och Erik Eriksson (s. 260) skulle kallas (Nilsson, 19), men det blev Aron Andersson och Gustaf Dahl som ledde kursen. Denna kurs ville, som vi redan nämnt (s. 73), missionsstyrelsen avstyra varför Johan Gustafsson uppmanades att besöka församlingen, vilket han gjorde den 14 oktober.

Till Genitz skriver Gustafsson efter besöket att han fick ett ingående samtal med församlingens ordförande och dess pastor, Emanuel Bäckman. Denne vägrade gå honom till mötes beträffande kursen, Han skriver också att det inte blev någon tid vid sammanträffandet för att tala om församlingens vägran att ta emot Genitz. Han säger sig ha haft »fullt upp med att försvara vår missionsföreståndares ställning i bibelfrågan, så långt jag nu kunde träda i bräschen för den« (JG 311020). Han berättar också för att han ryktesvis hade hört att även församlingen i Valla funderade på att inte ta emot Genitz.

Till missionsstyrelsens ordförande, Sven Bengtsson, skriver Gustafsson samma dag och meddelar att han hade varit i Vingåker. Han berättar först något om innehållet i Vingåkersförsamlingens brev till Genitz och fortsätter:

Denna sak ansåg jag mig icke ha något skäl att taga upp vid mitt besök denna gång. Jag samlade mig omkring min av Styrelsen givna uppgift, som ju gällde den planerade evangelistkursen. Först uppsökte jag ordföranden. Vi hade ett långt samtal. [...] De tre frågor som äro brännande, äro först bibelfrågan, sedan frågan om Förbundets ställning till den pingstbetonade rörelsen och sist ehuru kanske icke minst betydelsefull spänningen mellan distriktets föreståndare [Johan Nilsson] och pastor Bäckman. Vad jag främst ansåg mig kunna nå till vid detta mitt besök var att söka få ett klart begrepp om dispositionerna där nere. Jag kan i korthet meddela dem,

¹⁸⁶ Under hösten 1929 hade Einar Genitz tillträtt tjänsten som sekreterare för Missionsförbundets bibelskoleverksamhet. Hans uppgift var bl.a. att stärka undervisningen av förbundets unga medlemmar i församlingar och ungdomsföreningar. Man kan notera en ökning av antalet bibelkurser i församlingar och distrikt från år 1931.

sådana jag har fattat dem. Ordföranden själv bekräftade på min förfrågan, att min uppfattning var riktig: Pastor Bäckman är själen i allt, som rör församlingens oppositionsställning, men församlingen står tätt sluten omkring honom. Han har lyckats ända därhän, att det enda band, som för närvarande knyter församlingen till Svenska Missionsförbundet, är den yttre missionen. Skulle det dock bli fråga om en skilsmässa från Förbundet, tror jag icke, att en sådan skulle komma till stånd utan strid inom församlingen. Emellertid hyser man starka misstankar gentemot vår missionsföreständares ställning i bibelfrågan. Brevet angående Genitz är ett starkt och tydligt utslag av att man icke vill tillåta någon förmodad kritisk bibelriktning att få det ringaste insteg i församlingen. – Vad sedan gäller evangelistkursen avser den givetvis att tjäna den pingstbetonade rörelsen inom Missionsförbundet. (JG 311020)

Gustafsson menade att anledningen till att det fanns en opposition mot förbundsledningen »bottnade i den personliga spänningen« mellan Johan Nilsson och Emanuel Bäckman. Den senare vägrade samarbeta med distriktsföreståndaren vilken hade varnat församlingen när Bäckman föreslagits som pastor och som inte »på något sätt ville 'måna om' den rörelse som för Bäckman var en hjärtesak«. Dennes kontakter med Aron Andersson hade inget att göra med de principer som denne företrädde angående villkor för församlingsgemenskap. Bäckman hade hävdad att han »sökt få Aron Andersson som medlärare vid kursen allenast därför, att han ju är en god bibellärare«.

Samtalet i Vingåker var betydelsefullt, menade Gustafsson, eftersom han hade fått klargöra förbundsledningens ställning och därför ansåg sig »ha fria händer att öppet säga ifrån med avseende på de evangelister, som utbildas av Aron Andersson och G. Dahl«. Före resan till Vingåker hade han läst Dahls »skrifter i ting, som röra dop- och församlingsfrågor« och funnit att Dahl »mycket ivrigt men ofta i förklädda termer pläderade för utbrytningar ur samfunden« (JG 311020).

Församlingen hade flera ungdomsföreningar. I september beslöt den förening som fanns i själva Vingåker att lägga ner verksamheten.

Då intresse saknas och då ungdomsföreningen inte är någon nödvändig verksamhetsgren, eftersom nästan alla medlemmar tillhöra församlingen, är det mångas önskan att ungdomskretsen skall upphöra med sin verksamhet. (efter Nilsson, 21)

Flera kretsar gjorde gemensam sak med Vingåkerskretsen och i januari 1932 avvecklades Vingåkers Kristliga Ungdomsförbund, vars medlemmar var församlingens ungdomsföreningar.

År 1932 – splittringen

Inför församlingens årsmöte i januari 1932 hade en av kretsarna föreslagit styrelsen att församlingen skulle begära utträde ur Missionsförbundet. En enig styrelse beslöt att frågan skulle tas upp på årsmötet. David Hörnmark inledde frågan vid årsmötet. Han menade att de tjänstemän inom förbundet som företrädde en historisk-kritisk bibelsyn i tal och skrift förringade och förlöjligade det Andens verk som förnams inom många församlingar. Vid mötet lästes en skrivelse upp som några av de äldre medlemmarna stod bakom. I den hävdades att församlingen hade den frihet som behövdes för att »verka Guds verk såväl inom som utom församlingen« (Nilsson, 22). Det fanns därför inget skäl att lämna förbundet. En missionär som var med på årsmötet påminde om nattvarden som hade ägt rum före årsmötet, och framhöll att den är »det högre som förenar«. Han var förvånad över att församlingen nästan i anslutning till nattvarden tog upp en fråga som inte var ägnad att förena. Hans inlägg medverkade troligen till att församlingen avstod från att fatta något beslut i frågan. Man följde ett råd från honom att utreda frågan vid ett församlingsmöte och till detta kalla David Hedegård.

Hedegård accepterade inbjudan och deltog i ett församlingsmöte den 14 februari. Det är svårt att avgöra vilken betydelse han hade för frågans avgörande. Han hade emellertid varnat »församlingen för att dela sig. Det skulle lända till tråkigheter för oöverskådlig tid« (Nilsson, 23). Församlingen beslöt vid samma möte att vända sig till missionsstyrelsen med följande skrivelse:

Missionsföreståndare Axel Andersson har upprepade gånger i tal och skrift uttalat sig fördömande om den andliga rörelse, som går under namnet pingstväckelsen, en rörelse som vunnit utbredning också inom Svenska Missionsförbundet. Vi hemställa att styrelsen offentligen klargör, dels vilken den verkliga innebörden i dessa uttalanden är, dels vilken ställning styrelsen intar till dem. Vi hemställa alltså om svar på följande frågor: Avse dessa missionsföreståndarens uttalanden pingströrelsen som sådan, eller avse de blott de brister och fel som förekommit inom pingstväckelsen, men som inte tillhöra denna rörelses egentliga väsen? Om ifrågasvarande uttalande innebär ett fördömande av pingstväckelsen som sådan, är de då också uttryck för styrelsens ställning till denna rörelse? (Nilsson, 23)

Missionsstyrelsen meddelade att ett svar skulle komma i maj.

Vid församlingsmötet den 14 februari beslöts också att man skulle klarlägga genom röstning i de olika kretsarna hur medlemmarna ställde

sig till ett utträde ur Missionsförbundet. Vid ett församlingsmöte den 13 mars kunde man konstatera att 173 medlemmar hade röstat för utträde och 126 för att stå kvar i förbundet. Endast ett fåtal röster var blanka. Utifrån detta valresultat beslöts, efter att en kommitté som hade fått till uppgift »att utreda frågan om delning«, att församlingen skulle delas på det sättet att de som inte ville stå kvar i den till Missionsförbundet hörande församlingen skulle begära utträde för att bilda en ny församling. Två missionshus utanför samhället skulle tillfalla den nya församlingen liksom en penningssumma på 2 000 kronor (en donation) och kapellens inventarier. Den 'gamla' församlingen skulle behålla missionskyrkan i Vingåker och tre missionshus utanför samhället (Nilsson, 25).

Först den 30 juni 1932 kom svaret från missionsstyrelsen genom ett uttalande i *Missionsförbundet* (s. 66).

Under år 1932 minskade medlemsantalet i missionsförsamlingen från 317 till 176 medlemmar. Under många år kom medlemsantalet att ligga på ungefär denna nivå.

Betelförsamlingen bildas

De medlemmar som hade lämnat missionsförsamlingen samlades till ett möte den 5 juni 1932 då man beslöt att bilda en ny församling. Vuxendop skulle bli ett krav för medlemskap. Som pastor valdes Bäckman och han kom att stå kvar i denna position till hösten 1946. Hörnmark lämnade Vingåker och blev medlem i pingstförsamlingen i Örebro. Den 1 augusti 1932 beslöts att församlingens namn skulle vara Betelförsamlingen. Anslutning till något samfund aktualiserades från tid till annan men något beslut fattades inte under Bäckmans tid som pastor. Från år 1947 räknade sig församlingen som en del av Örebro-missionen.

Vid bildandet fick Betelförsamlingen 124 medlemmar. Tillväxten var god: vid årsskiftet 1934/35 var medlemsantalet 173 och ett år senare 205.

14. Öckerö missionsförsamling

Otto Östman tillträdde som predikant i Öckerö missionsförsamling efter att ha avslutat sina studier vid Missionsskolan sommaren 1925. Han slutade sin tjänst hösten 1928 varefter församlingen inte hade någon ordinarie predikant förrän sent på hösten 1930 då Gösta Seger från Åtvidaberg anställdes. Församlingen hade drygt 120 medlemmar och det fanns uttalade motsättningar mellan pingstbetonade och förbundstrognas. När Seger, som var pingstvänlig, kom till Öckerö var hans mål att förhindra en splittring. Förhållandet var besvärligare än Seger hade förväntat sig. I april 1931 uttalade församlingen som sin mening att den som önskade bli medlem borde troendedöpas före inträdet (Dahlén, 364).

Under år 1931 fick Gösta Seger två kallelser till andra församlingar och övervägde att flytta trots att han endast varit på Öckerö ett år. Till inre missionens sekreterare, Johan Gustavsson, skriver han:

Jag måste även erkänna för Dig, att jag näppeligen kommer att stanna kvar här ute på ön mer än denna vinter ut. Arbetet kräver mycket och tillfredsställer mig icke till alla delar. Jag har ingen att anklaga, utan vi ha det synnerligen gott på våra möten. [...] Men att hålla det hela vid andlig balans kostar mera på än allt annat. Hitintills har det gått, Gud vare lov. (JG 311211)

Rickard Larsson, andre sekreterare i SMU, skriver i ett brev till Johan Gustafsson om problem på Öckerö:

Medan jag sitter och väntar på ett sällskap syföreningstanter, skall jag sända dig en hälsning. Jag tänkte nämligen låta dig veta, om det nu inte är inberättat förut, att brodern Svanell har varit på Öckerö och lett en bibelstudieveckas. (JG 311214)

Oskar Svanell var pastor inom Pingströrelsen efter att ha lämnat Missionsförbundet 1923. Han hade emellertid hamnat i konflikt med Lewi Pethrus (Gäreskog 2010, 90) och ville tillbaka till Missionsförbundet.

Larsson fortsätter:

Svantesson på Donsö hade talat vid vice föreståndaren på Öckerö och fått veta, att Paul Edman rekommenderat Svanell till församlingen. Nu kan man tänka sig två motiv till en sådan gärning. Det kan vara ett försök att hjälpa Svanell in i Förbundet. Han har ju länge velat återvända. Eller också

kan det vara ett försök att avlägsna en schism i församlingen på Öckerö. Det finns nämligen en grupp där, som är mer pingstvänliga än de andra. Under Öckerökonferensen i somras blev en av de ledande bröderna i den gruppen hårdhänt behandlad av ledningen. Han bad för länge och blev nedsjungen. Detta togs illa upp av oppositionen. Nu kan det tänkas, att Svanell anlätades för att tillfredsställa dessa vänner och dämpa deras känslor. – Jag har velat låta dig veta detta. Det är ju möjligt, att intet kan göras för att hindra hans övergång till oss. Jag tror dock inte det är önskvärt att han kommer. (JG 311214)

Två dagar senare skriver Gustafsson till Larsson:

Jag är underrättad om, att pastor Seger står i begrepp att flytta och undrar smått, om Edman just med tanke på det rekommenderade Svanell. Dock, det är bara en undran. På tal om Öckerö skriver pastor Seger därstädes med tanke på ev. flyttning: »Bröderna själva rå inte för att irritation uppstår alla gånger. Den kommer lika mycket utifrån många gånger som inifrån. Vad de behöva är en stark och vislig ledning över sig själva och verksamheten. Då klara de sig gott, och verket går framåt.« Huruvida nu Svanell skulle kunna – om nu någon tanke på anställning är för handen – utöva en sådan ledning, det betvivlar jag en smula. Dock tror jag han har lärt en nyttig läxa under de år som han tillhört pingströrelsen. Längre har han åstundat att komma åter. (JG 311216)

Oscar Svanell kom inte till Öckerö.

I maj 1932 skriver Gösta Seger i ett brev till Johan Gustafsson:

Hela denna vinter har en ovanligt stor skara människor kommit till våra offentliga sammankomster. Ungdomsverksamheten är särskilt på fram-marsch. Men det har inte heller saknats störande moment. Det har varit en väldig kamp ett par tre gånger att hålla ihop det. Församlingen är inte svår i sin helhet. Det är endast några få ibland mängden, som vållar söndring. [Medlemmarnas] nitälskan för Guds verk är enastående. Make till upp-offring har jag aldrig sett. Därför skulle det vara en stor skada om en sådan församling skulle gå förlorad för vårt Förbund. (JG 320506)

När Gösta Seger skrev detta brev planerade han för en flyttning till hösten och var angelägen om att det skulle komma en lämplig ersättare. Han menade att det inte var rådligt

att lämna vännerna utan stöd över en vinter ty då kommer säkerligen de främmande profeterna i farten riktigt. Pingstvännerna runt omkring här äro ofördragsamma utan all like mot oss. De önska oss döden på allt sätt. Men så länge verksamheten uppbäres av dugande krafter är detta inte farligt i alla fall. (Ibid.)

Gösta Seger slutade sin tjänst under hösten 1932 och tillträdde en tjänst som biträdande pastor i missionsförsamlingen i Kristinehamn och ledare för ungdomsföreningen. Församlingen hade cirka 900 medlemmar och ungdomsföreningen cirka 300.

Den 18 december 1932 beslöt Öckerö Missionsförsamling att lämna SMF.¹⁸⁷ Någon efterträdare till Seger hade då inte anställts. I protokollet från församlingsmötet kan man läsa:

Beslutet fattades nästan enhälligt. Som motivering för detta vårt beslut få vi anföra följande:

Då missionssekreterare Axel Andersson vid generalkonferensen 1930 valdes till Förbundets föreståndare blev det en allvarlig fråga för oss. – Dr. Anderssons ställning till vissa bibelfrågor var ju redan då mycket omdiskuterad. Vi ansågo att Förbundet bort välja en ledare som bättre kunnat samla församlingarna till större enhet i arbetet för Guds rikes framgång. Redan då valet förrättades, var det många inom vår församling, som ansågo att vi omedelbart bort utgå ur Förbundet.

Att Dr. Andersson icke var den rätte personen eller samlande kraften på denna framskjutna post har på senaste tiden allt tydligare förmärkts. [Hans] artiklar i tidningarna Svenska Morgonbladet och Missionsförbundet, [...] visa tillfullo, att den s.k. pingstbetonade rörelsen bör undertryckas eller utträngas ur Förbundet. Då vi sedan ett 25-tal år tillbaka ha en rik erfarenhet av välsignelsen av ett dop i Helig Ande samt andens särskilda gåvor i församlingen, anse vi oss kunna påstå att denna rörelse blivit högst orätt bedömd.

Att skrymteri och osundhet förekommer även inom denna rörelse känna vi väl till, men detta vill säkert varje förståndig pingstbetonad söka motarbeta. Däremot värderar han verkliga upplevelser med Gud, ty det giver hans andliga liv innehåll och ger kraft mot synd och värld. Den heliga skrift framhåller ju ock betydelsen av andeuppfyllelse samt bruket av andens gåvor i församlingen.

Det ovan sagda vilja vi sammanfatta i följande punkter:

- a. Församlingen ogillar Missionsföreståndarens ställning till bibelordet.
- b. Dr. Andersson med flera av de ledandes inom Förbundet orätta bedömningar av de s. k. pingstbetonade. [...]

Vi komma i fortsättningen att samarbeta med Församlingarna inom Bohusläns Missionsförening. (MS 330427)

¹⁸⁷ Den skrivelse i vilken församlingen begärde sitt utträde är undertecknad av församlingens föreståndare och dess ordförande. Den senare var Martin Andreasson, den man som hade blivit andedöpt efter att ha besökt ett möte i Torghallen i Göteborg (s. 38).

Namnet ändrades till Öckerö fria församling. I januari 1934 beslöts att endast troendedöpta fick vara medlemmar och man betraktade sig som en pingstförsamling. En grupp lämnade därför församlingen och bildade en ny missionsförsamling (Dahlén, 364). År 1937 ändrades namnet på Öckerö fria församling till Filadelfia.

Förkortningar, källförteckning och personregister

Förkortningar

AA	Axel Andersson (i litteraturhänvisningar)
Bap	Bollsta missionsförsamlings protokoll
Bmp	Borgholms missionsförsamlings protokoll
B&L	Bredberg, William & Lövgren, Oscar; se litteraturförteckningen
EH	<i>Evangelii Härold</i>
ELMM	<i>Evangelisk Lutherska Missionssällskapet i Malmö – minnesskrift</i>
JG	Johan Gustafssons korrespondens (SMA)
JH	<i>Julens Härold</i>
KS	<i>Korsets Seger</i>
MB	Beredningsutskottets protokoll (SMA)
MG	Generalkonferensens protokoll (SMA)
Mfb	<i>Missionsförbundet</i> (tidskriften)
MMA1	Teologiska seminariet; protokoll (SMA)
MMA2	Teologiska seminariet; kollegieprotokoll (SMA)
MME2	Teologiska seminariet; ansökningshandlingar (SMA)
MMF2	Teologiska seminariet; betygsböcker (SMA)
MPA1	Församlingsrådet; protokoll (SMA)
MS	Missionsstyrelsens protokoll (SMA)
MÅ	Svenska Missionsförbundets Årsberättelser
NVp	Norra Vi missionsförsamlings protokoll
NVSj	Sionförsamlingens i Norra Vi tioårsberättelse
NVSp	Sionförsamlingens i Norra Vi protokoll
NVå	Norra Vi missionsförsamlings årsberättelser
SMA	Svenska Missionsförbundet/Missionskyrkans arkiv
SMF	Svenska Missionsförbundet
SMU	Svenska Missionsförbundets Ungdom
Såg	<i>Smyrnaförsamlingen i Åtvidaberg. Jubileumsskrift</i>
Sp	<i>Sydposten</i>
Spl	Utredningar; splittringsrörelsen (SMA)
SvM	<i>Svenska Morgonbladet</i>
SvT	<i>Svenska Tribunen</i>
TS	<i>Trons Segrar</i>
VH	<i>Vår Horisont</i>
VM	<i>Västergötlands Missionsblad</i>
Ågp	Åtvidabergs missionsförsamlings protokoll
ÖC	<i>Östgöta Correspondenten</i>
Öb	<i>Ölandsbladet</i>
Övp	Filadelfiaförsamlingens i Österbymo protokoll

Källor

Opublicerade källor

Arninge: Riksarkivet

Svenska Missionsförbundet/Missionskyrkans arkiv:

1/A1A Missionsstyrelsens protokoll (MS)

1/A2A Generalkonferensens protokoll (MG)

1/A3C Beredningsutskottets protokoll (MB)

1/E2AA Johan Gustafssons korrespondens (JG)

1/F19D:2 Utredningar; splittringsrörelsen (Spl)

8/9/A1 Teologiska seminariet; protokoll (MMA1)

8/9/A2 Teologiska seminariet; kollegieprotokoll (MMA2)

8/9/E2 Teologiska seminariet; ansökningshandlingar (MME2)

8/9/F2:2 Teologiska seminariet; betygsböcker (MMF2)

19/5/A1 Församlingsrådet; protokoll (MPA1)

Borgholm: Biblioteket

Svenska missionskyrkan på Öland; Borgholms missionsförsamling:

- Protokollsböcker 1919–1930 (Bmp)
- Medlemsmatriklar

Hönö: Missionsförsamlingen

- Årsberättelse för 1945

Linköping: Roland Gäreskogs privatarkiv

- Brev från Sven Haglund 28/9 2005 (Haglund)
- Lindholm, Sven 1982, *Några uppgifter om mitt liv*; kopia på originaldokument (Lindholm)
- Widlert, Elis, *Missionsförsamlingen och pingstförsamlingen i Norra Vi*; utdrag ur skriften (Widlert)
- Brev till och från Elis Carlsson; avskrifter (Widlert 330316 etcetera)
- Intervjuer hösten 2005 med Helge Pettersson, Åtvidaberg (Pettersson)
- Intervju hösten 2005 med Gustaf Ottosson (son till Werner Ottosson), Tranås (Ottosson)

Norrköping. Östergötlands arkivförbund

Åtvidabergs missionsförsamlings arkiv:

- Protokoll (Ågp)

Smyrnaförsamlingens i Åtvidaberg arkiv:

- Matriklar
- Protokoll

Stockholm. Enskilda högskolans bibliotek

- Nilsson, Åke H. 1967, *Splittringen i Vingåkers missionsförsamling* (Nilsson)

Sundsvall. Föreningsarkivet Västernorrland

Bollsta missionsförsamlings arkiv:

- Protokoll (Bap).

Österbymo. Missionsförsamlingen

- Norra Vi missionsförsamlings protokoll (NVp).
- Norra Vi missionsförsamlings årsberättelser (NVå).

Österbymo. Filadelfiaförsamlingen

- Filadelfiaförsamlingens protokoll (Öyp)
- Sionförsamlingens i Norra Vi protokoll (NVSp).
- Sionförsamlingens i Norra Vi tioårsberättelse (NVSj).

Publicerade källor

Litteratur

Alexandersson, Erik 1968, *Som ett nålsöga* (EA 1968).

Andersson, Aron 1933, *De första grunderna av Kristi lära*.

Andersson, Aron 1958, *De första grunderna av Kristi lära*, omarbetad och utökad upplaga.

Andersson, Axel 1928, *Svenska Missionsförbundet. Dess uppkomst och femtioåriga verksamhet. Inre missionen I* (AA 1928a).

Andersson, Axel 1928, *Svenska Missionsförbundet. Dess uppkomst och femtioåriga verksamhet. Inre missionen II* (AA 1928b).

Andersson, Axel 1929, *Svenska Missionsförbundet. Dess uppkomst och femtioåriga verksamhet. Inre missionen III* (AA 1928c).

Andersson, Axel 1931, *Förr och nu. Ett ord om Svenska Missionsförbundet* (AA 1931).

Andersson, Axel 1935, *Andens verk* (AA 1935).

Andersson, Axel 1936, *Under orostider* (AA 1936).

- Andreasson, Hans 2002, *Gripenhet och engagemang. Svenska Missionsförbundets identitet speglad genom missionsföreståndarnas predikningar vid generalkonferenserna 1918–1993.*
- Andreasson, Hans 2007, *Liv och rörelse. Svenska Missionskyrkans historia och identitet.*
- Bredberg, William & Lövgren, Oscar (redaktörer) 1954, *Genom Guds nåd. Svenska Missionsförbundet under 75 år (B&L).*
- Dahlén, Rune W. 1999, *Med Bibeln som bekännelse och bekymmer. Bibelsynsfrågan i Svenska Missionsförbundet 1917–1942 med särskild hänsyn till Missionsskolan och samfundsledningen.*
- Dahlén, Rune W. & Lindgårde, Valborg (red.) 2004, *En historia berättar – om missionsförbundare.*
- Eldebo, Runar 1997, *Den ensamma tron. En studie i Frank Mangs predikan. Evangelisk Lutherska missionssällskapet i Malmö. Immanuelskyrkan. Minnesskrift, 1941.*
- Fredberg, Gustaf 1919, *Uppfyllelsen med den helige Ande och Andens gåvor. Ett inlägg i en viktig fråga.*
- Frikyrkosverige, en livsstilsstudie.* 1979.
- Gullbergh, Bengt 1889, *Pingströrelsens framväxt i Malmö, Lunds universitet.*¹⁸⁸
- Gustafson, Göran 1993, *Kampen om de redan frälsta.*
- Gustafsson, Berndt 1971, *Svensk kyrkogeografi.*
- Gäreskog, Marianne och Roland 2010, *Lewi Pethrus i konflikt. Om några konflikter år 1929 mellan Lewi Pethrus och kända personer inom Pingströrelsen.*
- Gäreskog, Marianne och Roland 2011, *Sionförsamlingen i Linköping 1924–1964; digital utgåva (www.pingst.se: IPS Network).*
- Gäreskog, Roland 2013, *Pingstväckelsen inom Metodistkyrkan i Sverige åren 1907–1922.*
- Gäreskog, Roland 2015, *Andrew Ek. Några skeden i hans liv som missionär, predikant och nödhjälpsarbetare.*
- Gäreskog, Roland 2020, *Salige Ludvig – sångarevangelisten Ludvig Gustafson.*
- Kennerberg, Owe 1996, *Innanför eller utanför. En studie av församlingstukten i nio svenska frikyrkoförsamlingar.*
- Lagergren, David 1994, *Förändringstid. Kris och förnyelse. Svenska Baptistsamfundet åren 1933–1948.*
- Larsen, Severin 1946, *På färden genom världen i åttio år.*

¹⁸⁸ En kopia finns i Roland Gäreskogs privatarkiv.

- Larsson, Erik 1957, »Danmark har lyssnat« i *En man sänd av Gud. En vänbok om Frank Mangs*; Berthil Paulsson (redaktör och medförfattare).
- Lundahl, Jakob E. 1936, *Kampglädje*.
- Lundgren, Ivar 1973, *Lewi Pethrus i närbild. Ett intervjuamtal och en bildkrönika*.
- Mangs, Frank 1977, *Högst personligt. Del 1*.
- Mangs, Frank 1978, *Högst personligt. Del 2*.
- Olovson, Alex 1925, *Dop i Helig Ande och dess bibliska tecken*.
- Nicklasson, Gösta 1965, *En kristen livsrörelse*.
- Nilsson, Åke H. 1967, *Splittringen i Vingåkers missionsförsamling*.
- Paulson, Berthil 1957, »Gud hade en plan« i *En man blev sänd. En vänbok om Frank Mangs*; Berthil Paulsson (redaktör och medförfattare).
- Paulson, Berthil 1985, »Evangelisten« i *Frank Mangs i närbild*; Berthil Paulsson (redaktör och medförfattare).
- Pethrus, Lewi 1955. *Hos Herren är makten. Herren är min herde*.
- Sjöberg, Karl 1957, »Frank Mangs under Öckerökonferenserna« i *En man sänd av Gud. En vänbok om Frank Mangs*; Berthil Paulsson (redaktör och medförfattare).
- Smyrnoförsamlingen i Åtvidaberg. Jubileumsskrift, 1956 (SÅg)*.
- Struble, Rhode 2009/1982, *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna. Den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907–1947*.
- Strömstedt, Bo 1994, *Löpsedeln och insidan. En bok om tidningen och livet*.
- Sundstedt, Arthur 1971, *Pingstväckelsen och dess genombrott. Svenska folkrörelser, del II (1937)*.
- Svenska Missionsförbundets Årsberättelser 1923–1934 (MÅ)*.
- Söderholm, Gustaf Emil 1928, *Den svenska pingstväckelsens historia 1907–1927. Del II*.
- Wennström, Adrian 1935, *I tredje led*.
- Westin, Gunnar 1956, *Den kristna friförsamlingen i Norden. Frikyrklighetens uppkomst och utveckling*.
- Westin, Gunnar 1965, *Svenska Baptistsamfundet 1887–1914. Den baptistiska organisationsdualismens uppkomst*.
- Åberg, Göran 1980, *Sällskap – samfund. Studier i Svenska alliansmissionens historia fram till 1950-talets mitt*.

Tidningar, tidskrifter och årsskrifter

- Ansgarius – Svenska Missionsförbundets årsbok 1928*.
- Evangelii Härold 1916, 1918, 1919, 1933, 1936, 1944, 1954 (EH)*.
- Julens Härold 1940, 1956*.

Korsets Seger (Helsingfors) 1929 (KS).
Missionsförbundet 1927, 1930 (Mfb).
Svenska Morgonbladet 1918, 1919, 1920 (SvM).
Svenska Tribunen 1907.
Sydposten 1933.
Trons Segrar 1919.
Vår Horisont 1953, 1956; utgiven av Sionförsamlingen i Linköping (VH).
Västergötlands Missionsblad 1924, 1930 (VM).
Ölandsbladet 1933.
Östgöta Correspondenten 1933 (ÖC).

Personregister

Se också förteckningen på sidorna 111–113.

Adelswärd, Theodor 1860–1929
Ahlstedt, John 1908–1993
Alexandersson, Erik 1899–1982
Almborg, Gustaf Melker 1878–1945
Almqvist, Edmund 1895–1971
Almqvist, Ernst 1902–1989
Andersson, Aron 1894–1969
Andersson, Axel 1879–1959
Andersson, Edvard 1879–1957
Andersen Nordquelle, Erik 1858–1938
Andreasson, August 1859–1951
Andreasson, Martin 1872–1954
Andström, Alfons 1901–1975
Backman, Lorentz 1889–1974
Barratt, Thomas Ball 1862–1940
Bengtsson, Sven 1866–1936
Berg, Carl Fredrik 1866–1940
Berggren, Edwin 1881–1959
Björk, Olof Leonard 1873–1950
Blomdahl, Johan Oskar 1876–1955
Blomgren, Alvar 1898–1986
Bramvall, Arvid (även Bramwall) 1902–1982
Bredberg, William 1896–1973
Brodin, Wilhelm 1902–1988
Brynielsson, Alfred 1876–1959
Brynielsson, Josef 1906–1980
Buckard, Martin 1906–1990
Busch, Robert 1888–1970
Bäckman, Johan Emanuel 1889–1975
Börjesson, Harald 1873–1940
Carlsson, Elis (senare Widlert) 1898–1974
Carlsson, Gustav 1855–1933
Carlsson, Tage

Claeson, Isak Gustaf 1856–1930
Dahl, Gustaf (f. Johansson) 1874–1960
Dahlbäck, Karl August 1875–1963
Dahlén, Rune W. född 1954
Danielsson, Einar 1896–1948
Danielsson, Fritz Hjalmar 1896–1978
Edgar, Axel Hjalmar 1883–1973
Edhelberg, Richard 1875–1962
Edman, Paul 1900–1969
Edmundh, Anders 1889–1965
Ek, Anders (»Andrew«) 1878–1965
Ekenäs, Emil 1871–1946
Ekman, Erik Jakob 1842–1915
Ekström, Gideon 1881–1961
Eldebo, Runar
Enocson, Emanuel 1895–1987
Eriksson, Erik (senare Mårdstam) 1900–1976
Eriksson, Konrad 1875–1936
Erixon, Walter 1907–1979
Evertsson, A
Franklin, Anders Petter 1877–1939
Fransson, Karl 1892–1967
Fredberg, Gustaf 1876–1956
Fredenmark, Arne 1896–1983
Fredriksson, Helge (senare Ferrmark) 1904–1988
Frejd, Helmer 1900–1956
Furustam, Rickard 1887–1967
Genander, Otto Wilhelm 1866–1944
Genitz, Einar 1893–1985
Gustafsson, David 1900–1994
Gustafsson, Georg 1899–1983
Gustafson, Göran född 1966
Gustafsson, Johan 1889–1967
Gustafsson, Karl August 1888–1975
Gustafson, Ludvig 1875–1964
Gustafsson, Martin 1891–1975
Gustafsson (senare Sunnergård) 1890–1971
Gustavsson, Oscar 1892–1961

Gustafsson, Simon 1905–1988
Hagby, John (1900–1966)
Haglund, Oscar 1888–1944
Halloff, Oscar 1882–1938
Hedegård, David 1891–1971
Hedlund, John 1912–2004
Hellström, Johan 1867–1939
Henriksson, Axel Wilhelm 1882–1953
Henriksson, Fridolf 1895–1941
Hermansson, Ivar 1886–1956
Hjelm, Carl Gustaf 1903–1965
Holmstrand, Erik Fritjof 1861–1926
Hydén, Johannes 1891–1963
Håkansson, Josef 1862–1951
Hägström, Jonas Otto 1877–1941
Hällzon, Florentinus 1886–1969
Hörnmark, David (f. Viktorsson) 1896–1973
Jansson, Josef 1889–1970
Johansson, Anna 1892–1973
Johansson, Arthur 1905–1976
Johansson, Berthil 1901–1966
Johansson, Carl
Johansson, Frans Julius 1851–1937
Johansson, Holger 1911–1987
Johansson, Ivar 1900–1967
Johansson, Gertrud 1899–1973
Johansson, Jacob 1869–1962
Johansson, Karl (senare Äleklint) 1899–1963
Johansson, Karl Julian 1900–1976
Johansson, Maria 1854–1936
Johansson, Sixten 1903–1967
Johnson, Gustaf F. 1873–1959
Karlman, Johan August 1867–1934
Karlsson, Erland 1909–1989
Karlsson, Gustaf 1876–1952
Karlsson, Karl Johan 1866–1936
Keijer, Johan Augustinus 1900–1969
Kjerrström, Karl 1878–1928

Lagergren, David 1919–2013
Larsen, Severin 1893–1954
Larsson, Anna-Lisa
Larsson, Emanuel 1889–1935
Larsson, Erik 1907–1996
Larsson, Fritz Axel 1876–1945
Larsson, Richard 1899–1956
Larsson, Samuel 1874–1942
Larsson, Simon 1898–1980
Lewini, Anna 1876–1951
Lidman, Sven 1882–1960
Liljestrand, Arvid 1894–1975
Lindahl, Gustaf Albin 1870–1936
Lindgren, Ivan H.
Lindholm, Sven 1907–1988
Lindstedt, Oskar 1877–1951
Ljung, Adolf Henrik Efraim 1878–1955
Ljung, Karl Gottfrid 1875–1947
Lundahl, Jacob Emanuel 1875–1951
Lundell, Martin 1900–2000
Lövgren, Oscar¹⁸⁹
Lööf, Anna (även Lööv) 1893–1994
Maathz, Alfred 1887–1965
Magnusson, Anton 1874–1936
Magnusson, John 1893–1971
Mangs, Frank 1897–1994
Medeen, David 1887–1956
Mosesson, Gustaf 1877–1965
Mouchard, Carl 1877–1932
Mårtensson, Per Martin 1864–1947
Nielsén, Kristian 1887–1960
Nilsson, Harry (senare Hyllienmark) 1909–1993
Nilsson, Johan (även Nilson) 1884–1946
Nilsson, Josef 1915–1989
Nilsson, Karl 1880–1962
Nilsson, Karl 1906–1988

¹⁸⁹ Det kan vara Oscar Wilhelm Lövgren (1892–1966) eller Oscar Georg Lövgren (1899–1980) känd för sina böcker om andliga sånger.

Nilsson, Sally (f. Felixon) 1909–2005
Nilsson, Signe (g. Lindstedt) 1888–1973
Norberg, Johan Petrus 1855–1918
Nordbring, Martin 1890–1947
Nying, Artur (f. Eriksson) 1886–1966
Nylander, Erik
Nylén, Per 1884–1962
Nyrén, Janne (f. Nilsson) 1864–1945
Ollén, Natanael Petrus 1879–1965
Olofsson, Olof 1867–1954
Olovson Alex (Olofsson, Alexander) 1887–1954
Olofsson, Elsa (f. Edvall) 1888–1970
Olsén, Oscar 1896–1966
Olsson, Anny (Annie) 1895–1963
Ongman, John 1845–1931
Ongman, Paul 1885–1957
Ottosson, Karl Gustav 1906–1988
Ottosson, Werner 1893–1990
Palmær, Georg 1882–1965
Paulson, Berthil 1911–2008
Perers, Martin 1905–1987
Pethrus, Lewi 1884–1974
Peterson, Emanuel («Samuel») 1874–1958
Pettersson, Gunnar 1903–1979
Pettersson, Gustaf Emil (även Petersson) 1887–1945
Pettersson, Rudolf 1882–1965
Pettersson, Rut (f. Johansson; även Petersson) 1892–1973
Pettersson, Valentin 1906–1986
Prozth, Helmer 1894–1977
Rehn, Nils 1900–1979
Rimmerfors, Einar 1900–1980
Rimmerfors, Gösta 1904–1980
Roberth, Gustaf 1885–1970
Rodén, Lars Petter 1868–1937
Rosén, August 1877–1950
Rosenberg, Anton William 1889–?
Roth, Josef 1888–1939
Rydén, Amanda 1869–1946

Rydén, Anton 1865–1957
Rydén, Lilly 1911–1996
Rydén, Rickard 1906–1962
Rydhe, Josef 1889–1957
Sahlin, Johan 1869–1940
Seger, Gösta 1901–1982
Sillén, Elsa 1894–1981
Sjöberg, Karl 1897–1966
Sjöberg, Tage 1901–1966
Sjöholm, Wilhelm 1865–1916
Sjölander, Jenny 1875–1963
Sjölander, Selma 1879–1954
Skoglund, Erik
Sonell, Albin 1886–1958
Stenström, Åke 1904–2000
Struble, Rhode 1929–2012
Strömstedt, Harald 1899–1971
Ståhl, Anders 1875–1930
Svanell, Oskar 1880–1933
Svantesson
Svensson, Oskar 1865–1953
Söderholm, Gustaf Emil 1871–1943
Tengel, Andreas 1906–1989
Thunö, Emil (f. Johansson) 1891–1963
Thurborg, Thure 1889–1969
Thörne, Emil 1882–1968
Tonnér, Gustaf 1873–1945
Ungerth, Lars Erik 1846–1919
Waldenström, Paul Petter 1838–1917
Wennberg, Johan 1882–1965
Wennström, Adrian 1905–1976
Westin, Gunnar 1890–1967
Widlert, Elis, se Carlsson, Elis
Wilhelmsson, Henfrid 1898–1962
Wistedt, Emil 1865–1947
Wistedt, Charlotta 1871–1955
Wollstad, Hans (även Voldstad och Vollstad) 1891–1941
Wärnberg, Olof 1907–1984

Vändal, Axel 1889–1992
Zetterholm, Gustav 1900–1959
Åström, Hulda 1881–1941
Åström, Klas 1882–1977
Öhrman, William 1915–1989
Östman, Otto 1896–1962

SKRIFTER UTGIVNA AV INSAMLINGSSTIFTELSEN FÖR PINGSTFORSKNING

1. Bertil Carlsson, *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen* (2008); nyutgåva
2. Bertil Carlsson, *Organizations and Decision Procedures within the Swedish Pentecostal Movement* (2008); nyutgåva
3. Bertil Carlsson, *Vårt behov av sanning* (2008)
4. Carl-Erik Sahlberg, *Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle 1907–1963* (2009); nyutgåva
5. Carl-Erik Sahlberg, *Pingströrelsen, kyrkorna och samhället – en studie kring tidningen Dagen 1964–1974* (2009); nyutgåva
6. Rhode Struble, *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna. Den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907–1947* (2009); nyutgåva
7. *Pingstväckelsens riktlinjer* (2016/2009); nyutgåva, redaktionell text uppdaterad 2016
8. Börje Norlén och Georg Kjellberg, *Latter Rain-väckelsen i Östermalms Fria Församling på 1950-talet* (2010); nyutgåva
9. Joel Halldorf, *Regn, regn färdas över oss. Algot Niklasson och förnyelseväckelsen inom svensk pingströrelse 1950–1951* (2010); nyutgåva
10. Torsten Bergsten, *Pingströrelsen förr och nu. Valda publikationer 1947–2002 med anknytning till Pingströrelsens historia och tankevärld* (2010)
11. Marianne och Roland Gäreskog, *Lewi Pethrus i konflikt. Om några konflikter år 1929 mellan Lewi Pethrus och kända personer inom Pingströrelsen* (2010)
12. Nils-Eije Stävare, *Georg Gustafsson – församlingsledare, predikant och förebedjare inom den svenska Pingströrelsen* (2011); nyutgåva
13. Marianne och Roland Gäreskog, *Sprängbataljonen. En tidig pingströrelse* (2011)
14. Magnus Wahlström, *Forskning och självreflektion i Pingströrelsen 1973–2008. En sammanställning av reaktioner i tidningar och tidsskrifter på flera av de större forskningsarbeten som gjorts inom Pingströrelsen* (2012)

15. Carl-Gustav Carlsson, *Människan, samhället och Gud. Grunddrag i Lewi Pethrus kristendomsuppfattning* (2013); nyutgåva
16. Roland Gäreskog, *Pingstoäckelsen inom Metodistkyrkan i Sverige åren 1907–1922* (2013)
17. Roland Gäreskog, *Andrew Ek. Några skeden i hans liv som missionär, predikant och nödhjälsarbetare* (2015)
18. Magnus Wahlström (red), *Andens dop och nådegåvorna. Ett ekumeniskt »pingstmöte« i Stockholm 1918. Referat från mötet med efterskrift om ekumeniska ansatser i den unga pingstväckelsen.* (2016)
19. Roland Gäreskog, *Om Pingstväckelsens riktlinjer. Anteckningar om skriften och den tidiga pingstväckelsen i Tyskland* (2016)
20. Roland Gäreskog, *Utanför lägret. En berättelse om missionären och evangelisten Otto Witt* (2017)
21. Gunilla Nyberg Oskarsson, *Svensk pingstmission i Burundi 1935–1985* (2020)
22. Marianne och Roland Gäreskog, *De pingstbetonade. En pingströrelse inom Svenska Missionsförbundet* (2020)

De pingstbetonade. En pingströrelse inom Svenska Missionsförbundet.

Marianne och Roland Gäreskog

De pingstbetonade kom att bli en benämning för anhängarna av den pingströrelse inom Svenska Missionsförbundet (SMF) som nådde sin kulmen kring år 1930. Pingstväckelsen fick inte fäste i SMF när den nådde Sverige i slutet av år 1906. Men femton år senare uppstod en pingströrelse med andedop och bruk av Andens gåvor inom samfundet.

En av nyckelpersonerna var Missionsförbundets riksevangelist Alex Olovson som efter en egen erfarenhet 1922 kom att se andedopet som en möjlighet till andlig förnyelse i församlingarna. En annan var predikanten Frank Mangs som fick uppleva andedopet under den stilla vecka som hölls på Öckerö sommaren 1923.

Denna bok ger en utförlig dokumentation av uppkomst, förlopp och huvudpersoner, men också av de spänningar som leder till att de pingstbetonade som rörelse försvinner från SMF under början på 1930-talet.